

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

BALIKESİR: GELİŞEN BİR KENT

**BALIKESİR NÜFUSUNUN
SOSYAL VE DEMOGRAFİK ANALİZİ
(1950-1975-2000)**

LİSANS BİTİRME ÇALIŞMASI

SEDA TOPRAK
0341040045

Bölümü : ANTROPOLOJİ
Ana Bilim Dalı : SOSYAL ANTROPOLOJİ

HAZİRAN 2009

ÖNSÖZ

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü Bitirme Çalışması olarak yapılmış olan bu çalışma, Türkiye’ de 1950 yılından sonra hızlanan ve günümüzde hızla devam eden kentleşme sürecinde, Balıkesir nüfusunun sosyal ve demografik analizinin yapılmasına yöneliktir. Çalışma ikincil kaynaklar arasında yer alan ve sosyal bilimler alanında sıkça kullanılan genel nüfus sayımlarından yararlanılarak yapılmıştır.

İkincil kaynaklardan yararlanarak hazırlanan ve saha çalışması içermeyen bir araştırma, sanıldığı gibi aksine oldukça zaman alan ve emek isteyen bir iştir. Özellikle geçmişten bugüne yapılmış olan nüfus sayımları arasında farklar olması ve standart bir yapının bulunmaması, çalışmayı verilerin yönlendirmesine neden olmaktadır. Zira saha araştırması ile birlikte araştırmada kullanılacak olan verileri doğrudan elde etmek söz konusu iken; önceden farklı amaçlarla elde edilmiş olan verilerin kullanılması, birden çok problemin doğmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle bu çalışma titiz ve disiplinli bir çalışmanın ürünüdür.

Öncelikle bu çalışmayı hazırlamama imkan veren ve Antropoloji öğrenimim boyunca derslerini ilgiyle takip ettiğim sayın hocam, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Taylan AKKAYAN' a ve çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Yüksel KIRIMLI' ya teşekkürlerimi sunarım.

Tüm çalışmam boyunca daima yanımda olan, ilgi ve desteğini asla esirgemeyen sevgili aileme; özellikle sıkıntıya düştüğüm, umutsuzluğa kapıldığım her an bana umut veren canım kardeşim Sema TOPRAK' a ve son olarak sevgi ve desteği ile beni her zaman yüreklendiren kıymetli yolarkadaşım Kenan YILMAZIŞLER' e sonsuz şükran ve teşekkürlerimi sunarım.

Haziran 2009
İstanbul

Seda Toprak

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER	IV
YAZI İÇİNDE GEÇEN HARİTA VE ŞEKİLLER LİSTESİ	XV
YAZI İÇİNDE GEÇEN GRAFİKLER LİSTESİ	XVI
YAZI İÇİNDE GEÇEN TABLOLAR LİSTESİ	XXIII
YAZI İÇİNDE GEÇEN ÖZEL AMAÇLI TABLOLAR LİSTESİ	XXIX
YAZI İÇİNDE GEÇEN DİĞER TABLOLAR LİSTESİ	XXX
TABLolar LİSTESİ	XXXI
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	XLIV
GİRİŞ	1
1. TÜRKİYE' DE KENTLEŞME	5
1.1. Kent Kavramı	5
1.2. Bir Yerleşim Yeri Olarak Kente Özgü Temel Kriterler	6

1.3. Kentleşme	8
1.4. Kentleşmenin Nedenleri	9
1.5. Türkiye’ de Kentleşmenin Nedenleri	11
2. METODOLOJİ	14
2.1. Araştırma Yöntem ve Teknikleri.....	14
2.2. Çalışmada Kullanılan Veri Kaynağı: Nüfus Sayımları	15
2.3. Araştırmanın Aşamaları	17
2.3.1. Konu Seçimi ve Konunun Sınırlandırılması	18
2.3.1.1. Konu Seçimi	18
2.3.1.2. Konunun Sınırlandırılması	19
2.3.1.2.1. Coğrafi Sınırlandırma	19
2.3.1.2.2. Zaman Sınırlaması	19
2.3.1.2.3. Konunun Kapsamı	20
2.3.2. Ön Araştırma	20
2.3.3. Temel Birimlerin Belirlenmesi ve Seçimi	22
2.3.4. Tablo Yapım Aşaması	23
2.3.5. Literatür Taraması	26
2.3.6. Yazıyla Anlatım ve Raporun Hazırlanması	26
3. BALIKESİR İLİNİN BULUNDUĞU MARMARA BÖLGESİ	28
3.1. Marmara Bölgesi’ nin Coğrafi Konumu ve Özellikleri	29
3.2. Marmara Bölgesi’ nde Nüfus ve Yerleşme.....	30
3.3. Marmara Bölgesi’ nin İdari Yapısı.....	31

4. BALIKESİR İLİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ	33
4.1. Balıkesir Adının Kaynağı	33
4.2. Balıkesir İli' nin Tarihçesi	34
4.3. Coğrafi Konumu ve Özellikleri	37
4.3.1. İl' in Coğrafi Konumu	37
4.3.2. Yer Şekilleri	39
4.3.3. İklim ve Bitki Örtüsü	40
4.3.4. Doğal Kaynakları	41
4.3.5. Ulusal Parkları	41
4.4. İdari Yapısı ve İlçeleri	42
5. BALIKESİR NÜFUSUNUN DEMOGRAFİK YAPISI	45
5.1. Balıkesir Nüfusunun Büyüklüğü	45
5.2. Balıkesir' de Nüfus Yoğunluğu	46
5.3. Balıkesir' de Nüfus Artışı	49
5.4. Balıkesir Nüfusunun İl Genelinde Dağılımı	53
5.4.1. Balıkesir Nüfusunun Şehir ve Köy Yerleşmelerine Göre Dağılımı	54
5.4.2. Balıkesir Nüfusunun Kent ve Kır Yerleşmelerine Göre Dağılımı	58
5.5. Balıkesir Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı	63
5.5.1. Balıkesir İlçelerinin Genel Özellikleri	63
5.5.1.1. İlçelerin İl Sınırları İçinde Coğrafi Dağılımı	64
5.5.1.2. İlçelerin Fiziksel Yapısı ve Nüfus Yoğunlukları	65

5.5.2. Balıkesir Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı	66
5.5.2.1. Balıkesir Toplam Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı	67
5.5.2.2. Balıkesir Şehir ve Köy Nüfuslarının İlçelere Göre Dağılımı	68
5.5.2.2.1. Şehir Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı	68
5.5.2.2.2. Köy Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı	69
5.5.3. Balıkesir İlçelerinin Şehir ve Köy Nüfusları	71
5.5.3.1. Balıkesir İlçelerinin Şehir Nüfusunun Dağılımı	71
5.5.3.2. Balıkesir İlçelerinin Köy Nüfusunun Dağılımı	74
5.6. Sonuç	76
6. BALIKESİR NÜFUSUNUN SOSYO-DEMOGRAFİK NİTELİKLERİ	78
6.1. BALIKESİR NÜFUSUNUN CİNSİYET YAPISI	80
6.1.1. Cinsiyet Faktörünün Genel Özellikleri	80
6.1.1.1. Genel Cinsiyet Oranı	81
6.1.1.2. Cinsiyet Oranlarını Etkileyen Faktörler	81
6.1.2. Balıkesir Nüfusunun Cinsiyet Yapısı	86
6.1.2.1. Balıkesir Kent Nüfusunun Cinsiyet Yapısı	89
6.1.2.2. Balıkesir Kır Nüfusunun Cinsiyet Yapısı	91
6.1.2.3. Balıkesir İlçelerinde Nüfusun Cinsiyet Yapısı	92
6.1.2.3.1. Balıkesir İlçelerinde Yaşayan Şehir Nüfusunun Cinsiyet Yapısı	95

6.1.2.3.2. Balıkesir İlçelerinde Yaşayan Köy Nüfusunun Cinsiyet Yapısı	96
6.1.3. Sonuç	98
6.2. BALIKESİR NÜFUSUNUN YAŞ YAPISI	100
6.2.1. Nüfusun Yaş Yapısının Önemi ve Genel Özellikleri	100
6.2.1.1. Nüfusun Yaş Yapısının Ölçülmesi	101
6.2.1.2. Nüfusun Yaş Yapısına Etki Eden Faktörler	102
6.2.1.2.1. Doğum ve Ölüm Faktörleri	103
6.2.1.2.2. Göç Faktörü	104
6.2.2. Türkiye Nüfusunun Yaş Yapısı ve Özellikleri	105
6.2.3. Balıkesir Nüfusunun Yaş Yapısı ve Özellikleri	110
6.2.3.1. Balıkesir Nüfusunun Yerleşim Yerleri İtibariyle Yaş Yapısı	115
6.2.3.2. Balıkesir Nüfusunun Cinsiyetler İtibariyle Yaş Yapısı	117
6.2.3. Sonuç	119
6.3. BALIKESİR NÜFUSUNUN DOĞUM YERİ YAPISI	122
6.3.1. Doğum Yeri Yurt İçinde Olan Nüfusun Doğum Yeri Yapısı	124
6.3.2. Doğum Yeri Yurt İçinde Diğer İllerde Olan Nüfusun Cinsiyet Yapısı	126

6.3.3. Doğum Yeri Diğer İllerde Olanların Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı	129
6.3.4. Sonuç	137
6.4. BALIKESİR NÜFUSUNUN MEDENİ HAL YAPISI	138
6.4.1. Hiç Evlenmemiş Olan Nüfusun Özellikleri	140
6.4.2. Evli Olan Nüfusun Özellikleri	148
6.4.3. Boşanmış Olan Nüfusun Özellikleri	152
6.4.4. Eşi Ölmüş Olan Nüfusun Özellikleri	155
6.4.5. Sonuç	157
6.5. BALIKESİR NÜFUSUNUN EĞİTİM YAPISI	158
6.5.1. Türkiye’ de Kurumsal Eğitimin Gelişimi	159
6.5.2. Balıkesir Nüfusunun Okuma Yazma Durumu	162
6.5.2.1. Balıkesir Nüfusunun Cinsiyetler İtibariyle Okuma Yazma Durumu	164
6.5.2.1.1. Kadın Nüfusun Okuma Yazma Durumu	166
6.5.2.1.2. Erkek Nüfusun Okuma Yazma Durumu	168
6.5.3. Balıkesir’ de Kurumsal Eğitime Katılan Nüfusun Yapısı ...	172
6.5.3.1. Kurumsal Eğitime Katılan Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Yapısı	177
6.5.3.2. Kurumsal Eğitime Katılan Nüfusun Eğitim Seviyesi	180

6.5.3.3. Mezuniyet Yaşları İtibariyle Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Özellikleri	186
6.5.4. Sonuç	188
6.6. BALIKESİR NÜFUSUNUN DOĞURGANLIK YAPISI	191
6.6.1. Doğurganlık ve Doğum İle İlgili Tanım ve Hesaplamalar ..	192
6.6.2. Doğum Olayına ve Doğurganlık Oranlarına Etki Eden Faktörler	194
6.6.3. Balıkesir Nüfusunda Doğurganlık Oranları	196
6.6.3.1. Balıkesir Nüfusunda Kaba Doğum Oranları	197
6.6.3.2. Balıkesir Nüfusunda Fili Doğurganlık Oranları	198
6.6.3.3. Balıkesir Nüfusunda Yerleşim Yerleri İtibariyle Doğurganlık Oranları	202
6.6.4. Balıkesir Kadın Nüfusunun Doğurganlık Seviyesi	206
6.6.4.1. Balıkesir’ de Canlı Çocuk-Kadın Oranları	207
6.6.4.2. Balıkesir’ de Yaşayan Çocuk-Kadın Oranları	210
6.6.4.3. Kadın Nüfusun Eğitim Seviyesi İtibariyle Canlı Çocuk-Kadın Oranları	212
6.6.4.3.1 Okuma Yazma Durumu İtibariyle Kadın Nüfus ve Canlı Çocuk-Kadın Oranları	213
6.6.4.3.2. Mezuniyet Seviyesi İtibariyle Kadın Nüfus ve Canlı Çocuk-Kadın Oranları	215
6.6.5. Sonuç	217

6.7. BALIKESİR NÜFUSUNUN SAKATLIK DURUMU	219
6.7.1. Balıkesir’ de Sakat Nüfusun Genel Özellikleri	220
6.7.1.1. Balıkesir’ de Sakat Nüfusun Miktarı ve Oranları ...	221
6.7.1.2. Balıkesir’ de Cinsiyetler İtibariyle Sakat Nüfusun Miktarı ve Oranları	222
6.7.2. Balıkesir’ de Sakat Nüfusun Özellikleri	226
6.7.2.1. Balıkesir Sakat Nüfusunun Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı	227
6.7.2.1.1. Sakat Nüfusun Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı	227
6.7.2.1.2. Sakat Nüfusunun Cinsiyetler İtibariyle Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı	231
6.7.2.1.2.1. Sakat Nüfusun Duyu Organları İle İlgili Sakatlıkları	234
6.7.2.1.2.2. Sakat Nüfusun İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlıkları	237
6.7.2.2. Sakat Nüfusun Yaş Yapısı	241
6.7.3. Sonuç	244
7. BALIKESİR NÜFUSUNUN EKONOMİK NİTELİKLERİ	246
7.1. BALIKESİR İLİNİN EKONOMİK YAPISI	248
7.2. BALIKESİR NÜFUSUNUN EKONOMİK YAPISI	252
7.2.1. Balıkesir’ de Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfus	252
7.2.2. Balıkesir’ de Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun	

Özellikleri	257
7.2.3. Balıkesir' de İşgücünde Olmayan Nüfus	261
7.2.3.1. Balıkesir' de İşgücünde Olmayan Nüfusun Özellikleri	263
7.2.3.2. Balıkesir' de İşgücünde Olmayan Kadın Nüfusun Özellikleri	269
7.2.3.3. Balıkesir' de İşgücünde Olmayan Erkek Nüfusun Özellikleri	273
7.2.4. Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun Özellikleri	277
7.2.4.1. Balıkesir' de İşgücünde Olan Kadın Nüfusun Özellikleri	279
7.2.4.2. Balıkesir' de İşgücünde Olan Erkek Nüfusun Özellikleri	281
7.2.5. Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun İstihdam Durumu ..	282
7.2.5.1. İşgücünde Olup İşsiz Olan Nüfusun Özellikleri	283
7.2.5.1.1. Balıkesir' de İşgücünde Olup İşsiz Olan Kadın Nüfus	285
7.2.5.1.2. Balıkesir' de İşgücünde Olup İşsiz Olan Erkek Nüfus	286
7.2.5.2. Balıkesir' de İşgücünde Olup Çalışan Nüfusun Özellikleri	287
7.2.5.2.1. İşgücünde Olup Çalışan Nüfusun Cinsiyet Yapısı	287
7.2.5.2.2. İşgücünde Olup Çalışan Nüfusun Yaş Yapısı	289
7.2.6. İşgücünde Olan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı	294
7.2.6.1. İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle	

Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı	297
7.2.6.1.1. İşgücünde Olan Kadın Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı	298
7.2.6.1.2. İşgücünde Olan Erkek Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı	300
7.2.7. İşgücünde Olan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türleri İtibariyle Okuma Yazma Bilme Durumuna Göre Dağılımı	303
7.2.8. Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun Çalışma Şekli	310
7.2.9. Sonuç	312
8. BALIKESİR HANEHALKI VE KONUT NİTELİKLERİ	317
8.1. Türkiye’ de Aile Biçimleri	318
8.2. Türkiye’ de Hanehalkı Yapısı	320
8.3. Balıkesir’ de Hanehalkı Yapısı	321
8.4. Balıkesir Hanehalkının İkamet Ettiği Konutların Nitelikleri	325
8.4.1. Hanehalkının İkamet Ettiği Konutların Mülkiyet Durumları	326
8.4.2. Hanehalkının İkamet Ettiği Konutların Kullanım Kolaylıkları	328
8.4.2.1. Hanehalkının İkamet Ettiği Konutlardaki Oda Sayısı	329
8.4.2.2. Hanehalkının İkamet Ettiği Konutlardaki Ünitelerin Özellikleri	331
8.5. Sonuç	335

9. SONUÇ	337
9.1. Özet	337
9.2. Bulgular ve Yorum	346
9.3. Sonuç ve Öneriler	354
BİBLİYOGRAFYA	361
BİYOGRAFİ	373
FOTOĞRAFLAR	
TABLolar	

Yazı İçinde Geçen Haritalar ve Şekiller Listesi

Haritalar		<u>Sayfa</u>
Harita: 1	Marmara Bölgesinin İdari Bölümleri	31
Harita: 2	Balıkesir İli' nin Coğrafi Konumu	37
Harita: 3	Balıkesir Üzerinden Geçen Bağlantı Yolları	38
Harita: 4	Balıkesir İlçeler Haritası, 2000	43
Harita: 5	Balıkesir Yörelerinde Nüfus Yoğunluğu, 2000	47
Harita: 6	Balıkesir Doğumlu Olmayan Nüfusun Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı, 1950 (%)	131
Harita: 7	Balıkesir Doğumlu Olmayan Nüfusun Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı, 1975 (%)	132
Harita: 8	Balıkesir Doğumlu Olmayan Nüfusun Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı, 2000 (%)	133
Harita: 9	Türkiye' de İllerin Gelişmişlik Sıralaması	251
Şekiller		
Şekil: 1	Türkiye Nüfus Piramidi, 1950	107
Şekil: 2	Türkiye Nüfus Piramidi, 1975	108
Şekil: 3	Türkiye Nüfus Piramidi, 2000	108
Şekil: 4	Balıkesir Nüfus Piramidi, 1950	109
Şekil: 5	Balıkesir Nüfus Piramidi, 1975	109
Şekil: 6	Balıkesir Nüfus Piramidi, 2000	110

Yazı İçinde Geçen Grafikler Listesi

		<u>Sayfa</u>
Grafik: 1	Türkiye' de ve Balıkesir' de 1975-2000 Yılları Arasında Nüfus Artış Hızındaki Azalma	51
Grafik: 2	Türkiye' de ve Balıkesir' de Yıllar İtibariyle Doğurganlık Oranları (Fertility)	52
Grafik: 3	Türkiye ' nin Şehir ve Köy Nüfus Oranları (%)	54
Grafik: 4	Türkiye ve Balıkesir Şehir Nüfuslarının Yıllar İtibariyle Oranları (%)	55
Grafik: 5	Türkiye ve Balıkesir Köy Nüfuslarının Yıllar İtibariyle Oranları (%)	55
Grafik: 6	Türkiye Kent Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Oranları (%)	60
Grafik: 7	Balıkesir Kent ve Kır Nüfusu Oranları (%)	62
Grafik: 8	Balıkesir Kent Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Oranları (%)	62
Grafik: 9	Balıkesir' de Nüfusun En Yüksek Oranlarda Yaşadığı Merkez İlçe ve Bandırma İlçesinde Nüfusun Oranları (%)	67
Grafik: 10	Balıkesir' de 1950-2000 Yılları Arasında Köy Nüfusu Artan İlçelerin Köy Nüfusu Oranları (%)	70
Grafik: 11	Balıkesir' de 1950 yılında Şehir Nüfusu Oranlarının İl Genelindeki Şehir Nüfusu Oranının Üzerinde Olduğu İlçelerin Oranlarındaki Değişim (%)	72
Grafik: 12	Grafik:12) Balıkesir' de 1950 yılında Köy Nüfusu Oranlarının En Yüksek Olduğu İlçelerin Oranlarındaki Değişim (%)	75
Grafik: 13	Balıkesir Kent Nüfusunun 1950-1975-2000 Yılları Arasında Cinsiyet İtibariyle 25 Yıllık Nüfus Artış Oranı (%)	87
Grafik: 14	Balıkesir Kır Nüfusunun 1950-1975-2000 Yılları Arasında Cinsiyet İtibariyle 25 Yıllık Nüfus Artış Oranı (%)	88

Grafik: 15	Türkiye’ de ve Balıkesir’ de 0-14 Yaş Grubundaki Çocuk Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranları (%)	113
Grafik: 16	Türkiye’ de ve Balıkesir’ de 65+ Yaş Grubundaki Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranları (%)	114
Grafik: 17	Balıkesir Nüfusu İçinde Doğum Yeri Yurt Dışında Olanların Oranları (%)	123
Grafik: 18	Doğum Yeri Yurt İçinde Olup Balıkesir Doğumlu Olmayan Balıkesir Nüfusunun Oranları (%)	125
Grafik: 19	Yurt İçi Doğumlu Balıkesir Nüfusunun Doğum Yerlerine Göre Dağılım Oranları (%)	125
Grafik: 20	Doğum Yeri Yurt İçinde Olup Balıkesir Doğumlu Olmayan Balıkesir Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Oranları (%)	126
Grafik: 21	Balıkesir’ e En Çok Göç Veren İlk Üç İlin Yıllar İtibariyle Oranları (%)	130
Grafik: 22	Balıkesir Doğumlu Olmayan Erkek Nüfusun Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı (%)	134
Grafik: 23	Balıkesir Doğumlu Olmayan Kadın Nüfusun Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı (%)	135
Grafik: 24	Balıkesir’ de Hiç Evlenmemiş Nüfusun Oranları (%)	141
Grafik: 25	Balıkesir’ de Hiç Evlenmemiş Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Oranları (%)	142
Grafik: 26	Balıkesir’ de Hiç Evlenmemiş Erkek Nüfusun Oranları (%)	143
Grafik: 27	Balıkesir’ de Hiç Evlenmemiş Kadın Nüfusun Oranları (%)	144
Grafik: 28	Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Toplam Kadın Nüfus İçinde Hiç Evlenmemiş Kadın Nüfus Oranları (%)	145
Grafik: 29	Balıkesir’ de Hiç Evlenmemiş Nüfusun Cinsiyet Dağılımı (%)	147
Grafik: 30	Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Evli Nüfusun Oranları (%)	149
Grafik: 31	Balıkesir’ de Evli Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	150

Grafik: 32	Balıkesir' de Evlilik Çağındaki Toplam Nüfus İçinde Boşanmış Olan Nüfusun Oranları (%)	153
Grafik: 33	Balıkesir' de Cinsiyet İtibariyle Boşanma Oranları (%)	154
Grafik: 34	Türkiye' de ve Balıkesir' de Eşi Ölmüş Olan Nüfusun Oranları (%)	155
Grafik: 35	Balıkesir' de Eşi Ölmüş Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Dağılımı (%)	156
Grafik: 36	Türkiye' de ve Balıkesir' de Okuma Yazma Bilenlerin Oranında Gözlenen Değişim (%)	162
Grafik: 37	Türkiye' de Okuma Yazma Bilen Nüfus İçinde Kadın ve Erkek Nüfusun Frekanslarındaki Artış (N)	165
Grafik: 38	Türkiye' de ve Balıkesir' de Toplam Kadın Nüfus İçinde Okuma Yazma Bilen Kadınların Oranlarının Artışındaki Değişim (%)	166
Grafik: 39	Türkiye' de ve Balıkesir' de Toplam Erkek Nüfus İçinde Okuma Yazma Bilen Erkeklerin Oranlarının Artışındaki Değişim (%)	168
Grafik: 40	Balıkesir' de Toplam Erkek ve Kadın Nüfus İçinde Okuma Yazma Bilenlerin Oranları (%)	170
Grafik: 41	Türkiye' de ve Balıkesir' de Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Oranları (%)	173
Grafik: 42	Türkiye' de ve Balıkesir' de Okuma Yazma Bildiği Halde Bir Kurumdan Mezun Olmayan Nüfusun Oranlarının Gösterdiği Değişim (%)	176
Grafik: 43	Balıkesir' de Okuma Yazma Bilip Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	179
Grafik: 44	Balıkesir' de Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Mezuniyet Durumlarına Göre Dağılımı (%)	180
Grafik: 45	Balıkesir'de Okuma Yazma Bilip Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı, 1950 (%)	181

Grafik: 46	Balıkesir' de Okuma Yazma Bilip Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı, 1950 (%)	183
Grafik: 47	Türkiye' de ve Balıkesir' de Kaba Doğum Oranları	197
Grafik: 48	Türkiye' de ve Balıkesir' de Fiili Doğurganlık (Fertility) Oranları	199
Grafik: 49	Türkiye Toplam Nüfusu İçinde Sakat Nüfus Oranları (%)	220
Grafik: 50	Balıkesir Toplam Nüfusu İçinde Sakat Nüfus Oranları (%)	222
Grafik: 51	Türkiye Toplam Erkek Nüfusu ve Toplam Kadın Nüfusu İçinde Sakat Nüfus Oranları (%)	222
Grafik: 52	Balıkesir Toplam Erkek Nüfusu ve Toplam Kadın Nüfusu İçinde Sakat Nüfus Oranları (%)	223
Grafik: 53	Türkiye Sakat Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	225
Grafik: 54	Balıkesir Sakat Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	226
Grafik: 55	Balıkesir Sakat Nüfusunun Sakatlık Türlerinin Dağılımı (%)	229
Grafik: 56	Balıkesir' de Duyu Organları İle İlgili Sakatlıkların Cinsiyetler İtibariyle Dağılımı (%)	233
Grafik: 57	Balıkesir' de İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlıkların Cinsiyetler İtibariyle Dağılımı (%)	234
Grafik: 58	Balıkesir' de Duyu Organları İle İlgili Sakatlıkların Türlerine Göre Dağılımı (%)	235
Grafik: 59	Balıkesir' de İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlıkların Türlerine Göre Dağılımı (%)	238
Grafik: 60	Balıkesir Sakat Nüfusunun Yıllar İtibariyle Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı (%)	241
Grafik: 61	Balıkesir Nüfusunda Ekonomik Yönden Faal Olması Beklenen Nüfus İle Gerçekte Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun Oranları (%)	254
Grafik: 62	Balıkesir' de Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun Dağılımı, 2000 (%)	256

Grafik: 63	Balıkesir Nüfusunun İşgücü Durumunun Dağılımı (%)	258
Grafik: 64	Balıkesir’ de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Oranları (%)	260
Grafik: 65	Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Nüfusun Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfus İçindeki Oranları (%)	263
Grafik: 66	Türkiye’ de İşgücünde Olmayan Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	264
Grafik: 67	Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	264
Grafik: 68	Türkiye’ de İşgücünde Olmayan Nüfusun Özelliklerine Göre Dağılımı (%)	265
Grafik: 69	Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Nüfusun Özelliklerine Göre Dağılımı (%)	266
Grafik: 70	1975 Yılında Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Nüfus İçinde "Diğer" Kategorisinde Yer Alan Nüfusun Özellikleri (%)	267
Grafik: 71	Türkiye’ de ve Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Kadın Nüfusun Oranları (%)	270
Grafik: 72	Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Kadın Nüfusun Özelliklerine Göre Dağılımı, 1975 (%)	270
Grafik: 73	Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Kadın Nüfusun Özelliklerine Göre Dağılımı, 2000 (%)	271
Grafik: 74	Türkiye ve Balıkesir’ de Kadın Nüfus İçinde “Ev Kadını” Olanların Oranları (%)	271
Grafik: 75	Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Erkek Nüfusun Özelliklerine Göre Dağılımı, 1975 (%)	274
Grafik: 76	Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Erkek Nüfusun Özelliklerine Göre Dağılımı, 2000 (%)	275
Grafik: 77	Balıkesir’ de İşgücünde Olan Nüfusun Oranları (%)	276
Grafik: 78	Türkiye’ de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	277

Grafik: 79	Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	278
Grafik: 80	Türkiye' de ve Balıkesir' de İşsiz Kadın Nüfusun İşgücünde Olan Kadın Nüfus İçindeki Oranları (%)	285
Grafik: 81	Türkiye' de ve Balıkesir' de İşsiz Erkek Nüfusun İşgücünde Olan Erkek Nüfus İçindeki Oranları (%)	286
Grafik: 82	Balıkesir' de İşgücünde Olup Çalışan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	288
Grafik: 83	Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı (%)	295
Grafik: 84	Türkiye' de İşgücünde Olan Kadın Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı (%)	298
Grafik: 85	Balıkesir' de İşgücünde Olan Kadın Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı (%)	299
Grafik: 86	Türkiye' de İşgücünde Olan Erkek Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı (%)	300
Grafik: 87	Balıkesir' de Ziraat Dışı Faaliyet Alanlarında Yer Alan Erkek Nüfus ve Kadın Nüfus Oranlarının Değişimi (%)	301
Grafik: 88	Balıkesir' de İşgücünde Olan Erkek Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı (%)	302
Grafik: 89	Türkiye' de ve Balıkesir' de Ziraat ve Ziraat ile İlgili Faaliyet Alanlarında Yer Alan Nüfus İçinde Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranları (%)	304
Grafik: 90	Türkiye' de ve Balıkesir' de Ziraat Dışı Faaliyet Alanında Yer Alan Nüfus İçinde Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranları (%)	305
Grafik: 91	Balıkesir' de Bazı Meslek Gruplarında Kadın Nüfus Oranlarının Değişimi (%)	307
Grafik: 92	Balıkesir' de Ekonomik Yönden Faal Kadın Nüfusun Çalışma Şekline Göre Dağılımı (%)	311
Grafik: 93	Balıkesir' de Hanehalkı Sayısının Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Dağılımı (%)	323

Grafik: 94	Türkiye' de ve Balıkesir' de Kira Ödeyen Hanehalkının Oranları (%)	327
Grafik: 95	Balıkesir' de Hanehalkı Büyüklüğü İtibariyle Kullanılan Oda Sayısı (Mean)	330
Grafik: 96	Türkiye' de Hanehalkının Yaşadığı Konutlarda Tuvalet, Banyo ve Mutfak Olmama Durumunun Dağılımı (%)	331
Grafik: 97	Balıkesir' de Hanehalkının Yaşadığı Konutlarda Tuvalet, Banyo ve Mutfak Olmama Durumunun Dağılımı (%)	332
Grafik: 98	Türkiye' de ve Balıkesir' de Borulu Su Olan Konutların Oranları (%)	334

Yazı İçinde Geçen Tablolar Listesi

A Grubu Tablolar İle İlgili Tablolar

		<u>Sayfa</u>
Tablo: a.1	Türkiye' nin Yıllar İtibariyle Şehir ve Köy Nüfusları	11
Tablo: a.2	Türkiye' nin Yıllar İtibariyle İlçe ve Köy Sayıları	12
Tablo: a.3	Balıkesir İli' nin Yıllar İtibariyle İlçe ve Köy Sayıları	44
Tablo: a.4	Türkiye' de ve Balıkesir' de Nüfus Yoğunluğu	46
Tablo: a.5	Balıkesir Nüfusunun İlin Yörelere Göre Dağılımı, Yüz Ölçümü ve Nüfus Yoğunluğu	48
Tablo: a.6	Türkiye' de 1950-1975-2000 Yılları Arasında 25 Yıllık Nüfus Artış Oranı ve Yıllık Nüfus Artış Hızı	50
Tablo: a.7	Balıkesir' de 1950-1975-2000 Yılları Arasında 25 Yıllık Nüfus Artış Oranı ve Yıllık Nüfus Artış Hızı	50
Tablo: a.8	Balıkesir İlinin Yıllar İtibariyle Şehir ve Köy Nüfusları	56
Tablo: a.9	Balıkesir İlinin Şehir ve Köy Nüfuslarının Artış Oranları (%)	56
Tablo: a.10	Türkiye' nin Şehir ve Köy Nüfuslarının Artış Oranları (%)	57
Tablo: a.11	Türkiye' nin Kent ve Kır Nüfuslarının Artış Oranları (%)	59
Tablo: a.12	Balıkesir İli' nin Kent ve Kır Nüfuslarının Artış Oranları (%)	61
Tablo: a.13	Balıkesir İli İlçelerinde Şehir Nüfusu Oranları (%)	73
Tablo: a.14	Balıkesir İli İlçelerinde Köy Nüfusu Oranları (%)	74
Tablo: a.15	Türkiye Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı ve Cinsiyet Oranları	83
Tablo: a.16	Türkiye Kent Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı ve Cinsiyet Oranları	83

Tablo: a.17	Türkiye Kır Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı ve Cinsiyet Oranları	85
Tablo: a.18	Balıkesir İlinde 1950-1975-2000 Yılları Arasında Cinsiyet İtibariyle Kent ve Kır Nüfuslarının Artış Oranları (%)	86
Tablo: a.19	Balıkesir Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı ve Cinsiyet Oranları	89
Tablo: a.20	Balıkesir Kent Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı ve Cinsiyet Oranları	90
Tablo: a.21	Balıkesir Kır Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı ve Cinsiyet Oranları	91
Tablo: a.22	Balıkesir Nüfusunun İlçeler İtibariyle Cinsiyet Oranları	93
Tablo: a.23	Balıkesir Şehir Nüfusunun İlçeler İtibariyle Cinsiyet Oranları	95
Tablo: a.24	Balıkesir Köy Nüfusunun İlçeler İtibariyle Cinsiyet Oranları	97

B Grubu Tablolar İle İlgili Tablolar

Tablo: b.1	Türkiye Nüfusunun 3 Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı, Yaş İndeksi ve Bağımlılık Oranı	105
Tablo: b.2	Türkiye ve Balıkesir Nüfusunun Yıllar İtibariyle Yaş Ortalamaları (Mean)	106
Tablo: b.3	Balıkesir Nüfusunun 3 Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı, Yaş İndeksi ve Bağımlılık Oranı	111
Tablo: b.4	Balıkesir' de Yıllar İtibariyle Çocuk ve Yaşlı Nüfusun Bağımlılık Oranları	112
Tablo: b.5	Balıkesir Nüfusunun Yerleşim Yerleri İtibariyle 3 Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı (%)	115
Tablo: b.6	Balıkesir Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Yaş Ortalamaları	117

Tablo: b.7	Balıkesir Nüfusunun Cinsiyetler İtibariyle 3 Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı ve Bağımlılık Oranları	118
Tablo: b.8	Diğer İllerde Doğan Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Oranları	127
Tablo: b.9	Diğer İllerle Doğanların Toplam Nüfus İçindeki Oranları	128
Tablo: b.10	Diğer İllerde Doğanların Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	128
Tablo: b.11	Doğum Yeri Diğer İllerde Olan Nüfusun Doğmuş Oldukları Bölgeler İtibariyle Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	136
Tablo: b.12	Türkiye Nüfusunun Medeni Halleri Göre Dağılım Oranları (%)	140
Tablo: b.13	Balıkesir Nüfusunun Medeni Halleri Göre Dağılım Oranları (%)	141
Tablo: b.14	Balıkesir’ de Hiç Evlenmemiş ve Evli Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Medyan Yaşları	147
Tablo: b.15	Türkiye’ de Evlilik Çağındaki Toplam Nüfus İçinde Boşanmış Nüfusun Oranları (%)	152
Tablo: b.16	Türkiye Nüfusunun Okuma Yazma Bilme Durumuna Göre Dağılımı (%)	161
Tablo: b.17	Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Cinsiyet İtibariyle Okuma Yazma Bilen Nüfusun Oranları (%)	163
Tablo: b.18	Balıkesir’ de Okuma Yazma Bilen Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Bir Kurumdan Mezun Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı (%)	174
Tablo: b.19	Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Yıllar İtibariyle Okuma Yazma Bilen Nüfusun Ortalama Yaşı (Mean)	177
Tablo: b.20	Balıkesir’ de 1950-1975-2000 Yılları Arasında 25 Yıllık Süreçlerde Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Artış Oranları (%)	178
Tablo: b.21	Balıkesir’ de Okuma Yazma Bilip Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı (%)	182

Tablo: b.22	Balıkesir' de Okuma Yazma Bilip Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı (%)	184
Tablo: b.23	Balıkesir' de Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Mezun Oldukları Kurumlar İtibariyle Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	185
Tablo: b.24	Türkiye' de ve Balıkesir' de Kadın Nüfusun Medyan Yaşları	200
Tablo: b.25	Türkiye' de ve Balıkesir' de Yerleşim Yerleri İtibariyle Fiili Doğurganlık Oranları	203
Tablo: b.26	Balıkesir' de 1 Yaşından Küçük Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Kent ve Kırsal Yerleşmelerine Dağılımı (%)	205
Tablo: b.27	Türkiye' de ve Balıkesir' de Evlilik Çağında Olup Evli, Eşi Ölmüş ve Boşanmış Olan Kadın Nüfusun Oranları (%)	206
Tablo: b.28	Türkiye ve Balıkesir' de Canlı Çocuk-Kadın Oranları	209
Tablo: b.29	Türkiye ve Balıkesir' de Yaşayan-Çocuk Kadın Oranları	211
Tablo: b.30	Türkiye' de Evli, Eşi Ölmüş ve Boşanmış Olan Kadın Nüfusun Okuma Yazma Durumuna Göre Canlı Çocuk-Kadın Oranları	213
Tablo: b.31	Balıkesir' de Evli, Eşi Ölmüş ve Boşanmış Olan Kadın Nüfusun Okuma Yazma Durumuna Göre Canlı Çocuk-Kadın Oranları	214
Tablo: b.32	Balıkesir' de Evli, Eşi Ölmüş ve Boşanmış Olan Kadın Nüfusun Bir Kurumdan Mezun Olma Durumuna Göre Canlı Çocuk-Kadın Oranları	215
Tablo: b.33	Türkiye' de ve Balıkesir' de Evli, Eşi Ölmüş ve Boşanmış Olan Kadın Nüfusun Mezun Oldukları Kurumlar İtibariyle Canlı Çocuk-Kadın Oranları	216
Tablo: b.34	Türkiye' de Toplam Nüfus İçinde Cinsiyetler İtibariyle Sakat Nüfusun Oranları (%)	223
Tablo: b.35	Balıkesir Toplam Nüfusu İçinde Cinsiyetler İtibariyle Sakat Nüfusun Oranları (%)	224

Tablo: b.36	Balıkesir' de Sakat Nüfusun Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı (%)	228
Tablo: b.37	Balıkesir' de Sakat Nüfusun Sakatlık Türlerinin Cinsiyetler İtibariyle Dağılımı (%)	232
Tablo: b.38	Balıkesir' de Sakat Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Duyu Organları İle İlgili Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı	236
Tablo: b.39	Balıkesir' de Duyu Organları İle İlgili Sakatlığı Olan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	237
Tablo: b.40	Balıkesir' de Sakat Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı	239
Tablo: b.41	Balıkesir' de İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlığı Olan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	240
Tablo: b.42	Balıkesir' de Sakat Nüfusun Cinsiyet İtibariyle 3 Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı (%)	242

C Grubu Tablolar İle İlgili Tablolar

Tablo: c.1	Balıkesir' de Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun Miktarı ve Toplam Nüfus İçindeki Oranları (%)	255
Tablo: c.2	Balıkesir' de Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Miktarları (N) ve Toplam Nüfus İçindeki Oranları (%)	255
Tablo: c.3	Balıkesir' de Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun 1975-2000 Yılları Arasında 25 Yıllık Artış Oranları (%)	259
Tablo: c.4	Türkiye' de ve Balıkesir' de Kadın Nüfusun İş Gücüne Katılma Oranları (%)	279
Tablo: c.5	Türkiye' de ve Balıkesir' de Erkek Nüfusun İş Gücüne Katılma Oranları (%)	281
Tablo: c.6	Balıkesir' de İş Gücünde Olan Nüfusun Çalışma Durumuna Göre Dağılımı (%)	284

Tablo: c.7	Türkiye' de ve Balıkesir' de Cinsiyet İtibariyle İş Gücünde Olup İşsiz Nüfusun Oranları (%)	284
Tablo: c.8	Türkiye' de ve Balıkesir' de Cinsiyet İtibariyle İş Gücünde Olup Çalışan Nüfusun Oranları (%)	287
Tablo: c.9	Türkiye' de Çalışan Nüfus İçinde 12-14 ve 65+ Yaş Grubunda Olan Nüfusun Oranları, 1975 (%)	289
Tablo: c.10	Türkiye' de Çalışan Nüfus İçinde 12-14 ve 65+ Yaş Grubunda Olan Nüfusun Oranları, 2000 (%)	290
Tablo: c.11	Balıkesir' de Çalışan Nüfus İçinde 12-14 Ve 65+ Yaş Grubunda Olan Nüfusun Oranları, 1975 (%)	291
Tablo: c.12	Balıkesir' de Çalışan Nüfus İçinde 12-14 Ve 65+ Yaş Grubunda Olan Nüfusun Oranları, 2000 (%)	292
Tablo: c.13	Balıkesir' de Ziraat Dışı Faaliyet Alanlarında Çalışan Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı (%)	303
Tablo: c.14	Balıkesir' de Ziraat Dışı Faaliyet Alanlarında Çalışan Nüfus İçinde Okuma Yazma Bilmeyenlerin Cinsiyet İtibariyle Oranları (%)	306
Tablo: c.15	Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun Meslek Grupları İtibariyle Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	308
Tablo: c.16	Türkiye' de İşgücünde Olan Nüfusun Meslek Grupları İtibariyle Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	309
Tablo: c.17)	Balıkesir'de Ekonomik Yönden Faal Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Çalışma Şekline Göre Dağılımı (%)	310

D Grubu İle İlgili Tablolar

Tablo: d.1	Türkiye' de ve Balıkesir De Yıllar İtibariyle Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Mean)	324
Tablo: d.2	Balıkesir' de Tuvalet, Banyo ve Mutfağın Konut Dışında Yer Alma Durumunun Yıllara Göre Dağılımı (%)	333

Yazı İçinde Geçen Özel Amaçlı Tablolar Listesi

	<u>Sayfa</u>
Ö.A.Tablo: 1 Balıkesir Kent Nüfusu Oranları İle Doğurganlık Oranları Arasındaki İlişki	348
Ö.A.Tablo: 2 Balıkesir Kent Nüfusu ile Kır Nüfusunun Ortalama Yaşlarının Karşılaştırılması	349
Ö.A.Tablo: 3 Okuma Yazma Bilen ve Bir Kurumdan Mezun Olan Kadınların Oranlarındaki Değişim ile Gerçekleştirdikleri Canlı Doğum Sayılarındaki Değişim Arasındaki İlişki	350
Ö.A.Tablo: 4 Balıkesir' de Ortalama Canlı Çocuk Sayısı ile Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü Arasındaki İlişki	351
Ö.A.Tablo: 5 Kentsel Yerleşmelerde Yaşayan Nüfus İle Ziraat ve Ziraat İle İlgili Faaliyet Alanlarında Yer Alan Nüfus Arasındaki İlişki	352
Ö.A.Tablo: 6 Okuma Yazma Bilen Nüfus İle Ziraat Dışı Faaliyet Alanlarında Yer Alan Nüfus Arasındaki İlişki	353

Yazı İçinde Geçen Diğer Tablolar

	<u>Sayfa</u>	
Tablo: 1	Marmara Bölgesi' ne İdari Olarak Bağlı Olan İllerin Nüfus Büyüklüğü, Yüz Ölçümü ve Nüfus Yoğunlukları, 2000	32
Tablo: 2	Cumhuriyet Dönemi' ndeki İlk Sayımdan 1950 Yılına Kadar Türkiye ve Balıkesir' de Nüfus Artış Oranı ve Hızı	49
Tablo: 3	1975 Yılında Balıkesir' deki Sakat Nüfusun Sakatlık Sebeplerine ve Sakatlık Sebeplerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	230
Tablo: 4	Türkiye' de ve Balıkesir' de İkamet Edilen Hanede Kira Ödeyenlerin İdari Bölünüşe Göre Dağılımı (%)	326

TABLÖLAR LİSTESİ

A GRUBU TABLÖLAR: İDARİ BÖLÜNÜŞ İLE İLGİLİ TABLÖLAR

TABLÖ: A.1	Türkiye’ de Toplam Nüfus, Yüz Ölçümü ve Nüfus Yoğunluğu
TABLÖ: A.1.1	Balıkesir’ de Toplam Nüfus, Yüz Ölçümü ve Nüfus Yoğunluğu
TABLÖ: A.2	Türkiye’ de 1950-1975-2000 Yılları Arasında 25 Yıllık Artış Oranı ve Yıllık Nüfus Artış Hızı
TABLÖ: A.2.1	Balıkesir’ de 1950-1975-2000 Yılları Arasında 25 Yıllık Artış Oranı ve Yıllık Nüfus Artış Hızı
TABLÖ: A.3	Türkiye’ de Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı
TABLÖ: A.3.1	Balıkesir’ de Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı
TABLÖ: A.4	Türkiye’ de Şehir ve Köy Nüfusları
TABLÖ: A.4.1	Balıkesir’ de Şehir ve Köy Nüfusları
TABLÖ: A.5	Türkiye’ de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Kent-Kır Yerleşmelerine Göre Dağılımı
TABLÖ: A.5.1	Balıkesir’ de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Kent-Kır Yerleşmelerine Göre Dağılımı
TABLÖ: A.6	Türkiye’ de İlçe ve Köy Sayıları
TABLÖ: A.6.1	Balıkesir’ de İlçe ve Köy Sayıları
TABLÖ: A.7	Balıkesir Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı
TABLÖ: A.8	Balıkesir Nüfusunun İlçelere Göre Dağılım, Yüz Ölçümü ve Nüfus Yoğunluğu

TABLO: A.9	Balıkesir Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle İlçelere Göre Dağılımı
TABLO: A.10	Balıkesir Nüfusunun İlçeler İtibariyle Cinsiyete Göre Dağılımı
TABLO: A.11	Balıkesir Şehir Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı
TABLO: A.12	Balıkesir Şehir Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle İlçelere Göre Dağılımı
TABLO: A.13	Balıkesir Şehir Nüfusunun İlçeler İtibariyle Cinsiyete Göre Dağılımı
TABLO: A.14	Balıkesir Köy Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı
TABLO: A.15	Balıkesir Köy Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle İlçelere Göre Dağılımı
TABLO: A.16	Balıkesir Köy Nüfusunun İlçeler İtibariyle Cinsiyete Göre Dağılımı

B GRUBU TABLOLAR: SOSYO-DEMOGRAFİK NİTELİKLER İLE İLGİLİ TABLOLAR

B.a. YAŞ YAPISIYLA İLGİLİ TABLOLAR

TABLO: B.a.1	Türkiye’ de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
TABLO: B.a.1.1	Balıkesir’ de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
TABLO: B.a.2	Türkiye’ de Kent Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
TABLO: B.a.2.1	Balıkesir’ de Kent Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

TABLO: B.a.3	Türkiye’ de Kır Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
TABLO: B.a.3.1	Balıkesir’ de Kır Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
TABLO: B.a.4	Türkiye’ de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı, Yaş İndeksi ve Bağımlılık Oranı
TABLO: B.a.4.1	Balıkesir’ de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı, Yaş İndeksi ve Bağımlılık Oranı
TABLO: B.a.5	Türkiye’ de Kent Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı, Yaş İndeksi ve Bağımlılık Oranı
TABLO: B.a.5.1	Balıkesir’ de Kent Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı, Yaş İndeksi ve Bağımlılık Oranı
TABLO: B.a.6	Türkiye’ de Kır Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı, Yaş İndeksi ve Bağımlılık Oranı
TABLO: B.a.6.1	Balıkesir’ de Kır Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı, Yaş İndeksi ve Bağımlılık Oranı
TABLO: B.a.7	Türkiye’ de Kent ve Kır Yerleşmelerinde Medyan Yaşlar
TABLO: B.a.7.1	Balıkesir’ de Kent ve Kır Yerleşmelerinde Medyan Yaşlar
TABLO: B.a.8	Türkiye’ de 1 Yaşından Küçük Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Kent ve Kır Yerleşmelerine Dağılımı
TABLO: B.a.8.1	Balıkesir’ de 1 Yaşından Küçük Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Kent ve Kır Yerleşmelerine Dağılımı

B.b. Doğum Yeriyle İlgili Tablolar

TABLO: B.b.1	Türkiye’ de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yurt İçinde ve Yurt Dışında Doğma Durumuna Göre Dağılımı
---------------------	---

- TABLO: B.b.1.1** Balıkesir’ de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yurt İçinde ve Yurt Dışında Doğma Durumuna Göre Dağılımı
- TABLO: B.b.2** Yurt İçi Doğumlu Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Balıkesir’ de veya Diğer İllerde Doğma Durumlarına Göre Dağılımı
- TABLO: B.b.3** Doğum Yeri Yurt İçinde Diğer İllerde Olup, Balıkesir’ de Yaşayan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Doğmuş Oldukları Bölgelere Göre Dağılımı
- TABLO: B.b.4** Balıkesir Dışında Diğer İllerde Doğmuş Olanların Cinsiyet İtibariyle En Çok Hangi Üç İlde Doğmuş Olma Durumlarına Göre Dağılımı
- TABLO: B.b.5** Yurt Dışında Doğmuş Olanların Cinsiyet İtibariyle En Çok Hangi Üç Ülkede Doğmuş Olma Durumlarına Göre Dağılımı

B.c. Sakatlık Durumu İle İlgili Tablolar

- TABLO: B.c.1** Türkiye’ de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Sakatlık Durumuna Göre Dağılımı
- TABLO: B.c.1.1** Balıkesir’ de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Sakatlık Durumuna Göre Dağılımı
- TABLO: B.c.2** Türkiye’ de Sakat Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı
- TABLO: B.c.2.1** Balıkesir’ de Sakat Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı
- TABLO: B.c.3** Balıkesir’ de Sakat Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
- TABLO: B.c.4** Türkiye’ de Sakat Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı
- TABLO: B.c.4.1** Balıkesir’ de Sakat Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı
- TABLO: B.c.5** Türkiye’ de Yaşayan Sakat Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Duyu Organları İle İlgili Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı

- TABLO: B.c.5.1** Balıkesir' de Yaşayan Sakat Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Duyu Organları İle İlgili Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı
- TABLO: B.c.6** Türkiye' de Yaşayan Sakat Nüfusun Cinsiyet İtibariyle İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı
- TABLO: B.c.6.1** Balıkesir' de Yaşayan Sakat Nüfusun Cinsiyet İtibariyle İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı

B.d. Medeni Durum İle İlgili Tablolar

- TABLO: B.d.1** Türkiye' de 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Medeni Hallere Göre Dağılımı
- TABLO: B.d.1.1** Balıkesir' de 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Medeni Hallere Göre Dağılımı
- TABLO: B.d.2** 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Hiç Evlenmemiş Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
- TABLO: B.d.3** 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Evli Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
- TABLO: B.d.4** 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Boşanmış Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
- TABLO: B.d.5** 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Eşi Ölmüş Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

B.e. Eğitim Durumu İle İlgili Tablolar

- TABLO: B.e.1** Türkiye' de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Okuma Yazma Bilme Durumuna Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)

- TABLO: B.e.1.1** Balıkesir' de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Okuma Yazma Bilme Durumuna Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.2** Türkiye' de Nüfusunun Okuma Yazma Bilme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.2.1** Balıkesir' de Nüfusunun Okuma Yazma Bilme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.3** Türkiye' de Okuma Yazma Bilmeyen Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı
- TABLO: B.e.3.1** Balıkesir' de Okuma Yazma Bilmeyen Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı
- TABLO: B.e.4** Türkiye' de Okuma Yazma Bilen Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı
- TABLO: B.e.4.1** Balıkesir' de Okuma Yazma Bilen Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı
- TABLO: B.e.5** Türkiye' de Okuma Yazma Bilmeyen Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.5.1** Balıkesir' de Okuma Yazma Bilmeyen Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.6** Türkiye' de Okuma Yazma Bilen Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.6.1** Balıkesir' de Okuma Yazma Bilen Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.7** Türkiye' de Okuma Yazma Bilen Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)

- TABLO: B.e.7.1** Balıkesir' de Okuma Yazma Bilen Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.8** Türkiye' de Okuma Yazma Bilip Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)*
- TABLO: B.e.8.1** Balıkesir' de Okuma Yazma Bilip Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)*
- TABLO: B.e.9** Türkiye' de Okuma Yazma Bilip Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.9.1** Balıkesir' ve Okuma Yazma Bilip Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.10** Türkiye' de 11+ Yaşındaki İlkokul ve Daha Yukarı Okullardan Mezun Olan Nüfusun 11+ Yaşındaki Toplam Nüfusa Oranı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.10.1** Balıkesir' de 11+ Yaşındaki İlkokul ve Daha Yukarı Okullardan Mezun Olan Nüfusun 11+ Yaşındaki Toplam Nüfusa Oranı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.11** Türkiye' de 14+ Yaşındaki Ortaokul ve Daha Yukarı Okullardan Mezun Olan Nüfusun 14+ Yaşındaki Toplam Nüfusa Oranı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.11.1** Balıkesir' de 14+ Yaşındaki Ortaokul ve Daha Yukarı Okullardan Mezun Olan Nüfusun 14+ Yaşındaki Toplam Nüfusa Oranı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.12** Türkiye' de 17+ Yaşındaki Lise ve Daha Yukarı Okullardan Mezun Olan Nüfusun 17+ Yaşındaki Toplam Nüfusa Oranı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)

- TABLO: B.e.12.1** Balıkesir' de 17+ Yaşındaki Lise ve Daha Yukarı Okullardan Mezun Olan Nüfusun 17+ Yaşındaki Toplam Nüfusa Oranı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.13** Türkiye' de 19+ Yaşındaki Üniversite Mezunu Olan Nüfusun 19+ Yaşındaki Toplam Nüfusa Oranı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: B.e.13.1** Balıkesir' de 19+ Yaşındaki Üniversite Mezunu Olan Nüfusun 19+ Yaşındaki Toplam Nüfusa Oranı (6 ve Daha Yukarı Yaşlar)

B.f. Doğurganlık Durumu İle İlgili Tablolar

- TABLO: B.f.1** Türkiye' de 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Kadın Nüfusun Daha Önce Bir Evlilik Yapıp Yapmama Durumuna Göre Dağılımı
- TABLO: B.f.1.1** Balıkesir' de 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Kadın Nüfusun Daha Önce Bir Evlilik Yapıp Yapmama Durumuna Göre Dağılımı
- TABLO: B.f.2** Türkiye' de Evli, Boşanmış ve Eşi Ölmüş Olan 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Kadın Nüfusunun Canlı Doğan ve Yaşayan Çocuk Sayısı İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
- TABLO: B.f.2.1** Balıkesir' de Evli, Boşanmış ve Eşi Ölmüş Olan 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Kadın Nüfusunun Canlı Doğan ve Yaşayan Çocuk Sayısı İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
- TABLO: B.f.3** Türkiye' de Evli, Boşanmış ve Eşi Ölmüş Olan 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Kadın Nüfusun Canlı Doğan Çocuk Sayısı İtibariyle Okuma Yazma Durumuna Göre Dağılımı
- TABLO: B.f.3.1** Balıkesir' de Evli, Boşanmış ve Eşi Ölmüş Olan 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Kadın Nüfusun Canlı Doğan Çocuk Sayısı İtibariyle Okuma Yazma Durumuna Göre Dağılımı

TABLO: B.f.4	Türkiye' de Evli, Boşanmış ve Eşi Ölmüş Olan 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Okuma Yazma Bilen Kadın Nüfusun Canlı Doğan Çocuk Sayısı İtibariyle Bir Eğitim Kurumundan Mezun Olma Durumuna Göre Dağılımı
TABLO: B.f.4.1	Balıkesir' de Evli, Boşanmış ve Eşi Ölmüş Olan 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Okuma Yazma Bilen Kadın Nüfusun Canlı Doğan Çocuk Sayısı İtibariyle Bir Eğitim Kurumundan Mezun Olma Durumuna Göre Dağılımı
TABLO: B.f.5	Türkiye' de Evli, Boşanmış ve Eşi Ölmüş Olan 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Okuma Yazma Bilip Bir Kurumdan Mezun Olan Kadın Nüfusun Canlı Doğan Çocuk Sayısı İtibariyle Mezuniyet Durumuna Göre Dağılımı
TABLO: B.f.5.1	Balıkesir' de Evli, Boşanmış ve Eşi Ölmüş Olan 12 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Okuma Yazma Bilip Bir Kurumdan Mezun Olan Kadın Nüfusun Canlı Doğan Çocuk Sayısı İtibariyle Mezuniyet Durumuna Göre Dağılımı
TABLO: B.f.6	Türkiye' de Kaba Doğum Oranları
TABLO: B.f.6.1	Balıkesir' de Kaba Doğum Oranları
TABLO: B.f.7	Türkiye' de Fiili Doğurganlık Oranları (Fertility)
TABLO: B.f.7.1	Balıkesir' de Fiili Doğurganlık Oranları (Fertility)

C GRUBU TABLOLAR: EKONOMİK NİTELİKLER İLE İLGİLİ TABLOLAR

TABLO: C.1	Türkiye' de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle İşgücü Durumuna Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.1.1	Balıkesir' de Nüfusun Cinsiyet İtibariyle İşgücü Durumuna Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.2	Türkiye' de İşgücünde Olmayan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)

TABLO: C.2.1	Balıkesir' de İşgücünde Olmayan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.3	Türkiye' de İşgücünde Olmayan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Özellikleri (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.3.1	Balıkesir' de İşgücünde Olmayan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Özellikleri (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.4	Türkiye' de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.4.1	Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.5	Türkiye' de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Çalışma Durumuna Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.5.1	Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Çalışma Durumuna Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.6	Türkiye' de İşgücünde Olup Çalışır Durumda Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.6.1	Balıkesir' de İşgücünde Olup Çalışır Durumda Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.7	Türkiye' de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Ekonomik Faaliyet Türüne Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.7.1	Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Ekonomik Faaliyet Türüne Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.8	Türkiye' de İşgücünde Olup Ziraat ve Ziraatle İlgili Faaliyetlerde Bulunan Nüfusun, Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
TABLO: C.8.1	Balıkesir' de İşgücünde Olup Ziraat ve Ziraatle İlgili Faaliyetlerde Bulunan Nüfusun, Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)

- TABLO: C.9** Türkiye' de İşgücünde Olup Ziraat Dışı Faaliyetlerde Bulunan Nüfusun, Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: C.9.1** Balıkesir' de İşgücünde Olup Ziraat Dışı Faaliyetlerde Bulunan Nüfusun, Cinsiyet İtibariyle Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: C.10** Türkiye' de İşgücünde Olup Ziraat ve Ziraatle İlgili Faaliyetlerde Bulunan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Okuma Yazma Durumuna Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: C.10.1** Balıkesir' de İşgücünde Olup Ziraat ve Ziraatle İlgili Faaliyetlerde Bulunan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Okuma Yazma Durumuna Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: C.11** Türkiye' de İşgücünde Olup Ziraat Dışı Faaliyetlerde Bulunan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Okuma Yazma Durumuna Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: C.11.1** Balıkesir' de İşgücünde Olup Ziraat Dışı Faaliyetlerde Bulunan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Okuma Yazma Durumuna Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: C.12** Türkiye' de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Meslek Gruplarına Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: C.12.1** Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Meslek Gruplarına Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: C.13** Türkiye' de Ekonomik Yönden Faal Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Çalışma Şekline Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)
- TABLO: C.13.1** Balıkesir' de Ekonomik Yönden Faal Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Çalışma Şekline Göre Dağılımı (12 ve Daha Yukarı Yaşlar)

D GRUBU TABLOLAR: HANEHALKI VE KONUT NİTELİKLERİ İLE İLGİLİ TABLOLAR

TABLO: D.1	Türkiye' de Hanehalkı Sayısının Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Dağılımı
TABLO: D.1.1	Balıkesir' de Hanehalkı Sayısının Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Dağılımı
TABLO: D.2	Türkiye' de Hanehalkı Sayısının Kira Ödeme Durumuna Göre Dağılımı
TABLO: D.2.1	Balıkesir' de Hanehalkı Sayısının Kira Ödeme Durumuna Göre Dağılımı
TABLO: D.3	Türkiye' de Hanehalkı Sayısının Kira Ödeme Durumu İtibariyle Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Dağılımı
TABLO: D.3.1	Balıkesir' de Hanehalkı Sayısının Kira Ödeme Durumu İtibariyle Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Dağılımı
TABLO: D.4	Türkiye' de Hanehalkı Sayısının Hanehalkı Büyüklüğü İtibariyle Kullanılan Oda Sayısına Göre Dağılımı
TABLO: D.4.1	Balıkesir' de Hanehalkı Sayısının Hanehalkı Büyüklüğü İtibariyle Kullanılan Oda Sayısına Göre Dağılımı
TABLO: D.5	Türkiye' de Hanehalkı Sayısının Oturulan Konutta Tuvalet Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı
TABLO: D.5.1	Balıkesir' de Hanehalkı Sayısının Oturulan Konutta Tuvalet Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı
TABLO: D.6	Türkiye' de Hanehalkı Sayısının Oturulan Konutta Banyo Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı
TABLO: D.6.1	Balıkesir' de Hanehalkı Sayısının Oturulan Konutta Banyo Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı
TABLO: D.7	Türkiye' de Hanehalkı Sayısının Oturulan Konutta Mutfak Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı
TABLO: D.7.1	Balıkesir' de Hanehalkı Sayısının Oturulan Konutta Mutfak Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

TABLO: D.8 Türkiye' de Hanehalkı Sayısının Oturulan Konutta Borulu Su Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

TABLO: D.8.1 Balıkesir' de Hanehalkı Sayısının Oturulan Konutta Borulu Su Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

FOTOĞRAF LİSTESİ

- Fotoğraf: 1** Marmara Denizi' ne kıyısı olan Bandırma İlçesi' nin en işlek caddesi olan Cumhuriyet Caddesi (02.06.2009)
- Fotoğraf: 2** Bandırma İlçesi' nin en işlek caddesi olan Cumhuriyet Caddesi' nde trafik yoğunluğu (02.06.2009)
- Fotoğraf: 3** Bandırma kent merkezi: Cumhuriyet Meydanı (02.06.2009)
- Fotoğraf: 4** Bandırma İlçesi' nin sosyal aktiviteler açısından en hareketli olan Sevgi Sokağı (02.06.2009)
- Fotoğraf: 5** Ege Denizi' ne kıyısı olan Edremit İlçesi' nin kent merkezi: Cumhuriyet Meydanı (02.06.2009)
- Fotoğraf: 6** Edremit İlçesi' ne bağlı bir tatil beldesi olan Akçay' da kordon boyu (02.06.2009)
- Fotoğraf: 7** Bandırma Cumhuriyet Meydanı' nda vakit geçiren yaşlılar ve gençler (02.06.2009)
- Fotoğraf: 8** Bandırma Cumhuriyet Meydanı' nda ağaç altında dinlenen yaşlılar ve gençler (02.06.2009)
- Fotoğraf: 9** Edremit kordon boyunda bisiklet ile gezinen yaşlı adam (02.06.2009)
- Fotoğraf: 10** Edremit' te bir köy kahvesinde vakit geçiren yaşlılar (02.06.2009)
- Fotoğraf: 11** Balıkesir ekili ziraat arazilerinden bir kesit (02.06.2009)
- Fotoğraf: 12** Körfez Yöresi' nde sık karşılaşılan zeytinliklerden bir kesit (02.06.2009)
- Fotoğraf: 13** Körfez Yöresi' nde zeytin ve zeytinden üretilen ürünlerin satıldığı büyük bir işletme (02.06.2009)

- Fotoğraf: 14** Körfez Yöresi' nde sokak arasında karşılaşılan zeytin ve zeytinden üretilen ürünlerin satıldığı küçük bir dükkan (02.06.2009)
- Fotoğraf: 15** Sokakta zeytin ve zeytinyağı sabunu satan yaşlı kadın (02.06.2009)
- Fotoğraf: 16** Körfez Yöresi sahillerinden bir kesit (02.06.2009)
- Fotoğraf: 17** Bandırma' da bor ve asit üzerine kurulmuş sanayi tesislerinden biri (02.06.2009)
- Fotoğraf: 18** Bandırma' da mermer üzerine kurulmuş sanayi tesislerinden biri (02.06.2009)
- Fotoğraf: 19** Bandırma Limanı yükleme alanı ve limanın hemen yanından geçen demiryolu hattı (02.06.2009)
- Fotoğraf: 20** Bandırma Limanı yolcu taşıma alanı ve çevresi (02.06.2009)
- Fotoğraf: 21** Bahçesinden topladığı ürünleri sokakta satan genç kadın (02.06.2009)
- Fotoğraf: 22** Sokakta meyve satan kadınlar (02.06.2009)
- Fotoğraf: 23** Tarlada çalışan kadınlar (02.06.2009)
- Fotoğraf: 24** Zeytinyağı sabunu üreten bir fabrikada çalışan kadınlar (02.06.2009)

GİRİŞ

Demografi bilimi; insan nüfuslarının incelenmesi olarak tanımlanır ve Sosyal Antropoloji bilimi de nüfus gruplarının sosyo-kültürel gelişimini inceler. (Kırımlı 1994: 3) Demografik veri kaynakları içinde en kapsamlı ve önemlisi olan nüfus sayımları; nüfusun sayısı ile bireylerin doğum tarihleri, doğum yerleri, eğitim durumları, cinsiyetleri, meslek durumları, medeni halleri gibi nitelik olarak sergiledikleri kompozisyonu ortaya koymaktadır. Herhangi bir yerde ve bir sosyal organizasyon içinde yaşayan insanın, organizasyondan bağımsız olmanın aksine bu sosyal yapının kendine has olan kültürü, sosyal antropolojinin ilgi alanı içindedir. Bu sosyal organizasyonu oluşturan bireylerden oluşan nüfus kültürden, kültür ise nüfustan ayrı düşünülemez.

Nüfusun sosyo-kültürel gelişimi ile ilgilenen bir sosyal antropolog nüfusla ilgili bir inceleme yaptığında, nüfus büyüklüğü, yaş, cinsiyet yapısı, doğum yerleri gibi parametrelerden yararlanır. Bu anlamda nüfus sayımlarının sunduğu kantitatif veriler, sosyal antropologlar içinde son derece önemli verilerdir.

Nüfus sayımlarından yararlanılarak yapılmış olan bu çalışmada, 1950 yılından sonra hızlanan nüfus artışı ve nüfus hareketlerine paralel olarak gelişen kentleşme sürecinde Balıkesir nüfusunun sosyal ve demografik analizi yapılmaktadır.

Nüfus artışı hem direk hem de dolaylı olarak kentleşmeye yol açarak nüfusun sosyo-ekonomik anlamda kalkınmasını sağlamaktadır. Nüfus artışı ile nüfusun ekonomik ve sosyo-kültürel gelişimi karşılıklı etkileşim içinde olup Türkiye’ de demografi biliminin gelişimi de nüfus ve kalkınma etkileşimine paralel olarak gelişmiştir. (Üner,1997: 227)

Demografi bilimi ile ilgilenenler, hemen her ülkede demografik geçişlerin olduğunu savunmuş ve demografik değişimi bu geçişler ile tasnif etme çabasında olmuşlardır. Konuyla ilgili bilimsel araştırmalar yaparak geçişlerin evrensel açıklamasını yapmaya çalışmışlardır. Ancak bir ülkede gözlemlenen değişim ve gelişimin sıralanışı da kendine özgü olacaktır ve her ülke için aynı olması söz konusu değildir. Bununla birlikte bir ülke sınırları içinde bile değişim ve gelişim her yerde benzer özellikler göstermeyecektir. Bu nedenle değişimi tasnif ederek tanımlamak üzere demografik geçiş teorisini geliştirme çabalarından vazgeçilmiştir. (D.İ.E. 1995: 4)

Ülkeler, sınırları içinde yaşayan nüfustan ve nüfusun yapısından bağımsız düşünülmemeyeceği gibi; nüfus ve nüfusu meydana getiren nüfus grupları kültürden bağımsız düşünülemez. Bir ülkenin göstereceği değişim o ülke sınırları içinde yaşayan nüfus grubundan; nüfus grupları ise kültürden ayrı düşünülemez. Bu nedenle bir ülke sınırları içinde yaşayan nüfusun tamamı için bile demografik anlamda yaşanan değişimin aynı olduğunu söylemek mümkün olmayacaktır. Bununla birlikte, yansımaları farklı kompozisyonlar çizecek olsa da bir ülkede zaman zaman yaşanan belirgin değişimlerden bahsedilebilir.

Türkiye’ de 1950 yılı öncesinde nüfus artışı söz konusu olsa da bu dönemin temel özelliği ülke bütününde güçlü bir kentleşme hareketinin

bulunmamasıdır. 1950 yılından itibaren ise belirgin biçimde gözlemlenen nüfus artışı ile birlikte kentleşme hızının artması demografik bir geçiş olarak adlandırılabilir.

Bölgeden bölgeye; ilden ile ve hatta il sınırları içinde yer alan yerleşme ünitelerine kadar farklı biçimlerde yansımaları olan bu süreçte, nüfusun heterojen yapısını yadsıyarak bir genelleme yapmak hatalı olacaktır. Bir ülke genelinde demografik anlamda yaşanan değişimin, nüfus yapısı üzerindeki farklı yansımalarını Sosyal Antropoloji alanında yapılmış olan mikro ölçekli saha çalışmaları gözler önüne sermektedir.

Her ne kadar yansımaları farklı olsa da, 1950 yılından sonra Türkiye’ de kentleşme hareketinin hızlandığı ve günümüzde ülkenin genel yapısının ve nüfusun gösterdiği özelliklerin geçmişe nazaran büyük ölçüde değiştiği tartışılmaz bir gerçektir. Bu süreçte ülkenin en gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesi’ nde yer alan Balıkesir İli’ nde yaşamakta olan nüfusun yapısı da büyük değişiklikler geçirmiştir.

Balıkesir nüfusunun geçirmiş olduğu değişimin detaylı bir şekilde ele alınmış olduğu bu çalışmada öncelikle bu değişimin gerçekleştiği sürecin genel yapısını aktarmak istenmiştir. Bu nedenle çalışmanın birinci bölümü olan “Türkiye’ de Kentleşme” başlığında öncelikle kent ve kentleşme olguları ile Türkiye’ de gerçekleşen kentleşmenin nedenleri konu edilmektedir. İkinci bölüm çalışmanın metodolojisine ayrılmış ve çalışmada izlenen yöntem ve metotların aktarılmasına yer verilmiştir. Takip eden üçüncü ve dördüncü bölümlerde ise; ilin yer aldığı Marmara Bölgesi ile Balıkesir İl’ inin genel özellikleri ele alınmaktadır.

Beşinci bölümden sekizinci bölümün sonuna kadar; Balıkesir nüfusunun yapısı ve kentleşme sürecinde geçirmiş olduğu değişim tablolar ve grafikler eşliğinde

oldukça detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Son olarak dokuzuncu bölümde ise çalışmanın sonuçları yer almaktadır.

1. TÜRKİYE' DE KENTLEŞME

Bugün içinde yaşadığımız karmaşık medeniyetin en önemli özelliği, kent yaşamının bu hayatın ayrılmaz bir parçası olmuş olmasıdır. Bununla birlikte “kent” en eski yaşama yerlerinden bir olsa da kentleşme insanlık tarihinde oldukça yeni bir olgudur. (Saran, 1986: 157)

Türkiye’ de özellikle 1950’ den sonra hızlanan ve günümüzde sürmekte olan kentleşme sürecine değinmeden önce; kent kavramı, kentleşmenin tarifi ve kentleşme nedenlerinin konu edilmesinde yarar vardır.

1.1. Kent Kavramı

Tarihsel süreçte neolitik çağ ile birlikte yerleşik yaşama geçişe imkan veren köklü değişimler yaşanmıştır. Avcı-toplayıcı olarak yaşamını sürdüren insanın yerleşik yaşama geçişi; doğaya hükmetmesi ve toplayıcılıktan üreticiliğe geçmesi ile başlamıştır. Yerleşik yaşama geçişle birlikte kuşkusuz sosyal organizasyonda farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Kentlerin kuruluşuna ait ilk buluntular yazının icadı ile birlikte, Mezopotamya’ da M.Ö. 3500 lere tarihlendirilmektedir. (Aslanoğlu, 1998: 14) Kent;

insan için en eski yerleşme biçimi olup bugünün modern kentinin doğuşuna kadar geçen karmaşık süreç, bir başka çalışmanın konusu olacak kadar geniştir. Bu nedenle bu bölümde, modern kentin tanımına yer verilmektedir.

İçinde bulunduğumuz yüzyılın modern kentine ilişkin birden fazla tarif bulunmakla beraber, bu tariflerin arasında temel bir fark bulunmamaktadır. Bütün tariflerde ortaklığı oluşturan, kentin mekansal bir alan olarak değil; barındırdığı nüfusun sosyo-demografik ve ekonomik nitelikleri baz alınarak yapılmış olmasıdır.

Çok çeşitli kriterlere göre tanımlanan ve medeniyetin merkezi olan kent; yoğun nüfuslu ve heterojen nüfus yapısına sahip sürekli bir yerleşim yeridir. (Saran, 1986: 160) Kuşkusuz bir yerleşim yeri, nüfustan ve nüfusun yapısından bağımsız düşünülemez. Bu anlamda kentin en genel tanımı; insan elinin ürettiği çevrenin doğadan önce geldiği ve doğanın hakimiyetinin yerini antropo-sosyal çevrenin aldığı bir organizasyon biçimi olmasıdır. (Akkayan, 2008)

Topluluk olarak yaşayan insanların ortak yaşamlarından doğan ve onların ortak yaşam biçimleri ile şekillenen kent; karmaşık bir yapıya sahip olan insanın yarattığı, kendisi gibi karmaşık olan eseridir. (Kaya, 2003:7) Bu karmaşık yapının kendine özgü nitelikleri ve bir yerleşim yerinin kent olduğunu gösteren temel kriterler bulunmaktadır.

1.2. Bir Yerleşim Yeri Olarak Kente Özgü Temel Kriterler

Kent diğer yerleşim yerlerine oranla daha fazla miktarda nüfus barındırır. Bu nedenle fiziksel altyapısının gelişmiş olması beklenir. (Kaya, 2003: 11) Ancak; nüfus

miktarı ve gelişmiş fiziksel altyapının varlığı bir yerleşim yerinin kent olduğunu tek başına belirlemekte yeterli değildir. Barındırdığı nüfusun yapısı itibariyle kırdaki nüfus yapısından farklılaşan bir yerleşim yeri olan kente özgü temel kriterler bulunmaktadır.

Kent heterojen bir yapıya sahiptir ve bu özelliği ile sosyal farklılaşma ve tabakalaşma özelliği göstermektedir. Her ne kadar kır yerleşmelerinde de böylesi bir yapı söz konusu olsa da, kent yerleşmelerinde dikkat çekici ölçüde daha fazladır. Bu heterojen yapıda daha geniş bir etkileşim sistemi söz konusudur ve kırdakinden çok farklıdır. Geleneksel ilişkilerin yerini bireysel ilişkiler almakla beraber; bireyler için sayısız ilişkilerden söz etmek mümkündür. Bireyselliğin ön plana çıktığı bu yapıda geniş ailenin yerini çekirdek aile almaktadır. (Akkayan, 2008)

En önemli fark ise ziraatle ilgili faaliyetlerin yerini; ziraat dışı faaliyetlerin almış olmasıdır. Daha ileri bir üretim düzeyini gerektiren bu ekonomik farklılık ile birlikte ortaya çıkan uzmanlaşma ve iş bölümü kent yerleşmeleri için en belirleyici kriterdir. Böylesi bir durumda nüfusun yapısında gözlemlenmesi beklenen; eğitim düzeyinin daha yüksek olması, kadın nüfusun daha çok ziraat dışı faaliyetlerde istihdam olması gibi farklılıklar olarak ortaya çıkmaktadır. (Akkayan, 2008)

Özetle bir yerleşim yerinin kent olarak tanımlanması; nüfus miktarı, nüfusun yapısı, heterojenlik ve farklılaşma, üretim yapısı, iş bölümü ve uzmanlaşma, iş gücünün ziraat dışı faaliyetlere yönelmesi, fiziksel ve sosyal dokunun değişimi gibi kriterlere bağlıdır.

Bu kriterler göz önüne alındığında, kent statik bir yapıda olmayıp; barındırdığı nüfus miktarı ve nüfusun yapısına bağlı olarak değişen; dinamik bir

yapıya sahiptir. Bu dinamik yapı nüfus miktarı arttıkça gelişecek ve benzer şekilde dinamik bir yapı kazanan yerleşim yerleri ise kent yerleşmelerine dönüşecektir.

Bu dönüşüm sadece yerleşim yeri olarak kenti değil; kentlerde yaşamakta olan nüfusun yapısını da etkileyen bir süreçtir. Kentlerde yaşayan nüfus miktarının artması ve daha çok insanın kent yaşamına katılması ile birlikte insan varlığının her yönünü etkileyen bu değişim süreci “kentleşme” olarak tarif edilmektedir. (Saran, 1986: 157)

1.3. Kentleşme

Kentleşme demografik anlamda, bir nüfus hareketi olup; kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfus miktarının artması olayıdır. (Keleş 1997: 19) Bu anlamda kentleşme, kent sayısı ve kentsel nüfusun nicelik olarak gösterdiği artışı anlatmaktadır. Kentsel nüfus artışı doğal artış ya da kır yerleşmelerinden kent yerleşmelerine göç eden nüfus ile olmaktadır. Ancak, gelişmekte olan ülkelerde kent nüfusunun doğurganlık eğilimleri azalmaktadır. Bu nedenle kentleşme daha çok kır yerleşmelerinden kent yerleşmelerine doğru olan nüfus hareketi ile gerçekleşmektedir.

Böylesi bir tanımlamanın demografik nitelik taşıdığını ve nüfus kriterinin bir yerleşim yerinin kent olduğunu tek başına belirlemede yeterli olmadığını daha önce belirtmiştik. Kentleşme sadece kentsel bölgelerde yaşayan nüfusun niceliksel artışı ya da kent sayısındaki artış demek değildir. Kentleşme; nüfus artışı ile birlikte gelişen ve aynı zamanda nüfus artışını tetikleyen dinamik bir süreçtir.

Kuşkusuz kentlerin nüfusları diğer yerleşim yerlerine oranla daha yoğun olacaktır. Ancak kentleşme sosyo-demografik bir değişim süreci olup; sosyo-kültürel, ekonomik, politik ve psikolojik boyutları olan karmaşık bir olaydır. Bir yerleşim yerinin kent olarak tanımlanması için gerekli olan kriterler göz önüne alındığında ve nüfus artışının nedeninin nüfus hareketleri olduğu düşünüldüğünde bu karmaşık yapıyı kavramak daha kolay olacaktır.

Kentleşme sadece bir sonuç olarak algılanmamalıdır. Özellikle Türkiye gibi ülkelerde, kentleşme görece olarak yüksek bir hıza ve dereceye ulaştıktan sonra, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısının değişmesine neden olan temel unsurlardandır. (Niray, 2002:4).

Özetle kentleşme; ekonomik değişim ve gelişmeye bağlı olarak bugünkü kentlerin büyümesi ve kent sayısının artması sonucunu doğuran; toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan; insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir.

1.4. Kentleşmenin Nedenleri

İçinde bulunduğumuz yüzyılda kentleşmenin biçimi geçen yüzyıldan farklı olup bu farkı yaratan nüfus artışının hızlanmış olmasıdır. Gerek tıp alanındaki ilerlemeler ile salgın hastalıklarla mücadele etme yöntemlerinin gelişmesi; gerekse büyük dünya savaşlarının son bulması gibi nüfus artışına imkan veren gelişmeler dünya nüfusunun hızla artmasına neden olmuştur. (Keleş 1997: 21)

Artan nüfusun yerleşme yerlerine göre dağılımını ise; toplumsal ve ekonomik yapı içinde ihtiyaçların karşılanmasına imkan veren alanlar belirlemektedir. Bu anlamda nüfusun ihtiyaçlarının neredeyse tamamı için en uygun yerleşim alanları kentler olarak karşımıza çıkmaktadır. (Özen, 1985: 53) Bu nedenle, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde artan nüfus sürekli olarak kırsal alanlardan kentlere doğru göç etmektedir. Nüfusun ihtiyaçları ise çok çeşitli olup; kentleşme hareketleri çoğunlukla ekonomik, teknolojik, politik ve psiko-sosyolojik etmenlerin etkisi altında meydana gelir demek yanlış olmayacaktır. Her biri diğerinden etkilenen ve iç içe geçmiş olan bu etmenleri birbirinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün değildir. Ancak söz konusu nedenler genel olarak bir kaç başlık altında toplanmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde kentleşmeyi doğuran nedenleri:

- 1) İtici Nedenler: Nüfusu kent yerleşmelerine harekete zorlayan nedenler;
- 2) İletici Nedenler: Haberleşme ve ulaşım olanaklarındaki gelişmelerin, kente doğru gerçekleşen nüfus hareketlerini kolaylaştırması;
- 3) Çekici Nedenler: Kent yerleşmelerinin sahip olduğu olanaklar;
- 4) Siyasal Nedenler; Bir ülkede alınan kararlar, yönetim yapısının özellikleri; eğitim, ekonomi, sanayileşme gibi alanlarda izlenen politikalar

olmak üzere 4 başlıkta toplamak mümkündür. (Kartal, 1978: 6)

Türkiye’ de kentleşme itici, iletici ve çekici güçlerin etkisi altında oluşan ve değişen bir süreçtir.

1.5. Türkiye’ de Kentleşmenin Nedenleri

Türkiye’ de II. Dünya Savaşı sonrasında kırsal alanda yaşanan yapısal dönüşüm ile birlikte; kırsal alanlardan kentlere doğru gerçekleşen nüfus göçü artmıştır. (Kırımlı, 2001: 4) Kırsal alanlarda yaşanan yapısal dönüşüm itici nedenleri; kent yaşamı ve kentlerde söz konusu olan gelişmeler ise çekici nedenleri teşkil etmektedir. İletici nedenler ise; ulaşım ve haberleşme teknolojisindeki gelişmeler ile birlikte yer değiştirme olanaklarının artması olarak izah edilebilir.

Türkiye’ de kentleşme hızını geniş ölçüde etkileyen itici nedenlerin başında, ziraat alanına yeni teknolojinin girmesi ile birlikte açığa çıkan nüfusun ziraat dışındaki faaliyet alanlarına yönelmek durumunda kalması gelmektedir. Ziraatin verimliliğin ve kişi başına düşen gelirin düşük olması; toprak sahipliğindeki dengesiz dağılım; ziraat yapılan toprakların çok parçalanmış olması; iklim koşulları ve toprak aşınması gibi nedenler bu itici etmeni güçlendiren nedenlerdir. (Kartal, 1978: 7) Sözü geçen itici nedenler; Türkiye’ de kırsal alanlarda yaşayan nüfusun önemli bir bölümünün kentlere doğru hareket etmesine neden olmuştur.

Kentlerin sunduğu ekonomik üstünlükler kent büyüdükçe artarak daha fazla sayıda bireyi kırsal alandan kentlere doğru çekmektedir. Türkiye’ de kentleşmeye etki eden çekici nedenler; üretim sürecindeki değişimler sonucunda eskiden köylerde görülen bir takım hizmetlerin kentlerde görülmeye başlaması, kentlerdeki iş olanaklarının köy yerleşmelerine oranla hızla çoğalması olarak sıralanabilir. Kentlerin daha fazla oranda istihdam alanı sunuyor olmasının yanı sıra; bireylerin kentlerdeki toplumsal olanaklar ve hizmetlere duyduğu özlemler çekici etmenler arasında yer almaktadır. (Keleş, 1997: 25)

Türkiye’ de 1950 yılından sonra söz konusu nedenler ile birlikte kırdan kente doğru gerçekleşen göç hızı artmıştır. 1950 yılından sonra kentleşme göç olayına paralel olarak hız kazanmıştır. (Saran, 1986: 161) 1950 yılında nüfusun ¼’ i şehir yerleşmelerinde yaşamakta iken; 2000 yılı itibariyle şehirlerde yaşayan nüfusun miktarı 8 kat artarak bu oran neredeyse ¾’ e yaklaşmıştır. (Tablo: a.1)

TABLO: a.1) Türkiye’ nin Şehir ve Köy Nüfusları (%)

Yıllar	Şehir Nüfusu %	Köy Nüfusu %
1950	25,0	75,0
1975	41,8	58,2
2000	64,9	35,1

Bu durum, sadece kırdan kente doğru olan nüfus hareketinin sonucu değildir. Nüfusu artan yerleşme yerlerinin idari olarak şehir statüsüne yükselmesi de bu dağılımı etkilemektedir. Türkiye’ de 1950 yılında 63 olan il sayısı; 1975 yılında 67’ ye yükselmiştir. 2000 yılı itibariyle Türkiye 81 il’ e ayrılmıştır. İl sayısında görülmekte olan bu değişim ilçe ve köy sayılarında da karşımıza çıkmaktadır. (Tablo: a.2)

Tablo: a.2) Türkiye’ nin İlçe ve Köy Sayıları

Yıllar	İlçe Sayısı	Köy Sayısı
1950	485	34.252
1975	638	36.115
2000	923	37.366

Türkiye’ de kentleşme sürecinin 1950 yılından sonra kaydettiği hızlı gelişmede ve geçmiş döneme göre daha geniş bir alana yayılmasında sosyal ve ekonomik yapıda ortaya çıkan gelişmeler belirleyici olmuştur. (Işık, 2005: 62) Daha önce belirtildiği gibi; kentleşme olgusu sadece nüfus artışı ya da nüfusun daha çok şehirlerde yaşamaya başlamasının bir sonucu değil; nüfusun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını doğrudan etkileyen bir nedendir. Bu anlamda 1950 yılından sonra Türkiye’ de nüfusun sosyo-ekonomik yapısında önemli değişimler söz konusu olmuştur. Söz konusu değişimin ülkenin her köşesindeki yansımaları birbirinden farklıdır.

Bu çalışmada, Türkiye’ de 1950 yılından sonra hızlanan kentleşme sürecinin Balıkesir nüfusunun demografik değişim ve gelişimine yansımalarını konu edilmektedir. Ancak öncelikle çalışmada izlenen yöntemi aktarmak üzere; çalışmanın metodolojisi aktarılacaktır.

2. METODOLOJİ

Araştırma, temelde bir arama öğrenme, bilinmeyeni bilinir kılma, karanlığa ışık tutma sürecidir. Bu zorlu süreç sistematik bir çalışma gerektirmektedir. Bir araştırmayı en kısa zamanda, en doğru ve en verimli biçimde başarabilmek adına uzun tecrübelerin sonucunda araştırma yöntem ve teknikleri geliştirilmiştir. (Cebeci 2002: 4)

2.1. Araştırma Yöntem ve Teknikleri

“Yöntem en genel anlamı ile bir amaca varmak için belli bir düzene göre izlenen yol demektir.” (Kongar, 2007: 37) Özellikle karmaşık yapıları konu edinen sosyal bilimlerde bir gelişigüzellik olması söz konusu olamaz. Karmaşık ve geliştirilmesi güç ayrıntıları içeren sosyal araştırmalar kendine has yöntem ve metotlar dahilinde yapılmaktadır.

Her araştırma belirli aşamalardan geçerek yapılmaktadır. Birbiri ardına gelen bu aşamalar aslında çoğu zaman iç içe geçmiş olup birkaç aşamayı bir arada yürütme zorunluluğu vardır. Bir araştırmada olması gereken adımları; **1) Konu Seçimi, 2) Ön Araştırma, 3) Konu ve Problemin Sınırlandırılması, 4) Temel Birimlerin Belirlenmesi ve Seçimi, 5) Veri Toplama Yolunun Belirlenmesi ve Gerekli**

Hazırlıklar, **6) Veri Toplama Uygulaması, 7) Toplanan Verilerin Gruplandırılması, 8) Tasnif ve Döküm, 9) Taktim ve Tablo Yapmak, 10) Yazıyla Anlatım ve Raporun Hazırlanması** olmak üzere sıralamak mümkündür. (Kırımlı, 1998: 17)

Bir araştırmacı temel dayanağı olan verileri elde edilmiş tarzlarına bağlı olarak; “vasitasız yolla elde edilen veriler” ve “vasıtalı yolla elde edilen veriler” olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Bu ayrımı veri kaynakları oluşturmaktadır. Vasitasız yolla elde edilen veriler, birincil veri kaynaklarından elde edilen ve araştırılan konuya fiziki olarak en yakın veri kaynaklarıdır. Sahada gözlem, anket, mülakat yoluyla doğrudan elde edilen verilerdir. Vasıtalı yolla elde edilen veriler ise birincil kaynaklardan yararlanılarak oluşturulmuş ikincil kaynaklardan elde edilen verilerdir. (Karasar, 1995:135) Vasıtalı yolla gerçekleştirilen çalışmalarda, daha önceden toplanmış veriler kullanılmaktadır. Bu yolla gerçekleştirilmek istenen çalışmalara; tarihi vesikalar, resmi kayıtlar, film, fotoğraf, slayt, plak, ses bantları, video kasetleri gibi teknolojik ve maddi kültür unsurları ve sayım, istatistik ve diğer yazılı belgeler kaynak gösterilebilir. (Kırımlı, 2007a)

Vasıtalı yolla gerçekleştirilen ve İstanbul Üniversitesi Sosyal Antropoloji Bölümü Lisans Bitirme Çalışması olan bu çalışmada, ikincil kaynaklar arasında yer alan nüfus sayımlarından yararlanılmıştır. Bu nedenle çalışmanın aşamalarının aktarılmasından hemen önce, kullanılmış olan veri kaynağı hakkında bilgi vermekte yarar vardır.

2.2. Çalışmada Kullanılan Veri Kaynağı: Nüfus Sayımları

Bir ülkenin sınırları içinde yaşayan bireylere yönelik demografik veriler ile ekonomik ve sosyal verilerin toplanması ve bu verilerin düzenlenip işlenerek yazılı

olarak sunulması işlemine nüfus sayımı denilmektedir. (Gürtan, 1969: 47) Türkiye’ de nüfus sayımlarıyla görevli kurum, Başbakanlığa bağlı olan Devlet İstatistik Enstitüsü’ dür ve sayımlar; kanunla saptanan bir tarihte ülke sınırları içinde bulunan bireylerin tümünün sayılması şeklinde gerçekleştirilmektedir. (D.İ.E., 2000b: 4)

Nüfus sayımları en eski demografik bilgi kaynakları arasında yer almaktadır. (Gürtan, 1969: 47) Gürtan, “Demografik Analiz Metodları” adlı kitabında en eski nüfus sayımlarının M.Ö. 3000’ de Çin’ de ve M.Ö. 2500’ de Mısır’ da yapılmış olduğunu belirtmektedir. Türkiye’ de nüfus hakkında sağlıklı ve kesin bilgilerin elde edildiği sayımlar Cumhuriyet sonrasında gerçekleştirilmeye başlamış olmakla birlikte; bu konuda Osmanlı Döneminde de çalışmalar yapılmıştır. Fakat gerçek anlamda bir sayım yapılmadığından Cumhuriyetten önceki dönemlerde Türkiye’ de yaşayan nüfus hakkında sağlıklı ve kesin bilgiler bulunmamaktadır. Bunun nedeni ise Osmanlı Döneminde yapılan sayımların genel olarak tarım ve arazi konularında bilgi toplamaya veya memur ve sipahilere bırakılan gelir kaynaklarının sayısı ve değişimleri ile asker sayısını saptamak amacı ile yapılmış olmasıdır. (Erkan 1974:106)

Türkiye’ de kapsamlı ve güvenilir ilk nüfus sayımı Cumhuriyet Dönemi’ nde 1927’ de; ikinci sayım ise 1935 yılında yapılmıştır. İzleyen dönemlerde her beş yılda bir nüfus sayımı yapılarak nüfusun temel özellikleri saptanmaya başlanmıştır. 1990 yılından sonra ise sayımların 10 yılda bir yapılmasına karar verilmiştir. Türkiye’ de son nüfus sayımı 2000 yılında yapılmıştır. (D.İ.E., 2000b: 3)

Cumhuriyetten sonra yapılan modern sayımların tamamı, tam sayım olarak yapılmıştır ve ülke sınırları içindeki tüm nüfusu saymak suretiyle bir gün içerisinde uygulanmıştır. Yurt dışında yaşayan vatandaşlar ise sayım dışı bırakılmış; buna karşılık sayım günü ülke sınırları içinde yaşayan veya geçici olarak ülke sınırları içinde bulunan yabancı uyruklu kişiler sayıma dâhil edilmiştir. Bu durum sayımlarda

kullanılmakta olan “De Facto Yöntemi” nin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. “De Facto Yöntemi” i; sayımın yapıldığı gün bireylerin buldukları yerde tespit edilerek, o yerin nüfusuna dâhil edilmesi tarzında gerçekleştirilen bir sayım yöntemidir. (Gürtan, 1969: 48) Türkiye’ de yapılmış ve yapılmakta olan genel nüfus sayımlarında bu yöntem kullanılmakta olup, şimdiye kadar yapılmış sayımlarda, ülkenin sayım günündeki nüfusu esas alınmıştır. (D.İ.E. 2000b: 4)

Türkiye’ de yapılmakta olan modern nüfus sayımlarının amacı; sayım günü ülke sınırları içindeki nüfusu, bu nüfusun toplumsal ve ekonomik özelliklerini eksiksiz olarak saptamaktır. Nüfus sayımları ile nüfusun sayısı ile bireylerin doğum tarihleri, doğum yerleri, eğitim durumları, cinsiyetleri, meslek durumları, nüfus artışı gibi bilgiler elde edilmektedir. Elde edilen bu bilgilere nüfus istatistikleri denilmektedir. Nüfus istatistiklerinden faydalanarak nüfusun ortaya çıkarabileceği problemleri önceden tespit etmek ve bunlara önlem almak mümkündür.

Belirli aralıklarla yapılan nüfus sayımları ile birlikte nüfusun yapısındaki değişimler kayıt altına alınmakta ve karşılaştırma yapma imkanı sağlamaktadır. Sınırları belirli bir alanda yaşamakta olan bir nüfus topluluğunun geçmişine ayna tutan ve gerek nicel gerek nitel olarak geçirmekte olduğu değişimi yansıtan nüfus sayımları bir sosyal araştırmacı için son derece önemli bir veri kaynağıdır.

2.3. Araştırmanın Aşamaları

Bu bölümde, Şubat 2008 itibariyle başlamış olan ve ikincil veri kaynakları arasında yer alan genel nüfus sayımlarından yararlanılarak gerçekleştirilen araştırmanın aşamaları anlatılmaktadır.

2.3.1. Konu Seçimi ve Konunun Sınırlandırılması

Bir araştırmaya başlarken araştırma konusu belirlendikten sonra ilk olarak konu belli bir çerçeve içinde sınırlandırılmalıdır. Çalışmaların belli bir yönde istenilen şekilde yürütülebilmesi için bir plan dahilinde konunun sınırlandırılması çok önemlidir. Bununla birlikte; araştırmanın sınırlandırılmasında kullanılacak metot ve veri kaynağının belirleyiciliği söz konusudur. (Dilmen, Pamukçu, 1967: 23)

2.3.1.1. Konu Seçimi

İstanbul Üniversitesi Sosyal Antropoloji Bölümü bitirme çalışması olarak hazırlanan bu çalışmada konu: “Balıkesir Nüfusunun Soysal ve Demografik Analizi” olmak üzere tek cümle ile verilebilir. Konunun seçimi, çalışılacak verilerin belirlenmesine paralel olarak gerçekleşmiştir.

İkincil kaynaklardan yola çıkarak çalışılmasına karar verilmesinin ardından öncelikle hangi kaynakların kullanılacağına karar vermek için bir ön araştırma yapılmıştır. Öncelikle TUIK ve Devlet Planlama Teşkilatı’ nın nüfusun demografik özellikleri hakkında yapmış olduğu; nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı, sağlık durumu, eğitim durumu, beslenme alışkanlıkları, evlilik ve boşanma vb. istatistik çalışmaları incelenmiştir. Ancak söz konusu inceleme sırasında, nüfus hakkında yapılmak istenen çalışmanın eğitim durumunu ya da sağlık durumunu gibi tek bir konu ile sınırlı olmaması; daha kapsamlı bir çalışma olması hedeflenmiş ve bu nedenle nüfus sayımlarından yararlanılmasına karar verilmiştir.

2.3.1.2. Konunun Sınırlandırılması

Konunun; belirlenmesinin ardından, kullanılacak veri kaynaklarını belirlemek adına konu sınırlandırılmıştır. Konunun sınırlandırılması: 1) Coğrafi Sınırlandırma 2) Zaman Sınırlaması ve 3) Konunun Kapsamı olmak üzere üç adımda yapılmıştır.

2.3.1.2.1. Coğrafi Sınırlandırma

1995 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi Antropoloji Bölümü'nün yürütmekte olduğu Türkiye Kültür Haritası Projesi konunun coğrafi olarak sınırlandırılmasında belirleyici olmuştur. Bu proje kapsamında Türkiye'de, Kastamonu-Antalya arasındaki hattın batısında kalan tüm illerde tasviri köy araştırmaları yapılmıştır. Nüfus sayımlarından yararlanılarak mevcut çalışmaların yapılmış olduğu köylerin idari olarak bağlı olduğu illerden birine ait makro ölçekli bir çalışma yapılması düşünülmüştür. Türkiye Kültür Haritası Projesinin başladığı Marmara Bölgesi' nin idari bölümlerinden biri olan Balıkesir İli ile ilgili bir araştırma yapılmasına karar verilmiştir.

2.3.1.2.2. Zaman Sınırlaması

Öncelikle araştırmada kullanılacak olan nüfus sayımlarının tespiti yapılmıştır. Bu aşamada 1950 yılından sonra Türkiye'de kırdan kente doğru gerçekleşen ve giderek artan göç hareketleri göz önünde bulundurulmuştur. Bu tarihten itibaren kent ve kır nüfusu arasında gerçekleşen hareketler ile kentleşmenin hızlı bir boyut kazandığı 1950 yılı ile sonraki yıllara ait nüfus sayımlarından yararlanılmasına karar verilmiştir. Bundan sonra ise 1950 ve 2000 yılları arası 25' er yıllık periyotlar ile

değişimin yansıtılmasına karar verilmiştir. 1950 yılında doğan bir kişinin 1975 yılında; 1975 yılında doğan bir kişinin ise 2000 yılında yetişkinlik çağına eriştiği göz önüne alınmış ve 3 nesillik değişimi yansıtmak amaçlanmıştır. Sonuç olarak 1950, 1975 ve 2000 yıllarına ait genel nüfus sayımlarının kullanılmasına karar verilmiştir.

2.3.1.2.3. Konunun Kapsamı

Yararlanılacak olan nüfus sayımları seçildikten sonra; konunun kapsamı belirlenmiş ve il sınırları içinde yaşayan toplam nüfusun analizinin yapılmasına karar verilmiştir. Bu şekilde Balıkesir nüfusunun tamamının, 1950 yılında ve sonrasında göstermiş olduğu niteliksel kompozisyonu ortaya koymak amaçlanmıştır.

2.3.2. Ön Araştırma

İkincil kaynaklar arasından nüfus sayımları seçildikten sonra öncelikle, nüfus sayımlarının tanımı, amacı, yöntemi ve benzeri konular hakkında bilgi edinmek adına yazılı kaynaklara başvurulmuş ve mevcut nüfus istatistikleri incelenmiştir. Konu seçiminin ve konunun sınırlandırılmasının ardından ise, 1950, 1975 ve 2000 yıllarına ait genel nüfus sayımı sonuçları Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) İstanbul Şubesi'nden temin edilmiştir.

1975 ve 2000 yıllarına ait genel nüfus sayımları verilerini iller bazında basılmış kaynaklar olduğundan; Balıkesir iline ait nüfus sayım sonuçları temin edebilmiştir. Ancak 1950 yılına ait, tüm ülke genelini ve kısmen iller bazında verileri yansıtan tek bir kaynak bulunmuştur. TUIK İstanbul Merkezi yetkilisi ile

görüŖülerek, 1950 yılına iller bazında verileri yansıtan bir kaynağın mevcut olup olmadığı öğrenilmek istenmiştir. Ancak konuyla ilgili olumsuz cevap alınmıştır.

1950 yılında iller bazında verilerin basılmamış olsa da kaynaklarına ulaşılabileceğİ varsayılarak kütüphaneler araştırılmış ve son olarak TÜİK Ankara Merkez ile temasa geçilmiştir. Merkezden alınan bilgi ile 1950 yılı sayım sonuçları iller bazında bir kaynağa ulaşamayacağı kesinleştirilmiştir. Bu süreçte, temin edilmiş olan kaynaklar incelenmeye başlanmış ve konu netlik kazandıktan sonra 1950 yılına ait kaynağın 1975 ve 2000 yılları sayım sonuçlarını içeren kaynaklarla karşılaştırılmasına karar verilmiştir.

Karşılaştırma işleminin yapılmasında ilk adım, her üç yılda benzer ve farklı verilerin tespit edilmesi olmuştur. Bu aşamada sayımlar arasında sayısız farklar olduğu anlaşılmıştır. Bu aşamada tespit edilen en büyük fark, 1950 yılına ait verilerde, nüfusun dil, din ve etnik kökenleri ve diğer özellikleri ile arasındaki korelasyon hakkında oldukça geniş bir biçimde bilgi mevcut iken; 1975 ve 2000 yıllarında bu özelliklere ait hiçbir bilgi bulunmamasıdır. Buna karşılık; 1975 ve 2000 yıllarında söz konusu olan, kadın nüfus başına düşen yaşayan ve canlı çocuk sayısına ait veriler 1950 yılı verileri arasında bulunmamaktadır. Bir sayım yılında mevcut olduğu halde diğerinde var olmayan veriler, çalışmanın kapsamı içinde işlevsiz olacağından en baştan elenmiştir. Bu şekilde her üç yılda ortak olan veriler belirlenmiştir.

Bu aşamada 1950 yılı nüfus sayımında sakat nüfus verilerinin olmadığı görülmüştür. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar sonucunda 1950 yılında sakat nüfus ile ilgili bilginin bulunmayışının nedeni tespit edilmiştir. Sakat nüfus ile ilgili ilk veriler 1927 yılında ve bundan sonra 1990 yılına kadar on yıllık periyotlar ile sonu 5 ile biten yıllarda toplanmış; sonu 0 ile biten yıllarda ise toplanmamıştır. 1950 yılında bu tür bilginin olmama nedeni bu yılda veri toplanmamış olmasındandır. Bu nedenle

sakat nüfus verilerini yansıtan tabloların yapımında 1955 yılı verilerinin kullanılması uygun görülmüş ve bu yıla ait veriler TUIK' dan temin edilmiştir.

Öncelikle ortak olan veriler; idari bölünüş, sosyal ve demografik nitelikler, ekonomik nitelikler ve hanehalkı ve konut nitelikleri olmak üzere 4 ana başlıkta toplanmıştır. Her üç yıla ait ortak veriler söz konusu 4 başlık altında karşılaştırılmış ve ortak olan veriler arasında da farklar olduğu görülmüştür. Verilerin standart bir şekilde sunulabilmesine engel teşkil eden farkı yaratan veriler de bu aşamada elenmiştir. Bundan sonra ise veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

2.3.3. Temel Birimlerin Belirlenmesi ve Seçimi

Çalışmanın kapsamı, il sınırları içinde yaşayan toplam nüfus olarak belirlendikten sonra; 1)Toplam Nüfus, 2)Erkek Nüfus ve 3)Kadın Nüfus olmak üzere 3 temel grup belirlenmiştir. Verilerin tasnifinin, il sınırları içinde yaşamakta olan toplam nüfus ile birlikte; yine il sınırları içinde yaşamakta olan toplam erkek nüfus ve toplam kadın nüfusa ait bilgileri yansıtacak şekilde yapılmasına karar verilmiştir.

Her 3 temel gruba ait kent ve kırsal karşılaştırması yapılması hedeflenmiştir. Ancak mevcut verilerin tamamı, kent ve kırsal yerleşmelerinde yaşamakta olan nüfusu yansıtmadığından, bu aşamada belirleyici olan veriler olmuştur. Kent ve kırsal yerleşmelerinde yaşamakta olan nüfusun karşılaştırılması, mevcut veriler dahilinde yapılabilmektedir. Verilerin bilgisayar ortamına aktarılması ve temel birimlerin belirlenmesinin ardından tablo yapım aşamasına geçilmiştir.

2.3.4. Tablo Yapım Aşaması

1950, 1975 ve 2000 yılları nüfus sayımlarında ortak olan ve yararlanılmasına karar verilerin bilgisayar ortamında aktarılmasının ardından tablo yapımına başlanmıştır. Tablolar; A) İdari Bölünüş, B) Sosyal ve Demografik Nitelikler, C) Ekonomik Nitelikler ve D) Hanehalkı ve Konut Nitelikleri olmak üzere 4 ana grupta toplanmıştır.

A grubu tablolar idari bölünüşü yansıtan tablolar olup; nüfusun nicelik olarak yapısını yansıtarak niteliksel olarak 1950, 1975 ve 2000 yıllarındaki seyrinin kompozisyonun verilmesi amacıyla yapılmıştır. Ancak veriler arasındaki farklar nedeniyle her tabloda 1950 yılına ait veriyi yansıtmak mümkün olmamış; bu noktada veriler belirleyici olmuştur.

B grubu tablolar, 1) B.a.Yaş Yapısı, 2) B.b.Doğum Yeri, 3) B.c.Sakatlık Durumu, 4) B.d.Medeni Hal, 5) B.e.Eğitim Durumu ve 6) B.f. Doğurganlık Durumu olmak üzere 6 alt başlıkta nüfusun sosyal ve demografik niteliklerini yansıtmak üzere yapılmıştır. Ancak bazı tablolarda 1950 yılı verisini kullanmak mümkün olmamıştır. Bu tabloların yapımında yine sayım yıllarında yapılmış olan farklı tanımlamalar dikkate alınmıştır.

Yaş yapısını yansıtan tabloların yapımını 1950 yılı verileri belirlemiştir. 1950 yılında nüfusun yaşları sınıflandırılmış ve son sınıf aralığı 65+ olarak verilmiştir. Bununla birlikte 20 yaş altı yaşlar 5; 20 ve üzeri yaşlar ise 10 sınıf aralığı alınarak sınıflandırılmıştır. Buna karşılık 1975 ve 2000 yılları yaş verileri 5 sınıf aralığında ve son sınıf aralığı 85+ olarak verilmiştir. Tablolarda standarta ulaşmak adına, 1975 ve

2000 yıllarına ait veriler yapılan hesaplamalar sonucunda 1950 verilerine uyumlu hale getirilmiş ve 1950 yılı nüfus sayımındaki yaş verilerine bağlı kalınmıştır.

Sakat nüfus verilerini yansıtan tabloların yapımında ise 1955 ve 1975 yıllarındaki kategorilerin, 2000 yılındaki kategorilerden farklı olması nedeniyle düzenlemeler yapılmıştır. Yıllar arasında kullanılan terimler bakımından da farklılık bulunmaktadır. 1955 ve 1975 yıllarında “sakat” terimi kullanılırken; 2000 yılında “özürlü” terimi kullanılmıştır. Bu terimler arasından “sakat” teriminin kullanılması daha uygun bulunmuştur.

2000 yılında sakatlıklar; görme, işitme, konuşma, fiziksel ve zihinsel özürlüler ile diğer ve birden fazla sakatlığı olanlar üzere kategorilendirilmiştir. 1955 ve 1975 yıllarında ise 2000 yılındaki “görme özürlüler” kategorisi yerine; bir gözü kör ve iki gözü kör olmak üzere iki kategori kullanılmıştır. 1955 ve 1975 yıllarında 2000 yılındaki “işitme özürlüler” kategorisinin tam karşılığı olan “sağır” kategorisi olmasına rağmen; “konuşma özürlüler” kategorisi “sağır ve dilsiz” olarak alınmıştır. 2000 yılında “fiziksel özürlü” kategorisi varken; 1955 ve 1975 yıllarında; çolak, kambur, kötürüm ve topal şeklinde kategorize edilmiştir. Bunun dışında her üç yılda da, diğer ve birden fazla özürlü olanlar kategorileri bulunmaktadır. En büyük fark ise; 1955 ve 1975 yıllarında zihinsel özürlü kategorisinin bulunmayışıdır.

Tüm bu farklılıkların giderilmesi için veriler; “Duyu Organları İle İlgili Sakatlıklar”, “İskelet Çatısıyla İlgili Sakatlıklar”, “Zihinsel Sakatlıklar” ve “Diğer” olmak üzere dört kategoride toplanarak yansıtılmıştır. Ancak 1955 ve 1975 yıllarında “Duyu Organları İle İlgili Sakatlıklar” ve “İskelet Çatısıyla İlgili Sakatlıklar” kategorileri altında benzer şekilde tasnif edilmiş olarak yer alan sakatlık türleri mevcut olduğundan, bu türleri yansıtan tablolar yapılabilmektedir.

C ve D grubu tabloları; yani ekonomik nitelikler ile hanehalkı ve konut niteliklerini yansıtan tablolar, 1950 yılında mevcut olmayan veriler nedeniyle sadece 1975 ve 2000 yılları verileri kullanılarak yapılmıştır. 1950 nüfus sayımında, hanehalkı ve konut niteliklerine ait veriler Türkiye toplam nüfusu üzerinden %1 örneklem ile verilmiştir. Bu nedenle iller bazında veri bulunmamaktadır. Ancak ekonomik nitelikler ile ilgili veri bulunduğu halde bu veriler sadece kent nüfusunu yansıtmaktadır. Bununla birlikte; mevcut veriler 1975 ve 2000 yılından oldukça farklıdır. İl sınırları içinde yaşayan toplam nüfusu yansıtmadığından ve diğer yıllar ile arasında farklar bulunduğundan ekonomik nitelikleri yansıtan tablolar sadece 1975 ve 2000 yılı verileri kullanılarak yapılmıştır. Ancak 1950 yılı verileri arasında il sınırları içinde yaşayan ekonomik yönden faal nüfusun cinsiyet itibarıyla çalışma şekline göre dağılımı verisi toplam nüfusu yansıttığından, 1950 yılı verisinin de yer aldığı sadece bir tablo yapılabilmektedir.

Balıkesir nüfusunu yansıtan tabloların yapılmasının ardından söz konusu sayım yılları dahilinde Türkiye genel nüfusunu yansıtan tablolar yapılmıştır. Türkiye Genel Nüfusunu yansıtan tablolar; 1950, 1975 ve 2000 yılları arasında Türkiye' nin göstermiş olduğu kompozisyon içinde genelden özele doğru bir değerlendirme yapabilmek adına yapılmıştır. Balıkesir toplam nüfus, erkek nüfus ve kadın nüfusu yansıtan toplam 81 tablo; Türkiye genel nüfusunu yansıtan ise toplam 62 tablo olmak üzere toplam 143 tablo yapılmıştır.

Tabloların numaralandırılması ise her tablonun grubunu temsil eden büyük harf ve varsa küçük harf ile birlikte sırasını temsil eden sayı kullanılarak yapılmıştır. Yazı içinde kullanılacak olan tabloların numaralandırması ise ayrıca yapılmıştır. Her grubun ilgili büyük harfi; yazı içinde kullanılacak olan tablolarda küçük harf olarak belirlenmiştir. Tabloların yapılmasının ardından ise yazıyla anlatım ve raporun hazırlanması aşamasına geçilmiştir.

Hangi yöntem ile hazırlanmış olursa olsun her araştırmada yazılı kaynaklardan bilgi toplamak gereklidir. Literatür taraması bütün araştırmaların teorik bağlamını oluşturmak ve çalışılan konunun çerçevesini belirlemek adına gerekli bir adımdır. Bu nedenle tablo yapım aşamasında çalışmanın teorik bağlamını oluşturmak adına literatür taraması yapılmış ve çalışmanın bibliyografyası oluşturulmuştur.

2.3.5. Literatür Taraması

Tabloların tamamlanmasının ardından çalışmanın bibliyografyasını hazırlamak için literatür taramasına başlanmıştır. Çalışmada kullanılması düşünülen kaynakların tamamının gözden geçirilmesi hedeflenmiştir. Bu tarz bir tarama zamanlama hesaplaması yapmak gerektirmiştir. Bu nedenle, literatür taramasına bilgisayar ortamında başlanmış ve bilgisayar ortamında katalog tarama yöntemi ile kaynaklar listelenmiştir. Ardından İstanbul Üniversitesi kütüphaneleri başta olmak üzere; Boğaziçi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi, Galatasaray Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Kültür Üniversitesi, Bilgi Üniversitesi gibi çeşitli üniversite kütüphaneleri, enstitüler ve devlet kütüphanelerinde; listelerdeki tüm kaynaklar incelenmiştir. Bu aşamada listelerde yer alan her kaynağın düşünüldüğü gibi işlevli olmadığı görülmüştür. İşlevli görülen kaynaklar temin edilmiş ve araştırmanın rapor haline getirilmesi için yazım aşamasına geçilmiştir.

2.3.6. Yazıyla Anlatım ve Raporun Hazırlanması

Tabloların yapılması ve yazıyla anlatım aşamasında yararlanılması gerekli görülen kaynakların belirlenmesinin ardından çalışmanın raporu hazırlanmıştır.

Raporun yazıldığı dönemde görsel malzeme edinmek adına Balıkesir İli' ne gidilmiştir. Ancak ilde sadece bir gün geçirilmiş ve kısıtlı sayıda da olsa fotoğraf çekimi yapılmıştır. İlk olarak Balıkesir Körfez Yöresi' ndeki Edremit İlçesi' ne gidilmiş buradan Merkez İlçe' ye ve ardından Marmara Yöresi' ndeki Bandırma İlçesi' ne geçmek istenmiştir. Ancak kısıtlı zaman nedeniyle Merkez İlçe' ye gidilememiş; doğrudan Bandırma' ya geçilmiştir. Fotoğraflar Praktica marka DCZ 6.2 model dijital fotoğraf makinesi ile çekilmiştir. Edremit İlçesi' nde çekilmiş olan fotoğraflarda dijital fotoğraf makinesi özelliği olan tarihlendirme yapılmadığı farkedilmiş ve Bandırma İlçesi' nde çekilecek olan fotoğraflar için tarih ayarlaması yapılmıştır.

Çalışmanın raporunda, öncelikle analizin yapıldığı sürecin genel hatlarını aktarmak adına kentleşme konusu ve Balıkesir İli' nin genel özellikleri ele alınmıştır. Ardından ise nüfus sayımlarından elde edilen verilerin tasnif edilmesi suretiyle yapılmış olan tabloların çıkarımları yorumlanmış ve Balıkesir nüfusunun 1950, 1975 ve 2000 yılları itibariyle detaylı bir şekilde analizi yapılmıştır.

3. BALIKESİR İLİNİN BULUNDUĞU MARMARA BÖLGESİ

Balıkesir İli, coğrafi olarak 7 bölgeye ayrılmış olan Türkiye’ de nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu Marmara Bölgesi’ nde yer almaktadır. Balıkesir İli genel özelliklerine geçmeden önce, ilin bulunduğu bölge hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

Nüfusun coğrafi olarak dağılımını etkileyen üç önemli faktör bulunmaktadır. “Tarihsel Olaylar”, “Doğal Şartlar” ve “Ekonomik Yapı ve İmkanlar” olarak sıralayabileceğimiz bu üç faktör, gerek dünya nüfusunun ülkeler dağılımında; gerekse ülke nüfusunun ülke içindeki dağılımında etkindir. (Gürtan 1969: 304)

Kuşkusuz tarihsel olaylar, tarihsel süreçte nüfusun dağılımını belirleyen ilk etkindir. Savaşlar, kıtlık, salgın hastalıklar gibi büyük nüfus hareketlerini gerektiren önemli hadiseler nüfus dağılımını etkileyen tarihsel olaylar arasında gösterilebilir.

Nüfusun coğrafi olarak dağılımını etkileyen diğer iki faktör birbirinden bağımsız olarak düşünülmemelidir. Bir bölgenin doğal şartları o bölgenin ekonomik yapısı üzerinde de etken olacaktır ve bu anlamda en elverişli olan bölgelerin nüfus yoğunluğunun yüksek olması kaçınılmazdır.

3.1. Marmara Bölgesi' nin Coğrafi Konumu ve Özellikleri

Türkiye' nin 7 coğrafi bölgesinden biri olan Marmara Bölgesi, adını bütünüyle toprakları içinde kalan ve boğazlar aracılığıyla Karadeniz ve Ege Denizi' ne açılan Marmara Denizi' nden almaktadır. Türkiye' nin kuzeybatısında yer alan bölge; Balkan Yarımadası ile Anadolu arasında bir köprü niteliği ile Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan önemli bir geçit konumundadır.

Bölge iklim itibariyle de bir geçit alanı olma özelliğini göstermektedir. Bölgede hüküm süren iklim; gerek bitki örtüsünün gerekse ekim için gerekli olan zengin toprakların varlığında birinci etkindir. Bununla birlikte Türkiye' de yükseltinin en az olduğu bölge olmasından dolayı; bölgede daima ziraat ön planda olmuştur. Marmara Bölgesi ülkede en çok ekili-dikili toprağa sahip olan bölgedir. (Atalay; Mortan, 1995: 153)

Doğuda Ege Bölgesi, Karadeniz Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi ile; batıda ise Yunanistan ve Bulgaristan ile komşu olan bölgenin geniş bir hinterlandı bulunmaktadır. Ayrıca bölge Türkiye' de ulaşım ağının en sık olduğu bölgedir. Kıtalar ve denizler arası geçiş özelliği ile ulaşım ağının çok sık olması ve genel coğrafi özellikleri ile beraber Marmara bölgesi günümüzde sanayinin merkezi olarak görülmektedir. (Darkot; Tuncel, 1981:97-98)

Gerek coğrafi özellikleri gerekse bu özelliklerin imkan verdiği ekonomik yapı ve gelişmeler sayesinde bölge daima ülkenin en çok nüfus barındıran bölgesi konumundadır.

3.2. Marmara Bölgesi' nde Nüfus ve Yerleşme

Güneydoğu Anadolu Bölgesi' nden sonra en küçük bölgedir. 67.306 km² lik yüzölçümü ile Türkiye' nin yüzölçümünün %8.5' ini kaplamaktadır. Güneydoğu Anadolu' dan sonra en küçük bölge olma özelliğine sahip olmasına karşılık nüfusu en fazla olan bölgedir. Nüfusu 2000 yılı genel nüfus sayımına göre 17.3 milyon ve nüfus yoğunluğu km² başına 241 kişidir. Ülke nüfusunun ¼' i bu bölgede yaşamaktadır. (D.İ.E., 2000a: 109)

Coğrafi özelliklerin ve ekonomik yapının nüfus dağılımındaki etkisinin en belirgin şekilde görüldüğü Marmara Bölge' sinin nüfus yoğunluğu, ülke ortalamasının 3 katı kadardır. Ziraate elverişli topraklara sahip olması, her zaman en kalabalık nüfuslu bölge olma özelliğini göstermesini sağlamıştır.

Ziraat, bölgedeki nüfus yoğunluğunun birinci nedenidir. Ancak bununla birlikte Marmara Bölgesi, sanayinin merkezi olarak kabul edilmektedir. Başta sanayi olmak üzere; ulaşım, ticaret ve hizmet sektörlerindeki gelişme nüfus yoğunluğunun yüksek olmasındaki diğer önemli nedenlerdendir. (Aydın, Erdoğan, 2003: 26)

Özellikle 1950 yılından sonra ülke sınırları içinde gerçekleşen ekonomik kökenli nüfus hareketlerinden en çok etkilenen bölge Marmara Bölgesi olmuştur. İç göçler ile birlikte nüfusu daha çok artan bölgedeki nüfus artışı günümüzde hala devam etmektedir. İç göçlerin önemli ölçüde bölgedeki büyük kentlere yönelmesi sonucunda, Türkiye kentsel nüfusunun 1/3' i bu bölgede toplanmıştır. Kentsel nüfusun en yoğun olduğu bölgede; nüfusun yaklaşık %80,0' i kentlerde yaşamaktadır.

3.3. Marmara Bölgesi' nin İdari Yapısı

Marmara Bölgesi idari olarak: İstanbul, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Çanakkale, Kocaeli, Yalova, Sakarya, Bilecik, Bursa ve Balıkesir olmak üzere toplam 11 ile ayrılmaktadır. (Harita: 1) İstanbul, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Yalova ve Kocaeli tamamen bölge sınırları içinde yer alırken; Sakarya ve Bilecik' in Karadeniz Bölgesi' nde; Bursa, Çanakkale ve Balıkesir' in ise Ege Bölgesi' nde toprakları vardır.

Harita: 1) Marmara Bölgesinin İdari Bölümleri

2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre en kalabalık ili, 10 milyonu aşan nüfusuyla İstanbul' dur. Nüfusun en az olduğu il ise 168.593' lük nüfusıyla Yalova olup; il aynı zamanda bölgenin yüzölçümü bakımında en küçük ilidir. (D.İ.E, 2000a: 110-111 ve Tablo: 1)

Tablo: 1) Marmara Bölgesi' ne İdari Olarak Bağlı Olan İllerin Nüfus Büyüklüğü, Yüz Ölçümü ve Nüfus Yoğunlukları, 2000

İller	Nüfus	Yüz Ölçümü (Km ²)	Nüfus Yoğunluğu(Kişi/Km ²)
1 İstanbul	10.018.735	5.196	1928,2
2 Bursa	1.630.940	10.422	156,5
3 Kocaeli	1.206.085	3.612	333,9
4 Balıkesir	1.076.347	14.299	75,3
5 Sakarya	756.168	4.838	156,3
6 Tekirdağ	623.591	6.313	98,8
7 Çanakkale	464.975	9.933	46,8
8 Edirne	402.606	6.074	66,3
9 Kırklareli	328.461	6.278	52,3
10 Bilecik	194.326	4.302	45,2
11 Yalova	168.593	847	199,0

(Kaynak: 2000 Genel Nüfus Sayımı-Türkiye; Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri)

Marmara Bölgesi' ndeki iller arasında toprak büyüklüğü bakımından bölgenin en büyük ili Balıkesir' dir. 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, 1.076.347' lik nüfusu ile en kalabalık 4. il durumunda olan Balıkesir Marmara Bölgesi' nin Güney Marmara bölümünde yer almaktadır. (D.İ.E, 2000a:110 ve Tablo: 1)

4. BALIKESİR İLİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde ilk olarak “Balıkesir” adının kaynağı ve ardından ilin tarihçesi konu edilmektedir. Ardından, İl’ in coğrafi konumu ve özellikleri ile idari yapısı aktarılmaktadır.

4.1. Balıkesir Adının Kaynağı

Balıkesir adının kökeni hakkında çok sayıda rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerden en önemlisi ve yazılı kaynaklarda en sık rastlanana, bu bölgede uzun bir dönem hüküm sürmüş olan Bizans İmparatorluğu ile ilişkilidir. Bununla birlikte Balıkesir adı daha çok ‘bal, balık, kesir ve hisar’ sözcükleri ile ilişkilendirilmiştir.

Bizans İmparatoru Hadrianus’ un bu bölgede kare şeklinde bir köşk yaptırmış olduğu ve “Paleo Kastro” (Eski Hisar) diye anılan bu yapının Balıkesir adının kaynağı olduğu söylenmektedir (Darkot; Tuncel, 1981: 132) . Tarihi bir gerçekliği de bulunan bu ad, daha sonraları halk etimolojisi sayesinde pek çok değişik rivayet ve yoruma konu olmuştur.

Bazı eski Osmanlı belgelerinde Balıkesir adı, “Balık Hisar” şeklinde geçmektedir. Bu adda geçen “balık” sözcüğü, Eski Türkçe’ de “şehir, kale veya saray” anlamını taşımaktadır. (Sümer, 1993: 1) “Kale Şehri” anlamını taşıyan bu ad, XI. yüzyıldan sonra kullanılmaz olmuştur.

Bir başka rivayete göre ise Balıkesir adı, “bal’ı-kesir” söz grubundan gelmektedir. Bu söz grubundaki “kesir” sözcüğü Eski Türkçe’ de “çok” anlamını taşımaktadır. Bu rivayete göre Balıkesir bölgesinin balının bol ve lezzetli olması bu adı almasına neden olmuştur. (<http://www.yenibalikesir.com>: 17.08.2008)

Bunların dışında bu bölgeye bir dönem hüküm süren İranlı Hükümdar Balı Kısra’ nın adının, Balıkesir adına kaynak olabileceği ileri sürülmektedir. Ayrıca Yılanlı Dağ’ ın eteklerine kurulu olan Balıkesir’ in adını, bu dağın antik adı olan “Palakes” den kaynak aldığı da söylenmektedir. (Bir Kentin Kimliği, 1997: 10) Ancak bu rivayetler uzak ihtimaller olarak değerlendirilmektedir.

Tüm rivayetlerin yanı sıra Balıkesir, tarihte daha çok “Karesi” adı ile anılmıştır. Bu ad bölgede bir süre hüküm süren Karesi Beyliği’ nin kurucusu Karesi Bey’ in adından kaynak almıştır. (Uzunçarşılı, 1925: 83) Balıkesir adının kullanılması ise 1923 yılında cumhuriyetin ilanından sonra Karesi adının kaldırılmasıyla başlamıştır.

4.2. Balıkesir İli’ nin Tarihçesi

Balıkesir ilinin bulunduğu topraklardaki yerleşmeler çok eski tarihlere kadar uzanmaktadır. Balıkesir çevresinde bulunan pek çok höyük, iskan edilmiş mağara ve

düz yerleşim yerinde ele geçen bulgular, bu bölgedeki en eski yaşam yerlerinin M.Ö. 8000-3000 yılları arasında görüldüğünü kanıtlamaktadır. (<http://www.egev.org>: 04.08.2008)

Bugüne kadar rastlanan en eski insan izlerine Havran İlçesi' ne sekiz kilometre uzaklıktaki İnboğazı Mağaraları' nda rastlanmıştır. Karanlık Mağara' da 1949 yılında yapılan kazılarda Kalkolitik, Neolitik ve Paleolitik devirlerin varlıklarını kanıtlayan buluntulara rastlanmıştır. Yortan Mezarlığı kazıları ve Kepsut-Burhaniye-Ören düz yerleşim yerinde yapılan kazılarda elde edilen buluntular ile de bu yerleşim yerlerinin ne kadar eski tarihlere uzandığı kanıtlanmıştır. (Bir Kentin Kimliği, 1997: 1)

Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan bir konumda yer alan ve Ege ve Marmara denizlerine kıyıları olan Balıkesir ilinin bulunduğu topraklar, insanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan her türlü iklim ve doğal koşullara da sahip olması nedeniyle de tarih boyunca medeniyetler için her zaman bir cazibe merkezi olmuştur.

Mysialılar Balıkesir ilinin bulunduğu topraklarda yaşadığı bilinen en eski halktır ve Hitit metinlerinde *Assuva* diye anılan Batı Anadolu' nun bereketli ovalarla dolu bu bölgesi, Antik Çağda Mysia adı ile anılmaya başlanmıştır. (Bir Kentin Kimliği, 1997: 2) Balıkesir ilinin bulunduğu topraklarda yaşayan *Mysialılar'* dan; Türkler' in bu topraklara gelerek yerleşmelerine kadar geçen zaman içinde *Frigler, Persler, İskender İmparatorluğu, Selevkuslar ve Bergama Krallığı* bölgede hüküm sürmüşlerdir. (Renkli Büyük Türkiye Ansiklopedisi, 1982: 159)

Balıkesir ve çevresine Türkler' in ulaşmaları ve yerleşmeleri 1071 Malazgirt Zaferinden sonra mümkün olmuştur. Moğol baskınından kaçan Türk kabileleri

de 1260 yıllarında Batı Anadolu ve Marmara Bölgesine gelip yerleşmişlerdir. Bölgeye beraberinde büyük bir Türkmen grubuyla gelen ve daha önceleri Selçuklu Devletinin önemli bir komutanı olup, Selçuklu Devletinin yıkılmasından bir süre önce diğer uç beyleri gibi bağımsızlığını ilan eden Karesi Bey (*Kara İsa*)' in, Mysia'da XIII. yüzyıl sonlarında Karesi Beyliğini kurması ile artık bölgede Türk hükümdarlığı sürmeye başlamıştır. (Oluklu, 2003: 10)

Karesi Bey, kendi ismiyle anılan Beyliğinin sınırlarını, Bizanslıların zayıflığından ve beraberinde bulunan kuvvetlerden faydalanarak genişletmeye başlamış ve Balıkesir' i merkez yapmıştır. Ayrıca; Bergama, İvrindi, Ayazmend (*Altınova*), Edremit, Kemer Edremit (*Burhaniye*), Bayramiç, Ayvacık, Ezine, Fırt (*Susurluk*), Bigadiç ve Sındırgı yerleşim yerlerini de hükümdarlığı altına almıştır. Karesi Bey tarafından merkez yapılarak bir kasaba halini almaya başlayan Balıkesir, bu dönemlerden itibaren gelişmeye başlamıştır.

Bu yıllarda Karesi Beyliği, komşusu bulunan Osmanlı Devletinden daha büyük bir güç kazanmış ve 1341 yılında Osmanlı Devletinin bir ili haline gelmiştir. (Salman, 1969: 45) Karesi Beyliği, Osmanlı İmparatorluğu ile bütünleşen ilk beylik olmuştur. Orhan Gazi, Karesi Beyliği' ni, merkeze bağlı bir sancak haline getirerek, adını da değiştirmeden Karesi Sancağı yapmıştır. Sancağın merkezi ise Balıkesir olmuştur. Balıkesir merkez olmak üzere Karesi Sancağı, Osmanlı idari teşkilatında, Anadolu Eyaleti bünyesinde beş yüzyıldan fazla yer almıştır. 1590' dan sonra Karesi Sancağı; Balıkesir, Bigadiç, Sındırgı, Burhaniye, Altınova, Edremit, Kozak, İvrindi, Manyas ve Susurluk kazalarını ihtiva eder hale gelmiştir. 1785' ten sonra ise Ayvalık kaza olarak Karesi Sancağı' na dahil edilmiştir. (Bir Kentin Kimliği, 1991: 24)

1841 yılında eyalet teşkilatında yapılan değişiklik ile birlikte Karesi Sancağı Hüdavendigâr Vilayeti' ne sancak olara bağlanmıştır. Karesi Sancağı 1910' da Hüdavendigâr Vilayeti' nden ayrılmıştır. (Uzunçarşılı, 1925: 121)

1923' te, Cumhuriyet' in ilanından sonra bütün mutasarrıflıkların vilayet sayılması ile Karesi Sancağı “Karesi Vilayeti”; 1926 yılında ise “Balıkesir Vilayeti” olmuştur. (Büyük Lugat ve Ansiklopedi, 1990: 107)

4.3. Balıkesir İl' inin Coğrafi Konumu ve Özellikleri

Bu bölümde öncelikle Balıkesir İl' inin coğrafi konumu; ardından ise İl' in coğrafi özellikleri aktarılmaktadır.

4.3.1. İl'in coğrafi Konumu

Balıkesir İli; Anadolu Yarımadası' nın kuzeybatısında; 39° 06' ile 40° 49' kuzey enlemleri ve 26° 39' ile 28° 58' doğu boylamları arasında yer almaktadır. (Harita: 2)

Harita: 2) Balıkesir İli' nin Coğrafi Konumu

İdari olarak Marmara Bölgesi' ne bağlı olan Balıkesir ilinin, Ege coğrafi bölgesinde de toprakları bulunmaktadır. Marmara Bölgesi' ndeki toprakları ilin önemli bir bölümünü teşkil etmektedir. Marmara Bölgesi' ndeki toprakları; Güney Marmara bölümünün, Karesi Yöresi' nde; diğer küçük bir bölümü ise Ege coğrafi bölgesindeki asıl Ege bölümünün Kuzey Ege kesiminde yer almaktadır. (Oluklu, İbrahim, 2003: 9)

Doğuda Bursa, Kütahya; güneyde İzmir, Manisa; batıda Ege Denizi, Çanakkale; kuzeyde Marmara Denizi ile çevrilidir. (Büyük Lugat ve Ansiklopedi, 1990: 107) Kuzeyinde Marmara Denizi' ne ve batısında Ege Denizi' ne olmak üzere, iki denize kıyısı bulunan nadir illerden birisidir.

Balıkesir zengin bir ziraat alanı ve ticaret merkezi olduğu gibi, ulaşım bakımından da önemli bir düğüm noktasıdır. (Darkot, Tuncel, 1981: 132) Bursa' yı İzmir' e bağlayan zorunlu bir topografik konumdur.(Harita: 3) Kuzeyde Marmara Denizi' ne kıyısı olan Bandırma ilçesindeki Bandırma Limanı' dan sağlanmakta olan araçlı deniz otobüsleri ile, kuzey-güney illerinin Balıkesir ve Ege Bölgesi ile bağlantısını sağlayan bir ana koridor üzerinde bulunmaktadır.

Harita: 3) Balıkesir Üzerinden Geçen Bağlantı Yolları

4.3.2. Yer Şekilleri

Fazla engebeli olmayan Balıkesir İlinin yer şekilleri, büyük ölçüde dalgalı düzlüklerden oluşur. İl alanının yarısından fazlasını kaplayan plato düzlükleri akarsu vadileri ile parçalanmış durumdadır. Büyük bir bölümü ovalarla kaplı olan Balıkesir' in engebeli bölgesini ise doğu ve güney bölgesi oluşturur. (Renkli Büyük Türkiye Ansiklopedisi, 1982: 163) Bu kısımlarda; özellikle Alaçam Dağlarının olduğu güney-doğu kesiminde nüfus daha seyrek. (Bkz. Tablo: a.6)

Orta kısım daha çok hafif tepelerle ayrılmış ovalardan meydana gelir. Adını ilin adından alan ve yüzölçümü 140 km² olan Balıkesir Ovası Türkiye' nin en verimli ovalarındandır. Bu kısımda özellikle ziraat ile ilgilenen nüfus yoğunluğu çok fazladır. (Tolun Denker, 1970: 13)

Balıkesir' e bağlı çok sayıda ada bulunmaktadır. Bunlar: Marmara Adası, Avşa Adası, Ekinlik Adası, Koyun Adası Mamaliada, Paşalimanı Adası, Kuş Adası, Yerada ve Fener Adası' dır. Bu adalar Marmara Bölgesi' nin en büyük adalarıdır.

Balıkesir topraklarındaki en önemli göl Manyas Gölü' dür. Balıkesir' in doğal gölü olan Manyas Göl, 16.800 hektarlık bir alana sahiptir. Her yıl değişik türden üç milyon kadar kuşun uğrak yeri olan bu göl 27.07.1959 tarihinde Milli Park olarak ilan edilmiştir. Gölün tamamını içine alan 25.000 hektarlık alan ise 1977 yılında Su Kuşları Koruma ve Üreme Sahası ilan edilmiştir. (<http://www.balikesirturizm.gov.tr:10.08.2008>)

Balıkesir topraklarında Marmara Denizi ve Ege Denizi' ne dökülen sular bulunmaktadır. Susurluk Çayı 321 km uzunlukta olup Balıkesir' in en büyük akarsuyudur. Susurluk ovasını besleyen bu akarsu, Balıkesir toprakları için bir hayat kaynağıdır. İl sınırları içinde bu akarsular ve göller dışında, çok sayıda küçük çay ve dere bulunmaktadır. (Oluklu, 2003: 13)

Engebenin en çok olduğu doğu ve güney kesimleri dışında yerleşimi etkileyen çok fazla engebesi bulunmamaktadır. Gerek ziraate elverişli ovaları gerekse doğal su kaynakları, ilde ziraatin önem kazanmasını sağlamaktadır.

4.3.3. İklim ve Bitki Örtüsü

Balıkesir Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi arasında geçiş bölgesinde yer almaktadır. Ege kıyılarındaki kesimlerde Akdeniz iklimi, Marmara kıyılarında Karadeniz ikliminin etkisi görülmektedir. Kıyılardan iç kesimlere gidildikçe, iklim karasallık eğilimi göstermektedir. (Yalçın, 1992: 7)

Balıkesir' in, Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi arasında geçiş bölgesinde yer alıyor olmasından dolayı bitki örtüsünde çeşitlilik görülmektedir. Bozkıra rastlanmayan Balıkesir' de, bitki örtüsü ormanlar, yer yer makiler ve bitkisel zenginlikler olarak karşımıza çıkar. Özellikle su kenarlarında sebze ve meyve bahçeleri ve yer yer kavaklıklar görülür. Birçok bölgesinde bağcılık ileri düzeydedir. Tahıl, baklagiller, susam, pamuk Balıkesir' in başlıca bitkilerini teşkil etmektedir. Bununla birlikte Edremit Körfezi ve civarında zeytinlikler bulunmaktadır. (Oluklu, 2003: 15)

4.3.4. Doğal Kaynaklar

Balıkesir gerek metalik madenler gerekse endüstriyel hammadde kaynakları bakımından oldukça zengindir. Yeraltı kaynaklarından bir kısmı işletilip terkedilmişken, bir kısmı halen işletilmektedir. Demir, kurşun, çinko, bakır, antimon, cıva, altın, manganez ve krom Balıkesir' in önemli metalik madenleridir. İl sınırları içinde yer alan maden yataklarından çıkarılan endüstriyel hammaddeler yurt dışına satılmaktadır. (Renkli Büyük Türkiye Ansiklopedisi, 1982: 166)

Bor tuzları birçok sanayi ürününün yapımında kullanılması dolayısıyla çok önemli bir maden sayılmaktadır. Bu son derece önemli olan madenin sadece Türkiye çapında değil; dünya çapındaki en zengin rezervlerinden biri Balıkesir' de yer almaktadır. Dünya bor rezervlerinin %60' ı Balıkesir, Bigadiç, Susurluk ve Sındırgı ilçelerinde bulunmaktadır (<http://tr.wikipedia.org>: 10.08.2008).

Ülke mermer rezervinin %80' i Balıkesir ilinde bulunmakta olup; ildeki en önemli enerji hammaddesi linyittir. Bununla birlikte Balya, Bigadiç, Edremit, Gönen, Manyas, Sındırgı ve Susurluk İlçeleri radyoaktivite oranı yüksek şifalı sulara sahiptir. (Oluklu, 2003: 24)

4.3.5. Ulusal Parklar

Bilimsel olarak ve estetik bakımından, ender bulunan doğal ve kültürel kaynak değerlerine sahip olan doğa parçaları Milli Park olarak ayrılmaktadır. Balıkesir' de iki tane Milli Park bulunmaktadır. Bandırma İlçesi sınırları içinde yer

alan ve 1959 yılında orman rejimine alınarak koruma altına alınmış ve milli park olarak ilan edilmiş olan Kuşçenneti Milli Parkı, bunlardan biridir.

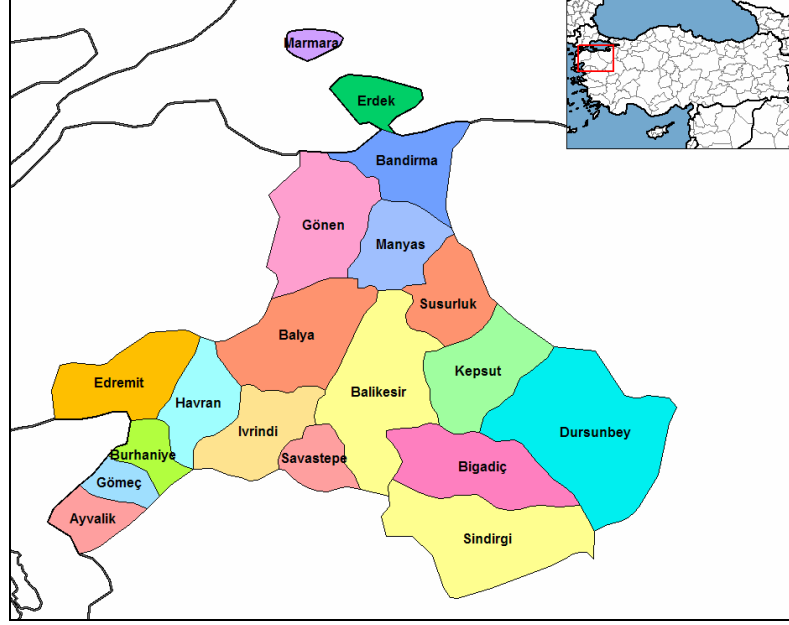
Uluslar arası bir öneme sahip olan park, sahip olduğu biyolojik çeşitlilik ve başarılı koruma uygulaması nedeniyle 1975 yılında Avrupa Konseyi' nce A Sınıfı Avrupa Diploması ile ödüllendirilmiştir. Türkiye' de A sınıfı Avrupa Konseyi diplomasına sahip tek milli park özelliğini taşımaktadır. (<http://www.balikesirturizm.gov.tr>: 10.08.2008)

Bir diğer milli park ise Edremit İlçesi sınırları içinde bulunan, Kazdağı Milli Parkı' dır. 1993 yılında milli park olarak ayrılan Kazdağı' nda çok çeşitli ağaç türü bulunmaktadır. Tüm türler içinde en önemlisi ise nesli tükenmekte olan 'Kazdağı Göknaarı' ıdır. Bu türün bulunduğu saha, 1988 yılında çıkarılan bir yasa ile 'Kazdağı Göknaarı Tabiatı Koruma Alanı' ilan edilmiştir. Eşsiz bir ekosisteme sahip olan sahada, Kazdağı Göknaarı yanı sıra Karaçam ve Doğu Kayını ile; geyik, karaca, domuz, ayı, kurt, çakal gibi hayvan türleri de koruma altına alınmıştır. (<http://www.kazdaglari.org>: 17.08.2008) Homeros' un 'bol pınarlı vahşi hayvanlar anası' olarak betimlediği Kazdağı, mitolojik bir öneme sahip olup, antik çağda İda Dağı olarak anılmıştır.

4.4. İdari Yapısı ve İlçeleri

81 il içerisinde toprak genişliği bakımından 12. sırada yer alan ilin yüzölçümü 14.299 km²' dir. (Bkz. Tablo A.1.1) İl idari olarak; Merkez İlçe, Ayvalık, Balya, Bandırma, Bigadiç, Burhaniye, Dursunbey, Edremit, Erdek, Gömeç, Gönen, Havran, İvrindi, Kepsut, Manyas, Marmara, Savaştepe, Sındırgı ve Susurluk olmak üzere 19 ilçeye ayrılmıştır. (Harita: 4)

Harita: 4) Balıkesir İlçeler Haritası, 2000

1950 yılında Balıkesir' in 15 ilçesi olup; Gömeç, Havran, Marmara, Kepsut ve Savaştepe henüz ilçe statüsünde değildir. Bu ilçelerden Kepsut, Savaştepe ve Havran sırasıyla; 1953, 1954 ve 1959 yıllarında ilçe statüsüne geçmiş olup ilçe sayısı 17' ye yükselmiştir.

1989 yılında Marmara ve 1991 yılında ise Gömeç, Balıkesir ilçeleri arasına girmiş olup; 2000 yılı itibariyle Balıkesir İli' nin ilçe sayısı 19' a yükselmiştir. (Bkz. Tablo: A.6.1 ve Tablo: A.8.1) Balıkesir ilçelerinden; Ayvalık, Gömeç, Burhaniye, Edremit, Havran ve Dursunbey olmak üzere 6 tanesinin ilçe merkezleri Ege Bölgesine girmektedir.

2000 yılı itibariyle; 1 il belediyesi, 18 ilçe belediyesi ve 34 belde belediyesi olmak üzere toplam 53 belediyesi vardır. (<http://www.yerelnet.org.tr>: 11.04.2009)

941 köyü olan Balıkesir, Batı Anadolu’ da en çok köy varlığının bulunduğu ildir.
(Bkz. Tablo: A.6.1)

Tablo: a.3) Balıkesir İli’ nin İlçe ve Köy Sayıları

Yıllar	İlçe Sayısı	Köy Sayısı
1950	14	923
1975	17	933
2000	19	941

Balıkesir İli’ nin genel özelliklerinin aktarıldığı bu bölümün ardından, 1950 yılından sonraki süreçte Balıkesir nüfusunun göstermiş olduğu değişim tablolar ve grafikler eşliğinde ele alınmaktadır.

5. BALIKESİR NÜFUSUNUN DEMOGRAFİK YAPISI

Balıkesir nüfusunun niteliklerinde gözlenen değişimi konu edinmeden önce söz konusu süreçte nüfusun artışı ve il içindeki dağılışı ele alınacaktır. Öncelikle yıllar içinde nüfus büyüklüğü ve miktarındaki artış, nüfus yoğunluğunun değişimi; ardından nüfus artışı ve artan nüfusun il içindeki dağılımı ayrıntılı bir şekilde aktarılacaktır.

5.1. Balıkesir Nüfusunun Büyüklüğü

1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımına göre Türkiye' nin nüfusu 13.648.270 ve Balıkesir nüfusu 418.915 olarak tespit edilmiştir. Yapılan ilk nüfus sayımına göre Balıkesir ili nüfus büyüklüğü açısından, 63 il arasında 4. sırada yer almaktadır. Aynı yıl Balıkesir nüfusu Türkiye nüfusunun 3,1' ini teşkil etmektedir. (D.İ.E., 2000b: 26)

1950 yılında 20.947.188 olan Türkiye nüfusunun, 1950' den sonraki dönemin özellikle ilk yarısında göstermiş olduğu artış dikkat çekicidir. 1975 yılı nüfus sayımında 40.347.719 olarak tespit edilen nüfus; 2000 yılı nüfus sayımında 63.803.927 olarak tespit edilmiştir. (Bkz. Tablo: A.1)

1950 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, 563.221 olarak tespit edilmiş olan Balıkesir nüfusu; aynı yıl 20.947.188 olan ülke nüfusunun 2,7' sini teşkil etmektedir. 1975 yılı itibariyle ise artarak 789.255 olan Balıkesir nüfusunun, ülke nüfusu içindeki payı % 2,0' ye gerilemiştir.

1950 yılında 563.221 olan nüfus büyüklüğünün, 2000 yılı itibariyle neredeyse 2 kat artarak 1.076.347 olmasına karşılık, barındırdığı ülke nüfusu oranındaki düşüş dikkat çekicidir. Bu durum Balıkesir nüfusunun 1950-2000 yılları arasında, Türkiye nüfusunda gözlenen nüfus artış oranı ve nüfus artış hızının altında bir seyir izlemesinin doğal bir sonucudur. (Bkz. Tablo: A.2 ve Tablo: A.2.1) Ancak 1950' de 63 olan il sayısının 2000 yılı itibariyle 81' e yükselmesi ve nüfusun iller bazında dağılımının değişmesi de hesaba katılmalıdır.

5.2. Balıkesir' de Nüfus Yoğunluğu

Türkiye' de 1950 yılından sonraki nüfus artışına paralel olarak, nüfus yoğunluğu artmıştır. 1950 yılında km² başına 27 kişi düşmektedir. 1975 yılı itibariyle neredeyse 2 kat artış göstermiştir. 1975 yılında km²' ye düşen kişi sayısı 52 iken bu sayı 2000 yılında 88 olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülke genelinde nüfus yoğunluğu bölgeden bölgeye ve ilden ile farklılık göstermektedir. (Bkz. Tablo: A.1 ve Tablo: A.1.1)

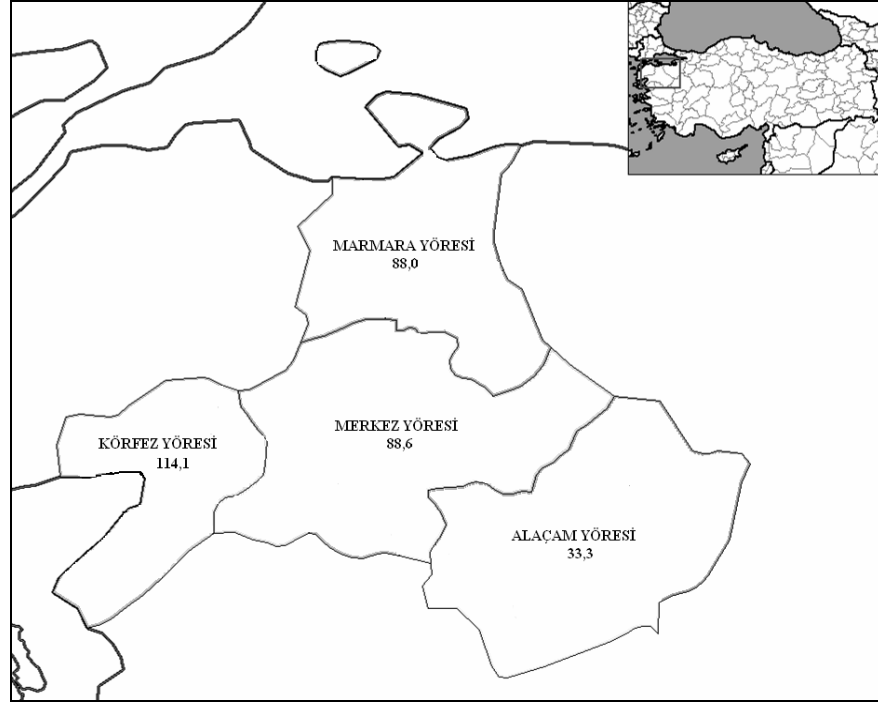
Tablo: a.4) Türkiye' de ve Balıkesir' de Nüfus Yoğunluğu (kişi/km²)

Yıllar	Türkiye	Balıkesir
1950	27,3	36,4
1975	52,1	55,2
2000	88,1	75,3

Balıkesir’ de de nüfus yoğunluğu ülke genelinde gözlemlendiği gibi yıllar içinde artış göstermiştir. Ancak 1950 ve 1975 yıllarında ildeki nüfus yoğunluğunun Türkiye genelinin üzerinde; 2000 yılı itibariyle ise Türkiye genelinin altında olduğu görülmektedir. Türkiye’ de nüfus yoğunluğunun 88 olduğu 2000 yılında; Balıkesir’ de km² başına 75 kişi düşmektedir. (Tablo: a.4)

Bununla birlikte, ilin her yerinde nüfus yoğunluğu aynı değildir. Balıkesir’ in 4 yöresi göz önüne alındığında nüfus yoğunluklarının birbirinden çok farklı olduğu görülmektedir. (Harita: 5)

Harita: 5) Balıkesir Yörelerinde Nüfus Yoğunluğu, 2000

2000 yılı itibariyle bölgenin en sık nüfuslanmış yöresinin körfez yöresi olduğu görülmektedir. İlin bu bölümünde 114,1 olan nüfus yoğunluğunun Türkiye genelinin bir hayli üzerinde olması dikkat çekicidir. Merkez ve Marmara Yörelerinin

nüfus yoğunlukları da benzer şekilde Türkiye genelinin üzerinde yer almaktadır. (Harita: 4)

En seyrek nüfuslanmış yöre ise km² başına yaklaşık 33 kişinin düştüğü Alaçam Yöresi' dir. İlin nüfus yoğunluğu bakımından Türkiye genelinin altında kalması; diğer bölümlerdeki nüfus yoğunluğunun Türkiye genelinden yüksek olmasına karşılık, Alaçam Yöresi' ndeki seyrek nüfuslanmanın bir sonucudur. (Tablo: a.5)

Tablo: a.5) Balıkesir Nüfusunun İlin Yörelere Göre Dağılımı, Yüz Ölçümü ve Nüfus Yoğunluğu , 2000

Balıkesir İli' nin Yörelere	Nüfus Miktarı		Yüz Ölçümü		Nüfus Yoğunluğu kişi/km ²
	N	%	N	%	
Toplam Nüfus	1.076.347	100,0	14.299	100,0	75,3
Merkez Yöresi	395.846	36,8	4.468	31,2	88,6
Marmara Yöresi	302.278	28,1	3.435	24,0	88,0
Körfez Yöresi	233.053	21,7	2.042	14,3	114,1
Alaçam Yöresi	145.170	13,5	4.354	30,4	33,3

Balıkesir İli' nin idari olarak bağlı olduğu Marmara Bölgesi' nde yer alan 11 il göz önüne alındığında; Balıkesir nüfus büyüklüğü bakımından 4. Sırada yer almaktadır. Sadece Marmara Bölgesi değil, Türkiye' nin en kalabalık ili olan İstanbul başta olmak üzere, Bursa ve Kocaeli illerinin nüfus büyüklükleri bir milyon üzerindedir. (Bkz. Tablo: 1) Balıkesir' in nüfus büyüklüğü ise 2000 yılı itibariyle bir milyonu aşmıştır. Bununla birlikte toprak büyüklüğü bakımından Marmara

Bölgesi' nin en büyük ili olma özelliğini gösteren Balıkesir 2000 yılında 1.076.347 olan nüfusu ile çok kalabalık bir yapıya sahip değildir.

Özellikle gerek cadde, sokak ve kent meydanlarının kalabalık bir yapı sergilediği gerekse araç trafik yoğunluğunun yüksek olduğu büyük kentlerden farklı olarak Balıkesir daha tenha bir yapı göstermektedir. Nüfusun en çok yoğunlaştığı kıyı kesimlerinde bile gün içinde cadde ve sokakların çok kalabalık olmadığı ve araç trafik yoğunluğunun düşük olduğu görülmektedir. (Bkz. Fotoğraf: 1, 2, 3, 4, 5 ve 6) Bu durumun bir nedeni; Balıkesir İli' nin toprak büyüklüğünün çok yüksek olmasına karşılık barındırdığı nüfusun görece olarak az olmasıdır. Bir diğer neden ise 1950 yılından sonra hızlanan kentleşme sürecinde meydana gelen hızlı nüfus artışının Balıkesir İli' nde düşük seviyede kalmış olması olarak gösterilebilir.

5.3. Balıkesir' de Nüfus Artışı

Cumhuriyetin ilanından 1950 yılına dek; Türkiye nüfusu yaklaşık %54,0' lük bir artış göstermiştir. (Tablo:1) Ancak 1950-2000 arası dönemde söz konusu artışın daha yüksek oranlarda gerçekleştiği görülmektedir. (Bkz. Tablo: A.2)

Tablo: 2) Cumhuriyet Dönemi' ndeki İlk Sayımdan 1950 Yılına Kadar Türkiye ve Balıkesir' de Nüfus Artış Oranı ve Hızı

1927-1950		
Yılları Arası	Nüfus Artış Oranı	Nüfus Artış Hızı
Türkiye	53,5	2,1
Balıkesir	34,4	1,4

(Kaynak: 2000 Genel Nüfus Sayımı- Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri)

1950 yılından sonra, özellikle bu dönemin ilk yarısında nüfusun yaklaşık %93,0' lük bir artış göstermesi dikkat çekicidir. Her ne kadar bu dönemin ikinci yarısında nüfus artış oranı %68,0' e gerilemişse de; 1950 yılı öncesine oranla bir hayli yüksek olduğu görülmekte ve nüfus artmaya devam etmektedir. (Tablo: 1 ve Tablo: a.6)

Tablo: a.6) Türkiye' de 1950-1975-2000 Yılları Arasında 25 Yıllık Nüfus Artış Oranı ve Yıllık Nüfus Artış Hızı

Yıllar	Nüfus Artış Oranı	Nüfus Artış Hızı
1950-1975	92,6	3,7
1975-2000	68,0	2,7

Gerek Cumhuriyetin ilanından 1950 yılına dek geçen zamanda; gerekse 1950 yılından sonra Balıkesir nüfusunun artışı ülke genelinin altında değerlerde gerçekleşmiştir. (Bkz. Tablo: A.2. ve Tablo: A.2.1.)

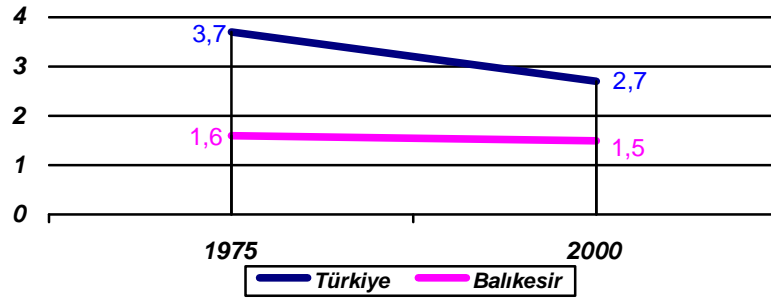
Tablo: a.7) Balıkesir Nüfusunun 1950-1975-2000 Yılları Arasında 25 Yıllık Nüfus Artış Oranı ve Yıllık Nüfus Artış Hızı

Yıllar	Nüfus Artış Oranı	Nüfus Artış Hızı
1950-1975	40,1	1,6
1975-2000	36,4	1,5

Balıkesir nüfusunun artış hızı daima Türkiye nüfusunun artış hızından düşük olmuştur. (Bkz. Tablo: A.2. ve Tablo: A.2.1.) 1950 öncesine oranla Türkiye nüfusunun artış hızındaki yükselme; kuşkusuz Balıkesir nüfusunda da meydana gelmiştir. 1975-2000 yılları arasında 1,5 olan Balıkesir nüfusunun artış hızı, yine aynı dönem göz önüne alındığında Türkiye genelinin altındadır. Her iki dönemde de Türkiye nüfusunun artış hızı Balıkesir nüfusunun artış hızından bir hayli yüksek bir değerdedir.

1975-2000 yılları arasında nüfus artışının yavaşladığı ülke geneline paralel olarak; Balıkesir nüfusunun artışı da yavaşlamıştır. Buna karşılık; Türkiye nüfusunun artış hızındaki düşüş Balıkesir nüfusunda görüldüğünden 10 kat fazladır. (Grafik: 1)

Grafik:1) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de 1975-2000 Yılları Arasında Nüfus Artış Hızındaki Azalma

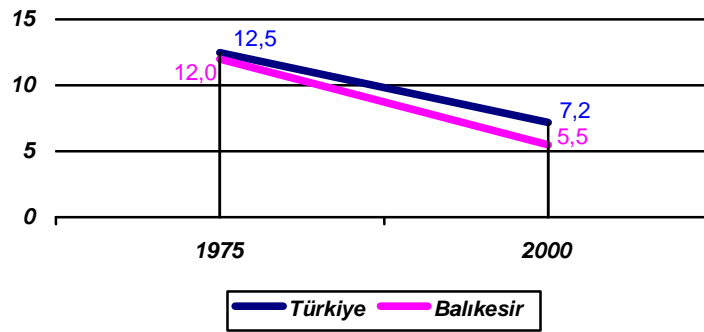
Ülkenin en çok göç alan bölgesinde yer alan Balıkesir ilinde 1975-2000 yılları arasında nüfus artış hızının önceki döneme göre değişmemiş olmasında etken olan faktörün iç göçler olduğu düşünülmektedir. Özellikle söz konusu dönemlerde

doğurganlık oranlarının değişimine bakıldığında bu durum daha net bir şekilde görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.f.7 ve Tablo: B.f.7.1)

Türkiye’ de 1960’ lara kadar çok yüksek olan doğurganlık oranları bu tarihlerden sonra azalmaya başlamış ve nüfusun daha yavaş artmasına neden olmuştur. Ancak 1975 yılında kentleşme ve göç hızlarının yavaşlaması ile birlikte özellikle kırsal alanlarda doğurganlık oranları yeniden yükselmiştir. (Merter, 1990: 55) Fakat bu yıldan sonra doğurganlık oranları yeniden azalmaya başlamıştır.

1975-2000 yılları arasında Balıkesir nüfusunda doğurganlık oranı ülke genelindekinden daha fazla azalmıştır. (Grafik: 2) Buna karşılık, bu dönemde ülke genelinde nüfus artış hızı yavaşlarken Balıkesir’ de hiç değişmemiş olması; nüfus artışında iç göçlerin etken olduğu düşüncesini desteklemektedir.

Grafik: 2) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Yıllar İtibariyle Doğurganlık Oranları (Fertility*)

* Fertility = [(0 - 4 Yaş Nüfus/ 5) / 15 - 44 Yaş Kadın Nüfus] x 100

Bu anlamda, Balıkesir nüfusunun artışı ile ilgili olarak 1950 sonrası dönemde, 25’ er yıllık periyotlarda istikrarlı bir seyir izlediğini söylemek mümkündür.

1950-2000 yılları arasında geçen sürecin ikinci yarısında; Türkiye’ de nüfus artış hızı bir hayli azalmıştır. Buna karşılık Balıkesir nüfusunun artış hızı aynı dönemde; bir önceki döneme göre değişmemiştir. 1975-2000 yılları arasında ülke nüfusu daha yavaş artmaya devam ederken; Balıkesir nüfusu iç göçlerin de etkisinde 1975 yılı öncesinde gösterdiği hızla artmaya devam etmektedir.

5.4. Balıkesir Nüfusunun İl Genelinde Dağılımı

Bir ildeki nüfusun, il içinde her yerde aynı sıklıkta nüfuslanması mümkün değildir. Gerek coğrafi koşullar gerekse sosyo-ekonomik yapı bu dağılımı etkileyecektir. Her yerleşim yerinin özelliğine göre nüfus farklı bir dağılım gösterecektir. Bununla birlikte her yerleşim yeri, barındırdığı nüfusla ilişkili olarak farklı özellikler kazanacaktır.

2000 yılı itibariyle Balıkesir’ de gerek şehir gerekse kent yerleşmelerinde yaşayan nüfus miktarı 1950 yılından sonra büyük ölçüde artmıştır. Bununla birlikte Batı Anadolu’ da köy varlığı en çok olan ve ekonomisi tarıma dayanan bir il olma özelliğini gösteren Balıkesir’de kentleşme sürecinde nüfusun il içindeki dağılımında son derece büyük değişiklikler olmuştur.

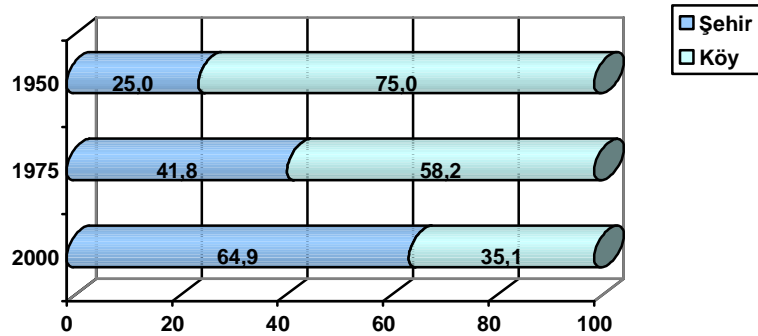
Bu bölümde 1950’ den sonra Balıkesir nüfusunun il sınırları içindeki dağılımında gerçekleşen değişim konu edilmektedir. İlk olarak, 1950-1975 ve 2000 yılları arasında nüfusun şehir ve köy yerleşmelerine göre idari olarak dağılımındaki değişme ve ardından nüfus büyüklüğüne göre; kent-kır dağılımındaki değişme konu edilecektir. Son olarak da nüfusun ilçelere göre dağılımı ve bu dağılımda gözlenen değişim aktarılacaktır.

5.4.1. Balıkesir Nüfusunun Şehir ve Köy Yerleşmelerine Göre Dağılımı

Bu bölümde Balıkesir nüfusunun idari olarak; şehir ve köy yerleşmelerine göre dağılımındaki değişim konu edilmektedir. Şehir yerleşmeleri, il ve ilçe merkezlerinin belediye sınırları içinde kalan alanları; köy yerleşmeleri ise bucak ve köylerin teşkil ettiği alanları kapsamaktadır.

1950 yılında Türkiye nüfusunun $\frac{1}{4}$ ' i şehir yerleşmelerinde yaşamaktadır. Bu tarihten sonra gerek idari yapıdaki değişim gerekse köyden kente doğru gerçekleşen nüfus hareketi ile şehir nüfusu sürekli atarken; köy nüfusunun toplam nüfus içindeki oranları azalma göstermiştir. Ancak köy nüfusu toplam nüfus içinde oransal olarak azalma gösterse de nüfus büyüklüğünde artış olmuştur. Bu artış şehir nüfusunun büyüklüğündeki artışa oranla çok düşüktür. Bu nedenle toplam nüfus içinde köy nüfusu oranı, köy nüfusundaki artışa rağmen 2000 yılı itibariyle %35,0' lere gerilemiştir. (Bkz. Tablo A.4 ve Grafik: 3)

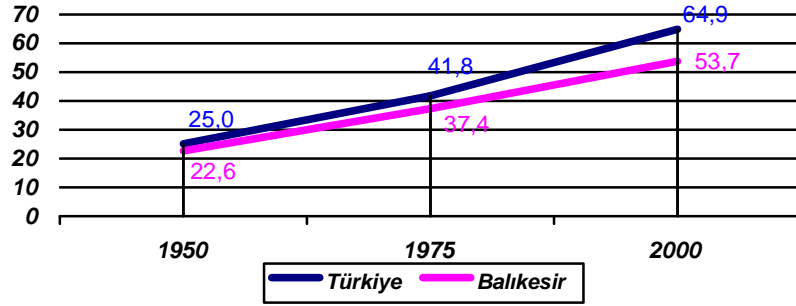
Grafik:3) Türkiye ' nin Şehir ve Köy Nüfus Oranları (%) *

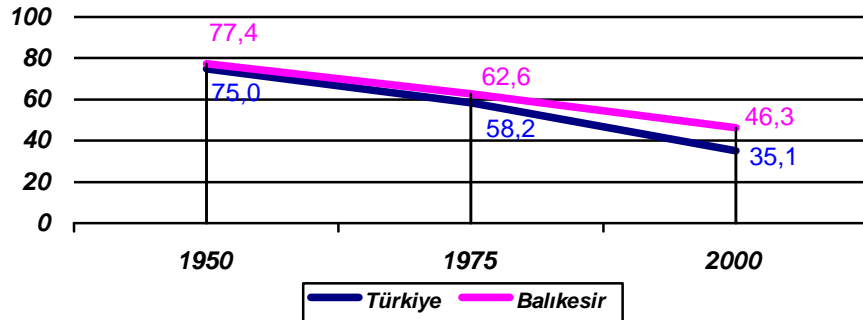
*Şehir nüfusu, il ve ilçe merkezleri belediye sınırları içinde yaşayan nüfus; köy nüfusu ise bucak ve köylerde yaşayan nüfustür.

Balıkesir şehir nüfusunun toplam nüfusa oranı daima Türkiye ortalamasının altında olmuş; ancak nüfusun dağılımı Türkiye nüfusunun şehir ve köy nüfusu oranlarındaki değişime benzer bir değişim göstermiştir. (Bkz. Tablo: A.4 ve Tablo: A.4.1.)

Grafik:4) Türkiye ve Balıkesir Şehir Nüfuslarının Yıllar İtibariyle Oranları (%)

Grafik:5) Türkiye ve Balıkesir Köy Nüfuslarının Yıllar İtibariyle Oranları (%)

Tablo: a.8) Balıkesir ' in Şehir ve Köy Nüfusları (%)*

Yıllar	Şehir Nüfusu	Köy Nüfusu
	%	%
1950	22,6	77,4
1975	37,4	62,6
2000	53,7	46,3

*Şehir nüfusu, il ve ilçe merkezleri belediye sınırları içinde yaşayan nüfus; köy nüfusu ise bucak ve köylerde yaşayan nüfustür.

1950 yılında Balıkesir' de her 100 kişiden yaklaşık 23' ü şehir alanlarında yaşamaktadır. 1950-2000 yılları arasında Balıkesir şehir nüfusunun büyüklüğü 4,5 katlık bir artış göstermiş ve bu sayı 2000 yılı itibariyle 54' e yaklaşmıştır. Şehir nüfusunda görülen büyümeye karşılık; söz konusu dönemde köy nüfusunun artışının çok düşük olduğu görülmektedir. (Tablo: a.8)

Tablo: a.9) Balıkesir Şehir ve Köy Nüfuslarının Artış Oranları (%)

Yıllar	Şehir Nüfusu	Köy Nüfusu
1950-1975	131,5	13,4
1975-2000	95,9	0,9

Şehir nüfusunun büyüklüğündeki dikkat çekici artış 1950-1975 yılları ile 1975-2000 yılları arasında değişen oranlarda gerçekleşmiştir. 1950 yılından 2000 yılına kadar geçen sürecin ilk yarısında 131,5 oranında artan şehir nüfusu büyüklüğü; bu

dönemin ikinci yarısında 95,9 oranında artmıştır. (Tablo: a.9) 1975' den 2000 yılına kadar geçen süreçte ise şehir nüfusunun artış oranında bir önceki döneme göre düşme görülse de; gözlenen artış dikkat çekicidir.

Bununla birlikte 1950-1975 yılları arasında köy nüfusunda gözlemlenen büyüme şehir nüfusedeki büyüme ile kıyaslandığında son derece düşüktür. Benzer şekilde, köy nüfusunun büyüklüğünde de 1975-2000 yılları arasında bir önceki döneme göre yavaşlama gerçekleşmiştir. 2000 yılı itibariyle Balıkesir nüfusunda her 100 kişiden 46' sının köylerde yaşadığı görülmektedir. (Tablo: a.8)

1950 sonrası hızla büyüyen şehir nüfusu söz konusu olduğunda, 1950-1975 yılları arasındaki büyümenin oransal olarak bir sonraki döneme göre daha yüksek bir değerde olması kaçınılmazdır. Gerek şehir nüfusu gerekse köy nüfusunda, 1975 yılından sonra gözlenen yavaşlama Balıkesir' e özgü değil; ülke genelinde söz konusu olan bir yavaşlamadır. (Tablo: a.10) Ancak bu yavaşlamaya rağmen şehir nüfusedeki artış oransal olarak yüksek değerde olup günümüzde hala devam etmektedir.

Tablo: a.10) Türkiye Şehir ve Köy Nüfuslarının Artış Oranları (%)

Yıllar	Şehir Nüfusu	Köy Nüfusu
1950-1975	221,7	49,5
1975-2000	160,9	1,4

Ülke genelinde 1950 sonrası nüfusun şehir ve köy yerleşmelerine dağılımındaki büyük değişme Balıkesir nüfusu için de söz konusudur. Balıkesir şehir nüfusu ülke ortalamasının altında olsa da 1950' den 2000 yılına kadar gerçekleşen

değişim söz konusu olduğunda; ildeki durum ülkedekine paralellik göstermektedir. Bununla birlikte Batı Anadolu’ da köy varlığı bakımından en zengin il olan Balıkesir’ de köy nüfusunun ülke genelinden fazla olması beklenen bir sonuçtur.

İdari bölünüş esaslarına göre nüfusun şehir ve köy yerleşmelerine göre gösterdiği dağılım ile nüfus büyüklüğünün esas alındığı kentsel ve kırsal alanlarda gösterdiği dağılım arasında farklar bulunmaktadır.

5.4.2. Balıkesir Nüfusunun Kent ve Kır Yerleşmelerine Göre Dağılımı

Bu bölümde Balıkesir nüfusunun barındırdığı nüfus büyüklüğü itibariyle kent ve kır olarak farklılaşan yerleşim yerlerine göre dağılımındaki değişim konu edilmektedir. 2000 yılı itibariyle 10.000’den daha fazla nüfus barındıran yerleşmeler kent olarak tanımlanırken; 10.000 ve altı nüfus barındıran yerleşmeler kır olarak tanımlanmaktadır. 1950 ve 1975 yıllarında ise bu ayırım 5000 üzerinden yapılmıştır. Bu nedenle bu bölümde 1950’ den sonra kent ve kır yerleşmelerindeki değişim anlatılırken kent yerleşmesi ile; 2000 yılı için 10.000’ den daha fazla nüfus barındıran yerler ifade edilirken; 1950 ve 1975 yılları için 5.000’den daha fazla nüfus barındıran yerleşim yerleri ifade edilmektedir. Aynı şekilde kır yerleşmesi ile; 2000 yılı için 10.000 ve altı nüfus barındıran yerler ifade edilirken; 1950 ve 1975 yılları için 5.000 ve altı nüfus barındıran yerleşim yerleri ifade edilmektedir.

Türkiye’ de 1950 yılından sonra gerçekleşen nüfus hareketleri ile birlikte mevcut kentlerin barındırdıkları nüfus miktarında artış söz konusu olmuştur. Bununla birlikte nüfusu artan yerleşim yerleri de kent statüsüne yükselmiştir. Her iki durum

sonucunda, 1950' den günümüze gelinceye dek Türkiye nüfusunun içindeki kent nüfusu değişen oranlarda artış göstermiştir. (Bkz. Tablo: A.5)

Bu durum karşısında kır nüfusu azalmıştır demek söz konusu değildir. Oransal olarak ülke nüfusu içinde kır nüfusu azalsa da kendi içinde artmaya devam etmiştir. Ancak kent nüfusunun artış oranları gerek 1950-1975; gerekse 1975-2000 yılları arasında kır nüfusundaki artıştan 10 kat fazla bir değer göstermektedir. (Tablo: a.11)

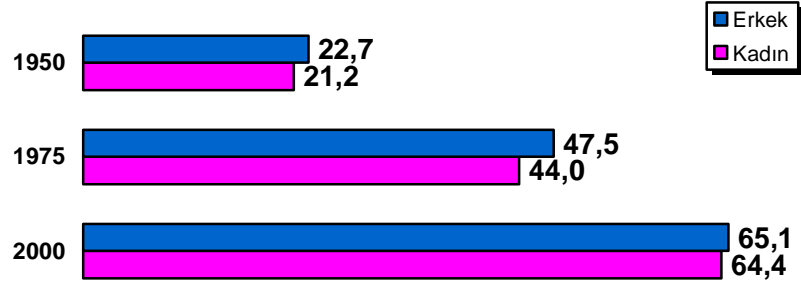
Tablo: a.11) Türkiye Kent ve Kır Nüfuslarının Artış Oranları (%)

Yıllar	Kent Nüfusu	Kır Nüfusu
1950-1975	302,5	33,7
1975-2000	137,5	9,3

Türkiye' de 1950 yılında toplam nüfus içinde her 100 kişiden 22' si kentsel alanlarda yaşamaktadır. Bu sayı 2000 yılı itibariyle nüfusun 65' e yükselmiştir. Ancak Türkiye geneline baktığımızda erkek nüfus ve kadın nüfusun kent ve kır yerleşmelerine göre dağılımlarının rakamsal olarak farklı olduğunu görülmektedir. (Bkz. Tablo: A.5)

Kentlerde yaşayan erkek nüfusun toplam erkek nüfusa oranı daima; kentlerde yaşayan kadın nüfusun toplam kadın nüfus içindeki oranından daha yüksek değerlerdedir. (Grafik: 6)

Grafik: 6) Türkiye Kent Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Oranları (%)

Balıkesir nüfusunun kent ve kırsal yerleşmelerine dağılımını yansıtan değerlere bakıldığında il genelinde gerek toplam nüfus, gerek erkek nüfus gerekse kadın nüfusun Türkiye geneline benzer bir tablo çizdiği görülmektedir. Şehir yerleşmelerine göre dağılımda olduğu gibi; Balıkesir nüfusunun kent yerleşmelerine göre dağılımı daima Türkiye genelinin altında olmuştur. (Bkz. Tablo: A.5 ve Tablo: A.5.1)

Balıkesir’ de 1950-1975 ve 1975-2000 yılları arasında gerek kent gerekse kırsal nüfusundaki artış oranlarının; Türkiye genelindeki artış oranlarıyla kıyaslandığında daha düşük olduğu görülmektedir. Bu noktada göze çarpan 1975-2000 yılları arasında Türkiye kırsal nüfusu artmaya devam ederken; Balıkesir kırsal nüfusunun azalma eğiliminde olmasıdır. 1950’ den sonra kırsal alanlarda yaşayan nüfusun çok fazla artmadığı ilde; 1975’ den sonra azalma görülmektedir. Buna karşılık Balıkesir kent nüfusu 1950-2000 arası daima artış göstermiştir. (Tablo: a.12)

Tablo: a.12) Balıkesir Kent ve Kır Nüfuslarının Artış Oranları (%)

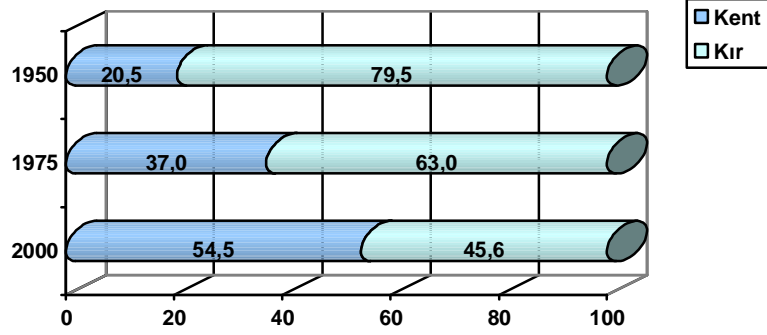
Yıllar	Kent Nüfusu	Kır Nüfusu
	%	%
1950-1975	152,7	11,1
1975-2000	100,5	-1,3

Balıkesir’ de 1950 yılında kent yerleşmelerinde yaşayan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı yaklaşık %21,0 olup, bu oran Türkiye genelinin altındadır. (Bkz. Tablo: A.5.1) 1975 yılına gelindiğinde bu oranda gözlenen artış Türkiye genelinde görülen artışın altında olmasına rağmen oldukça yüksektir.

1950-2000 yılları arasında Türkiye’ de kentsel alanlarda yaşayanların oranı %22,0’ den %65,0’ e yükselirken; Balıkesir’ de %21,0’ den %55,0’ e yükselmiştir. Balıkesir’ de kent yerleşmelerinde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranındaki artış Türkiye genelinin altında seyretmiştir. (Bkz. Tablo A.5 ve Tablo A.5.1)

Balıkesir’ de kent yerleşmelerinde yaşayan nüfusun büyüklüğü 50 yıllık süreçte 5 kat artış göstermiştir. Kent nüfusunun 5 kat büyümesine karşılık kır nüfusunda hemen hemen hiç artış olmamıştır demek yanlış olmayacaktır. Kentsel alanlarda yaşayan nüfusun oranları Türkiye ortalamasının altında olsa da; 1950 yılında kent nüfusu toplam nüfusun 1/5’ ini teşkil ederken 2000 yılı itibariyle kent nüfusu il nüfusunun yarısından çoğunu teşkil etmektedir. (Grafik: 7)

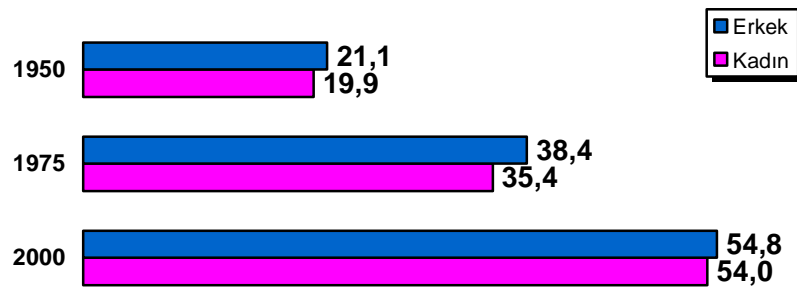
Grafik:7) Balıkesir Kent ve Kır Nüfusu Oranları (%) *

*Kent nüfusu 1950 ve 1975 yılları için '5000 ' den daha fazla' ; 2000 yılı için '10.000 ' den daha fazla' olmak üzere; kır nüfusu ise 1950 ve 1975 yılları için '5000 ve daha az' ; 2000 yılı için ise ' 10.000 ve daha az' nüfuslu yerleşmeler alınarak hesaplanmıştır.

Bununla birlikte cinsiyet itibariyle bir değerlendirme yapıldığında daima kentsel alanlarda yaşayan erkeklerin ülke genelinde olduğu gibi daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak 1950 ve 2000 yıllarında kentsel alanlarda yaşayan erkeklerin kadınlardan çok da fazla olmadığı görülmektedir. (Bkz. Tablo: A.5 ve Tablo: A.5.1.) Buna karşılık 1975 yılındaki fark dikkat çekicidir. (Grafik: 8)

Grafik: 8) Balıkesir Kent Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Oranları (%)

1975 yılında her 100 erkekten 39' u kentlerde yaşarken; her 100 kadından yaklaşık 36' sı kentlerde yaşamaktadır. Her ne kadar 1950 ve 2000 yıllarında da erkek nüfusunun gösterdiği dağılımda oranlar erkeklerin lehine görünse de, aradaki fark 1975 yılındakine oranla daha düşüktür. 1950 yılında kente doğru hızlanan nüfus akışının bir sonucu olarak 1975 yılında toplam erkek nüfusu içinde kentte yaşayan erkek oranının her zamankinden daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum ülke genelinde söz konusu olan bir durumdur. 1950 yılından sonra özellikle ekonomik kökenli iç göçlere daha çok erkekler katılmış ve kentsel alanlarda yaşayan erkeklerin oranları artmıştır. (Grafik: 8)

5.5. Balıkesir Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı

Bu bölümde; öncelikle Balıkesir ilçelerinin genel özelliklerine yer verilmektedir. Ardından; Balıkesir ilçelerinde şehir ve köy nüfuslarının dağılımındaki değişim ve nüfusun ilçelere göre dağılımı konu edilmektedir. Nüfusun ilçelere göre dağılımı; toplam nüfus ile şehir ve köy nüfuslarının dağılımları ve bu dağılımlarda görülen değişim olmak üzere 2 ayrı başlıkta verilmiştir.

5.5.1. Balıkesir İlçelerinin Genel Özellikleri

İlçelerin il içinde coğrafi dağılımı, fiziksel özellikleri ve nüfus yoğunluklarının konu edildiği bu bölümde nüfusun ilçelere göre dağılımı aktarılmadan önce ilçeler hakkında genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

5.5.1.1. İlçelerin İl Sınırları İçinde Coğrafi Dağılımı

2000 yılı itibariyle Balıkesir; Merkez İlçe, Ayvalık, Balya, Bandırma, Bigadiç, Burhaniye, Dursunbey, Edremit, Erdek, Gömeç, Gönen, Havran, İvrindi, Kepsut, Manyas, Marmara, Savaştepe, Sındırgı ve Susurluk olmak üzere 19 ilçeye ayrılmıştır.

Balıkesir (Merkez İlçe), Balya, İvrindi, Kepsut ve Savaştepe ilçeleri, Merkez Yöresinde yer almaktadır. Bu ilçelerin denize kıyısı bulunmamaktadır. Merkez yöresinin nüfus yoğunluğu; hem Türkiye hem de il genelindeki nüfus yoğunluğundan fazla olup 88,6'dır. Bu yöredeki ilçeler toplamındaki yoğunluğun yüksek oluşunu; nüfus dağılımı söz konusu olduğunda illerdeki genel eğilimin nüfusun merkez ilçe ve çevresindeki ilçelerde toplanması şeklinde olması ile ilişkilendirebiliriz.

Bandırma, Erdek, Gönen, Manyas, Marmara ve Susurluk ilçeleri Marmara Yöresinde yer almaktadır. Bu ilçelerden Manyas ve Susurluk'un Marmara Denizi'ne kıyısı bulunmamaktadır. Benzer şekilde bu yöredeki ilçeler toplamının nüfus yoğunluğu 88,0'dir. Bir liman kenti olarak anılan Bandırma ilçesinin yer aldığı yörede yoğunluğun yüksek olması kaçınılmazdır.

Nüfusun gerek Türkiye gerekse il genelindeki nüfus yoğunluğundan daha yüksek bir sıklıkta toplanmış olduğu ilçeler; Ayvalık, Burhaniye, Edremit, Gömeç ve ilçeleri olup bu ilçeler Körfez Yöresinde yer almaktadır. Bu ilçelerden Havran dışındakilerin Ege Denizi'ne kıyısı bulunmaktadır. Nüfus yoğunluğunun 114,1 gibi yüksek bir değerde olması; bu yöredeki ilçelerin toprak bakımından küçük olmalarına karşılık sık nüfuslanmış olmaları ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca tarih boyunca daima kıyı kesimleri sık nüfuslanan yerler olarak karşımıza çıkarlar.

Bigadiç, Dursunbey ve Sındırgı ilçeleri ise Alaçam Yöresinde yer almaktadır. Bu ilçelerin yöredeki toplam nüfus yoğunluğu 33,3 olup Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Bu ilçeler Balıkesir' in güneydoğusunda en iç kesimlerinde yer alan ve gerek orman varlığı gerekse tarımsal alanlar varlığı nedeniyle seyrek nüfuslanmışlardır. Ayrıca bu yöredeki ilçeler toprak bakımından büyüklükleri ile ilde ilk sıralarda yer almaktadır.

Türkiye nüfusu daima daha çok kıyı bölgeleri ile iç bölgelerin alçak ve yüksek ovalarında yoğunlaşmıştır. (Doğanay, 1994: 212) Ülkenin nüfus yoğunluğu bakımından daima kıyı bölgeleri en kalabalık alanlarını teşkil etmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak Balıkesir İli' nde de denize kıyısı olan ilçelerin toprak büyüklükleri iç kesimlerdeki ilçelere oranla oldukça küçük olmasına karşılık nüfus yoğunluğu fazladır.

5.5.1.2. İlçelerin Fiziksel Yapısı ve Nüfus Yoğunlukları

2000 yılı itibarıyla en büyük ilçesi, 1.948 km² yüzölçümü ile il topraklarının 13.6' sını teşkil eden Dursunbey' dir. 1975 yılında yine en büyük ilçe olarak karşımıza çıkan Dursunbey; 1950 yılında ilin en büyük ilçesi olan merkez ilçeden sonra ikinci büyük ilçe olma özelliğini taşımaktadır. (Bkz. Tablo A.8)

En küçük ilçesi ise 154 km²' lik yüzölçümü ile Marmara Adalarının en büyüğü olan ile Marmara' dır. Marmara, il idari yapısına 1989 yılında dahil olduğundan; 1950 ve 1975 yıllarına bakıldığında, en küçük ilçe statüsü farklı ilçelere aittir.

1950 yılında en küçük ilçe statüsünde, kapladıkları eşit toprak miktarı nedeniyle iki ilçe bulunmaktadır. Bu ilçeler 319 km² yüzölçümleri ile Manyas ve Ayvalık' tır. Buna karşılık 1975 yılına gelindiğinde yüzölçümü 266 km²' ye düşen Ayvalık en küçük ilçe olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı yıl, Manyas' ın 319 km² olan yüzölçümü, %80 artarak 1975 yılında 586 km²' ye yükselmiştir. (Bkz. Tablo A.8)

Toplam 6 ilçede nüfus yoğunluğu, il genelinde 75 civarında olan nüfus yoğunluğundan yüksek bir değer göstermektedir. Bu ilçeler yoğunluklarındaki değerlerin büyüklüğüne göre Ayvalık, Bandırma, Balıkesir Merkez İlçe, Burhaniye, Edremit ve Erdek olmak üzere sıralanmaktadır. Ayvalık ve Bandırma' nın nüfus yoğunlukları 200' ün; Balıkesir Merkez İlçe, Burhaniye ve Edremit' in nüfus yoğunlukları 100' ün ve Erdek' in nüfus yoğunluğu 90' ın üzerindedir. (Bkz. Tablo: A.8) Merkez ilçede nüfus yoğunluğunun yüksek olması genel bir eğilimi yansıtmakla birlikte; diğer beş ilin denize kıyısı olan iller olması dikkat çekicidir. Bununla birlikte iç kesimlerde yer alan ilçelerin nüfus yoğunlukları oldukça düşüktür.

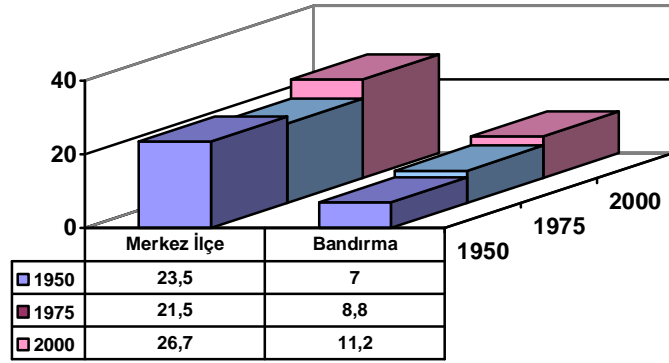
Buraya kadar 2000 yılı itibariyle Balıkesir ilçelerinin genel durumu aktarılmıştır. Takip eden son iki bölümde ise; 1950 yılından sonra nüfusun ilçelere göre dağılımında ve ilçelerdeki şehir ve köy nüfuslarının dağılımında görülen değişim konu edilecektir.

5.5.2. Balıkesir Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı

Bu bölümde Balıkesir nüfusunun ilçelere göre dağılımı ve 1950' den sonra bu dağılımında gözlenen değişim toplam nüfus ile şehir ve köy nüfuslarını yansıtan iki ayrı başlıkta konu edilmektedir.

5.5.2.1. Balıkesir Toplam Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı

Grafik: 9) Balıkesir’ de Nüfusun En Yüksek Oranlarda Yaşadığı Merkez İlçe ve Bandırma İlçesinde Nüfusun Oranları (%)

Balıkesir’ de nüfusun ilçelere göre dağılımına baktığımızda, 1950’ den sonra daima Merkez İlçe’ nin en yüksek oranda nüfusu barındırdığı ve hemen her dönem nüfusun 1/3’ inin Merkez İlçe’ de yaşadığı görülmektedir. 1975 yılında bu oranda azalma olsa da; 2000 yılı itibariyle nüfusun yaklaşık %27,0’ sinin Merkez İlçe’ de yaşamakta olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: A.7)

1950 yılında Merkez İlçe’ den sonra görülen en yüksek oran, nüfusun yaklaşık %9,0’ unun yaşamakta olduğu Gönen İlçesi’ ndedir. Ancak 1975 yılından sonra Gönen bu özelliğini Bandırma’ ya devretmiştir. Bu tarihten sonra Merkez İlçe’ den sonra nüfusun en yüksek oranlarda nüfuslaştığı ilçe Bandırma İlçe’ si olmuş ve ilçedeki oran giderek artmıştır. (Bkz. Tablo A.7 ve Grafik: 9)

1950 yılında nüfusun diğer ilçelere dağılımının yaklaşık oranlarda olduğu görülmektedir. 1950’ den 2000’ e değin büyük değişiklikler olmamıştır. Ancak 1950

sonrası ilde ilçe sayısının artması ile dağılımlarda oransal olarak azalma söz konusu olmuştur. (Bkz. Tablo A.7)

Erkek nüfusun ve kadın nüfusun ilçelere göre dağılımı, toplam nüfusun ilçelere göre dağılımı ile benzer bir yapı göstermektedir. Hem erkek hem de kadın nüfusun en yüksek oranlarda nüfuslaştığı yer Merkez İlçe iken; bu ilçeyi Bandırma takip etmektedir. Gerek 1975 gerekse 2000 yıllarında erkek nüfus ile kadın nüfusun ilçelere dengeli bir şekilde dağılmış olduğu görülmektedir. (1950 yılı genel nüfus sayımı sonuçları nüfusun cinsiyet itibariyle ilçelere göre dağılımı verisini içermemektedir.) (Bkz. Tablo: A.9)

5.5.2.2. Balıkesir Şehir ve Köy Nüfuslarının İlçelere Göre Dağılımı

Balıkesir’ de 1950 yılından günümüze, 50 yıllık süreçte hem ilçe sayısı artmış hem de ilçelerin yapısında değişim söz konusu olmuştur. Bu durumun doğal bir sonucu olarak nüfusun ilçelere göre dağılımı değişim göstermiştir. Bu bölümde şehir ve köy nüfuslarının ilçelere göre dağılımı iki ayrı başlıkta konu edilecektir.

5.5.2.2.1. Şehir Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı

Balıkesir şehir nüfusunun büyüklüğü 2000 yılı itibariyle; 1950 yılına göre 4,5 kat artış göstermiş olsa da merkez ilçe dışında kalan ilçeler söz konusu edildiğinde ilçelere göre dağılımda büyük değişiklikler olmamıştır. 1950 yılında şehir nüfusunun yaklaşık %29,0’ u merkez ilçede yaşamakta iken bu oran 2000 yılı itibariyle %37,0’ ye yükselmiştir. (Bkz. Tablo: A.11) Ancak şehir nüfusunun diğer ilçelere dağılımında, 14 olan ilçe sayısının 19’ a yükselmesinin dağılımı etkiliyor olması

dışında gözlenen bir değişim bulunmamaktadır. Bu durumda ilçelerin şehrsel gelişmelerinin il genelinde eşdeğer olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

1950 yılında merkez ilçeden sonra şehir nüfusunun en yüksek oranlarda dağıldığı ilçeler sırasıyla; Bandırma, Ayvalık ve Edremit ilçeleridir. Bu ilçelerde yaşayan şehir nüfusunun oranları %10.0' un üzerinde bir değer taşımaktadır. 2000 yılı itibariyle bu üç ilçede yaşayan şehir nüfusunun oranları düşme eğilimi göstermiş olsa da hala Bandırma' dan sonra şehir nüfusu dağılımında ilk üç sırada yer almaktadırlar. (Bkz. Tablo: A.11)

Gerek geçmişte gerek 2000 yılı itibariyle her iki cinsin diğer ilçelere dağılımlarında birbiri ile dengeli bir dağılım söz konusudur. Ancak kadın nüfusun ilçelere göre dağılım oranlarını yansıtan değerler Merkez İlçe, Burhaniye ve Edremit ilçeleri dışında daima erkeklerin dağılım oranlarından yüksek değer göstermektedir. Bu durum erkek şehir nüfusunun özellikle bazı ilçelerde daha çok toplanmış olması ile ilişkilendirilebilir. (Bkz. Tablo A.12)

Şehir nüfus oranlarının %2,0' nin altında olduğu Balya, İvrindi ve Manyas ilçeleri dışında kalan ilçelerde ise şehir nüfusu hemen hemen eşit bir dağılım göstermektedir. Aynı yıl en yüksek oranda köy nüfusu barındıran ilçeler ise sırasıyla; Gönen, Bigadiç ve Sındırgı' dır. (Bkz. Tablo: A.11 ve Tablo: A.14)

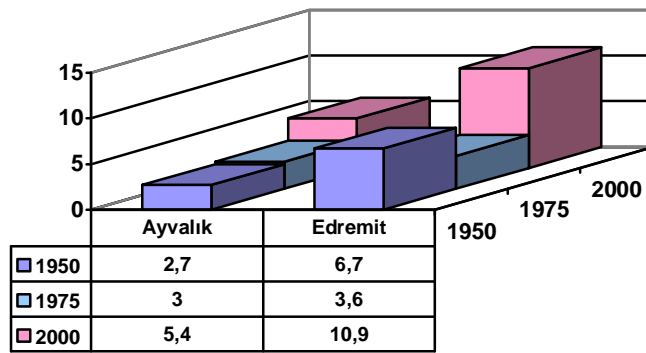
5.5.2.2.2. Köy Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı

1950' den sonra köy nüfusunun ilçelere göre dağılımındaki değişim daha dikkat çekici bir yapı sergilemektedir. Özellikle merkez ilçedeki değişim dikkat

çekicidir. 1950 yılında köy nüfusunun %22,0' si merkez ilçede yaşamakta iken; bu oran 2000 yılı itibariyle %15,0' lere gerilemiştir. Bu durum; 1950 sonrası kentleşme sürecinde, bu sürecin hem nedeni hem de sonucu olarak karşımıza çıkan uzmanlaşma gerektiren ekonomik faaliyetlerin Merkez İlçe ve çevresinde belirginleşmesi ile ilişkilendirilebilir. Balıkesir' de de şehir nüfusunun Merkez İlçe' ye yönelmesi sonucu; köy nüfusu oranının düşmesi doğal bir sonuçtur demek yerinde olacaktır. (Bkz. Tablo: A.14)

Merkez İlçe dışında kalan diğer ilçeler söz konusu olduğunda ise; köy nüfusunun dağılımını yansıtan oranlar 1950' den 2000' e gelinceye dek sürekli azalma göstermiştir. Ancak bu ilçeler arasında sadece Ayvalık ve Edremit için bu durum söz konusu değildir. (Bkz. Tablo: A.14)

Grafik:10) Balıkesir' de 1950-2000 Yılları Arasında Köy Nüfusu Artan İlçelerin Köy Nüfusu Oranları (%)

1950 yılında köy nüfusunun yaklaşık %3,0' ü Ayvalık' ta yaşarken; 2000 yılı itibariyle bu oran %5,0' i geçmiştir. Benzer şekilde 1950 köy nüfusunun yaklaşık %7,0' si Edremit' te yaşarken; 2000 yılı itibariyle bu oran %11,0' e yaklaşmıştır.

(Grafik: 10) Köy nüfusunun bahsi geçen ilçeler dışında kalan ilçelere dağılımları ise oransal olarak 1950' den sonra çok değişmemekle birlikte; değerlerinde azalmalar söz konusu olmuştur. (Bkz. Tablo: A.14)

Köy nüfusunun cinsiyet itibariyle ilçelere göre dağılımını değerlendirdiğimizde, gerek erkek gerekse kadın nüfusun ilçelere göre dağılımında gösterdiği oranların birbiriyle ve toplam köy nüfusunun gösterdiği dağılımdaki oranlarla dengeli bir tablo çizdiği görülmektedir. (Bkz. Tablo: A.14 ve Tablo: A.15)

5.5.3. Balıkesir İlçelerinin Şehir ve Köy Nüfusları

1950 yılından sonra şehir ve köy nüfusunun ilçelere göre dağılımının değişmesine paralel olarak; her ilçenin barındırdığı şehir ve köy nüfusu oranları değişmiştir. Bu bölümde ilçelerdeki nüfusun şehir ve köy yerleşmelerine göre dağılımında görülen değişim iki ayrı başlıkta konu edilmektedir.

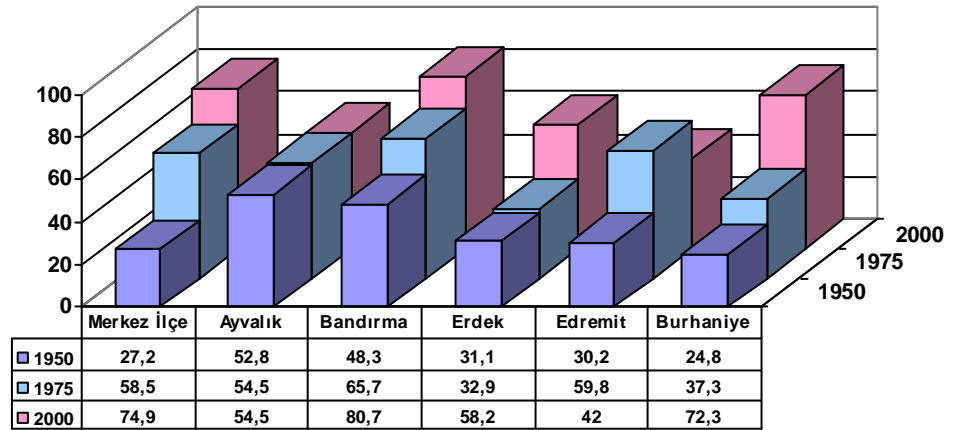
5.5.3.1. Balıkesir İlçelerinin Şehir Nüfusunun Dağılımı

Balıkesir' de 1950 yılından itibaren şehir nüfusunda görülen artış, ilin ilçelerinde farklı görünümde karşımıza çıkmaktadır. (Bkz. Tablo: A.13) 1950 yılında şehir nüfusunun en yüksek oranlarda görüldüğü ilçeler sahip oldukları oranların büyüklük sırasıyla; Ayvalık, Bandırma, Erdek, Edremit ve Burhaniye ilçeleridir. Bahsi geçen ilçelerin şehir nüfusu oranları, ildeki şehir nüfusu oranının oldukça üzerinde değerlerdedir. Özellikle Ayvalık ilçesindeki şehir nüfusu oranı dikkat çekicidir. Aynı yıl merkez ilçede şehir nüfusu oranlarının söz konusu ilçelerin

altında bir değerdedir. (Grafik: 11) Kuşkusuz 1950 yılından 2000 yılına dek ildeki şehir nüfusunu artmasının bir yansıması olarak ilçelerde de şehir nüfusları artış gösterecektir. Ancak 1950 yılında şehir nüfusunun en çok olduğu Ayvalık ilçesinde bu oran hiç artmamıştır.

Şehir nüfusunun en çok artış gösterdiği ilçeler; Merkez İlçe, Burhaniye, Bandırma ve Susurluk olarak karşımıza çıkmaktadır. 2000 yılı itibariyle Bandırma, ildeki en yüksek oranda şehir nüfusu barındıran ilçe olup bu oran %80,7 gibi yüksek bir değerdir. Ancak aynı yıl Burhaniye ilçesinde yaklaşık %25,0 olan şehir nüfusu oranının; 2000 yılı itibariyle %72,0 civarına yükselmesi oldukça dikkat çekicidir. (Tablo: a.13)

Grafik:11) Balıkesir’ de 1950 yılında Şehir Nüfusu Oranlarının İl Genelindeki Şehir Nüfusu Oranının Üzerinde Olduğu İlçelerin Oranlarındaki Değişim (%)

Tablo: a.13) Balıkesir İlçelerinin Şehir Nüfusu Oranları (%)

İlçeler	1950	1975	2000
Toplam	22,6	37,4	53,7
Merkez	27,2	58,5	74,9
Ayvalık	52,8	54,5	54,5
Balya	5,3	9,2	10,2
Bandırma	48,3	65,7	80,7
Bigadiç	9,9	17,7	29,1
Burhaniye	24,8	37,3	72,3
Dursunbey	13,4	17,2	30,9
Edremit	30,2	59,8	42,0
Erdek	31,1	32,9	58,2
Gömeç	-	-	37,5
Gönen	18,9	27,3	50,5
Havran	-	31,4	37,8
İvrindi	7,2	11,3	15,2
Kepsut	-	14,6	19,8
Manyas	9,0	14,8	21,7
Marmara	-	-	23,4
Savaştepe	-	31,0	44,1
Sındırgı	9,1	15,2	22,0
Susurluk	19,6	34,1	51,7

5.5.3.2. Balıkesir İlçelerinin Köy Nüfusunun Dağılımı

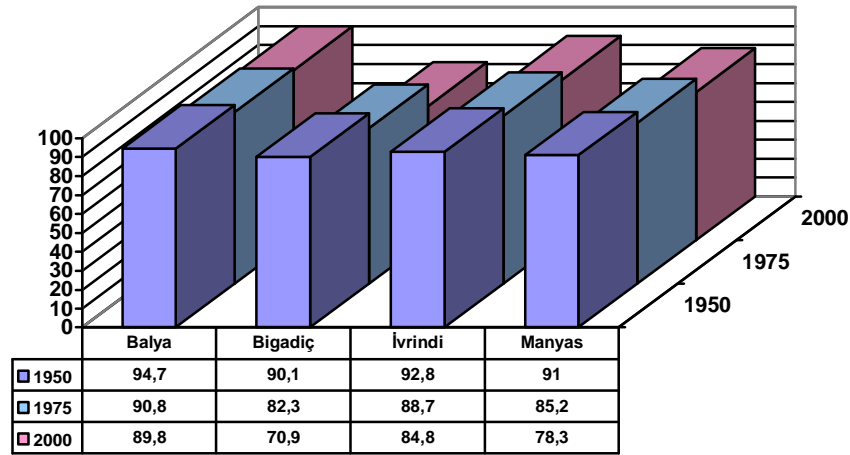
Kuşkusuz ilçelerin şehir nüfuslarındaki artış ile birlikte köy nüfuslarında da bir azalma söz konusu olmuştur. (Bkz. Tablo: A.16) Ancak bu durum ildeki her ilçede benzer şekilde olmayıp; ilçeden ilçeye farklı bir değişim söz konusu olmuştur.

Tablo: a.14) Balıkesir İlçelerinde Köy Nüfusu Oranları (%)

İlçeler	1950	1975	2000
Toplam	77,4	62,6	46,3
Merkez	72,8	41,5	25,1
Ayvalık	47,2	45,5	45,5
Balya	94,7	90,8	89,8
Bandırma	51,7	34,3	19,3
Bigadiç	90,1	82,3	70,9
Burhaniye	75,2	62,7	27,7
Dursunbey	86,6	82,8	69,1
Edremit	69,8	40,2	58,0
Erdek	68,9	67,1	41,8
Gömeç	-	-	62,5
Gönen	81,1	72,7	49,5
Havran	-	68,6	62,2
İvrindi	92,8	88,7	84,8
Kepsut	-	85,4	80,2
Manyas	91,0	85,2	78,3
Marmara	-	-	76,6
Savaştepe	-	69,0	55,9
Sındırgı	90,9	84,8	78,0
Susurluk	80,4	65,9	48,3

1950 yılında Balya, Bigadiç, İvrindi ve Manyas ilçeleri köy nüfusunun en yüksek olduğu ilçeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ilçelerdeki köy nüfusunun ilçelerin toplam nüfusuna oranının %90,0'ın üzerinde olduğu görülmektedir. 2000 yılı itibariyle bu ilçelerin hepsinde köy nüfusu oranları azalmıştır. Azalmanın en fazla gerçekleştiği ilçe Bigadiç olup; ilçedeki köy nüfusu oranı hala %80,0 gibi yüksek bir değer göstermektedir. (Grafik: 12 ve Tablo: a.14)

Grafik:12) Balıkesir' de 1950 yılında Köy Nüfusu Oranlarının En Yüksek Olduğu İlçelerin Oranlarındaki Değişim (%)

2000 yılı itibariyle Balıkesir İli' nin 19 ilçesinden 12' sinde köy nüfusu oranları %50,0' nin üzerindedir. Bu ilçeler arasında Balya, ildeki en yüksek köy nüfusunu barındıran ilçe olarak karşımıza çıkmaktadır. İlçede nüfusun %90,0' ını köy nüfusu teşkil etmektedir. (Grafik: 12)

5.6. Sonuç

Balıkesir nüfusunun büyüklüğü, 1950-1975 yılları arasında 2 katlık bir artış göstermiştir. Bu artış ülke genelinde meydana gelen nüfus artışının altındadır. Balıkesir nüfus artışının ülke genelindeki artışın altında seyretmesi ile birlikte, Balıkesir nüfusunun toplam nüfus içindeki payı oransal olarak azalmıştır. 1950 yılında ülke nüfusunun 2,7' sini teşkil eden il nüfusu; 2000 yılı itibariyle 1,6' sını teşkil etmektedir. Bu değişim ile birlikte 1950 ve 1975 yıllarında nüfus yoğunluğu bakımından ülke geneline göre yüksek değerler gösteren Balıkesir' de nüfus yoğunluğu azalmıştır. Balıkesir' de nüfus yoğunluğu 2000 yılı itibariyle 75 olup; ülke genelinde 88 olan nüfus yoğunluğundan düşüktür. Ancak nüfus yoğunluğu il genelinde her yerde aynı olmayıp, özellikle kıyı kesimlerinde çok yüksektir.

1950-2000 yılları arasında nüfus büyüklüğü ve yoğunluğunda gözlenen değişim ile birlikte; nüfusun il sınırları içinde yerleşim yerlerine göre dağılımında da değişim söz konusu olmuştur. 1950 yılında Balıkesir' de her 100 kişiden neredeyse 80' i kır yerleşmelerinde yaşamakta iken; bu sayı 2000 yılı itibariyle 45' e gerilemiştir. 50 yıllık süreçte nüfusun yarısından çoğu kent yerleşmelerinde yaşamaya başlamıştır.

Söz konusu süreçte Balıkesir İli' nin ilçe sayısı 15' ten 19' a yükselmiştir. 1950' den sonraki kentleşme sürecinde gerek ilçe sayısının artması gerekse şehir yerleşmelerinin gelişmesi ile birlikte nüfusun ilçelere dağılımında da değişim gerçekleşmiştir. Bu değişim kuşkusuz nüfusun ilçelere göre dağılımını oransal olarak etkilemiştir. Bununla birlikte ilçe nüfusları göz önüne alındığında; ilçelerde de şehir ve köy nüfusları oransal olarak değişime uğramıştır. Ancak hem şehir hem de köy nüfusları, başta merkez ilçe olmak üzere nüfusun en yoğun olarak toplandığı Bandırma İlçesi hariç; genel olarak ilçeler arasında dengeli bir biçimde dağılmıştır.

Bu durum geçimi büyük ölçüde ziraat ile ilgili faaliyetlere dayalı olan ilde, kentleşmenin yanında kırsal faaliyetlerin hala ciddi ölçüde devam ediyor olmasının doğal bir sonucudur. Bununla birlikte özellikle tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu ilçelerde nüfusun çok büyük kısmının köy yerleşmelerinde yaşadığı görülmektedir.

1950-2000 yılları arasında nüfusun demografik yapısında meydana gelen değişimin yanı sıra; sosyo-demografik yapısında da oldukça fazla değişim meydana gelmiştir. Bir sonraki bölümde nüfusun sosyo-demografik nitelikleri ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır.

6. BALIKESİR NÜFUSUNUN SOSYO-DEMOGRAFİK NİTELİKLERİ

Nüfus miktarı, nüfus artış hızı, kentlerde yaşayan nüfus miktarı ve artış hızları; bir nüfusun kentleşme sürecindeki gelişimi hakkında demografik olarak bilgi veren parametrelerdir. Ancak bu parametreler nüfusun nicelik olarak yansıttığı kompozisyon hakkında bilgi vermektedir.

Kentleşme sürecinde nüfus hakkında bir değerlendirme yapmak için, nüfus miktarının ya da artış hızının bilinmesi yeterli değildir. Cinsiyet, yaş, eğitim, sağlık, medeni hal, konuşulan dil gibi nüfusun kendine özgü özellikleri ve bu özelliklerin gelişimi hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Nüfusun sadece nicelik olarak değil nitelik olarak çizdiği kompozisyon hakkında bilgi veren bu kantitatif veriler; hem bir nüfus grubunun bir diğerinden farkını hem de aynı nüfus grubunun yıllar içinde göstermiş olduğu gelişim ve değişime işaret ederler. (Kırımlı 1994: 3)

Bu bölümde Balıkesir nüfusunun 1950 yılından sonra hızlanan kentleşme sürecinde nitelik olarak göstermiş olduğu değişim gelişim konu edilmektedir. 1950, 1975 ve 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarından yola çıkarak yapılmış olan bu çalışmada; cinsiyet, yaş, doğum yerleri, sakatlık, medeni hal, eğitim durumu ve doğurganlık olmak üzere, verilerin imkan sağladığı ölçüde nüfusun nitelik olarak gösterdiği kompozisyon değerlendirilmektedir.

Bir nüfus grubuna dışarıdan iç göçler ile katılan bir nüfus kitlesi söz konusu olduğunda; ilk olarak nüfusun cinsiyet ve yaş yapısı değişecektir. Bu değişimin gözleendiği zaman dilimi 50 yıl gibi oldukça uzun bir süreyi kapsadığından; nüfusun doğal gelişimi de cinsiyet ve yaş yapısının değişmesine neden olmuştur. Bununla birlikte böylesine uzun bir zaman diliminde gözlenmesi beklenen birçok değişim de söz konusu olmuştur. Özellikle 1950 yılından sonra Türkiye' nin sosyo-ekonomik yönden geçirmiş olduğu köklü değişim içinde, bu değişimin gözlenmesi kaçınılmazdır.

Bu bölümde ilk olarak; Balıkesir nüfusunun 1950 yılından sonra cinsiyet ve yaş kompozisyonunda gözlenen değişimin konu edilmektedir. Ardından nüfusun doğum yerleri ile medeni halleri itibariyle dağılımının, doğurganlık yapısının ve eğitim durumunun yıllar içinde gösterdiği değişim konu edilmektedir. Son olarak nüfusun sağlığı konusunda nüfus sayımlarında sadece sakat nüfusa ait verilerin yer alıyor olmasından dolayı; toplam nüfus içinde sakat nüfusun yapısı ve yıllar içinde gösterdiği değişim konu edilmektedir.

6.1. BALIKESİR NÜFUSUNUN CİNSİYET YAPISI

Bu bölümde 1950 yılından sonra Türkiye nüfusunun cinsiyet yapısındaki değişim ve bu durumun Balıkesir nüfusunda yansımaları birkaç ayrı başlıkta konu edilmektedir. Cinsiyet faktörüne ait genel özelliklerin aktarılmasının ardından; Balıkesir nüfusunun cinsiyet yapısı; toplam nüfus, kent nüfusu, kırsal nüfusu ve ilçeler nüfuslarındaki cinsiyet oranları ve bu oranlardaki değişim aktarılacaktır.

6.1.1. Cinsiyet Faktörünün Genel Özellikleri

Nüfusun gelişmişlik düzeyini belirleyen faktörlerden biri cinsiyettir. Ayrımı çok kolay olan bir faktör olan cinsiyet yapısının; gerek demografik gerekse sosyo-kültürel ve ekonomik bakımdan büyük önemi vardır. Herhangi bir yerde nüfus kitlesi içindeki kadın nüfus ile erkek nüfus arasındaki oranda bir dengesizlik varsa; o yerde bazı güçlükler ortaya çıkacak ve bunun sonucunda sosyal problemler oluşacaktır. Göç veren bir yerde kadın nüfus oranı fazla iken; göç alan bir yerde ise erkek nüfus oranı fazla olacaktır. Savaşlar nedeniyle de daha fazla erkek nüfusun ölmesi kadın nüfusun lehine bir dengesizlik yaratacaktır. (Doğanay, 1994: 157)

Kadın nüfusunun fazla olduğu bir nüfusta; evlilik ile doğum oranlarında ve ekonomik alanda değişim; meşru doğumların farklı oranlara ulaşması gibi problemlerin oluşması kaçınılmazdır. Özellikle cinsiyet oranlarının dengesiz

dağılımı, evliliklerin azalmasına ve bunun doğal sonucu olarak doğum oranlarının düşmesine yol açacaktır. (Kırımlı, 2007b)

Nüfusun cinsiyet oranlarını belirlemek için birbirinden farklı hesaplama yöntemleri bulunmaktadır. Genel cinsiyet oranlarının hesaplanmasının yanı sıra; doğumdaki cinsiyet oranları, yaşlara göre özel cinsiyet oranları gibi özel hesaplamalar da yapılabilmektedir. Bu çalışmada nüfusunun genel cinsiyet oranları itibariyle değerlendirilmesi yapılmaktadır.

6.1.1.1. Genel Cinsiyet Oranı

Nüfusun cinsiyet yapısını belirlemek; için kullanılan oranlardan bir tanesi “Genel Cinsiyet Oranı” dır. Toplam erkek nüfusun toplam kadın nüfusa bölünerek 100 ile çarpılması şeklinde elde edilen bu oran; herhangi bir nüfus kitlesi içinde 100 kadına düşen erkek sayısını vermektedir. (Gürtan, 1969: 107) Bu oranın belirlenmesi ile kadınların erkeklerden daha fazla ya da az olduğunu tespit etmek söz konusudur. Genel cinsiyet oranınının 100’ den büyük bir değerde olması yüksek bir cinsiyet oranını; yani erkeklerin kadınlardan daha fazla olduğunu gösterir. Cinsiyet oranlarını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin etkisi altında nüfusun cinsiyet oranları hemen her dönemde farklılık gösterebilmektedir.

6.1.1.2. Cinsiyet Oranlarını Etkileyen Faktörler

Dünyada doğum miktarlarına baktığımız zaman; normal olarak doğan her 100 çocuğuna karşılık; yaklaşık 106-109 erkek çocuğu doğmaktadır. Ancak kız çocuklarının yaşama oranı erkek çocuklardan daha yüksek olduğundan; doğumlarda

söz konusu olan bu fark Türkiye’ de 25-30 yaşları arasında dengeye ulaşmaktadır. (Kırımlı, 2007b)

Savaş gibi özellikle erkek nüfusuna büyük tahribat veren olaylar, iki cinsiyetin hem bebek ölümlerinde hem de ileri yaşlarda farklı ölüm oranlarına sahip olmaları, nüfusun yaş yapısı, göç hareketleri olarak sayılabilecek faktörler; cinsiyet oranlarının dengesiz bir yapı sergilemesine neden olabilmektedir. Bununla birlikte nüfus sayımlarında cinsiyet beyanlarının hatalı olması da dengesiz bir cinsiyet oranının çıkmasına sebebiyet verecektir.

Tarihsel süreçte Türkiye nüfusunun cinsiyet oranlarına baktığımız zaman; 1927 yılından günümüze kadar bütün sayım sonuçlarına göre nüfusun cinsiyet oranlarının farklı olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra 1950 yılına dek yapılmış olan sayım sonuçlarına göre; nüfusun cinsiyet oranının 100’ ün altında olduğu görülmektedir. 1927 yılında yapılmış olan ilk nüfus sayımına göre her 100 kadına yaklaşık olarak 92 erkek düşmektedir. Ancak bu yıldan sonra söz konusu sayı giderek artmıştır. Bu durum I. Dünya Savaşı ile Kurtuluş Savaşında zayı olan erkek nüfus ile ilişkili olup savaşların bitmesi ile birlikte nüfusun cinsiyet yapısı dengeye ulaşmıştır. Nihayet 1945 yılına gelindiğinde her 100 kadına 101 erkek düşmekle birlikte; bu oran 1950 yılından sonra bir daha 100’ ün altına inmemiştir. (D.İ.E.,2000a: 47)

1950’ den 2000 yılında gelinceye dek geçen süreçte nüfusun en yüksek cinsiyet oranına sahip olduğu yıl 1975 yılı olarak karşımıza çıkmaktadır. (Bkz. Tablo: A.3) Cumhuriyetin ilanından sonra 1960 yılında en yüksek değerine ulaşan cinsiyet oranı (104,2) bu tarihten sonra düşüş göstermiş; ancak 1975 yılında en yüksek değere tekrar ulaşmıştır. 1975 yılından sonra ise cinsiyet oranı daima düşüş göstermiş ve 2000 yılı itibariyle bu oran 102,7 olmuştur. (Tablo: a.15)

Tablo: a.15) Türkiye Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (%) ve Cinsiyet Oranları

Yıllar	Erkek	Kadın	Cinsiyet Oranı
	%	%	(E/K)*100
1950	50,3	49,7	101,0
1975	51,4	48,6	105,8
2000	50,7	49,3	102,7

Bununla birlikte nüfusun cinsiyet oranları kentte ve kırdaki farklı görünümlere sahiptir. Özellikle 1950 ve 1975 yıllarında kentlerde yaşayan her 100 kadına düşen erkek sayısının çok fazla olması dikkat çekicidir. 1950 yılında kentlerde yaşayan her 100 kadına 108; 1975 yılında ise 114 erkek düşmektedir. (Tablo: a.16)

Tablo: a.16) Türkiye Kent Nüfusunun Cinsiyet Dağılımı (%) ve Cinsiyet Oranları

Yıllar	Erkek	Kadın	Cinsiyet Oranı
	%	%	(E/K)*100
1950	52,0	48,0	108,3
1975	53,3	46,7	114,3
2000	50,9	49,1	103,8

1950 yılından sonra kırdan kente doğru gerçekleşen nüfus hareketlerinin daha çok ekonomik nedenlerden kaynaklandığı düşünüldüğünde; kentlerde yaşayan erkek fazlalığı anlam kazanmaktadır. Ancak 1950 yılında da cinsiyet oranının 108 gibi

yüksek bir değer olması; kentlerde yaşayan erkek nüfusun artış göstermekle birlikte zaten hep yüksek olduğuna işaret etmektedir.

2000 yılı itibariyle ise kent nüfusunun cinsiyet oranı bir hayli düşük göstermiş ve 104 olmuştur. Bu oranın 1950 yılındaki ile kıyaslandığında da oldukça düşük bir oran olduğu görülmektedir. Bu durum 2000 yılı itibariyle kentlerde yaşayan kadın nüfus miktarının erkek nüfus miktarına yaklaşmış olduğunun bir göstergesidir. Kentlerin karakteristik özelliği; kadın nüfusun erkek nüfustan daha fazla olmasıdır. Gelişmiş ülkelerde bu durum söz konusu iken; az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kentlerin gösterdiği özellik erkek nüfus fazlalığı taşımasıdır.

1950-2000 yılları arasındaki 50 yıllık süreçte, kırdan kente doğru gerçekleşen nüfus hareketi ve bununla birlikte önceden kent olma özelliği göstermeyen yerleşme yerlerinin kent statüsüne yükselmesi ile birlikte kuşkusuz kır yerleşmelerinde de cinsiyet oranları değişim göstermiştir.

Her dönem kentlerde görüldüğünün aksine; kırdan kadın nüfus fazlalığı görülmektedir. Özellikle ekonomisi ziraate dayanan bölgelerde kadın nüfus fazlalığının olması beklenen bir durumdur. 1950 yılında kırdan yaşayan her 100 kadına 99 erkek düşmektedir. Bu sayı 1950 yılından günümüze aradan geçen zamanda hemen hemen hiç değişmemiş olarak karşımıza çıkmaktadır. (Tablo: a.17)

Tablo: a.17) Türkiye Kır Nüfusunun Cinsiyet Dağılımı (%) ve Cinsiyet Oranları

Yıllar	Erkek	Kadın	Cinsiyet Oranı
	%	%	(E/K)*100
1950	49,8	50,2	99,1
1975	49,8	50,2	99,2
2000	50,1	49,9	100,6

Dışarıya erkek göçü veren nüfusun göstergesi olan düşük cinsiyet oranı, kır nüfusunda karşımıza çıkmaktadır. Kent nüfusunda 1950-1975 arası 25 yıllık süreçte gözlenen büyük artışın yanında; kır nüfusunun cinsiyet oranındaki artış 0,1 değerinde kalmıştır. 2000 yılı itibariyle Türkiye genelinde kırsal alanda yaşamakta olan her 100 kadına 100 erkek düşmektedir. (Tablo: a.17)

Kent ve kır nüfuslarında değişen cinsiyet oranlarının tek nedeni kuşkusuz nüfus hareketleri değildir. Eğer tek neden nüfus hareketleri olarak düşünülürse; kent nüfusunun cinsiyet oranının 50 yıllık sürecin ilk yarısında büyük ölçüde artmasına karşılık kır nüfusunun cinsiyet oranının düşüş göstermesi beklenirdi. Ancak 1950 yılında 99,1 olan kır nüfusu cinsiyet oranı düşüş göstermemiş; aksine az da olsa artmış ve 99,2 olmuştur.

Bununla birlikte benzer şekilde 50 yıllık sürecin ikinci yarısında kır nüfusu cinsiyet oranının artmış olması kıra doğru nüfus hareketinin göstergesi olabilirdi. Ancak belirtildiği gibi, cinsiyet oranlarının değişmesinin tek nedeni nüfus hareketleri değildir. Cinsiyet oranlarının değişiminde; doğal nüfus artışı, kent sayısının artması, - 1 yaş nüfusun dengeye ulaşmamış yapısı gibi birçok faktörün etkisi söz konusudur.

Ancak cinsiyet oranlarındaki değişim bize nüfusun kent-kır arasındaki hareketi hakkında bilgi vermektedir.

Türkiye’ de 1950 sonrası kentleşme sürecinde nüfus yapısının değişimine paralel olarak Balıkesir nüfusunun da sosyo-demografik niteliklerinde değişimler söz konusu olmuştur. Takip eden bölümde Balıkesir nüfusunun değişen sosyo-demografik niteliklerin bir bileşeni olan cinsiyet yapısındaki değişim konu edilecektir.

6.1.2. Balıkesir Nüfusunun Cinsiyet Yapısı

Öncelikle Balıkesir nüfusunun cinsiyetler itibariyle göstermiş oldukları artış değerlendirilmekte fayda vardır. Balıkesir nüfusu 50 yıllık süreçte, 1950-1975 yılları arasında %40,0 ve 1975-2000 yılları arasında %36,0 oranında artmıştır. (Bkz. Tablo: A.2.1) Balıkesir nüfusunda 25 yıllık periyotlarla görülen bu artış oranlarının kent ve kır nüfuslarının artış oranlarıyla aynı olmadığı görülmektedir. (Tablo: a.11) Gerek toplam nüfus gerekse kent ve kır nüfuslarının farklı oranlarda artmış olmalarının yanı sıra; erkek nüfus ve kadın nüfusun artış oranları birbirinden son derece farklıdır. (Tablo: a.18)

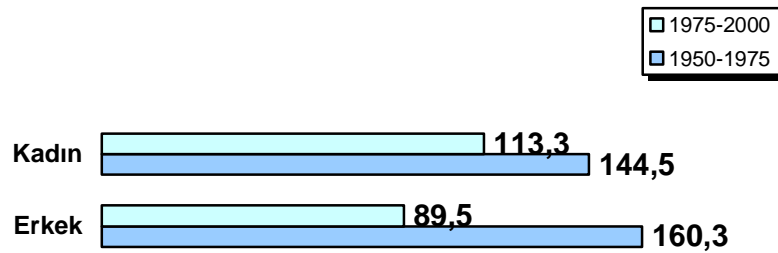
Tablo: a.18) Balıkesir’ de 1950-1975-2000 Yılları Arasında Cinsiyet İtibariyle Kent ve Kır Nüfusunun Artış Oranları (%)

Yıllar	Toplam Nüfus		Kent Nüfusu		Kır Nüfusu	
	E	K	E	K	E	K
1950-1975	43,0	37,2	160,3	144,5	11,6	10,5
1975-2000	33,0	40,0	89,5	113,3	-2,3	-0,2

1950-1975 yılları arasında erkek nüfus kadın nüfusa oranla daha fazla artmış; buna karşılık 1975-2000 yılları arasında kadın nüfus erkek nüfusa göre daha fazla artmıştır. Balıkesir toplam nüfusu içinde erkek ve kadın nüfus artış oranlarının birbirinden farklı olmasına benzer şekilde; kent ve kırsal nüfusu içindeki erkek ve kadın nüfusunun artış oranları da birbirinden son derece farklıdır. Bununla birlikte bu artış oranları toplam nüfusun göstermiş olduğu değişimden farklı bir değişim göstermektedir. Gerek kent gerekse kırsal nüfusu içinde, erkek ve kadın nüfusun artış oranları 50 yıllık sürecin ikinci yarısında ilk yarıya göre azalma göstermiştir. (Tablo: a.18)

1975-2000 yılları arasında kent nüfusu içinde erkek ve kadın nüfusun artış oranları düşüş göstermiştir. Bu dönemde görülen artış oranları hala yüksek olmakla birlikte; 1950-1975 yılları arasındaki oranlardan bir hayli düşüktür. Özellikle erkek nüfusun artış oranındaki azalma kadın nüfusun artış oranındaki azalmadan daha fazladır. (Tablo: a.18 ve Grafik: 13)

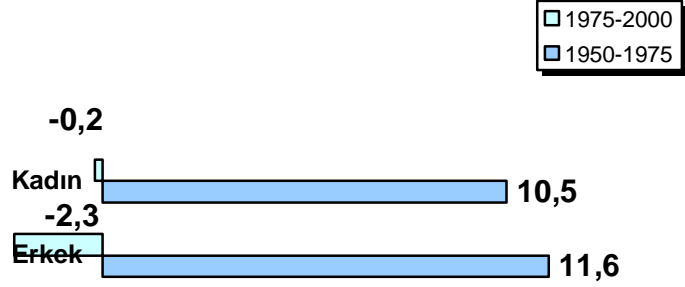
Grafik: 13) Balıkesir Kent Nüfusunun 1950-1975-2000 Yılları Arasında Cinsiyet İtibariyle 25 Yıllık Nüfus Artış Oranı (%)

Kırsal nüfusu göz önüne alındığında gerek erkek; gerekse kadın nüfusun artış oranlarının kent nüfusundeki artış oranlarından çok düşük olduğu görülmektedir. Her iki cins için gözlenen artışın kent nüfusunun artışından daha düşük olmasının yanında; 1975-

2000 yılları arasında kent nüfusunun artış oranlarının düşmesine benzer şekilde kır nüfusunun da artış oranlarında düşüş söz konusu olmuştur. Bununla birlikte söz konusu dönemde her iki cinsin de artışının negatif yönde olması dikkat çekicidir. (Tablo: a.18 ve Grafik: 14)

Grafik: 14) Balıkesir Kır Nüfusunun 1950-1975-2000 Yılları Arasında Cinsiyet İtibariyle 25 Yıllık Nüfus Artış Oranı (%)

1950 yılından sonra kırdan kente doğru gerçekleşen nüfus hareketleri dolayısıyla cinsiyetler arasında oluşan dengesizlik nüfusun cinsiyet oranlarının değişmesine sebebiyet vermiştir.

1950 yılında Balıkesir nüfusunda, her 100 kadına yaklaşık 103; 1975 yılında ise 107 erkek düşmektedir. Ancak kadın nüfusun erkek nüfusa göre daha yüksek oranlarda artmasının sonucunda; kadın nüfus erkek nüfus ile yaklaşık aynı büyüklüğe ulaşmıştır. 2000 yılında her 100 kadına yaklaşık 102 erkek düştüğü görülmektedir. Bu değer ülke geneline göre düşüktür. (Bkz. Tablo: A.3.1)

Tablo: a.19) Balıkesir Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (%) ve Cinsiyet Oranları

Yıllar	Erkek %	Kadın %	Cinsiyet Oranı (E/K)*100
1950	50,7	49,3	102,7
1975	51,7	48,3	107,1
2000	50,4	49,6	101,7

Erkek ve kadın nüfusun kentte ve kırdaki farklı oranlarda artış göstermiş olması; kent ve kır nüfusunun cinsiyet oranlarının toplam nüfustan farklı bir tablo çizmesine neden olmuştur.

6.1.2.1. Balıkesir Kent Nüfusunun Cinsiyet Yapısı

Balıkesir’ de 1950 yılında kent yerleşmelerinde yaşayan her 100 kadına 109 erkek düşmektedir. Bu sayı toplam nüfusun cinsiyet oranı ile karşılaştırıldığında bir hayli yüksektir. Aynı durum 1975 ve 2000 yılları için de geçerli olup; bu durum kentlerde yaşayan erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olduğunun göstergesidir. (Bkz. Tablo A.3.1 ve Tablo A.5.1)

1950’ den sonra Balıkesir’ de kent yerleşmelerinde nüfusun cinsiyet oranındaki değişim toplam nüfusun 50 yıllık süreçte gösterdiği değişime benzer bir yapı sergilemiştir. Bu sürecin ilk yarısında cinsiyet oranı artmış; ikinci yarısında ise azalmıştır. 1975 yılında kent yerleşmelerinde yaşayan her 100 kadına 116 erkek düşmesi son derece dikkat çekicidir. (Bkz. Tablo A.5.1)

1975-2000 yılları arasında bu oranda ciddi bir azalma olmuştur. 2000 yılı itibariyle kent yerleşmelerinde her 100 kadına 103 erkek düştüğü görülmektedir. Bir önceki döneme göre erkek nüfus artış oranının oldukça düşmesi; buna karşılık kadın nüfusun artış oranındaki azalmanın daha az bir değer göstermesi kadın nüfusun erkek nüfusa oranla daha çok artmasına neden olmuştur.

Bu durumda; Balıkesir’de hemen her dönem olduğu gibi günümüzde de kent yerleşmelerinde erkek nüfus fazlalığı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak gerek 1950 gerekse 1975 yılları göz önüne alındığında kentlerde yaşayan kadın nüfusun giderek arttığı görülmektedir.(Tablo: a.20)

Tablo: a.20) Balıkesir Kent Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (%) ve Cinsiyet Oranları

Yıllar	Erkek %	Kadın %	Cinsiyet Oranı (E/K)*100
1950	52,2	47,8	109,1
1975	53,7	46,3	116,2
2000	50,8	49,2	103,2

Kent yerleşmelerinde yaşayan nüfusun cinsiyet oranlarındaki değişimden daha farklı bir tablo çiziyor olsa da; 50 yıllık süreçte kır nüfusunun da cinsiyet oranları değişim göstermiştir. Ancak kent nüfusunun artışında gözlenen erkek ve kadın nüfus artış oranları arasındaki büyük fark kır nüfusunda söz konusu değildir.

6.1.2.2. Balıkesir Kır Nüfusunun Cinsiyet Yapısı

Kır nüfusunun cinsiyet oranlarının yıllar arasındaki değişimine bakıldığında kent nüfusunun oranları arasında görülen büyük farkların olmadığı görülmektedir. Kır nüfusunda gerek erkek gerekse kadın nüfusun artış oranları, kent nüfusunun artış oranlarına göre çok düşük değerdedir. 1950-1975 yılları arasında her ne kadar erkek nüfusunun kırdaki artışı kadın nüfusun artış oranından yüksek olsa da; aradaki fark çok fazla olmadığından 1950 yılında 101,1 olan cinsiyet oranı 1975 yılına gelindiğinde 102,1 olmuştur. (Tablo: a.21)

Tablo: a.21) Balıkesir Kır Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (%) ve Cinsiyet Oranları

Yıllar	Erkek %	Kadın %	Cinsiyet Oranı (E/K)*100
1950	50,3	49,7	101,1
1975	50,5	49,5	102,1
2000	50,0	50,0	99,9

1950' den sonraki 50 yıllık sürecin ilk yarısında hem erkek hem de kadın nüfus miktarında artış olmuş; ancak erkek nüfus miktarı kadın nüfusa göre daha çok artmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak 1975 yılındaki cinsiyet oranı, 1950 yılındakinden daha büyük bir değerdedir. (Tablo: a.21)

Ancak 1975 yılından sonra kır nüfusunda iki cinsin de nüfus artış oranları negatif bir eğilim gösterdiğinden her iki cinsin nüfus miktarında azalma olmuştur.

Bununla birlikte kır nüfusu içinde erkek nüfus miktarı kadın nüfus miktarından daha fazla bir azalma göstermiştir. Buna paralel olarak 2000 yılı itibariyle cinsiyet oranı diğer yıllara göre düşüş göstererek 100' ün altında bir değere gerilemiştir.

1950 yılından sonra Balıkesir kent yerleşmelerinde yaşayan erkekler daima kadınlardan daha fazla olmuştur. Kır nüfusunda ise 1975 yılından sonra erkek nüfus azalmaya başlamıştır. Aynı dönemde her ne kadar kadın nüfus da azalma gösterse de, kır yerleşmelerinde yaşayan kadın nüfus erkeklerden fazladır.

İl sınırları içinde nüfusun idari olarak ilçelere göre dağılımı söz konusu olduğunda, ilçelerde de nüfusun cinsiyet oranlarının değiştiği görülmektedir. Ancak 1950 yılında ilçelere göre dağılımının cinsiyete göre dağılımı verisi bulunmadığından ilçeler nüfusunun cinsiyet oranlarının değişimi son 25 yıllık süreçte değerlendirilecektir.

6.1.2.3. Balıkesir İlçelerinde Nüfusun Cinsiyet Yapısı

Tüm ilçelerin cinsiyet oranlarına bakıldığında 1975 yılından 2000 yılına gelinceye dek cinsiyet oranlarının bir önceki yıla göre azaldığı görülmektedir. Ancak Havran ilçesi, cinsiyet oranının bu süreçte artış gösterdiği tek ilçe olarak karşımıza çıkmaktadır. (Tablo: a.22)

**Tablo: a.22) Balıkesir Nüfusunun İlçeler İtibariyle Cinsiyet Oranları
((E/K)*100)***

İlçeler	1975	2000
Toplam	107,1	101,7
Merkez	113,7	105,6
Ayvalık	103,4	102,2
Balya	106,1	97,9
Bandırma	107,8	98,4
Bigadiç	101,5	96,3
Burhaniye	111,7	107,0
Dursunbey	99,4	93,3
Edremit	125,0	104,8
Erdek	112,8	109,0
Gömeç	-	102,7
Gönen	101,7	97,7
Havran	102,2	106,2
İvrindi	104,8	101,1
Kepsut	101,6	96,0
Manyas	99,8	98,5
Marmara	-	135,7
Savaştepe	109,7	97,9
Sındırgı	101,2	94,7
Susurluk	102,8	99,3

* 1950 yılı genel nüfus sayımında ilçelere göre cinsiyet dağılımı bulunmamaktadır.

İl içinde ilçeler arasında bir değerlendirme yapıldığında 25 yıllık süreçte Balıkesir’ de kadın nüfusun artış gösterdiği görülmektedir.

1975 yılında Dursunbey ve Manyas ilçeleri tüm ilçeler içinde en düşük cinsiyet oranına sahip olan ilçeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu ilçeler ziraat faaliyetlerinin en yoğun olduğu ilçeler olduğundan bu durum doğal bir sonuçtur. Bu ilçeler dışında kalan tüm ilçelerde tamamı 100' ün üzerinde olan cinsiyet oranları değişen değerler göstermektedir. (Tablo: a.22)

Her iki ilçede de 100' ün altında bir değer gösteren cinsiyet oranları 1975 yılından 2000 yılında gelinceye dek düşüş göstermiştir. Manyas ve Dursunbey ilçelerinin zaten düşük olan erkek nüfus miktarı 2000 yılı itibariyle azalmış ve bu azalma Dursunbey ilçesinde daha büyük bir değerde olmuştur. Bu durum sonucunda 2000 yılı itibariyle cinsiyet oranı en düşük olan ilçe Dursunbey olarak karşımıza çıkmaktadır. (Tablo: a.22)

1975 yılında Merkez İlçe, Burhaniye, Edremit ve Erdek ilçeleri en yüksek değerde cinsiyet oranına sahip ilçeler olup; bahsi geçen ilçelerde cinsiyet oranı 110' un üzerindedir. Bu ilçelerde özellikle şehir nüfusunun yoğunluğu oldukça yüksektir. (Tablo: A.11.a) 1975 yılında, özellikle Edremit ilçesinde her 100 kadına 125 erkek düşmesi son derece dikkat çekicidir. Edremit ilçesinin cinsiyet oranı yine dikkat çekici bir şekilde 2000 yılı itibariyle 105' e düşmüştür. (Tablo: a.22)

1975 yılında cinsiyet oranının 100' ün altında bir değer gösterdiği iki ilçe var iken; 2000 yılı itibariyle 10 ilçede cinsiyet oranları 100' ün altına düşmüştür. 1975 yılında henüz idari olarak Balıkesir' e bağlı olmayan Marmara ilçesi 2000 yılında ilde cinsiyet oranı en yüksek değerde olan ilçe olarak karşımıza çıkmaktadır. İlçenin cinsiyet oranı yaklaşık 136 olup; her 100 kadına 136 erkek düşmesi oldukça dikkat çekicidir. (Tablo: a.22) Bu durumda Balıkesir ilçeleri arasında dışarıya en çok göç veren ilçenin Marmara olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

6.1.2.3.1. Balıkesir İlçelerinde Yaşayan Şehir Nüfusunun Cinsiyet Yapısı

Tablo: a.23) Balıkesir Şehir Nüfusunun İlçeler İtibariyle Cinsiyet Oranları*

İlçeler	1975	2000
Toplam	116,6	103,1
Merkez	121,9	106,5
Ayvalık	105,7	101,6
Balya	128,2	104,7
Bandırma	112,2	97,4
Bigadiç	113,9	97,4
Burhaniye	135,2	107,6
Dursunbey	105,5	98,4
Edremit	139,5	107,2
Erdek	110,2	111,2
Gömeç	-	106,6
Gönen	103,0	96,6
Havran	103,1	109,0
İvrindi	102,6	98,4
Kepsut	104,7	94,4
Manyas	108,0	96,0
Marmara	-	118,9
Savaştepe	114,5	97,0
Sındırgı	104,7	97,5
Susurluk	110,3	101,5

* 1950 yılı genel nüfus sayımında ilçelere göre cinsiyet dağılımı bulunmamaktadır

1975 yılında ilçelerde yaşayan şehir nüfusunun cinsiyet oranlarına bakıldığında bütün ilçelerde bu oranın 100' ün üzerinde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, 1975 yılında mevcut olan 17 ilçeden 9' unda cinsiyet oranları 110' un üzerinde değerler göstermektedir. En yüksek cinsiyet oranları ise; Edremit ve Burhaniye ilçelerinde görülmektedir. Edremit ilçesinin şehir nüfusunda her 100 kadına yaklaşık 140; Burhaniye ilçesinde ise her 100 kadına 135 erkek düşmektedir. (Tablo: a.23)

2000 yılı itibariyle Erdek ve Havran ilçeleri dışındaki tüm ilçelerde cinsiyet oranları düşmüş; bahsi geçen ilçelerde ise bu oran artmıştır. 2000 yılında mevcut olan 19 ilçe içinde 9 ilçede cinsiyet oranları 100' ün altında bir değer göstermekle birlikte; bu oranın en yüksek olduğu ilçe yine Marmara ilçesi olarak karşımıza çıkmaktadır. İlçedeki şehir nüfusunun cinsiyet oranı toplam nüfusun cinsiyet oranından düşük bir değerde olup; bu oran yaklaşık 119,0 olarak karşımıza çıkmaktadır. (Tablo: a.19 ve Tablo: a.23)

Şehir nüfusunun cinsiyet oranlarının değişimine benzer şekilde ilçelerdeki köy nüfusunun da cinsiyet oranları değişim göstermektedir.

6.1.2.3.2. Balıkesir İlçelerinde Yaşayan Köy Nüfusunun Cinsiyet Yapısı

Balıkesir ilçelerinde köy nüfusunun cinsiyet oranlarına bakıldığında 1975 yılında 17 ilçeden 6 tanesinde; 2000 yılında ise 19 ilçenin 9 tanesinde cinsiyet oranlarının 100' ün altında olduğu görülmektedir. 1975 yılında en düşük cinsiyet oranı 98,2 değerinde olan Dursunbey ilçesidir. Aynı yıl en yüksek cinsiyet oranı ise 114,0 değeri ile Erdek ilçesine aittir. (Tablo: a.24)

Tablo: a.24) Balıkesir Köy Nüfusunun İlçeler İtibariyle Cinsiyet Oranları*

İlçeler	1975	2000
Toplam	101,8	100,1
Merkez	103,1	102,9
Ayvalık	100,7	102,9
Balya	104,0	97,2
Bandırma	99,8	102,4
Bigadiç	99,0	95,8
Burhaniye	99,8	105,4
Dursunbey	98,2	91,0
Edremit	106,5	103,1
Erdek	114,0	106,1
Gömeç	-	100,4
Gönen	101,2	98,8
Havran	101,8	104,5
İvrindi	105,1	101,6
Kepsut	101,1	96,4
Manyas	98,5	99,2
Marmara	-	141,4
Savaştepe	107,6	98,6
Sındırgı	100,6	93,9
Susurluk	99,1	97,0

* 1950 yılı genel nüfus sayımında ilçelere göre cinsiyet dağılımı bulunmamaktadır

Ayvalık, Bandırma, Burhaniye ve Havran ilçelerinde köy nüfusunun cinsiyet oranları 2000 yılı itibariyle yükselmiş; diğer ilçelerde ise bu oran düşmüştür.

2000 yılında cinsiyet oranının en düşük olduğu ilçe Dursunbey; en yüksek olduğu ilçe ise Marmara'dır. (Tablo: a.24)

Nüfusun sergilediği cinsiyet kompozisyonu her ilçede birbirinden farklı yapıdadır. Özellikle şehir nüfusunun daha yoğun olduğu ilçelerde erkeklerin; kır nüfusunun daha yoğun olduğu bölgelerde ise kadın nüfusun daha fazla olduğu görülmektedir.

6.1.3. Sonuç

Şehirlerde ve kent yerleşmelerinde erkek nüfus fazlalığının olması, gelişmekte olan ülkelerin özelliğidir. Türkiye' de, özellikle ülkenin batı kesiminde olup gelişmişlik bakımından daha ileri bir seviyede olan kentlerde; erkek nüfus daima kadın nüfustan fazladır. Ancak günümüzde geçmişe nazaran kentlerdeki kadın nüfus miktarında da artış söz konusu olmaktadır.

Balıkesir nüfusunda ülke genelinde olduğu gibi erkek nüfus daima kadın nüfustan fazla olmuştur. Bununla birlikte Balıkesir nüfusunun cinsiyet oranı ülke genelinin de üzerindedir. Ancak 1950 yılından 2000 yılına gelinceye dek cinsiyet oranında bir düşüş söz konusu olmuştur. Bunun nedeni gelişmiş ülkelerin gösterdiği karaktere benzer bir şekilde kentlerde yaşayan kadın nüfus miktarının artış göstermesidir.

Cinsiyet oranları az gelişmiş olan ülkelerde genel olarak yüksek; buna karşılık gelişmiş ülkelerde düşüktür. Bunun nedeni gelişmiş ülkelerde nüfusun daha yaşlı olması ve ölüm oranlarının daima kadınların lehine olmasıdır. Kadınlar daima

erkeklerden daha fazla yaşadığı için; özellikle yaşlı nüfusa sahip gelişmiş ülkelerde kadın nüfus erkek nüfustan daha fazla olmaktadır. (Gürtan, 1969:117) Bununla birlikte gelişmekte olan ülkelerde cinsiyet oranları yıllar itibariyle azalmaktadır. Türkiye nüfusunun 1950 yılında 101,0 olan cinsiyet oranı 1975 yılına kadar yükselmiş ve yaklaşık 106,0 olmuştur. Bu yıldan sonra ise yeniden azalarak 103,0 civarına gerilemiştir. 2000 yılı itibariyle cinsiyet oranı geçmişe göre azalmış olmakla birlikte hala 100' ün üzerinde bir değerdedir.

Balıkesir nüfusunun cinsiyet oranlarının değişimindeki eğilim, ülke genelindeki ile aynı olmuştur. Bununla birlikte, Balıkesir nüfusunun cinsiyet oranları 1950 yılında yaklaşık 103,0; 1975 yılında 107,1 olup ülke genelindekinden yüksek değerlerdedir. Ancak 2000 yılı itibariyle Balıkesir nüfusunun cinsiyet oranı 101,7' ye gerileyerek ülke genelinin altına düşmüştür. Kuşkusuz Balıkesir kent yerleşmelerinde cinsiyet oranları daima il geneline göre daha yüksek olmuştur. Özellikle 1975 yılında kent yerleşmelerinde cinsiyet oranı çok yüksek olup; her 100 kadına 114 erkek düşmektedir. Bununla birlikte Balıkesir ilçelerinin cinsiyet oranları da değişmiş; özellikle şehir nüfusun yıllar içinde arttığı ilçelerde cinsiyet oranları artmıştır.

Balıkesir nüfusunun cinsiyet oranlarında gözlenen değişim; özellikle 1950 yılından 1975 yılına kadar geçen süreçte söz konusu oranın artması, İl' in dışarıdan göç aldığı bir göstergesidir. Bu durumda, kuşkusuz Balıkesir nüfusunun yaş kompozisyonu da değişmiş ve bu değişim cinsiyet oranlarına da yansımıştır. Bu anlamda nüfusun yaş kompozisyonu ve 50 yıllık süreçte sergilediği değişimin değerlendirilmesinde fayda vardır.

6.2. BALIKESİR NÜFUSUNUN YAŞ YAPISI

Bu bölümde Balıkesir nüfusunun yaş yapısının 1950 yılından sonra 25 yıllık periyotlarda sergilemiş olduğu değişim konu edilmektedir. Öncelikle nüfusun yaş yapısının ölçülmesi, nüfusun yaş yapısına etki eden faktörler, nüfusun yaş yapısının sosyal ve ekonomik etkileri olmak üzere genel olarak nüfusun yaş yapısı konusu aktarılacaktır. Ardından 1950 yılından sonra Türkiye' nin değişen yaş yapısı ve ülke nüfusu içinde Balıkesir nüfusunun sergilediği kompozisyon ve bu kompozisyona ilişkili olarak göstermiş olduğu gelişme konu edilmektedir.

6.2.1. Nüfusun Yaş Yapısının Önemi ve Genel Özellikleri

Nüfusun yaş yapısı hakkında sahip olunan nicel bilginin; sosyal ve ekonomik bakımdan da önemi son derece büyüktür. Çünkü nüfusun nicelik olarak çizdiği yaş kompozisyonu ve bu kompozisyonda görülen değişim; nüfusun nitelik olarak çizdiği kompozisyona işaret etmektedir. Bir nüfusun yaş yapısının nicel olarak sergilediği kompozisyon; o nüfusun gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi vermektedir. (Akkayan, 2008)

Her nüfusun yaş yapısı ve yaş dağılımı; sahip olduğu sosyal, kültürel ve ekonomik yapı hakkında bilgi vermektedir. Yaş yapısı hakkında sahip olunan bilgi ise; herhangi bir nüfusun bir diğerine göre sergilediği gelişmişlik seviyesindeki

farklılıkları ve bununla birlikte; bir nüfusun yaş yapısı ve yaşlara göre dağılımındaki yıllara göre değişiminin tespit edilmesi o nüfusun gelişmişlik seviyesini ortaya koymaktadır. Balıkesir nüfusunun 1950 yılından sonra yaş yapısındaki değişimi ile ilgili yapılacak olan analiz; nüfusun bu dönemde nitelik olarak gösterdiği değişim hakkında da bilgi verecektir.

Herhangi bir nüfus grubunda yaş yapısının değişmesine neden olan temel faktörler bulunmaktadır. Balıkesir nüfusunun yaş yapısında meydana gelen değişimi konu etmeden önce yaş yapısındaki değişime etki eden faktörler hakkında bilgi verilmesinde yarar vardır. Ancak öncelikle yaş yapısının ölçülmesi ve değişimin karşılaştırmalı analizi için bu çalışmada kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilecektir.

6.2.1.1. Nüfusun Yaş Yapısının Ölçülmesi

Yaş yapısının ölçülmesi için kullanılan yöntemlerden biri; nüfusun sosyo-ekonomik ve kültürel izlerini taşıyan “nüfus piramidi” dir. Nüfusun beşerli ya da onarlı yaş gruplarına göre dağılımını belirleyen nüfus piramidi, yaş yapısı ile ilgili en detaylı bilgi veren yöntemdir. Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımını yansıtan nüfus piramidinin yapısı bize; nüfusun yapısının artan (genç), durgun (olgun) ya da gerileyen (yaşlı) olup olmadığı hakkında bilgi vermektedir. (Kırımlı, 2007b)

Bir diğer yöntem ise; nüfusun 3 ana yaş grubuna göre ayrılmasıdır. Bu yöntem, nüfusun nüfus piramidine göre daha derli toplu bir şekilde belirli yaşlar itibariyle sınıflandırılmasıdır. Uluslar arası kriterlere göre 15-64 yaş grubundaki nüfus; ekonomik yönden faal nüfus olarak tanımlanır. Buna karşılık 0-14 ve 65+ yaş

gruplarındaki nüfus ekonomik yönden faal olmayan; yani bağımlı olan nüfus olarak tanımlanmaktadır. (Doğanay, 1994:159)

0-14, 15-64 ve 65+ olarak belirlenmiş olan bu gruplar ile toplam nüfus içinde ekonomik yönden faal nüfus ve bağımlı nüfusun tespit edilmesi; bununla birlikte bağımlılık oranlarını hesaplamak mümkündür.

Bir diğer yöntem ise medyan yaşın hesaplanması ve bu şekilde tüm nüfusu kapsayacak bir şekilde ortanca yaşın tespit edilmesidir. Medyan yaş, nüfusu oluşturan bütün bireylerin en küçük yaştan en büyük yaşa kadar sıralandığında tam olarak ortaya isabet eden yaştır. Bu hesaplama yöntemine göre nüfusun yarısı medyan yaşın altında; diğer yarısı ise medyan yaşın üstündedir. Bununla birlikte mean hesabı yapılarak nüfusun yaşlarının aritmetik ortalamasının belirlenmesi de söz konusudur. (Gürtan, 1969: 129)

Bu çalışmada nüfusun yaş yapısının değişimi ile ilgili analiz özellikle üç temel yaş grubuna göre dağılım üzerinden yapılmaktadır. Ancak daha detaylı bilgi verilmesi adına diğer yöntemlere de yer verilmiştir.

6.2.1.2. Nüfusun Yaş Yapısına Etki Eden Faktörler

Salgın hastalık ve savaşlar gibi nüfus yapısında büyük tahribat yaratan olaylar konu dışı tutulursa; nüfusun gençleşmesi ya da yaşlanması şeklinde nüfusun yaş yapısının değişmesinde etken olan 3 faktör bulunmaktadır. (Kırımlı, 2007b) Doğum, ölüm ve göç hareketleri olarak sıralanan bu faktörlerden ilk ikisi biyolojik faktörler olup nüfusun yaş yapısını doğrudan etkilerler. Özellikle doğum faktörünün nüfusu

arttırıcı etkisinin yanı sıra; yaş yapısının gençleşmesi yönünde eğilim göstermesi üzerinde etkisi büyüktür.

6.2.1.2.1. Doğum ve Ölüm Faktörleri

Doğum olayında doğum oranlarının artması ile birlikte toplam nüfus içindeki çocuk yaştaki nüfus oranını daima arttırmaktadır. Kuşkusuz bu durumda uzun vadede genç nüfusun da oranında artış olacaktır. Böyle bir durumda yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı azalma eğilimi gösterecektir. Tam tersine, doğum oranında meydana gelecek olan düşme ile toplam nüfus içindeki yaşlı nüfus oranı yükselecektir. Artan doğum oranları ile nüfusun genç bir yapı sergilemesi; azalan doğum oranı ile ise nüfusun yaşlı bir nüfus yapısı sergilemesi söz konusu olacağından doğum olayı nüfusun yaş yapısına etki eden ilk ve en önemli faktördür.

Bununla birlikte ölüm olayında durum biraz daha farklıdır. Kuşkusuz ölüm oranlarının zaman içinde azalması, yaşam süresinin uzaması, bebek ölümlerinin azalması nüfusun yaş yapısını etkileyecektir. Ölüm olayının yaş yapısı üzerindeki etkisi bir yaştan diğerine farklılık göstermektedir. Doğumu takip eden ilk bir yıl içinde ve yaşlılık döneminde ölüm ihtimali diğer yaşlara oranla daha yüksek olmaktadır. Bu durum nüfusun yaş yapısında farklı bir şekilde değişmeler olmasına yol açar. Çocuk ölümlerinin azalması ile çocuk nüfus oranı ve bunun doğal bir sonucu genç nüfus artacakken; tıptaki gelişmelere paralel uzayan insan ömrü ise yaşlı nüfusun yaş sınırını yukarıya çeker. (Doğanay, 1994: 157)

Doğum ve ölüm olayları aslında demografik olaylar oldukları halde sosyal ve ekonomik bir takım sebepler yarattıklarına şüphe yoktur. Ekonomik yönden geri kalmış ülkelerde gerek doğum gerek ölüm seviyesi gelişmiş ülkelere oranla daha

yüksektir. Buna karşılık gelişmiş ülkelerde tam tersi bir durum söz konusudur. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde yaş ortalaması daima yüksek değerler göstermekte olup nüfusun karakteri yaşlı olma özelliğini göstermektedir.

6.2.1.2.2. Göç Faktörü

Göç hareketlerinin yaş yapısı üzerinde yaptığı etkinin doğum ve ölüm olaylarından farklı bir yeri vardır. Doğum ve ölüm olayları nüfusun yaş yapısını uzun vadede değiştirmektedirler. Göç hareketi ise nüfusun yaş yapısını kısa vade içinde etkileyen bir faktördür. Göç hareketi hangi yaş grubunu kapsıyorsa, nüfusun yaş yapısı o yaş grubunda gözlenen değişim ile birlikte değişecektir. (Akkayan, 2008) Göç veren bir nüfusta belirli bir yaş grubuna ait kişilerin o nüfustan ayrılması ile birlikte; nüfustan ayrılan kişilerin bulunduğu yaş grubunun oranı azalacaktır. Benzer şekilde bu yaş grubuna ait kişilerin katıldığı bir başka nüfusta ise aynı yaş grubuna ait kişilerin oranı artacaktır.

Göç hareketleri özellikle çalışma yaşlarında olan aktif nüfus için söz konusu olduğundan özellikle bu yaş aralığındaki nüfusun yapısını ve beraberinde nüfusun tamamının yaş yapısını etkilemektedir. (Gürtan, 1969: 132) Bu durumda; gelişmekte olan ülkelerde göç hareketleri daha çok erkek nüfusu kapsadığından göç hareketlerinin aktif olan erkek nüfusun yaş yapısının değişimine etkisi büyüktür.

1950 yılından sonra Türkiye’ de iç göç hareketlerinin artması ile birlikte; kuşkusuz göç alan bölgelerin yaş yapısında değişiklikler söz konusu olmuştur. Göç alma oranı en yüksek olan Marmara Bölgesi’ de yer alan Balıkesir İl’ inde de bu faktörün etkisinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Balıkesir nüfusunun 1950-2000 yılları arasında yaş kompozisyonunun değişimine değinmeden önce; söz

konusu zaman diliminde ülkenin yaş kompozisyonunun konu edilmesinde fayda vardır.

6.2.2. Türkiye Nüfusunun Yaş Yapısı ve Özellikleri

Bir ülkedeki nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı o ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi verir. Buna göre; gelişmiş ülkelerde çocuk oranı, nüfusun % 30' undan azını; yaşlı nüfus ise % 15'ini meydana getirir. Az gelişmiş ülkelerde ise; çocukların payı % 40-45 arasında; yaşlıların payı ise % 4-8 arasındadır. (Akkayan, 2008) Toplam nüfus içinde çocuk nüfus oranının yüksek olduğu bir nüfus artıcı; yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu bir nüfus ise gerileyicidir. İhtiyaçlar yaş gruplarına göre değişiklik gösterir. Bu nedenle nüfusun genç ya da yaşlı olması ekonomik yapı üzerinde hem nicelik hem de nitelik olarak etkili olacaktır.

Türkiye genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahiptir. (Bkz. Tablo: B.a.1 ve Tablo: B.a.4) Nüfusun yaklaşık %40,0' ının 0-14; yaklaşık %3,0' ünün ise 65+ yaş grubunda yer aldığı 1950 yılında ülke nüfusu oldukça genç bir karaktere sahiptir. Bu yapısı ile az gelişmiş ülkeler statüsünde yer aldığı 1950 yılından bu yana çok büyük değişiklikler söz konusu olmuştur. (Tablo: b.1)

Tablo: b.1) Türkiye Nüfusunun Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı, Yaş İndeksi ve Bağımlılık Oranı

Yıllar	00-14	15-64	65+	Yaş İndeksi	Bağımlılık Oranı
1950	38,3	58,4	3,3	8,6	71,3
1975	40,6	54,8	4,6	11,3	82,3
2000	29,8	64,5	5,7	19,1	55,1

1950-2000 yılları arasında nüfusun yaş yapısı geçmişe göre daha yaşlı bir karakter kazanmıştır. 2000 yılında nüfusun %30,0' u 0-14; yaklaşık %6,0' sı ise 65+ yaş grubunda yer almaktadır. Bu yapısı ile gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ülkeler arasında bir yerde durmaktadır. Bununla birlikte her ne kadar geçmişe göre bağımlılık oranında azalma olsa da; hala ekonomik yönden faal olan her 100 kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı 55' tir. (Tablo: b.1)

1950 yılından sonra gözlenen bu değişim kuşkusuz Balıkesir nüfusunun yaş yapısına da yansımıştır. Ancak Balıkesir nüfusu daima ülke ortalamasına göre daha yaşlı bir karaktere sahip olmuştur. 1950 yılında Türkiye nüfusunun yaş ortalaması 24 iken; Balıkesir nüfusunun yaş ortalaması yaklaşık olarak 26' dır. 1950 yılından sonra bu fark giderek artmış ve Balıkesir nüfusu ülke nüfusunun yaşlanmasının üzerinde bir yaşlanma sergilemiştir. 2000 yılı itibariyle Türkiye nüfusunun ortalama yaşı yaklaşık 28' e yükselmişken; Balıkesir nüfusunun yaş ortalaması neredeyse 33 olmuştur. (Bkz. Tablo: B.a.1 ve Tablo: B.a.1.1)

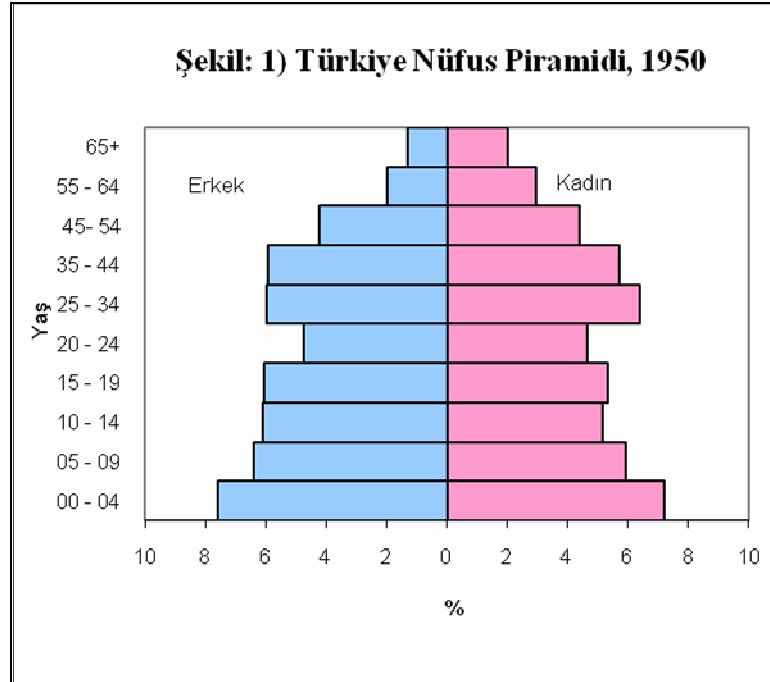
Tablo: b.2) Türkiye ve Balıkesir Nüfusunun Yıllar İtibariyle Yaş Ortalamaları (Mean)

Yıllar	Türkiye	Balıkesir
1950	24,1	25,5
1975	23,9	27,3
2000	27,6	32,6

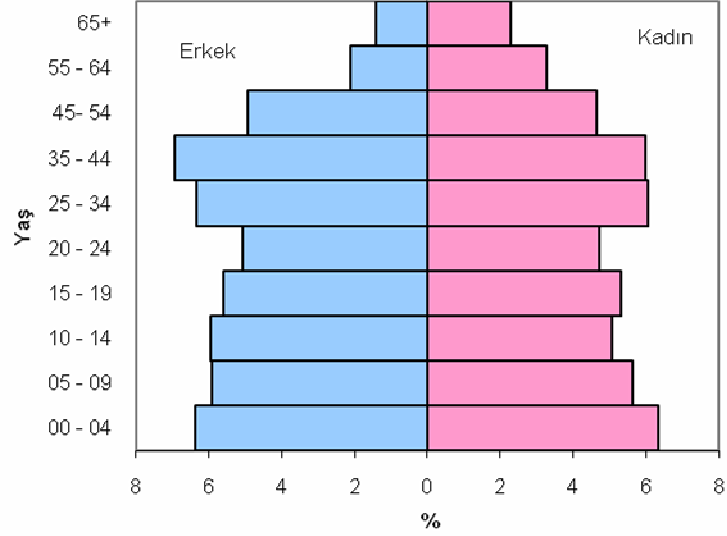
Gelişmişlik düzeyini yaş ile ilişkilendirerek bir değerlendirme yapıldığında; Balıkesir nüfusunun gelişmişlik düzeyinin ülke ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. 1950-2000 yılları arasında Türkiye nüfusunun ortalama yaşı 3,5 değerinde artmıştır. Buna karşılık Balıkesir nüfusunun her dönem ülke genelinin üzerinde olan ortalama yaşı 7,0 değerinde artmıştır. 50 yıllık süreçte Balıkesir

nüfusunun göstermiş olduğu gelişimin de, ülke nüfusunun göstermiş olduğu gelişmenin üzerinde olduğu kanaatine varılmaktadır.

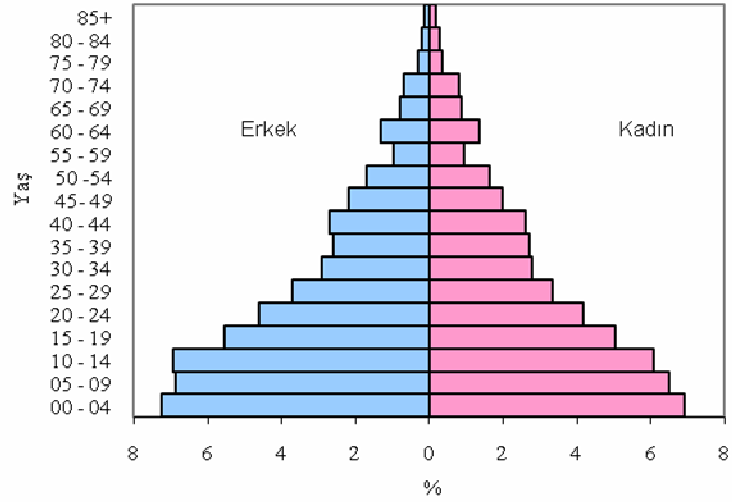
Ülke nüfusu ile kıyaslandığında Balıkesir nüfusu, geçmişten bugüne daima daha yaşlı bir karakterde olmuştur. Bununla birlikte 1950 yılından sonra nüfus daha da yaşlı bir karaktere bürünerek 2000 yılı itibariyle durgun bir yapıya kavuşmuştur. Buna karşılık ülke nüfusu 2000 yılı itibariyle durgun yapıya daha yaklaşmış gibi görünse de hala artan yani; genç karakter taşımaktadır. (Şekil: 1,2,3,4,5 ve 6)

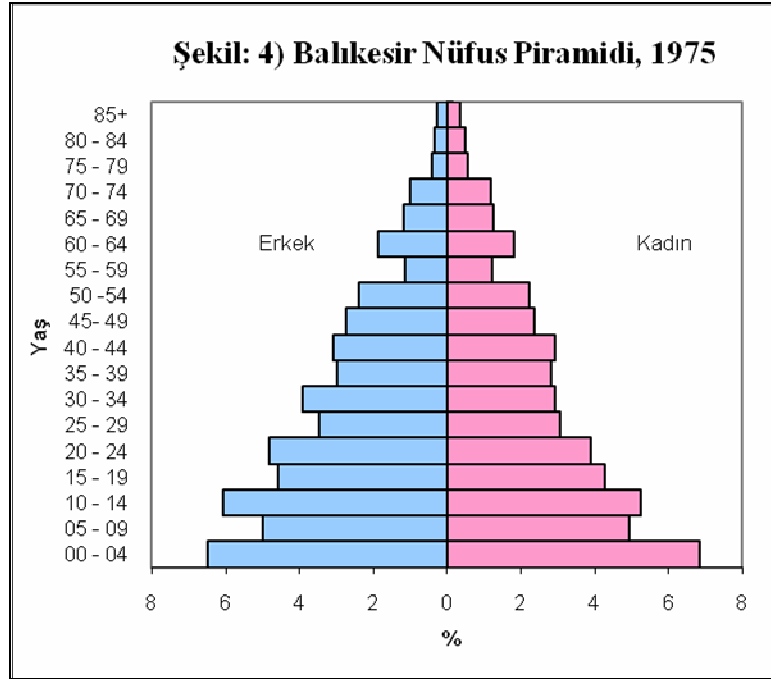
Şekil: 2) Balıkesir Nüfus Piramidi, 1950

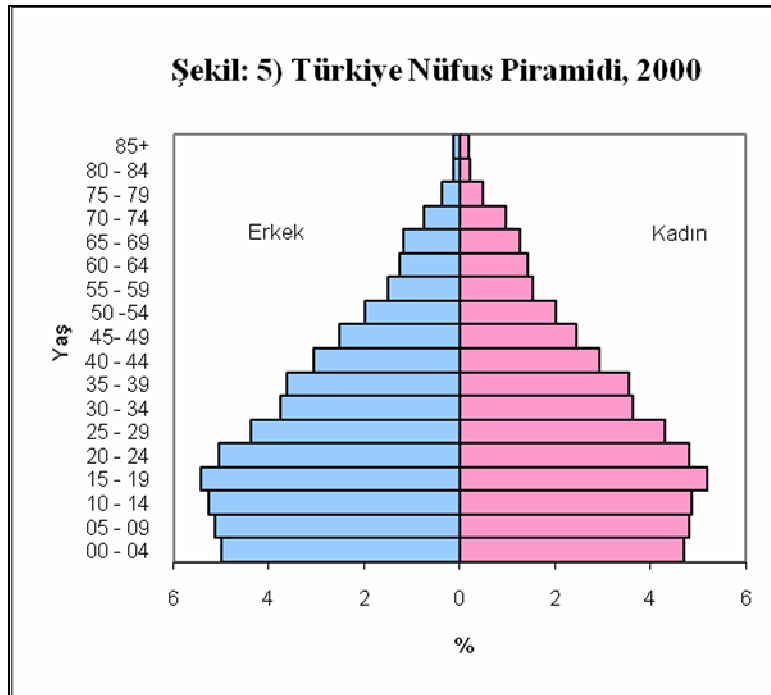
Şekil: 3) Türkiye Nüfus Piramidi, 1975

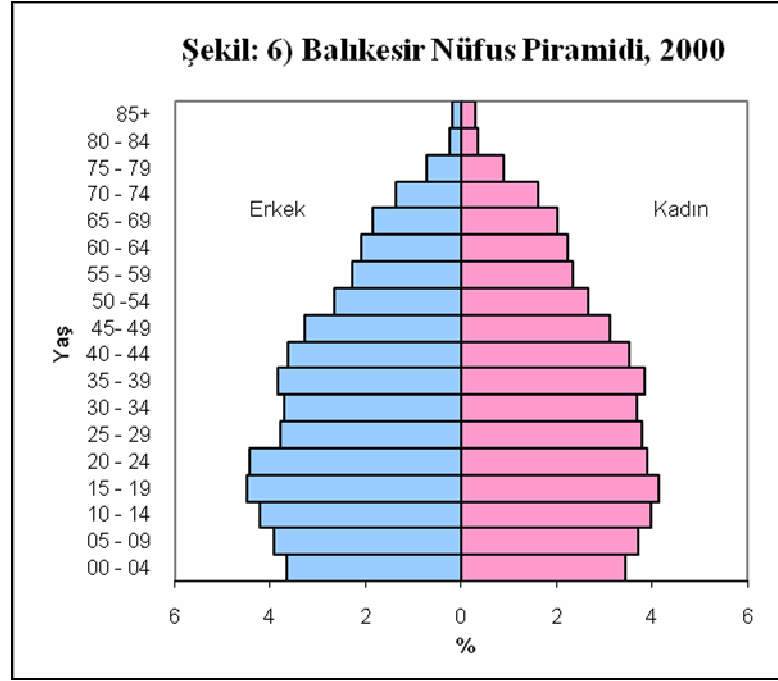

Şekil: 4) Balıkesir Nüfus Piramidi, 1975

Şekil: 5) Türkiye Nüfus Piramidi, 2000

Bundan sonraki bölümlerde Balıkesir nüfusunun yaş yapısının 1950-2000 yılları arasında göstermiş olduğu değişim konu edilmektedir. Bahsi geçen süreçte gözlenen gelişimin daha derli toplu bir şekilde sergilenmesi adına bu değişimin analizi üç temel yaş grubu üzerinden yapılmaktadır.

6.2.3. Balıkesir Nüfusunun Yaş Yapısı ve Özellikleri

1950 yılında Balıkesir nüfusunda ekonomik yönden faal olan nüfusun bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı 64' tür. (Bkz. Tablo: B.a.4) Bununla birlikte 0-14 yaş grubunun ekonomik yönden faal olan nüfusa bağımlılığı, 65+ yaş grubuna göre çok büyüktür.

Ekonomik yönden faal olan nüfusun bakmakla yükümlü olduğu 65+ yaş grubu sayısı 6 iken; bu sayı 0-14 yaş grubu için 58' dir. Bu sonuçlardan yola çıkarak,

1950 yılında Balıkesir nüfusunun oldukça genç bir nüfus yapısına sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ancak 1950 yılından sonra, 0-14 yaş grubunun oranı giderek azalmıştır. Buna karşılık 65+ yaş grubundaki nüfusun oranı ise giderek arttığı görülmektedir. (Tablo: b.3)

Tablo: b.3) Balıkesir Nüfusunun Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı, Yaş İndeksi ve Bağımlılık Oranı

Yıllar	00-14	15-64	65+	Yaş İndeksi	Bağımlılık Oranı
1950	35,3	61,0	3,7	10,5	63,9
1975	34,5	58,5	7,0	20,3	71,1
2000	23,0	67,5	9,6	41,6	48,2

1975 yılında ekonomik yönden faal olan nüfusun bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı 71' e yükselmiştir. 1950 yılından sonraki 25 yıllık süreçte 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı azalmış; buna karşılık 65+ yaş grubu oranı artmıştır. Ancak 0-14 yaş grubundaki azalmanın çok düşük bir değerde olduğu görülmektedir. Bu değişimin doğal bir sonucu olarak 15-64 yaş grubunda olup ekonomik yönden faal olan nüfusun oranı azalmıştır. (Tablo: b.3)

2000 yılında 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranında büyük bir değişiklik olduğu görülmektedir. 1950 ve 1975 yıllarında %30,0' un üzerinde olan 0-14 yaş grubundaki nüfus; bu yıl itibariyle %23,0' e düşmüştür. 65+ yaş nüfusun oranı artmaya devam etmiş ve neredeyse %10,0' a yaklaşmıştır.

65+ yaş grubunun oranındaki artışa karşılık 0-14 yaş grubundaki nüfus oranı çok azalmış olduğundan; ekonomik yönden faal olan nüfusun oranında büyük bir artış olmuştur. Bu yıl 15-64 yaş nüfus grubunun %68,0 civarında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bu gruptaki her 100 kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı 48 olup diğer dönemlere göre oldukça düşüktür.

1950-1975 yılları arasında 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı bir hayli azalmasına karşılık; 65+ yaş grubundaki artış dikkat çekicidir. 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranındaki asıl azalma 1975-2000 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu dönemde 65+ yaş grubundaki nüfusun oranı artmaya devam etmiştir. (Tablo: b.3)

50 yıllık süreçte, 0-14 yaş grubundaki çocuk nüfusun payının yıllar içinde azalması ve 65+ yaş grubundaki nüfusun payının artması sonucunda; 15-64 yaş grubundaki ekonomik yönden faal nüfusun payı çok artmıştır. 0-14 yaş nüfusun oranının yıllar itibariyle azalması Balıkesir nüfusunun yaşlanma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ekonomik yönden faal nüfusun bakmakla yükümlü olduğu çocuk ve yaşlı nüfusun sayılarında 1950-2000 yılları arasında görülen değişim bunun bir göstergesidir. (Tablo: b.4)

Tablo: b.4) Balıkesir’ de Yıllar İtibariyle Çocuk ve Yaşlı Nüfusun Bağımlılık Oranları

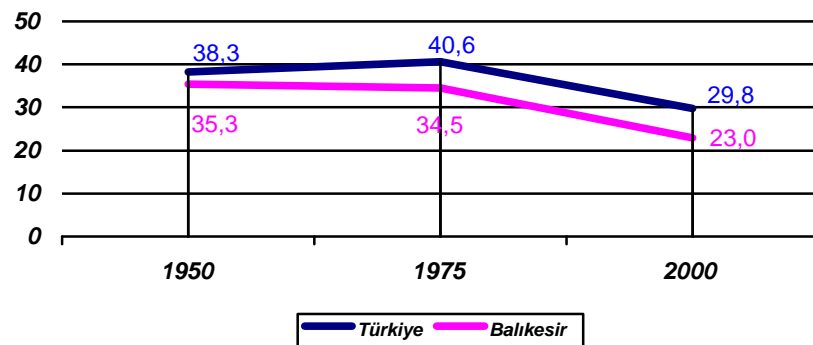
Yıllar	Çocuk Bağımlılık Yaşlı Bağımlılık	
	Oranı	Oranı
1950	57,8	6,1
1975	59,1	12,0
2000	34,1	14,2

* “Çocuk Bağımlılık Oranı = [(0-14)/(15-64)]x100” ve “Yaşlı Bağımlılık Oranı = [(65+)/(15-64)]x100” formülleri kullanılarak hesaplanmıştır.

1950 yılında ekonomik yönden faal her 100 kişiden 58' i 0-14; 6' sı ise 65+ yaş grubundaki nüfus olarak karşımıza çıkmaktadır. 2000 yılında ise ekonomik yönden faal her 100 kişiden 34' ünün 0-14; 14' ünün ise 65+ yaş grubunda olduğu görülmektedir. 1950-2000 yılları arasında geçen sürecin özellikle son yarısında Balıkesir nüfusunun yaşlanma eğiliminde olduğu görülmektedir. (Tablo: b.4) Bununla birlikte 50 yıllık sürecin ilk yarısının sonunda çocuk bağımlılık oranının artmış olması dikkat çekicidir. 1975 yılında Balıkesir' de ekonomik yönden faal her 100 kişinin bakmakla yükümlü olduğu 0-14 yaş grubu çocuk sayısı her dönemin üzerinde bir değerdedir. (Tablo: b.4)

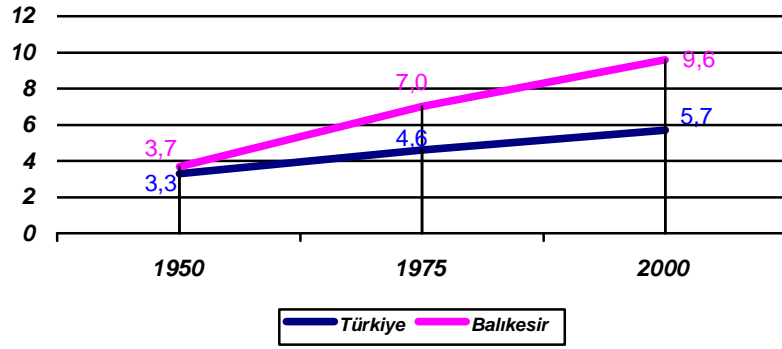
Buna karşılık 1975 yılında 0-14 yaş aralığındaki çocuk nüfus oranının 1950 yılına göre az da olsa azaldığı unutulmamalıdır. Ancak 1950 yılına göre 0-14 yaş grubundaki nüfus oranı azalmış olsa da; bu yıl 65+ yaş grubundaki nüfus oranının artması 15-64 yaş grubundaki nüfus oranını çok düşürmüştür. Bu nedenle bu yıl çocuk bağımlılık oranı yüksek bir değere ulaşmıştır.

Grafik: 15) Türkiye' de ve Balıkesir' de 0-14 Yaş Grubundaki Çocuk Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranları (%)

Balıkesir nüfusunda 0-14 yaş nüfusun 1950-1975 yılları arasında azalma göstermesi İl'e özgü bir durumdur. 1975 yılında ülke genelinde 0-14 yaş grubundaki nüfus oranı, 1950 yılına göre artış göstermiştir. (Grafik: 15) Bununla birlikte Balıkesir nüfusunda 65+ yaş grubundaki nüfusun yıllar itibariyle gösterdiği artış ülke genelinin oransal olarak oldukça üzerindedir. (Grafik: 16)

Grafik: 16) Türkiye' de ve Balıkesir' de 65+ Yaş Grubundaki Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranları (%)

1950-2000 yılları arasında ülke geneline göre Balıkesir nüfusunun yaş yapısının daha yaşlı bir karakter kazandığı görülmektedir. Ancak bununla birlikte 1975 yılında nüfusun yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında ülke genelinde olduğu gibi, hala artan bir yapı ile karşılaşılmaktadır. (Şekil: 3 ve Şekil: 4)

Balıkesir nüfusunda her dönem, 0-14 yaş grubundaki çocuk nüfus oranı Türkiye ortalamasının oldukça altında değerler göstermektedir. Buna karşılık 15-64 ve 65+ yaş nüfusun oranları ülke ortalamasının daima üzerinde olmuştur. Her ne kadar 1975 yılında nüfus hala artan karakterde olsa da ülke geneli ile kıyaslandığında yaşlanma eğilimi daha yüksektir. 2000 yılı itibariyle ise Balıkesir nüfusunun azalan bir karakter kazanmış olduğu görülmektedir. (Şekil: 5 ve Şekil: 6)

Balıkesir toplam nüfusu 50 yıllık süreçte yaşlanma eğilimi göstermiş ve buna paralel olarak bağımlılık oranları azalmıştır. Bu durum kent ve kırsal yerleşmelerinde farklı oranlarda meydana gelmiştir. Takip eden bölümde Balıkesir kent ve kırsal nüfuslarının özellikleri aktarılmaktadır.

6.2.3.1. Balıkesir Nüfusunun Yerleşim Yerleri İtibariyle Yaş Yapısı

Kent yerleşmelerinde doğurganlık oranları daima kırsal yerleşmelerine göre daha düşük değerlerdedir. (Bkz. Tablo: B.f.6.1 ve Tablo: B.f.7.1) Bununla birlikte ekonomik kökenli göçler ile kent yerleşmelerine yaşlı nüfus birikmektedir. Bu nedenle kent yerleşmelerinde çocuk nüfus oranının daima daha düşük; yaşlı nüfus oranının ise yüksek olması beklenmektedir.

Tablo: b.5) Balıkesir Nüfusunun Yerleşim Yerleri İtibariyle Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı (%)

Yıllar	00-14		15-64		65+	
	Kent	Kırsal	Kent	Kırsal	Kent	Kırsal
1950	29,1	36,9	65,9	59,7	5,0	3,4
1975	30,5	36,9	63,3	55,6	6,2	7,5
2000	23,2	22,7	69,5	65,0	7,3	12,3

Balıkesir kent nüfusunda 0-14 yaş grubundaki çocuk nüfus oranlarının her dönem kırsal nüfusunun altında olduğu görülmektedir. Buna karşılık 15-64 yaş grubunun oranları kent nüfusunda daha yüksek değerler göstermektedir. 65+ yaş

grubunun oranları 2000 yılına kadar kent nüfusunda daha yüksek olmasına karşılık; bu yıl itibariyle kır nüfusunda daha yüksek bir değere ulaşmıştır. (Bkz. Tablo: B.a.5.1. ve Tablo: B.a.6.1)

1950-2000 yılları arasında Balıkesir kent nüfusunun 0-14 yaş grubundaki oranları yıllar itibariyle azalırken; 65+ yaş grubundaki oranları artış göstermiştir. Bununla birlikte kır nüfusunun yaş yapısındaki değişim çok daha dikkat çekici bir kompozisyon sergilemektedir. (Tablo: b.5)

Balıkesir kır nüfusunda 1950 yılından sonra 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı 1975 yılına kadar değişmemiştir. Buna karşılık 65+ yaş grubunun oranında büyük bir artış olmuştur. 1950 yılında Balıkesir kır nüfusunun 65+ yaş nüfusunun oranı %3,0 civarında iken; bu oran 2000 yılında neredeyse %8,0' e yükselmiştir. 1975 yılından sonra ise kır nüfusunun yapısı oldukça büyük bir değişime uğramış ve nüfus artışı negatif yönde olmuştur.

2000 yılı itibariyle Balıkesir kır nüfusunun 65+ yaş grubundaki nüfusunun oranı %12,0 civarında yüksek bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık bir önceki dönemde hiç azalmamış olan 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı büyük ölçüde azalmış ve %37,0' den %23,0' e düşmüştür. Türkiye kır nüfusunun yaş kompozisyonu ile karşılaştırıldığında Balıkesir kır nüfusunun oldukça yaşlı bir nüfusa sahip olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.a.6 ve Tablo: B.a.6.1)

Benzer şekilde Balıkesir kent nüfusu da Türkiye kent nüfusundan daha yaşlı bir nüfus olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 1950 yılından sonraki 50 yıllık süreçte Balıkesir kent nüfusunun Türkiye kent nüfusuna göre daha fazla yaşlanma eğiliminde olması dikkat çekicidir. 2000 yılında Türkiye kent nüfusunun yaklaşık

%29,0' u 0-14 yaş grubunda iken; Balıkesir kent nüfusunun %23,0' ü bu yaş grubunda yer almaktadır. 65+ yaş grubunun oranı ise ülke genelinde 4,6 iken Balıkesir kent nüfusunda 7,3 olarak karşımıza çıkmaktadır. (Bkz. Tablo: B.a.6 ve Tablo: B.a.6.1)

Kent ve kır yerleşmelerinde görülen farklılıkların yanı sıra; nüfusun cinsiyetler itibariyle gösterdiği yaş kompozisyonu da birbirinden farklıdır.

6.2.3.2. Balıkesir Nüfusunun Cinsiyetler İtibariyle Yaş Yapısı

Dünyanın her yerinde kadınlar erkeklerden daha uzun yaşamaktadır. Balıkesir nüfusunun cinsiyetler itibariyle ortalama yaşlarına bakıldığında da; her dönem kadın nüfusun ortalama yaşının erkeklerden yüksek olduğu görülmektedir. (Tablo: b.6)

Tablo: b.6) Balıkesir Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Yaş Ortalamaları (Mean)

Yıllar	Erkek	Kadın
1950	24,8	26,3
1975	27,1	27,5
2000	32,0	33,2

Bununla birlikte üç temel yaş grubu itibariyle dağılımına bakıldığında da bu fark açık şekilde görülmektedir. 65+ yaşındaki kadınların oranları daima 65+ yaşındaki erkeklerin oranından yüksek değerlerdedir. Özellikle 2000 yılında

Balıkesir kadın nüfusunun %10,5' inin 65+ yaşında olması dikkat çekicidir. (Tablo: b.7)

Cinsiyetler arasında göze çarpan bir diğer fark ise bağımlılık oranlarında karşımıza çıkmaktadır. Her dönem kadın nüfusun bağımlılık oranının erkek nüfusun bağımlılık oranının üzerinde olduğu görülmektedir. (Tablo: b.7) Kuşkusuz 65+ yaşında olan kadınların 65+ yaşındaki erkeklerden daima fazla olması bu sonucu etkilemektedir.

Tablo: b.7) Balıkesir Nüfusunun Cinsiyetler İtibariyle Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı ve Bağımlılık Oranları

Yıllar	00-14		15-64		65+		Bağımlılık Oranları	
	E	K	E	K	E	K	E	K
1950	36,0	34,5	61,2	60,8	2,8	4,7	63,4	64,4
1975	33,9	35,2	59,9	56,9	6,2	7,9	66,9	75,7
2000	23,5	22,5	67,9	67,0	8,7	10,5	47,3	49,1

1950 ve 2000 yılları göz önüne alındığında cinsiyetler arasında bağımlılık oranının farkının çok yüksek olmadığı görülmektedir. Buna karşılık 1975 yılında karşımıza çıkan fark son derece dikkat çekicidir. 1975 yılında ekonomik yönden faal olan her 100 erkeğe 67 bağımlı erkek düşerken; aynı yıl her 100 kadına 76 bağımlı kadın düştüğü görülmektedir. Aradaki fark özellikle diğer yıllar ile kıyaslandığında oldukça fazladır. Her dönem 65+ yaş kadın nüfusun, 65+ yaşındaki erkeklerden fazla olması söz konusu olduğundan farkın kaynağını tespit etmek için 0-14 ve 15-64 yaş aralıklarına bakmakta fayda vardır.

0-14 ve 15-64 yaş grubundaki erkeklerin daima 0-14 ve 15-65 yaş grubundaki kadınlardan fazla olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.a.4.1) Ancak sadece 1975 yılında 0-14 yaş grubunda olan kadınların; erkeklere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu yıl erkeklerin yaklaşık %34,0' ü 0-14 yaş grubunda iken; kadınların %35,0' i 0-14 yaş grubunda yer almaktadır. Bu durumun nedeninin ise 15-64 yaş grubunda yer alan erkeklerin oranının her dönemkinden daha fazla olmasıdır.

1975 yılında erkek nüfusun %60,0' ı 15-64 yaş grubunda iken; kadınların %57,0' si 15-64 yaş grubunda yer almaktadır. 1950 ve 2000 yıllarında söz konusu yaş grubunda cinsiyetler arası farkın bu kadar yüksek olmadığı görülmektedir. 1950 yılında 15-64 yaş grubunda olan erkekler, 15-64 yaş grubundaki kadınlardan sadece %0,4 oranında; 2000 yılında ise %0,9 oranında fazladır.

1975 yılında bu farkın %3,0 olması, bu yıl ilde ekonomik yönden faal olan erkek fazlalığı olduğunu düşündürmektedir. Aynı yıl Balıkesir nüfusunun cinsiyet oranının da 107 gibi yüksek bir değerde olması ve diğer yıllara göre yüksek olması da bu düşüncüyü desteklemektedir. Özellikle iç göçlere daha çok çalışan erkek nüfusun katıldığı düşünüldüğünde 1975 yılında Balıkesir' e dışarıdan göç ile gelmiş olan erkeklerin bu yıl yaş yapısının değişiminde etkili olduğuna kanaat getirilmektedir.

6.2.4. Sonuç

Balıkesir nüfusunun yaş ortalaması 1950 yılında yaklaşık 26 iken; 2000 yılı itibariyle artarak 33' e yaklaşmıştır. Ülke geneline göre daha yaşlı bir karakter sergileyen Balıkesir nüfusunun yaş kompozisyonu, yıllar içinde daha yaşlı bir

karakter kazanmıştır. Bununla birlikte Balıkesir nüfusunda bağımlılık oranları daima ülke genelinden çok daha düşük değerlerde olmuştur.

1950 yılından sonra ülke içinde gerçekleşen göç hareketlerine daha çok çalışan erkek nüfus katılmıştır. Bu nüfus hareketinin yönü kuşkusuz ülke içinde az gelişmiş bölgelerden daha çok gelişmiş bölgelere doğru gerçekleşmiştir. 1950 yılında da gelişmişlik düzeyi bakımından ülke genelinin üzerinde olan Balıkesir ili kuşkusuz göç hareketlerinden etkilenmiştir. Cinsiyetler itibariyle yaş yapısının değerlendirilmesinin sonucunda, 1975 yılında 15-64 yaş aralığında olup çalışmak için Balıkesir' e göç eden bir erkek nüfus kitlesinin söz konusu olduğu sonucuna da varılmıştır.

1950 yılından sonra Balıkesir nüfusunun yaş yapısı ülke genelindeki değişime benzer bir şekilde azalan karakter kazanmıştır. Ancak Balıkesir nüfusunun 1950 yılında ülke genelinin üzerinde olan yaş ortalaması ve 50 yıllık sürecin sonunda ülke genelinin daha da üzerine çıkmıştır. Üç temel yaş grubuna göre dağılım üzerinden gelişmişlik seviyesi değerlendirildiğinde, Balıkesir nüfusu gelişmiş nüfusların sergilediği kompozisyona benzer bir yapı sergilemektedir. 2000 yılı itibariyle nüfusun %23' ü 00-14 yaş grubunda iken; %65' i 15-64 ve %10,0' u 65+ yaş grubunda yer almaktadır. Günümüzde Balıkesir' de yaşlı nüfus son derece yüksek oranlara ulaşmıştır. Günlük yaşam içerisinde gerek kent gerekse kırsal yerleşmelerinde cadde, sokak ve meydanlara bakıldığında çocuk ya da genç nüfus ile karşılaşma olasılığı yaşlı nüfus ile karşılaşma olasılığına göre bir hayli azalmıştır. (Bkz. Fotoğraf: 7,8,9 ve 10)

Bununla birlikte 1975 yılında 15-64 yaş grubundaki erkek nüfusun fazlalığı 1950 yılından sonra kırdan kente doğru gerçekleşen nüfus hareketlerinin yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

1950-2000 yılları arasında nüfusun gerek cinsiyet yapısında gerekse yaş yapısında söz konusu olan değişim dikkate alındığında Balıkesir nüfusuna göç ile katılan bir nüfus kitlesi olduğu düşünölmektedir. Konunun netleşmesi açısından bir sonraki bölümde Balıkesir nüfusunun doğum yerleri itibariyle dağılımının yıllar itibariyle dağılımı değerlendirilmektedir.

6.3. BALIKESİR NÜFUSUNUN DOĞUM YERİ YAPISI

Bilindiği üzere göç; “kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, tamamen yahut geçici bir süre için bir iskan ünitesinden (şehir, köy gibi) diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayıdır.” (Akkayan, 1979: 21) İç göçlerden kastımız ise; bir ülkenin milli sınırları içinde nüfusun iskan üniteleri arasında yer değiştirmesidir. İç göçlerin yönü kırdan kente doğru olabileceği gibi kentten kıra doğru da gerçekleşebilir.

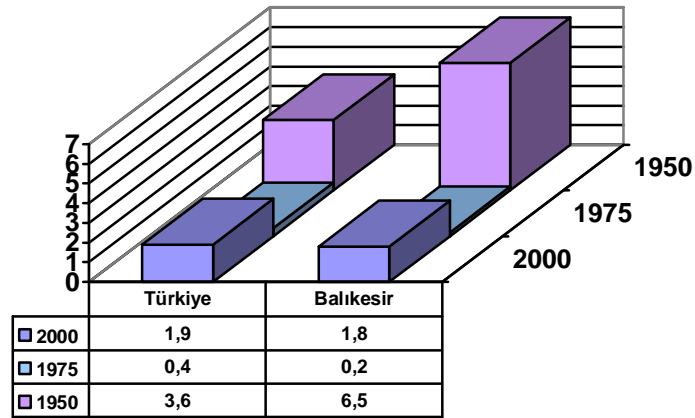
Türkiye’ de 1950 yılından itibaren iç göçler daima kırdan kente doğru olmuştur. (Yalçın, 2004: 109) Özellikle ülkenin batısında yer alan ve gelişmişlik bakımından daha ileri bir seviyede olan iller daima daha fazla göç almıştır.

Balıkesir nüfusunun 1950 yılından sonra cinsiyet kompozisyonu ve yaş yapısında gözlenen değişim; İl’ in 1950 yılından sonra iç göçlerden etkilendiğini göstermektedir. 1950 yılından sonra Türkiye’ de çok önemli bir sosyal olgu haline gelen kentleşmenin iç göç olayı ile paralel bir seyir izlediğine daha önce değinmiştik. Özellikle 1950-2000 yılları arasında ilin sosyo-ekonomik yapısında söz konusu olan gelişmeler iç göçlerin artmasına neden olmuş ve yıllar içinde Balıkesir nüfusu içinde, doğum yeri Balıkesir olanların oranı giderek azalmıştır. Bununla birlikte Balıkesir nüfusu içinde doğum yeri yurt dışında olan ve Türkiye dışında başka ülkelerde doğmuş bir nüfus kitlesi olduğu da bilinmektedir. (Bkz. Tablo: B.b.1.1)

Özellikle Rumeli' den Anadolu' ya doğru gerçekleşen göçlerin etkisi ile 1950 yılında yurt dışı doğumluların oranı oldukça yüksektir. Ancak yıllar itibariyle bu oranın azaldığı görülmektedir. (Grafik: 17)

1950 yılında Rumeli' den Anadolu' ya iskan edilmek üzere gelenler Rumeli' ye yakın yerlerde, özellikle Marmara Bölgesi' ndeki illerde iskan edilmiştir. (İpek, 1994: 43) Bu nedenle 1950 yılında Balıkesir nüfusunun içinde yurt dışı doğumlu olanların oranı ülke genelinin üzerindedir. (Bkz. Tablo: B.b.1 ve Tablo: B.b.1.1) Bu yıl her 100 kişiden 7' si yurt dışı doğumlu olup; neredeyse tamamının Balkan Ülkeleri' nden geldiği görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.b.5)

Grafik: 17) Balıkesir Nüfusu İçinde Doğum Yeri Yurt Dışında Olanların Oranları (%)

Ancak 1950 yılından sonra Balıkesir nüfusu içinde doğum yeri yurt dışında olanların oranı giderek azalmıştır. Bu dönemden sonra Balıkesir nüfusu yurt içinde doğmuş olma durumu bakımından yine ülke genelinin üzerinde değerler göstermiştir. (Grafik: 17) 2000 yılı itibariyle her 100 kişiden yaklaşık 2' si yurt dışı doğumlu

olmakla beraber; konumuz itibariyle doğum yeri yurt içinde olan nüfusun özelliklerine değinilecektir.

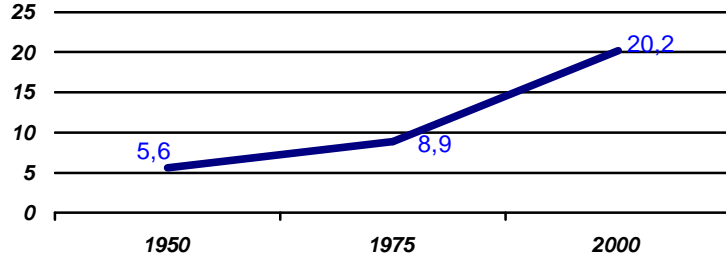
6.3.1. Doğum Yeri Yurt İçinde Olan Nüfusun Doğum Yeri Yapısı

Balıkesir nüfusunun içinde Balıkesir doğumlu olmayıp; başka bir ilde doğmuş olan; ancak yaşamını ilde sürdürenlerin miktarı yıllar itibariyle artmaktadır. (Bkz. Tablo: B.b.2) Elbette 1950 yılından önce de nüfusun tamamını Balıkesir doğumlular oluşturmamaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Balıkesir nüfusu içinde doğum yeri diğer illerde olanlar daima artış göstermiştir. Ancak 1950 yılı öncesi bu artış çok dikkat çekici bir yapı sergilememektedir. (D.İ.E., 2000b: 27)

1950 yılından sonraki dönemde ise dikkat çekici bir artış söz konusudur. Ancak 1950-1975 yılları arasındaki dönemde görülen artış 1950 öncesi dönemle kıyaslandığında çok büyük değerlerde olmamıştır. Buna karşılık 1975-2000 yılları arasında diğer illerde doğanların miktarında büyük bir artış söz konusu olmuştur.

Diğer illerde doğanların miktarı 1950 yılından 1975 yılına kadar 2 katlık bir artış göstermiştir. Buna karşılık 1975-2000 yılları arasında bu miktarda 7 katlık bir artış söz konusu olmuş ve 2000 yılı itibariyle Balıkesir nüfusu içinde diğer illerde doğanların oranı %20.0 olmuştur. (Grafik: 18)

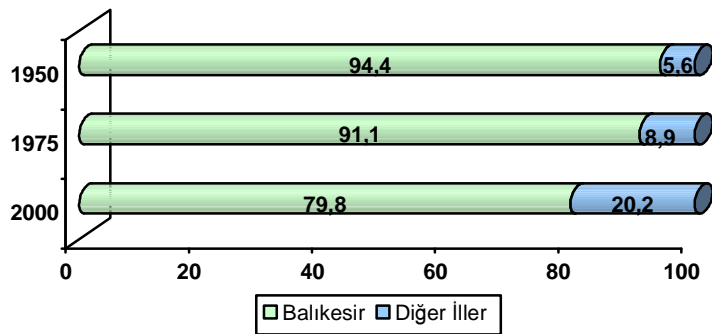
Grafik: 18) Doğum Yeri Yurt İçinde Olup Balıkesir Doğumlu Olmayan Balıkesir Nüfusunun Oranları (%)

(Bkz: Tablo: B.b.2)

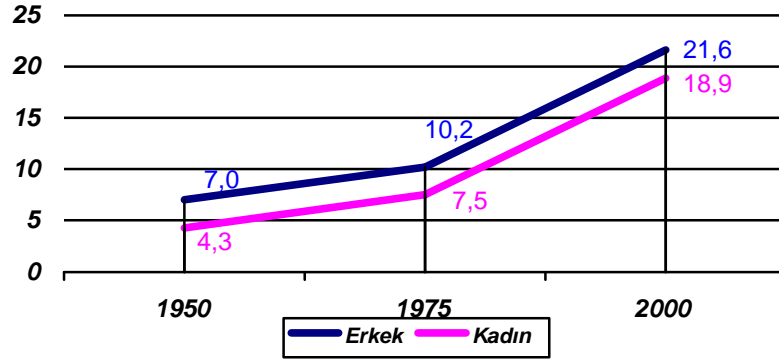
Her ne kadar 1950 yılından 1975 yılına kadar diğer illerde doğanların miktarında bir artış söz konusu olmuşsa da; Balıkesir doğumluların oranının her iki yılda da %90,0' in üzerinde bir değerde olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.b.2) Asıl dikkat çekici artış 1975 yılından sonra söz konusu olmuştur. Balıkesir nüfusu içinde doğum yeri Balıkesir olmayanların artmasının doğal sonucu olarak; Balıkesir doğumlu nüfusun oranında azalma olmuştur. 2000 yılında nüfusun yaklaşık %80,0' i Balıkesir doğumlu olup bu oran Balıkesir ilinde geçmişten bugüne karşılaşılan en düşük oran olarak karşımıza çıkmaktadır. (Grafik: 19)

Grafik: 19) Yurt İçi Doğumlu Balıkesir Nüfusunun Doğum Yerlerine Göre Dağılım Oranları (%)

Diğer illerde doğanların oranlardaki artış cinsiyetler itibariyle değerlendirildiğinde; iki cins arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. (Bkz. Tablo: B.b.2) 50 yıllık süreçte her iki cinsin de oranları neredeyse birbiriyle dengeli bir artış göstermiştir. Ancak oranlar arasında büyük farklar bulunmaktadır. (Grafik: 20)

Grafik: 20) Doğum Yeri Yurt İçinde Olup Balıkesir Doğumlu Olmayan Balıkesir Nüfusunun Cinsiyet İtibariyle Oranları (%)

6.3.2. Doğum Yeri Yurt İçinde Diğer İllerde Olan Nüfusun Cinsiyet Yapısı

Türkiye’ de genellikle göçü başlatan ve katılan nüfusun çoğunluğunu erkek nüfus teşkil etmektedir ve Türkiye’ de iç göçlere erkek nüfus hakim olmuştur. (Tümertekin, 1968: 77) İç göçlerin bu karakteri Balıkesir’ de de karşımıza çıkmaktadır. Her dönem, diğer illerde doğan erkek nüfusun toplam erkek nüfus içindeki oranları; diğer illerde doğan kadın nüfusun toplam kadın nüfus içindeki oranlarından daha yüksek bir değerde olmuştur.

Kadınların iç göçlere katılma oranları erkeklerden daha düşük olsa da; Balıkesir nüfusunda her iki cinsin yıllar içinde artış oranlarının aynı olması dikkat çekicidir. Diğer illerde doğan kadın nüfusun toplam kadın nüfusu içindeki oranlarının erkek nüfusun oranlarındaki artış değerlerine eşit artışlar göstermiştir. Diğer illerde doğan erkek ve kadınların oranlarında, 1950' den 1975' e %3,2' lik; 1975' den 2000' e ise %11,4' lük bir artış söz konusudur. (Tablo: b.8)

Tablo: b.8) Diğer İllerde Doğan Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Oranları (%)

Yıllar	Erkek	Kadın
1950	7,0	4,3
1975	10,2	7,5
2000	21,6	18,9

Her ne kadar her iki cins için de toplamaları içindeki oranlar aynı değerlerde artmış olsa da; bu paralel artış bize Balıkesir iline göç eden her iki cinsin aynı miktarlarda olduğunu vermeyecektir. Unutulmamalıdır ki göçün yapıldığı yerde de doğal bir nüfus artışı söz konusudur. Diğer illerden Balıkesir' e göç eden erkeklerin sayısı daima kadınlardan daha yüksek değerlerde olmasına karşılık bu durum; Balıkesir doğumlu olan nüfusun cinsiyet itibariyle gösterdiği değişimin yapısından kaynaklanmaktadır.

Toplam erkek nüfus ve toplam kadın nüfus içindeki diğer illerden gelmiş olan erkek ve kadınların oranları yıllara göre aynı değerlerde artmış olsa da; diğer illerden gelenlerin nüfus büyüklükleri birbirinden farklıdır. Her üç yılda da diğer illerden gelen erkekler toplam erkek nüfus içinde; diğer illerden gelen kadın nüfusun

toplam kadın nüfusu içinde gösterdiği artıştan sayısal olarak çok daha fazladır. (Tablo: b.8)

Tablo: b.9) Diğer İllerde Doğanların Toplam Nüfus İçindeki Oranları (%)

Yıllar	Erkek	Kadın
1950	3,5	2,1
1975	5,3	3,6
2000	10,9	9,3

Nitekim toplam nüfus içinde bir değerlendirme yapıldığında her üç yılda da diğer illerden gelen erkeklerin oranının daima kadınlardan daha yüksek bir değerde olduğu görülmektedir. (Tablo: b.9) Bununla birlikte 1950 itibariyle diğer illerden gelen kadınların oranında artış söz konusu olmuş ve bunun doğal bir sonucu olarak erkeklerin oranında azalma söz konusu olmuştur.

Tablo: b.10) Diğer İllerde Doğanların Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Yıllar	Erkek	Kadın
1950	62,4	37,6
1975	59,1	40,9
2000	53,9	46,1

1950 yılında diğer illerde doğanlar toplamı içinde %62,0 gibi yüksek bir değer gösteren erkek oranı, 2000 yılı itibariyle %54,0 civarına düşmüştür. Her ne kadar Balıkesir' e doğru gerçekleşen iç göç olayında kadınların oranı artış göstermiş olsa da; erkeklerin oranı hala göç eden kitlenin yarısından fazlasını teşkil etmektedir. (Tablo: b.10)

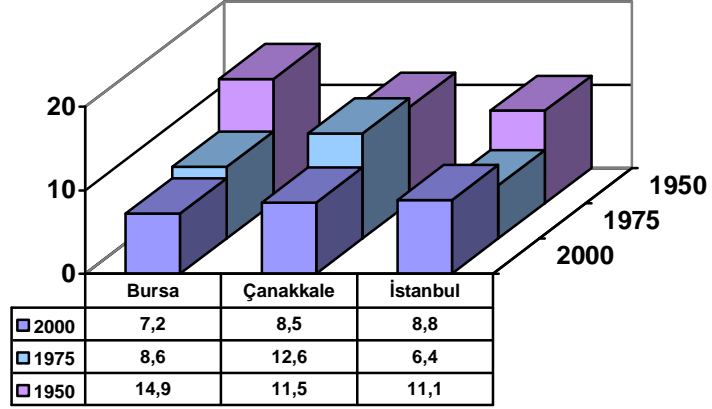
Balıkesir her dönem; Türkiye' nin her ilinden değişen oranlarda göç alan bir il olmuştur. Ancak daha derli toplu bilgi verilmesi adına, tek tek iller hakkında bilgi vermek yerine; illerin idari olarak bağlı oldukları bölgeler hakkında bilgi verilmesi daha uygun olacaktır.

6.3.3. Doğum Yeri Diğer İllerde Olanların Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı

Balıkesir nüfusunda en büyük orana daima Marmara Bölgesi' nde doğmuş olanlar sahiptir. Özellikle 1950 yılında Balıkesir' e iç göç ile gelen nüfusun neredeyse yarısının, İl' in idari olarak bağlı olduğu Marmara Bölgesi' ndeki illerden gelmiş olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.b.3)

1950 yılında tüm diğer iller içinde Balıkesir' e en çok; doğusundaki komşusu Bursa, batısındaki komşusu Çanakkale ve İstanbul illeri göç vermiştir. (Bkz. Tablo: B.b.4) Bu yıl Balıkesir' e göç eden nüfusun %15,0' i Bursa' dan gelmiş olup bu oran tüm iller sıralamasında en yüksek değer olarak karşımıza çıkmaktadır. (Grafik: 21)

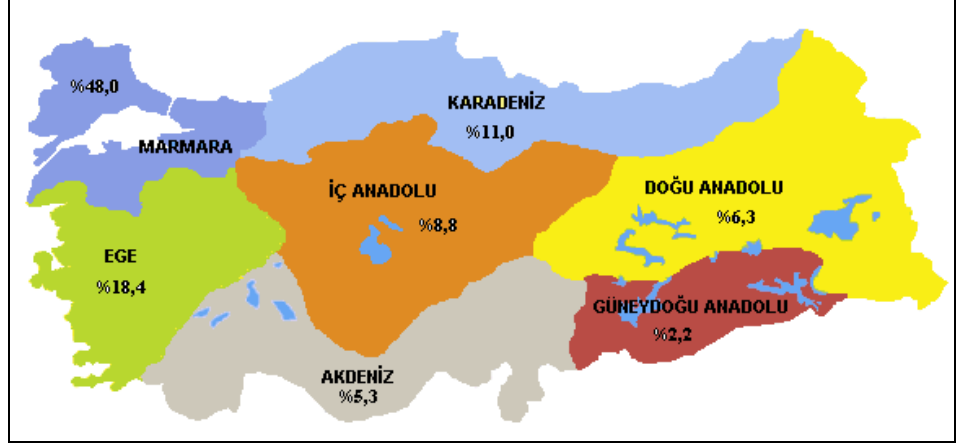
Grafik: 21) Balıkesir' e En Çok Göç Veren İlk Üç İlin Oranları (%)

1950 yılından sonra bahsi geçen üç il daima Balıkesir' e en çok göç veren ilk üç il olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yıllar içinde, illerin verdikleri göç itibariyle sıralamasında değişimler olmuştur. 1950 yılında Balıkesir' e en çok göç veren il olan Bursa' nın yıllar itibariyle göç verme oranı düzenli olarak azalmıştır. 2000 yılı itibariyle ise; 1950 ve 1975 yıllarında Bursa ve Çanakkale illerinden sonra Balıkesir'e en çok göç veren il olan İstanbul ilk sıraya geçmiştir. 2000 yılında Balıkesir' e göç eden nüfusun yaklaşık %9,0' unu İstanbul doğumlular teşkil etmektedir. (Bkz. Tablo: B.b.4)

Yıllar içinde Balıkesir' e diğer illerden gelen göçlerin artması ile birlikte ilk üç sırada yer alan iller olan Bursa, Çanakkale ve İstanbul doğumluların oranında azalma görülmektedir. Ancak 2000 yılı itibariyle göç ile gelen nüfusun ¼' inin bahsi geçen illerde doğmuş olduğu ve bu illerin oranlarının hala yüksek değerlerde olduğu görülmektedir.

Harita: 6) Balıkesir Doğumlu Olmayan Nüfusun Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı, 1950 (%)

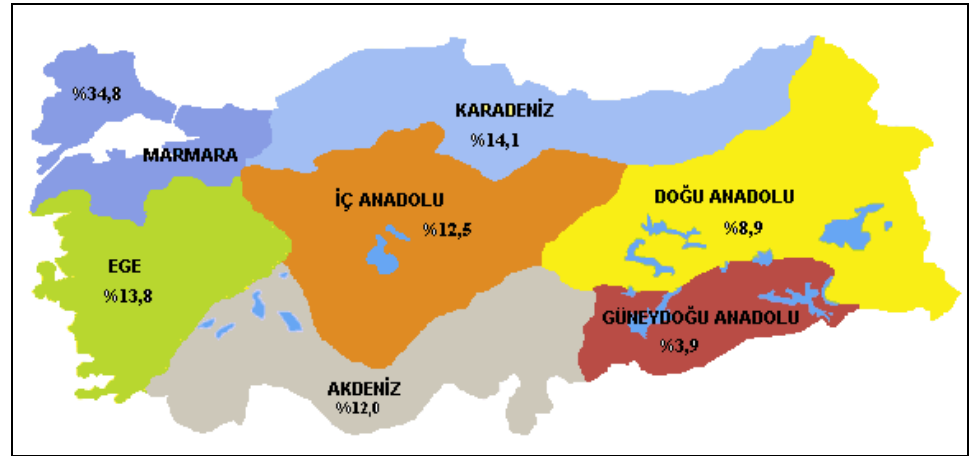
Balıkesir' in en çok göç aldığı komşu illerin bulunduğu Marmara Bölgesi, tüm bölgeler içinde ile her dönem en çok göç veren bölge olma özelliğini daima korumuştur. Bununla birlikte 1950 yılında Marmara Bölgesi' nden sonra en yüksek oranlar sırasıyla Ege Bölgesi ile Karadeniz Bölgesi' nde görülmektedir. Balıkesir' e en uzak bölge olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumluların oranı ise oldukça düşük olup; %2,0 civarındadır. (Bkz. Tablo: B.b.3 ve Harita: 5)

Mesafe baz alındığında İl' e doğru olan göçlerin daha yakın bölgelerden daha yüksek oranlarda olduğu görülmektedir. Göç olayında, İstanbul gibi büyük şehirlere doğru olan uzun mesafeli göçler dışında daima öncelikli olarak yakın yerlere yönelme eğilimi bulunmaktadır. Uzak bölgelerden Balıkesir' e doğru olan göçlerin oransal olarak çok düşük olması, coğrafik faktörlerin bir sonucudur. Özellikle karayollarının gelişmediği geçmiş dönemlerde uzun mesafeli göçler daha az söz konusu olmuştur. (İnan, t.y :291) 1950 yılında Balıkesir' e doğru gerçekleşmiş olan

göçün geldiği bölgelerin İl' e olan uzaklıkları arttıkça oranların azalma göstermesi bu durumun doğal bir sonucudur.

Mesafe ile ilgili olarak göç olayını kolaylaştıran gelişmelere paralel olarak; nüfusun daha uzak bölgelere doğru hareket etmesi de kolaylaşmaktadır. Bununla birlikte Balıkesir' in yıllar içinde göstermiş olduğu gelişim de, İl' in dışarıdan nüfus çekmesi bakımından etkili olmuş ve yıllar içinde uzak bölgelerden gelenler oransal olarak artmıştır.

Harita: 7) Balıkesir Doğumlu Olmayan Nüfusun Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı, 1975 (%)

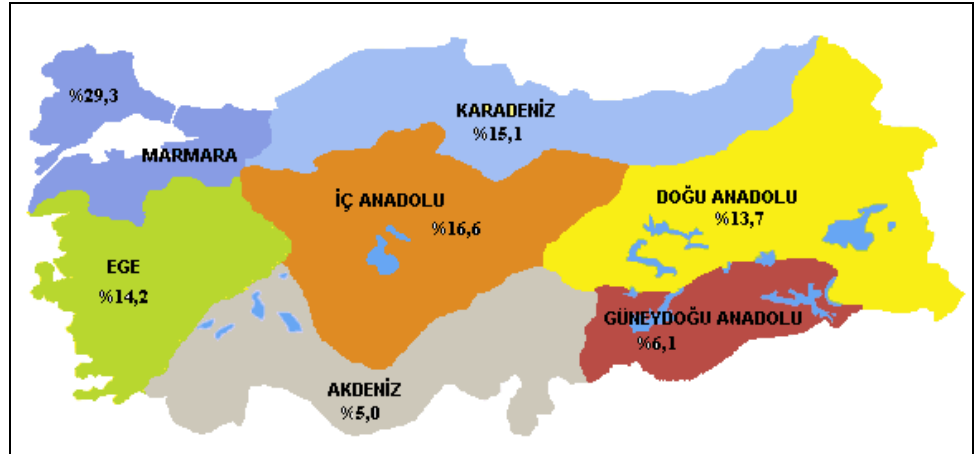

Marmara Bölgesi daima en büyük oranlara sahip olmakla birlikte; 1975 yılı itibariyle Marmara ve Ege Bölgelerinin oranlarında bir azalma söz konusu olmuştur. İl' in idari olarak bulunduğu Marmara Bölgesi ile topraklarının bir kısmının bulunduğu Ege Bölgesi doğumluların oranında görülen azalmanın nedeni; daha uzak olan bölgelerden ile doğru gerçekleşen göç olayının artmasıdır.

1950 yılında ile Karadeniz Bölgesi' nden gelenlerin oranı %11,0 iken; bu oran 1975 itibariyle %14,0' e yükselmiş ve Marmara Bölgesi' nden sonra ikinci sırayı almıştır. 1950 yılında en düşük orana sahip olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi' nde doğmuş olanların oranında yükselme olmakla birlikte bölge hala İl' e doğru en az göç veren bölge özelliğini korumaktadır. (Bkz. Tablo: B.b.3 ve Harita: 6)

2000 yılı itibariyle ise doğum yerleri Marmara ve Akdeniz Bölgesi' nde olan nüfusun oranında azalma görülmektedir. 1950 yılında diğer illerde doğanların yarısını teşkil eden Marmara Bölgesi doğumlu nüfusun oranı, 2000 yılı itibariyle %30,0' lara kadar gerilemiş olsa da; hala tüm diğer bölgelerin oranlarından çok daha yüksek bir değerde olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.b.3 ve Harita: 7)

Harita: 8) Balıkesir Doğumlu Olmayan Nüfusun Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı, 2000 (%)

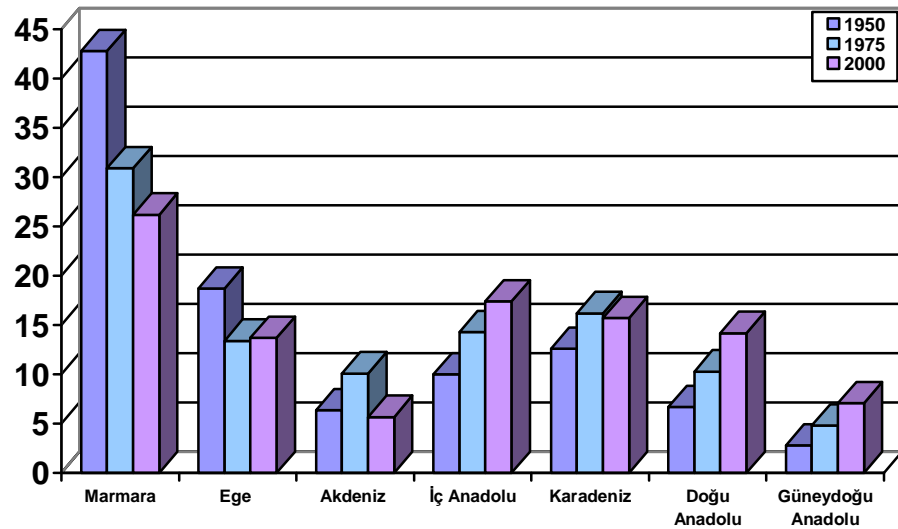

Marmara ve Akdeniz Bölgesi' nde doğanların oranındaki azalmanın yanında tüm diğer bölgelerin oranlarında bir önceki dönemde olduğu gibi artış görülmektedir. 1950 yılında %5,0 olup; 1975 yılında %12,0' ye yükselen Akdeniz Bölgesi doğumlu

nüfusun oranının, 2000 yılı itibariyle tekrar %5,0' e düşmesi dikkat çekicidir. 50 yıllık sürecin ilk yarısında Akdeniz' den İl' e doğru gerçekleşmiş olan göç hareketi ikinci yarıda yavaşlamıştır. 2000 yılında Balıkesir' de doğum yeri Akdeniz Bölgesi' nde olanların oranı %5,0 olup; bu oran bölgeler arasındaki en düşük orandır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlarının oranında ise bir önceki döneme göre daha büyük bir artış gerçekleşmiş ve bölgeler arasında daima son sırada olan yeri değiştirmiştir. Ancak İl' e en uzak bölge olan Güneydoğu Anadolu doğumlu olanların, hala düşük bir değer göstermekte olduğu ve doğum yeri diğer illerde olanlar içindeki oranının %6,0' civarında olduğu görülmektedir. (Harita: 7)

Grafik: 22) Balıkesir Doğumlu Olmayan Erkek Nüfusun Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı (%)

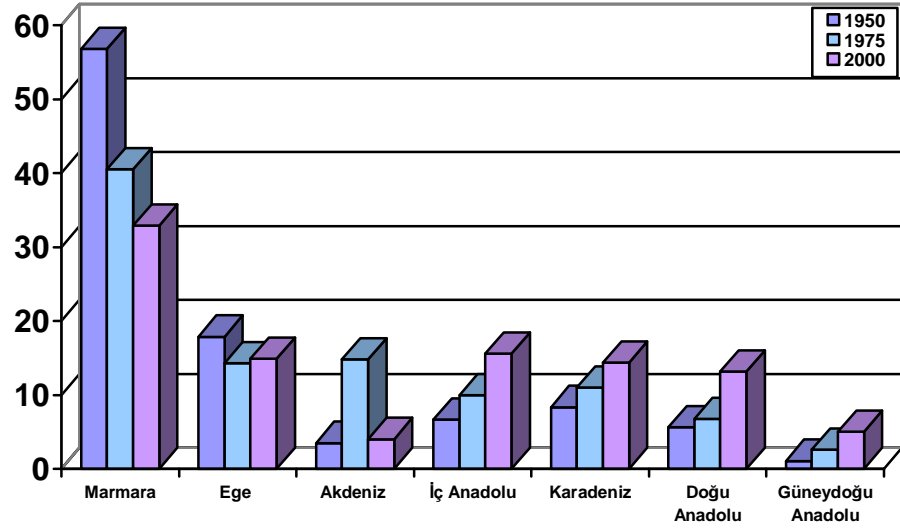

Diğer illerde doğanların doğdukları bölgelere göre dağılımında görülen bu kompozisyon; cinsiyetler itibariyle farklılıklar taşımaktadır. Bölgelerin sıralaması gerek erkek gerekse kadın nüfus için aynı olmakla birlikte; her iki cinsin bölgeler

arasındaki dağılımları arasında oransal farklar bulunmaktadır. (Grafik: 22 ve Grafik: 23)

1950 yılında diğer illerde doğan erkek nüfusun %43,0' ü Marmara Bölgesi doğumlu iken; bu oranın kadın nüfus için %57,0 civarında olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.b.3) Bu yıl kadın nüfusun diğer bölgelere dağılımını yansıtan oranlar tüm bölgeler için erkek nüfusun dağılımını yansıtan oranlardan çok daha düşük değerlerdedir. Ancak 1950 yılından sonra Marmara Bölgesi dışındaki bölgelerde doğan gerek erkek gerekse kadın nüfusun oranlarında artış olduğu görülmektedir. (Grafik: 22 ve Grafik: 23)

Grafik: 23) Balıkesir Doğumlu Olmayan Kadın Nüfusun Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı (%)

1950 yılında Marmara Bölgesi doğumlu kadınların oranı erkeklerden çok yüksek iken; 2000 yılında cinsiyetler arası fark azalmıştır. Ancak kadın oranı hala erkek oranından yüksek bir değer göstermektedir. 2000 yılı itibariyle Balıkesir' e diğer illerden gelen erkeklerin %26,0' sı; kadınların ise %33,0' ü Marmara

Bölgesi' nden gelmiştir. Tüm diğer bölgelerden gelen kadınların oranları ise erkeklerden düşük değerler göstermektedir. (Grafik: 22 ve Grafik: 23)

Bununla birlikte 2000 yılı itibariyle ise kadın nüfusun boğum yerleri itibariyle bölgelere göre dağılımlarını yansıtan oranlar 1950 yılına göre erkek nüfusun gösterdiği dağılıma daha yakın değerlere ulaşmıştır. Buna karşılık Marmara ve Ege bölgesinde doğmuş olan kadın oranları hala bahsi geçen bölgelerde doğmuş olan erkeklerden daha yüksek değerler göstermektedir. (Grafik: 22 ve Grafik: 23)

Diğer illerde doğan erkekler ve kadınları bölgelere göre dağılımlarını yansıtan oranlar arasındaki fark dikkate alındığında; Balıkesir' e göç eden kadın nüfusun ile daha yakın bölgelerden gelmiş olduğu görülmektedir. Her ne kadar yıllar itibariyle ilden daha uzak olan bölgelerden gelen kadın nüfusun oranlarında bir artış söz konusu olmuş olsa da; ile daha yakın olan bölgelerin oranları 2000 yılı itibariyle hala daha yüksek değerler göstermektedir. Balıkesir' e göç eden nüfusun bölgeler itibariyle cinsiyet dağılımına bakıldığında bu durum açık bir şekilde görülmektedir. (Tablo: b.11)

Tablo: b.11)Balıkesir'de Doğum Yeri Diğer İllerde Olan Nüfusun Doğmuş Oldukları Bölgeler İtibariyle Cinsiyete Göre Dağılımı

Bölgeler	1950		1975		2000	
	E	K	E	K	E	K
Marmara Bölgesi	55,5	44,5	52,4	47,6	48,2	51,8
Ege Bölgesi	63,3	36,7	57,5	42,5	51,8	48,2
Akdeniz Bölgesi	75,5	24,5	49,5	50,5	62,3	37,7
İç Anadolu Bölgesi	71,3	28,7	67,4	32,6	56,6	43,4
Karadeniz Bölgesi	71,3	28,7	68,0	32,0	55,9	44,1
Doğu Anadolu Bölgesi	66,5	33,5	68,8	31,2	55,8	44,2
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	81,3	18,7	72,5	27,5	62,4	37,6

6.3.4. Sonuç

1950 yılından 2000 yılında dek Balıkesir nüfusunun doğum yeri yapısı iç göçlere paralel olarak değişime uğramıştır. Ancak Marmara Bölgesi' ndeki tüm iller göz önüne alındığında; Balıkesir' in çok yüksek oranlarda göç almadığı görülmektedir. İç göçlerin tarım dışı faaliyetlerin çok daha yoğun olduğu kentlere doğru gerçekleşmesi söz konusu olduğundan; Balıkesir' in bölgedeki iller arasında göç alma oranı azdır. (Akkayan, 2008) Özellikle Türkiye' de en çok göç alan İstanbul, Kocaeli ve Bursa illerinin yanında, Balıkesir İli' nin aldığı göç oldukça düşüktür. Buna karşılık 2000 yılı itibariyle Balıkesir' de yurt içi doğumlu olan her 100 kişiden 20' sini, iç göçler ile gelenler oluşturmakta olup bu sayı azımsanmayacak kadar çoktur.

Kuşkusuz Balıkesir doğumlu olanların da dışarıya doğru göç etmesi söz konusudur. Ancak nüfus sayımlarındaki veriler sadece içeriye doğru olan göçü ortaya koymakta olduğundan bu konuda bilgimiz bulunmamaktadır. 1950 yılından sonra gerek İl' den dışarıya gerekse İl' e doğru gerçekleşen göçler ile birlikte nüfusun cinsiyet ve yaş yapısı değişime uğramıştır. Bununla birlikte bu değişimin gözlemlendiği zaman dilimi 50 yıl gibi uzun bir süre olduğundan; bu zaman dilimi içinde nüfus yapısında doğal gelişim ile birlikte de birçok değişiklik olmuştur. Takip eden bölümlerde bu değişiklikler nüfus sayımlarının elverdiği ölçüde konu edilmektedir.

6.4. BALIKESİR NÜFUSUNUN MEDENİ HAL YAPISI

Bu bölümde, Balıkesir nüfusunun medeni hallerinin yıllar içinde göstermiş olduğu değişim konu edilmektedir. “Medeni Hal” tanımı, nüfusu meydana getiren bireylerin yasalar karşısında “bekar”, “evli”, “dul” veya “boşanmış” olma durumlarını yansıtmaktadır. Ancak nüfusun medeni haller itibariyle gösterdiği farklılıklar ortaya konulurken, öncelikle kültürün kendi özelliklerine bağlı olarak evlenebilir yaştaki nüfus belirlenmektedir. Her kültürde evlenme çağında olan nüfusun yaş sınırında farklar bulunmaktadır. Bununla birlikte; bir kültür içinde de bu sınırlılık yer yer farklılaşmaktadır. (Kırımlı, 1998: 61)

Türk medeni kanununun 11. maddesinde “Erginlik 18 yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme kişiyi ergin kılar.” denmektedir. (<http://www.hukuki.net>: 14.04.2009) Söz konusu kanun maddesinde “evlenme kişiyi ergin kılar” ifadesinden de anlaşılacağı gibi; evlenme sonucu kişinin olgunlaşacağı varsayılmaktadır. Bununla birlikte Türk hukukuna göre erkek 17; kadın ise 15 yaşını doldurmadan evlenemez. Ancak çok olağanüstü ve önemli bir nedene dayanarak hakim tarafından verilecek olan kararlar 18 yaşını doldurmayan kişiler de evlenebilir. (Bulut, 1991: 81)

Nüfus sayımlarının nüfusun medeni halleri ile ilgili verilerine bakıldığında, Türkiye’ de evlenmelerin oldukça erken yaşlarda yapıldığı görülmektedir. Türkiye’ de evlenme çağındaki nüfus 1950 yılı sayımında 15; 1975 ve 2000 yıllarında ise 12

yaşın üzerindeki olarak alınmıştır. Ancak unutulmamalıdır ki; sayımlara yansıyan evlilik verileri nüfusun resmi nikah ile evli olan kesimini kapsamaktadır.

Her ne şekilde olursa olsun; her kültürde belirli bir evlenme çağı bulunmakta ve bu çağda olduğu halde evlenmemiş olanlar “bekar” olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu çağda olup medeni kanun uyarınca aile oluşturmak üzere evlenenler “evli”; herhangi bir nedenden eşin ölümü ile kayıp yaşayanlar “eşi ölmüş” ve yine medeni kanun uyarınca mahkeme kararı ile ayrılanlar ise “boşanmış” olarak kabul edilmektedir. (Kırımlı, 1998: 61)

1950 yılı nüfus sayımında kullanılan terimlerin biraz daha farklı olduğu görülmektedir. Yine 4 kategori olmak üzere bu terimler; “bekar”, “evli”, “dul” ve “boşanmış” olarak sıralanmaktadır. Bu yıldan sonra 1975 ve 2000 yıllarındaki sayımlarda bu terimlerin değiştiği görülmektedir.

“Bekar” terimi yerine “hiç evlenmemiş”; “dul” terimi yerine ise “eşi ölmüş” terimleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu değişikliğin iki nedeni bulunmaktadır. İlki daha önce evli olduğu halde eşi ölen ya da boşananların kendisini bekar olarak beyan etmesi hatalı sonuçlar vermektedir. İkinci neden ise; eşi ölmemiş ve eşinden mahkeme kararı ile ayrılmış olduğu halde kendisini “dul” olarak beyan edenlerin söz konusu olmasıdır. “Hiç evlenmemiş” terimi bekar olanları dul ve boşanmış nüfustan; “eşi ölmüş” terimi ise dul olanları boşanmış olanlardan ayırmakta ve nüfusun medeni halleri daha sağlıklı analiz edilebilmektedir. (Gürtan, 1969: 149)

Bu çalışmada nüfusun medeni hallere göre dağılımının değerlendirmesinde “hiç evlenmemiş”, “evli”, “eşi ölmüş” ve “boşanmış” kategorileri kullanılmakta ve her kategori ayrı başlıklarda konu edilmektedir.

6.4.1. Hiç Evlenmemiş Olan Nüfusun Özellikleri

Türkiye nüfusu içinde evli olanların oranları daima çok yüksek değerler göstermektedir. Hiç evlenmeyenlerin oranları ise daima çok daha düşük değerlerde olmuştur. Ancak yıllara göre bir değerlendirme yapıldığında görülmektedir ki hiç evlenmeyenlerin oranları giderek artmaktadır. (Bkz. Tablo: B.d.1)

Tablo: b.12) Türkiye Nüfusunun Medeni Hallere Göre Dağılım Oranları (%)

Medeni Haller	1950	1975	2000
Hiç Evlenmedi	22,4	34,2	34,1
Evli	67,9	60,3	60,4
Boşandı	0,8	0,7	1,1
Eşi Öldü	8,9	4,9	4,4

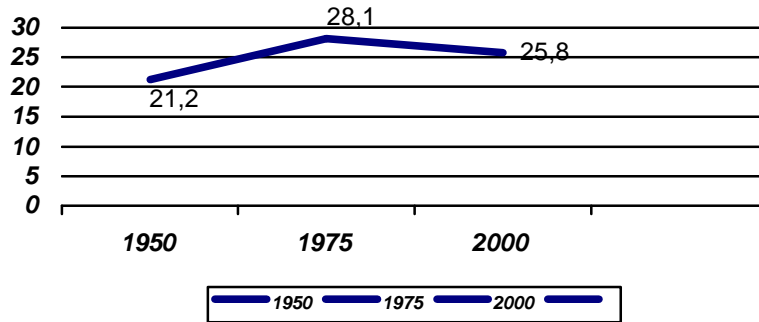
Balıkesir’ de evlilik çağında olan toplam nüfus içinde hiç evlenmeyenlerin oranları ülke genelinde olduğu gibi daima evli nüfus ile kıyaslandığında çok düşük değerler göstermektedir. Ancak yıllar itibariyle bakıldığında evlenme çağında olan toplam nüfus içinde hiç evlenmeyenlerin oranlarında bir artış olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.d.1.1)

Tablo: b.13) Balıkesir Nüfusunun Medeni Hallere Göre Dağılım Oranları (%)

Medeni Haller	1950	1975	2000
Hiç Evlenmedi	21,2	28,1	25,8
Evli	68,5	65,3	66,2
Boşandı	0,8	0,8	1,3
Eşi Öldü	9,5	5,9	6,6

1950 yılında Balıkesir nüfusunda evlenme çağında olduğu halde hiç evlenmemiş olanların oranı %21,0 iken; bu oran 2000 yılı itibariyle %26,0' ya yaklaşmıştır. Her ne kadar 50 yıllık süreçte hiç evlenmeyenlerin oranlarında bir artış söz konusu olmuşsa da; bu süreci iki kısımda değerlendirdiğimizde farklı bir tablo ile karşılaşırız.

Grafik: 24) Balıkesir' de Hiç Evlenmemiş Nüfusun Oranları (%)

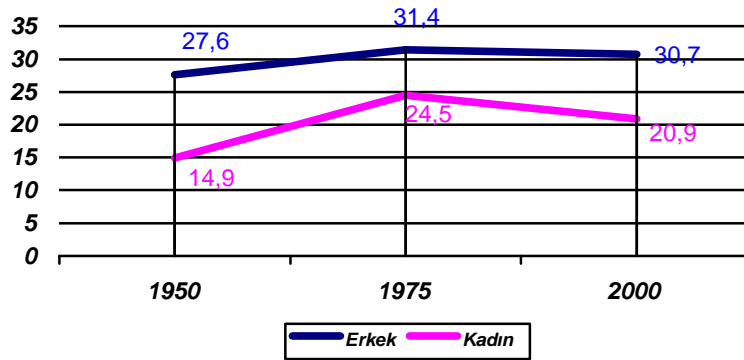

1950-1975 yılları arasında hiç evlenmeyen nüfusun oranı evlilik çağında olan toplam nüfus içindeki artışının 1975 yılı itibariyle negatif yönde olduğu görülmektedir. 1975-2000 yılları arasında hiç evlenmeyenlerin oranlarında bir azalma söz konusu olmuştur. (Grafik: 24)

1975’ de hiç evlenmemiş olanların oranının evlilik çağındaki toplam nüfus içinde %30’ lara ulaşmasına karşılık günümüzde azalma göstermesi dikkat çekicidir. Her ne kadar gelişme düzeyi arttıkça evlenmeme eğilimi artsa da; 1975’ den sonra hiç evlenmeyenlerin oranındaki azalma Türk toplumunda evlenme eğiliminin daima yüksek olması ile ilişkilendirilebilir. Aynı zamanda 50 yıllık süreçte göç hareketleri göz önüne alındığında oranların değişiklikler göstermesi kaçınılmazdır. Her ne şekilde olursa olsun geçmişe göre hiç evlenmeyenlerin oranında bir artış söz konusu olmuştur.

Balıkesir’ de hem erkek hem de kadın nüfus söz konusu olduğunda; hiç evlenmemiş olanların yıllara göre göstermiş olduğu özellikler toplam nüfusun gösterdiği özellikler ile benzer bir yapıdadır.

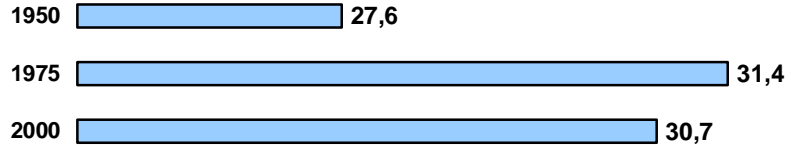
Grafik: 25) Balıkesir’ de Hiç Evlenmemiş Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Oranları (%)

Her iki cins içindeki hiç evlenmemiş olanların oranları, 50 yıllık sürecin ilk yarısında daha çok artmış ve ikinci yarısında azalma göstermiştir. Her ne kadar her iki cins için de, hiç evlenmemiş olanların oranları 50 yıllık süreçte aynı dönemlerde artış ya da azalma göstermiş olsa da; görülen değişimin farklı olduğu oldukça açıktır. (Grafik: 25)

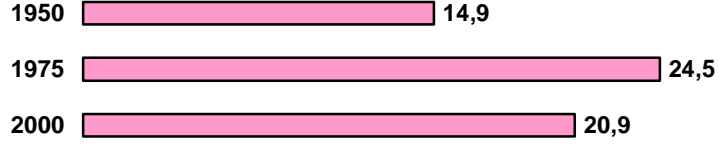
1950-1975 yılları arasında evlenme çağındaki kadın nüfus içindeki hiç evlenmemiş kadınların oranındaki artış; hiç evlenmemiş erkeklerin oranındaki artıştan çok daha yüksek bir değerdedir. Bununla birlikte 1975-2000 yılları arasında ise hiç evlenmemiş kadınların oranındaki azalmanın yine erkeklerin oranındaki azalmadan daha yüksek bir değerde olduğu görülmektedir. (Grafik: 25)

Grafik: 26) Balıkesir’ de Hiç Evlenmemiş Erkek Nüfusun Oranları (%)

1950 yılında evlenme çağındaki toplam erkek nüfusun yaklaşık %28,0' ini hiç evlenmemiş olan erkeklerin teşkil ettiği görülmektedir. Bu oran, 1975 yılında %4,0' ten az bir değerde artarak %32,0 civarına yükselmiştir. 2000 yılı itibariyle her 100 erkekten yaklaşık 31' inin hiç evlenmemiş olduğu görülmektedir ve bu rakam 1975 yılındaki rakama yaklaşık bir değerdedir. (Grafik: 26)

Grafik: 27) Balıkesir’ de Hiç Evlenmemiş Kadın Nüfusun Oranları (%)

Evlenme çağındaki toplam kadın nüfus içindeki hiç evlenmemiş kadınların oranlarının ise her dönemde erkek nüfusunkinden çok daha düşük değerlerde olduğu görülmektedir. (Grafik: 27) Özellikle 1950 yılında hiç evlenmemiş kadınların oranı %15,0 olup, bu değer aynı yıl için erkek nüfus ile kıyaslandığında oldukça düşük bir değerdir. Buna karşılık dikkat çekici bir şekilde 1975 yılında hiç evlenmemiş kadın nüfusun oranı neredeyse %25,0' e yükselmiştir. Bu oran hala erkek nüfusun oranının altında bir değerde olmasına karşılık, aradaki farkın azalmasını sağlayacak ölçüde artmıştır.

1950-1975 yılları arasında toplam nüfus söz konusu olduğunda gözlenen artışın, daha çok kadın nüfusun oranındaki artıştan kaynaklandığı görülmektedir. Söz konusu dönemde hiç evlenmemiş erkeklerin oranının %4,0 değerinde bir artış göstermesine karşılık; hiç evlenmemiş kadınların oranındaki %10' luk artış oldukça dikkat çekicidir. Benzer şekilde 1975-2000 yılları arasında kadın nüfus oranında görülen azalma, erkek nüfus oranındaki azalmanın yanında yüksek bir değer göstermektedir.

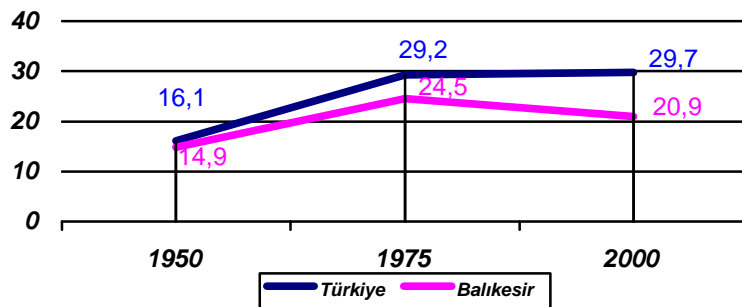
1950 yılında her 100 kadından yaklaşık 15' i hiç evlenmemişken, bu sayı 1975 yılında 25' e yükselmiş ve ardından 2000 yılında 21' e gerilemiştir. Buna karşılık, söz konusu yıllarda erkeklerin daha istikrarlı bir değişim sergilediği görülmektedir. 1950 yılında her 100 erkekte yaklaşık 28' i hiç evlenmemiş iken;

1975 ve 2000 yıllarında bu sayı 30 civarında olup daha dengeli bir durum olduğu görülmektedir. Buna karşılık hiç evlenmeyen kadın nüfusun gösterdiği değişim daha dengesiz bir yapıdadır. (Grafik: 27)

Ülke genelinde hiç evlenmeyen kadın nüfus ile kıyaslandığında; Balıkesir’deki kadın nüfusun değişken yapısı daha net görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.d.1 ve Tablo: B.d.1.1) Ülke genelinde, hiç evlenmeyen erkek nüfusun yıllara göre göstermiş olduğu değişime bakıldığında; Balıkesir’de hiç evlenmemiş erkeklerin oranlarının bu değişime paralel bir değişim gösterdiği görülmektedir. Buna karşılık Balıkesir’deki kadın nüfusun yıllar içinde göstermiş olduğu değişim, ülke genelinden oldukça farklı bir yapıdadır.

Ülke genelinde 1950-1975 yılları arasında her iki cinsin oranlarında yaklaşık değerlerde artış söz konusu olmuştur. 1975-2000 yılları arasında ise gerek erkek gerekse kadın nüfus içindeki hiç evlenmeyenlerin oranında bir önceki yıla göre büyük bir değişim olmamıştır. Her iki cins için de, hiç evlenmeyenlerin oranı daima artış göstermiş; hatta 2000 yılı itibariyle 1975 yılına göre kadın nüfus içindeki hiç evlenmeyen kadın oranı artmıştır. (Grafik: 28)

Grafik: 28) Türkiye’de ve Balıkesir’de Toplam Kadın Nüfus İçinde Hiç Evlenmemiş Kadın Nüfus Oranları (%)

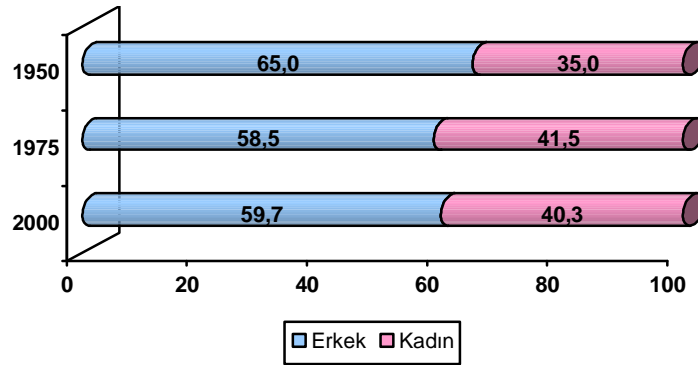
Gerek ülke genelindeki kadın nüfustan gerekse Balıkesir erkek nüfusundan farklı bir eğilim gösteren Balıkesir kadın nüfusunun yıllar içindeki değişimi; Balıkesir toplam nüfusu içinde hiç evlenmeyenlerin oranındaki azalmanın nedenidir demek yerinde olacaktır. Bununla birlikte hiç evlenmeyen kadınların değişimini nüfus hareketleri ile ilişkilendirmek yanlış olmayacaktır. Özellikle hiç evlenmemiş nüfus dışındaki; evli, boşanmış ya da eşi ölmüş olanların yıllara göre dağılımları arasındaki değişime bakıldığında bu durum daha net anlaşılacaktır. Tüm diğer kategoriler göz önüne alınarak bir değerlendirme yapıldığında; özellikle evli nüfusun oranlarının yıllara göre dağılımının her iki cins arasında oldukça dengeli bir yapı sergilediği görülecektir. Bir nüfus içindeki evlenmelerin aynı nüfus içindeki kadın ve erkek nüfus arasında gerçekleştiği düşünüldüğünde; hiç evlenmeyenlerin oranlarının da her iki cins için birbirine yakın olması beklenir.

Balıkesir’ de 1975-2000 yılları arasında kadın nüfus içinde evlenme eğilimi artarken erkek nüfus söz konusu olduğunda böylesi bir durumla karşılaşılmaması; bu dönemde nüfusa göç ile katılan hiç evlenmemiş erkeklerin olduğunu düşündürmektedir. (Bkz. Tablo: B.d.1.1)

Hiç evlenmemiş olan nüfusun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında; erkeklerin oranlarının daima kadınlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Ülke geneli için de söz konusu olduğu gibi; Balıkesir’ de hiç evlenmemiş nüfusun büyük çoğunluğunu erkekler teşkil etmektedir. Ancak yıllar itibariyle bakıldığında hiç evlenmeyen erkeklerin oranında azalma olduğu görülmektedir. Bu durum toplum yapısındaki değişimin doğal bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Kadın nüfusun gerek eğitim durumu gerekse istihdam durumunda pozitif yönde görülen gelişmelere paralel olarak evlenme eğiliminde azalma olmaktadır. Buna paralel olarak hiç evlenmemiş kadın oranlarının artış göstermesinin sonucunda erkek oranlarında azalma olması kaçınılmazdır.

Balıkesir’ de 1950 yılında hiç evlenmemiş nüfusun %35,0’ ini teşkil eden kadınlarının oranı; 2000 yılı itibariyle %40,0’ e yükselmiştir. Ancak önceki yıllara göre kadın nüfus oranları artış göstermiş olsa da, hiç evlenmeyen nüfusun çoğunluğunu daima erkeklerin oluşturduğu ve 2000 yılında da bu durumun hala değişmemiş olduğu görülmektedir. (Grafik: 29)

Grafik: 29) Balıkesir’ de Hiç Evlenmemiş Nüfusun Cinsiyet Dağılımı (%)

Ayrıca hiç evlenmemiş erkek nüfus oranlarının yüksek olmasının bir nedeni de; erkek nüfusun kadın nüfustan daha geç yaşlarda evlenme eğiliminde olmasıdır.

Tablo: b.14) Balıkesir’ de Hiç Evlenmemiş ve Evli Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Medyan Yaşları*

Medeni Hal	1975		2000	
	E	K	E	K
Hiç Evlenmemiş	17,9	16,8	18,8	17,1
Evli	40,9	38,0	44,0	40,3

*Nüfusun yaşlar itibariyle medeni hallerine göre dağılımını yansıtan veriler 1950 yılı nüfus sayımında bulunmamaktadır.

Evlenme çağındaki tüm nüfus göz önüne alındığında erkeklere göre daha erken yaşlarda evlenen kadınların miktarının doğal olarak çok olması oranlar arasındaki farkın açılmasına neden olmaktadır. Balıkesir’ de gerek hiç evlenmemiş gerekse evli nüfusun cinsiyetler itibariyle medyan yaşlarına bakıldığında bu durum net bir şekilde görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.d.2 ve Tablo: B.d.3) Her iki cinsin de medyan yaşlarında yıllar itibariyle bir artış söz konusu olmakla birlikte; erkeklerin medyan yaşları daima kadınlardan daha yüksek değerlerdedir. (Tablo: b.14)

Balıkesir nüfusunda hiç evlenmemiş kadınların oranı 1975-2000 yılları arasında azalma göstermiş olsa da; her iki cinsin de 1950 yılı sonrasında evlenme eğilimlerinde azalmalar olmuş ve hiç evlenmeyenlerin oranları yıllar içinde artış göstermiştir. Her ne kadar yıllar içinde evlenme çağındaki nüfus içinde hiç evlenmeyenlerin oranı artmış ve evlenme yaşlarının değerleri artış göstermiş olsa da; Balıkesir’ de de ülke genelinde olduğu gibi evlilik daima tercih edilen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

6.4.2. Evli Olan Nüfusun Özellikleri

Evlilik, aileyi oluşturmak için gerekli akrabalık bağlarını geliştiren bir kurumdur. İnsan topluluklarının çoğunda evlenme vardır ve dünyaya çocuk getirilmesi, bunların korunması ve eğitimi evliliğin temel amacıdır. Böylece evlilik, “kadın ve erkek arasında gelenek ve göreneğe bağlı olarak şekillenen bir toplumsal anlaşma” olarak tanımlanabilir. (Bulut, 1991: 77)

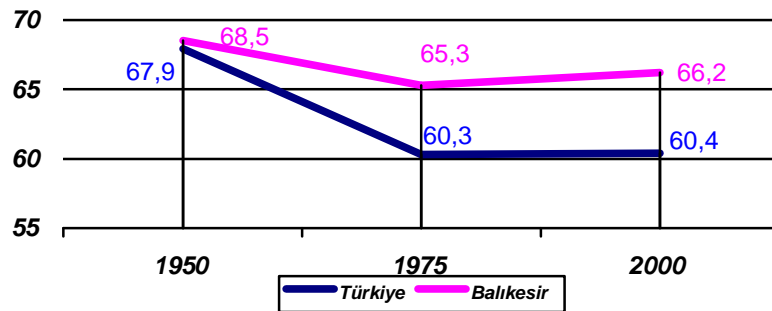
Türkiye’ de Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren nüfusun yeniden oluşmasında aile içinde üreme önemli bir rol oynamıştır. Bununla birlikte; seferberliğin sona ermesi, askerlik hizmetindeki sürenin azalması, ziraat için gerekli

olan verimli toprak kaynaklarının artması ve ekonomik gelişmeler gibi birçok faktör evlenmeyi ve aile oluşumunu güçlendirmiştir. (D.İ.E.,1995: 71) Bu nedenle evlilik daima tercih edilen bir durum olmuştur.

1950'lerden sonra ise hızlanan kentleşme sürecinde de, evlenme çağında olan nüfus içinde evli olanların oranları daima yüksek olmuştur. Hiç evlenmeyenlerin oranlarındaki artış ile birlikte; evli olanların oranlarında az da olsa bir azalma söz konusu olmuştur. Ancak bahsedilen azalmaya rağmen, 2000 yılı itibarıyla ülke genelinde evli olanların oranı %60,0'ın üzerinde bir değerdedir. Evlilik, daima tercih edilen bir durum olmuş ve daima yüksek oranlarda gerçekleşmiştir. (Bkz. Tablo: B.d.1)

Balıkesir nüfusu içinde de ülke genelinde olduğu gibi evli nüfusun oranları daima %60,0'ın üzerinde değerlerde olmuştur. (Bkz. Tablo: B.d.1.1) Bununla birlikte, Balıkesir nüfusunda evli olanların oranları daima ülke genelinden de daha yüksek değerler göstermektedir. 1950 yılından 2000 yılına kadar evli nüfusun ülke genelindeki oranlarındaki azalmaya paralel olarak, Balıkesir nüfusunda da evli olanların oranlarında da azalma olduğu görülmektedir. Ancak Balıkesir' de evlilik çağında olup evli olanların oranlarındaki azalma, ülke geneli ile kıyaslandığında daha düşük değerlerdedir. (Grafik: 30)

Grafik: 30) Türkiye' de ve Balıkesir' de Evli Nüfusun Oranları (%)

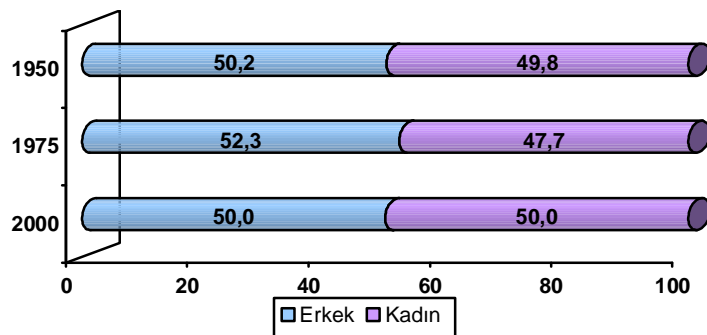

1950 yılında ülke genelinde evli olanlar, nüfusun %68,0' ini teşkil ederken; Balıkesir' de evli olanlar, nüfusun yaklaşık %69,0' unu teşkil etmektedir. Bu yıl itibariyle her ne kadar ülke genelinin üzerinde bir oran söz konusu olsa da aradaki farkın çok olmadığı görülmektedir. 1950-1975 yılları arasında ülke genelinde evli olanların oranında %7,0' lik bir azalma söz konusu olmuşken; Balıkesir ilinde söz konusu oran %3,0 değerinde bir azalma göstermiştir. (Grafik: 31)

1975-2000 yılları arasında ise gerek ülke genelinde gerekse Balıkesir nüfusu içinde evli olanların oranında %1,0' in altında değişen değerlerde bir artış söz konusu olmuştur. Ancak bir önceki dönemde gerçekleşen azalmalar farklı değerler gösterdiğinden, 2000 yılı itibariyle Balıkesir nüfusu içinde evli olanların oranı %66,0 civarında olup ülke genelini yansıtan orandan daha yüksek bir değer göstermektedir.

1950 ve 2000 yıllarında evli olanların yarısını erkek nüfus diğer yarısını ise kadın nüfus teşkil etmekte olup çok dengeli bir yapı olduğu görülmektedir. Ancak çok büyük farklar olmamakla birlikte, 1975 yılında evli olan nüfus içindeki erkek oranının daha yüksek bir değerde olduğu görülmektedir. (Grafik: 31)

Grafik: 31) Balıkesir' de Evli Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Balıkesir nüfusu içindeki evli nüfusun oranları ülke genelinin üzerinde değerler göstermekle birlikte; yıllar içinde göstermiş olduğu değişimde de farklılıklar olduğu görülmektedir.

Balıkesir nüfusu ülke nüfusundan bağımsız ele alındığında; 1950 sonrasında evli olanların oranlarında azalma söz konusu olmuştur. Yıllar içinde evli olanların oranlarında görülen azalma; evlilik çağı olarak kabul edilen yaş aralığındaki nüfusun tamamı üzerinden bir değerlendirme yapılmasına karşılık evlenme yaşının büyümesi ve toplam içindeki oranları etkilemesi ile ilişkilendirilebilir.

1975 yılında Balıkesir’ de evli olan nüfusun 39,5 olan medyan yaşının; 2000 yılı itibariyle 42,2’ ye yükselmesi de bir diğer göstergedir. (Bkz. Tablo: B.d.3) Bununla birlikte nüfusun sosyo-ekonomik durumunda görülen olumlu ya da olumsuz gelişmeler de evlenmelerin daha ilerleyen yaşlarda yapılmasına neden olmaktadır. Ancak daha önce belirtildiği üzere hiç evlenmemek gelişmiş ülkelerde yaygınlaşan bir eğilim olup Türk toplumunun genel özelliğini yansıtmamaktadır.

Balıkesir ilinde yıllar içinde evli olanların oranında azalma olsa da evliliğin daima tercih edilen bir durum olduğu görülmektedir. Kentleşme ve beraberinde gerçekleşen bir gelişme sürecinden söz edildiğinde evlilik vazgeçilen değil geciktirilen bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar kentleşme ve beraberinde gelişme gerçekleştiğinde evlilik hala tercih edilen bir durum olarak karşımıza çıkıyor olsa da; yine aynı süreçte çeşitli faktörlerin etkisi altında terk edildiği durumlar da söz konusu olup evli nüfus içinde boşanma olayları ile de karşılaşılmaktadır.

6.4.3. Boşanmış Olan Nüfusun Özellikleri

Evlilik ile kurulmuş aile grupları fonksiyonlarını yerine getiremez hale geldiğinde; söz konusu ailelerin organizasyonu bozulmaya başlar. Boşanma, böylesi bir durumda çözülmeye başlayan ailenin parçalanması ve evliliğin yasalar dahilinde sona erdirilmesidir. (Kırımlı, 2005) Evlilik kurumunun boşanma ile bitirilmesi gelişmiş ülkelerde oransal olarak daha fazladır. Gelişmiş ülkelerin aksine Türkiye’ de toplam nüfus içindeki boşanma oranları oldukça düşüktür.

1950 ve 1975 yıllarında Türkiye’ de evlilik çağında olan toplam nüfus içinde boşanmış olanların oranının %1,0’ in altında olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.d.1) 2000 yılı itibariyle bu oran %1,1’ e yükselmiş olsa da oldukça düşük bir değerdedir. Bununla birlikte ülke genelinde evlilik çağındaki kadın nüfus içinde boşanmış olanların oranlarının daima erkeklerde görülenden daha yüksek değerlerde olduğu görülmektedir. (Tablo: b.15)

Tablo: b.15) Türkiye’ de Evlilik Çağındaki Toplam Nüfus İçinde Boşanma Oranları (%)

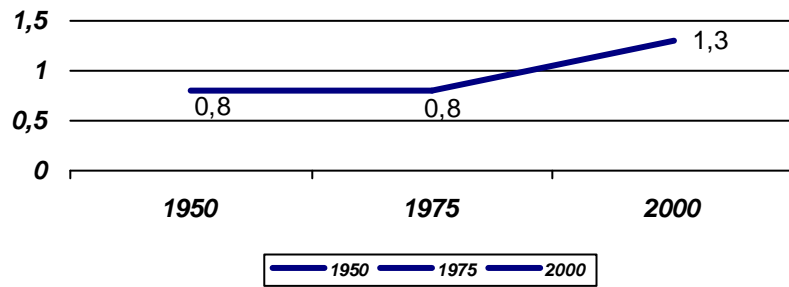
Yıllar	Toplam	Erkek	Kadın
1950	0,8	0,6	0,9
1975	0,7	0,5	0,8
2000	1,1	0,8	1,4

Ancak evlilik çağındaki toplam nüfus içinde bir değerlendirme yapıldığında, her ne kadar düşük bir değerde olsa da; yıllar itibariyle eşinden ayrılmak suretiyle boşanan nüfusun miktarı artmıştır. (Bkz. Tablo: B.d.1)

Balıkesir' de evlilik çağındaki nüfusun içindeki boşanmış nüfusun oranları da, ülke genelinde olduğu gibi düşük değerler göstermektedir. Bununla birlikte 1950 yılı dışarıda tutulmak üzere, Balıkesir' de evlilik çağındaki nüfusun içindeki boşanmış olanların oranının daima ülke genelinden daha yüksek değerlerde olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.d.1 ve Tablo: B.d.1.1)

1950 yılında Balıkesir' de boşanmış olanlar; evlilik çağındaki toplam nüfusun sadece %0,8' ini teşkil etmektedir. Bu oran 1975 yılına kadar hiç değişmemiş, ancak bu yıldan sonra artarak 2000 yılı itibariyle %1,3 olmuştur. Söz konusu artış 30-59 yaş aralığında meydana gelmiş olup, daha genç ve daha yaşlı olan nüfusun yıllar içinde boşanma oranlarında azalmalar olmuştur. (Bkz. Tablo: B.d.4)

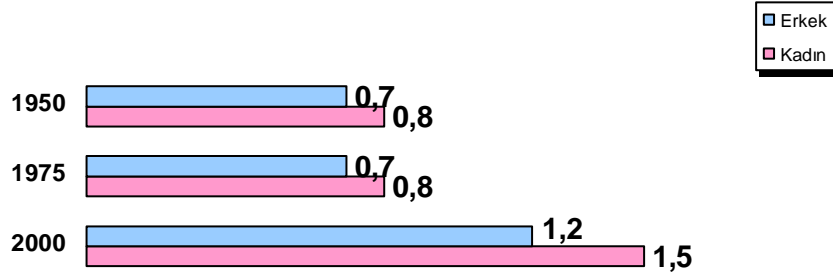
Grafik: 32) Balıkesir' de Evlilik Çağındaki Toplam Nüfus İçinde Boşanmış Olan Nüfusun Oranları (%)

1975-2000 yılları arasında boşanmış olanların oranında görülen %0,5' lik artış çok küçük bir değer gibi görünse de; bir önceki dönemde hiç değişme olmadığını ve bu oranların daima düşük değerlerde olduğunu hesaba katarak bu

artışın önemli bir artış olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. (Grafik: 32) 1975 yılından sonra görece olarak önemli bir artış göstererek %1,3'e yükselen boşanmış olanların oranları; cinsiyetler itibariyle farklılıklar göstermektedir. (Grafik: 33)

Grafik:33) Balıkesir' de Cinsiyet İtibariyle Boşanma Oranları (%)

1950 ve 1975 yıllarına bakıldığında, her iki yılda da boşanmış kadınların, evlilik çağındaki toplam kadın nüfusunun %0,8' ini teşkil ettiği görülmektedir. Söz konusu yıllarda boşanmış erkeklerin oranı %0,7 olup; bu oran kadınların gösterdiği orandan daha düşük bir değerdedir. 2000 yılında ise erkek nüfusun %1,2' sinin boşanmış olduğu ve bu oranın kadınların gösterdiği orandan diğer yıllara göre daha düşük olduğu görülmektedir. (Grafik: 33)

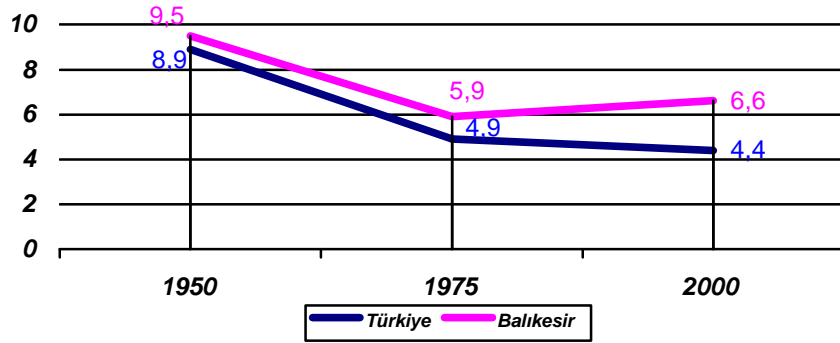
Her üç yıla da bakıldığında, evlilik çağındaki erkek nüfus içindeki boşanmış erkeklerin oranlarının; kadın nüfus içindeki boşanmış kadınlardan daha düşük değerlerde olduğu görülmektedir. Bu durum, boşanmış olan erkeklerin yeniden evlenme eğilimlerinin kadınlardan daha fazla olması ile ilişkilendirilebilir.

1950 yılından 2000 yılına kadar, boşanmış olan nüfusun oranında çok küçük bir artış olmasına karşılık bu artış; söz konusu rakamlar daima çok düşük olduğundan önemlidir.

6.4.4. Eşi Ölmüş Olan Nüfusun Özellikleri

Tıp alanındaki gelişmelere paralel olarak ölüm oranlarındaki azalmalar ve insan ömrünün uzaması ile birlikte, eşi ölmüş olanların oranlarında azalma söz konusu olmaktadır. Türkiye toplam nüfusu içindeki eşi ölmüş olan nüfusun oranlarında görülen azalma, kuşkusuz Balıkesir nüfusu içinde geçerli bir durumdur.

Grafik:34) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Eşi Ölmüş Olan Nüfusun Oranları (%)

Balıkesir’ de evlilik çağında olan toplam nüfus içinde, eşi ölmüş olanların oranı 1950 yılında %10,0 civarında iken; bu oran 1975 yılı itibariyle %6,0’ ya gerilemiştir. (Bkz. Tablo: B.d.1.1) 1975 yılından sonra ise bu oranda çok büyük bir artış olmamıştır. 2000 yılı itibariyle Balıkesir’ de evlenme çağında olan her 100 kişiden yaklaşık 7’ sini eşi ölmüş olanların teşkil ettiği görülmektedir. (Grafik: 34)

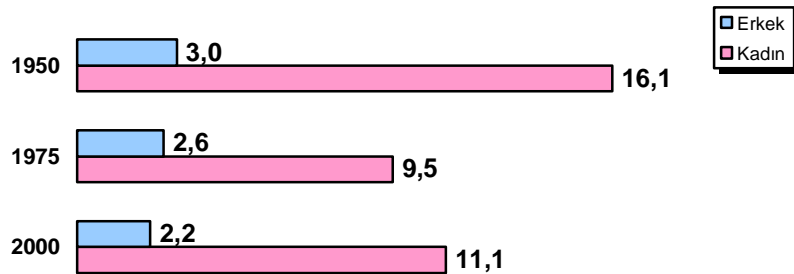
Eşi ölmüş olan nüfus söz konusu olduğunda, eşi ölen kadınların oranı daima erkeklere göre çok yüksek değerler göstermektedir. Bu durum Balıkesir nüfusuna özgü olmayıp, ülke genelinde geçerli olan bir durumdur. Dünyanın her yerinde

erkeklerin doğumdan itibaren hayatta kalma olasılığı kadınlardan daha düşüktür. Bu nedenle hemen her toplumda, ileri yaşlarda kadınların eşini kaybetme ve yalnız kalma olasılığı daha yüksektir. (Kırımlı, 2006) İlerleyen yaşlar söz konusu olduğunda, eşi ölmüş olan kadın miktarı katlanarak artmaktadır. (Bkz. Tablo: B.d.5)

Bununla birlikte gerek hastalıklar gerekse kazalar söz konusu olduğunda, erkek nüfus kadınlara oranla daha riskli bir gruptur ve hemen her yaş aralığında eşlerden birinin ölme durumu söz konusudur. (Bkz. Tablo: B.d.5) Bu nedenlerle eşi ölenlerin bir daha evlilik yapmaması durumunda bile; kadın oranlarının daha yüksek olması kaçınılmazdır. Ancak boşanma olaylarında olduğu gibi eşin ölmesi durumunda da, erkek nüfusun evlenme eğilimi kadın nüfustan daha fazla olmakta ve bu da oranlara yansımaktadır.

Balıkesir’ de eşi ölmüş erkek nüfusun yıllar itibariyle azalma gösteren oranlarının, daima %3,0’ ün altında olduğu görülmektedir. Buna karşılık kadın nüfus için bu oranlar son derece yüksek değerlerdedir. (Grafik:35)

Grafik: 35) Balıkesir’ de Eşi Ölmüş Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Dağılımı (%)

Erkek nüfus söz konusu edildiğinde; her dönem düşük olan değerlerin 1950-2000 yılları arasında sürekli azaldığı görülmektedir. Eşi ölmüş kadınların oranları

ise bu sürecin ilk yarısında azalmış; ikinci yarısında ise artmıştır. Her ne kadar 1950 yılında eşi ölmüş olan kadınların oranı %16,0 gibi yüksek bir değer iken; 2000 yılı itibariyle %11,0' lere gerilemiş olsa da bu oran oldukça yüksek bir değer taşımaktadır. (Grafik: 36)

6.4.5. Sonuç

1950' lerden sonra hızlanan kentleşme artan oranlarda nüfusu kent alanlarına kaydırmış ve yeni aileler kentleşme ve sanayileşmenin üretim üzerindeki etkinin daha fazla olduğu ve eğitimin önemli olduğu çevrelerde oluşmuştur. Bu durum hiç evlenmemiş olan nüfusun artmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra; boşanmış nüfusun oranları çok fazla olamamakla birlikte artmış; eşi ölmüş olanların oranları ise azalmıştır.

Gelişmiş ülkelerde hiç evlenmemek giderek yaygınlaşan bir durumdur. Buna karşılık hiç evlenmemek Türkiye toplumuna has bir özellik değildir. Ülke genelinde olduğu gibi Balıkesir nüfusunda da evli olan nüfusun oranları daima %60,0' ların üzerinde olmuştur. Ancak 1950 yılından sonra hiç evlenmeyenlerin oranlarında artış söz konusu olmuştur. Bu artış ülke genelinde gözlenen artıştan daha fazladır. Söz konusu artış daha çok kadınların bekar kalma eğilimlerinin artması sonucunda gerçekleşmiştir. Bu durum 1950-2000 yılları kadın nüfusun eğitim seviyesinin artması ve ekonomik yapıya daha çok katılması ile ilişkilendirilmektedir.

6.5. BALIKESİR NÜFUSUNUN EĞİTİM YAPISI

Bu bölümde Balıkesir nüfusunun eğitim yapısı konu edilmektedir. “Eğitim” oldukça spesifik bir konu olduğundan öncelikle eğitimin tanım ve tarifini yapmak yerinde olacaktır.

Antropolojik anlamda eğitim insanın doğduğu andan itibaren başlayan ve tüm hayatı boyunca devam eden bir süreç olarak tanımlanır. (Erdentuğ, 1981: 8) Doğumla başlayıp, ölene kadar devam eden bu süreçte insanın yaratmış olduğu yapay çevreye uyum sağlaması; bu yapay çevrenin elemanları ve kuralları ile gerçekleşmektedir. Anne-baba, akrabalar, eş, dost ve arkadaşlarından başlayarak sokak, okul, iş yeri, ve çeşitli kuruluşlar ile basın, radyo, televizyon, sinema gibi iletişim araçları bu uzun eğitim süreci içinde yer alırlar. Bununla birlikte eğitim dediğimizde akla bu kadar kapsamlı bir süreç değil; okullarda yürütülen eğitim gelmektedir.

Akkayan “Eğitim, Göç ve Güvenlik” makalesinde eğitimi; formal eğitim ve informal eğitim olmak üzere iki grupta ele alarak eğitim konusunda söz konusu ayrımı ortaya koyan en aydınlatıcı tanımlamayı yapmıştır. Bu tanıma göre “ resmi bir organizasyona dayalı kurumsal eğitime formal; resmi olmayan ve ilk belirtilenin dışında kalan eğitim sürecine ise informal eğitim” denilmektedir. (Akkayan, 1986b:170)

İnformal eğitim insanın hayatı boyunca hemen hemen bulunduğu her yerde, kimi zaman farkında olunmaksızın devam eden bir süreçtir. Hayat boyu süren bu süreçte informal eğitim insanın kültüre uyum sağlaması adına sosyalleşme ve kültüre edilmesi olup önemi tartışmasız çok büyüktür. Bu uzun sürecin bir bölümünü kapsayan formal eğitim ise ancak insan hayatının çok kısa bir bölümünü kapsamaktadır. Formal eğitim belirli bir plan ve yöntem dahilinde okullarda verilen eğitimidir. Bu bölümde Balıkesir nüfusunun eğitim yapısı formal eğitim dediğimiz kurumsal eğitim kapsamında ele alınmaktadır.

Türkiye’de kurumsal eğitimin gelişimi ve önem kazanıp yaygın hale gelmesi çok yeni bir gelişmedir. Bu nedenle Balıkesir nüfusunun eğitim yapısını konu edinmeden önce Türkiye’de kurumsal eğitimin gelişimini konu edinmekte yarar vardır.

6.5.1. Türkiye’de Kurumsal Eğitimin Gelişimi

Türkiye’de cumhuriyetin ilanından sonra ülkenin kalkınması ve ekonomik büyümenin sağlanması için öncelikli olarak ülke insanının yeni yapıya ve gelişmelere uyum sağlaması hedeflenmiştir. Toplumların yeni gelişmelere kolayca uyumlarını sağlayacak olan değişme, bireylerin eğitimi ile gerçekleşeceğinden eğitim konusu önem kazanmıştır. Ancak cumhuriyetin ilanından sonraki ilk dönemde ülke nüfusunda okuma yazma bilenlerin oranı %10’u bile geçmemektedir. (Akkayan, 1979: 43) Böylesi bir ortamda kalkınma ve gelişmenin sağlanması mümkün değildir. Bu nedenle öncelikle nüfus yapısının değişmesi gerekliliği ve bu konuda eğitimin rolü her zamankinden daha fazla anlaşılmış ve nüfusun okuma yazma öğrenmesini sağlamak ilk hedef olmuştur.

Latin alfabesinin kabulü okuma yazma bilen nüfusun oranını arttırmak için yapılan girişimlerden ilki ve en önemlisi olmuştur. Harf devriminin yapıldığı 1928 yılından sonra nüfusun okuma yazma öğrenmesi için yapılan diğer tüm çalışmalar ile birlikte okuma yazma bilenlerin oranı sürekli artış göstermiştir.

Kalkınma ve ekonomik büyümenin sağlanması için ise okur-yazarlığa işlevsellik kazandırmak; yani nüfusun okullaşmasını sağlamak gerekmektedir. (Kaya, 1998: 15) Bu nedenle cumhuriyetin ilk yıllarında formal eğitimin ilk adımı olan okur-yazarlığın gelişmesi için girişilen çabaların yanı sıra; nüfusun eğitiminin sürekliliğini sağlamak adına büyük çabalar harcanmıştır.

1924'te yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat (öğretim birliği) kanunu ile tüm medreseler kaldırılmıştır. 1926 yılında Milli Eğitim Bakanlığı kurulmuş ve kurumsal eğitim faaliyetlerini yürütmek devletin görevi ve politikası haline gelmiştir. Kurumsal eğitimin ilk basamağı olan ilkokul zorunlu hale getirilmiş ve nüfusun okuma-yazma öğrenmesinin yanı sıra devletin tercihleri doğrultusunda bedensel, zihinsel ve ahlaksal gelişimini sağlamak hedeflenmiştir. (Akkayan, 1986b: 174) Devletin üstlendiği eğitim-öğretim hizmetleri çok daha geniş bir alana yayılmış ve nüfusun eğitim seviyesinde önemli gelişmeler söz konusu olmuştur.

Okuma yazma öğrenimi ve ilkokul seviyesindeki eğitimin kurumsal eğitimin ilk basamağı olduğu cumhuriyetin ilk yıllarından bugüne dek gelinen seviye çok önemli gelişmelerin olduğunun göstergesidir. Zorunlu temel eğitim seviyesi olan 5 yıllık ilkokul eğitimi; 1997 yılı itibariyle 8 yıllık ilköğretim seviyesine yükselmiştir. Günümüzde artık kurumsal eğitimin ilk basamağı zorunlu temel eğitim öncesinde; okul öncesi eğitimi ile başlamaktadır. Bununla birlikte zorunlu eğitim sonrasında gelen basamaklar olan; lise ve üniversite eğitimi de geçmiş dönemlere oranla önem kazanmış ve rakamsal olarak gelişme göstermiştir.

Bununla birlikte Türkiye'nin sosyo-ekonomik yönden önemli değişmelere sahne olmaya başladığı 1950 yılında hala kurumsal eğitimin ilk basamağının okuma yazma öğrenimi olduğu görülmektedir. 1950 yılında Türkiye' de okuma yazma bilenler nüfusun yaklaşık %33,0' ünü teşkil etmektedir. (Bkz. Tablo: B.e.1) Okuma yazma bilen nüfus neredeyse bilmeyenlerin yarısı kadardır. Bu yıldan sonra ise okuma yazma bilen nüfusun oranı sürekli olarak artmıştır. (Tablo: b.16)

Tablo: b.16) Türkiye Nüfusunun Okuma Yazma Bilme Durumuna Göre Dağılımı (%)

Yıllar	Okuma Yazma Bilen	Okuma Yazma Bilmeyen
1950	32,5	67,5
1975	63,7	36,3
2000	87,3	12,7

2000 yılı itibariyle ise okuma yazma bilenlerin oranı %90,0' lara yaklaşmıştır. Ancak nüfusun hala %10,0' undan fazlasının okuma yazma bilmediği görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra ülkedeki okur-yazar oranının %10,0 seviyesinde olduğu düşünüldüğünde; 2000 yılı itibariyle okuma yazma bilmeyen nüfusun %10,0' lar civarına gerilemiş olması kuşkusuz çok önemli bir gelişmedir.

Uluslar arası örgütlerin yürüttüğü çeşitli araştırmalar sonucunda okuma yazma bilenlerin oranının gelişmiş ülkelerde %90,0-%100,0 arasında olduğu tespit edilmiş olmakla birlikte (Kaya, 1998: 4); Türkiye 2000 yılı itibariyle bu bağlamda gelişmiş ülkeler seviyesine erişmiştir.

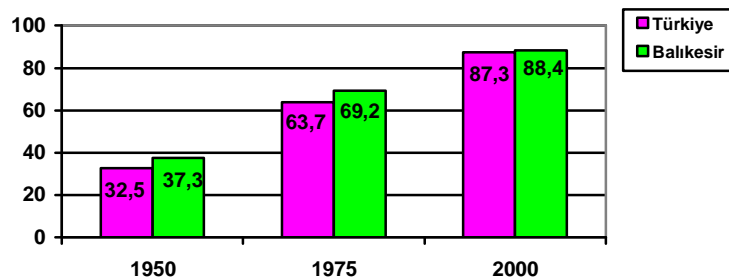
Ancak kuşkusuz bölgesel farklılıklar da bulunmaktadır. Ülkenin her yerinde okuma yazma bilenlerin oranları aynı değerlerde değildir. Bu oran, doğudan batıya; büyük kentlerden orta ve küçük kentlere; kentlerden kırsal yerleşmelere kadar hemen her yerde büyük farklılıklar göstermektedir. Özellikle 1950-2000 yılları arasında geçen 50 yıllık sürecin ilk yarısında daima ülkenin batı kesimindeki illerin gösterdiği değerler, ülke genelinin üzerinde olmuştur. (Akkayan, 1979: 46-48)

Balıkesir bu illerden birisi olup; cumhuriyet tarihi boyunca okuma yazma bilen nüfusun oranları daima ülke ortalamasının üzerinde olmuştur. (D.İ.E., 2000b: 47) 1950 yılında hala okuma yazma bilenlerin oranı %30,0' lar civarında olduğundan; Balıkesir nüfusunun 1950 yılından sonra eğitim durumunda meydana gelen değişimi konu edinmeden önce, okuma yazma durumu konu edilecektir.

6.5.2. Balıkesir Nüfusunun Okuma Yazma Durumu

Balıkesir nüfusunda okuma yazma bilenlerin oranları, gerek 1950 yılı öncesinde gerekse sonrasında daima Türkiye genelinin üzerinde değerlerde olmuştur. 1950 yılında ülke nüfusunun yaklaşık %33,0' ü okuma yazma bilirken; Balıkesir' de bu oran %37,0 olarak karşımıza çıkmaktadır. (Bkz. Tablo: B.e.1.1)

Grafik: 36) Türkiye' de ve Balıkesir' de Okuma Yazma Bilenlerin Oranında Gözlenen Değişim (%)

Buna karşılık ülke genelinin üzerinde okuma yazma bilen nüfus barındırsa da; 1950-2000 yılları arasında Balıkesir’ de ülke genelinin çok üzerinde bir artış söz konusu olmamıştır. Özellikle 2000 yılında aradaki farkın kapanmaya yaklaştığı görülmektedir. (Grafik: 36)

Her ne kadar 50 yıllık süreçte aradaki fark azalmış olsa da; 2000 yılında hala Balıkesir’ de okuma yazma bilen nüfusun oranı ülke genelinin üzerindedir. Bununla birlikte cinsiyetler itibariyle bir kıyaslama yapıldığında oldukça ilginç bir tablo ile karşılaşmaktadır. Kuşkusuz Balıkesir’ de gerek erkek gerekse kadın nüfusun okuma yazma oranları ülke genelindeki erkek ve kadın nüfusun gösterdiği oranların üzerindedir. Ancak dikkat çekici olan kadın nüfusun ülke genelindeki kadın nüfusa göre gösterdiği farkın; erkek nüfusun gösterdiğinden daima daha fazla olmasıdır. (Bkz. Tablo: B.e.2 ve Tablo: B.e.2.1)

Tablo: b.17) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Cinsiyetler İtibariyle Okuma Yazma Bilen Nüfusun Oranları (%)

Yıllar	Türkiye		Balıkesir	
	E	K	E	K
1950	45,5	19,4	49,3	25,0
1975	76,2	50,5	78,2	59,3
2000	93,9	80,6	93,7	82,9

6.5.2.1. Balıkesir Nüfusunun Cinsiyetler İtibariyle Okuma Yazma Durumu

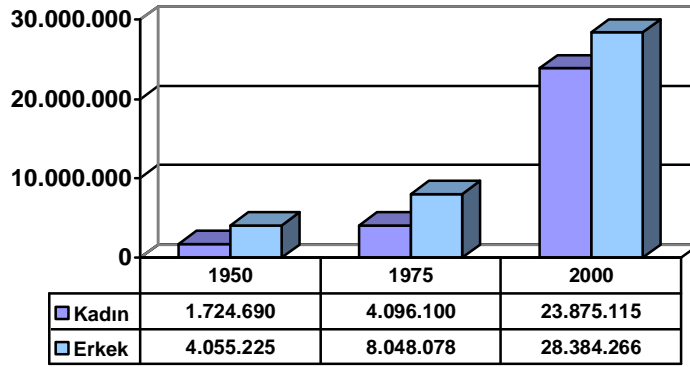
Bu bölümde Balıkesir kadın nüfusunun ve erkek nüfusunun okuma yazma durumları iki ayrı başlıkta konu edilmektedir. Bunun nedeni kadın nüfus ile erkek nüfusun okuma yazma durumları arasında farkın vurgulanmasının yanı sıra; yıllar içinde gösterdikleri gelişmenin de farklı olmasıdır.

Türkiye’ de okuma yazma bilen nüfusun cinsiyetler itibariyle bir değerlendirmesi yapıldığında; kadın nüfusun okuma yazma oranlarının daima erkeklerden düşük olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.e.2) Bu durum sadece Türkiye’ ye özgü olmayıp; gelişmiş ya da gelişmekte olan birçok ülkede de kadının eğitimi erkeklere oranla da düşük bir seviyede kalmıştır. (Tezcan, 1997: 102) Genel olarak dünyadaki bazı ülkelerde ve Türkiye’ de söz konusu olan bu farkın nedeni sosyo-kültürel engellerdir. (Akkayan, 1986a: 204) Özellikle geçmişten bugüne kadın ve erkek bütün bireyler için kurumsal eğitimin ilk basamağı olan ilköğretimin zorunlu olmasına karşılık söz konusu olan mevcut fark bunun bir göstergesidir.

Kadın ve erkek yasalar önünde eşit haklara sahip olduğu halde; kadınların bu haklardan mahrum kalmasına neden olan sosyo-kültürel engeller eğitim alanında fırsat eşitliğinin olmamasına neden olmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği; hiçbir ayırım söz konusu olmaksızın her bireyin eğitim hakkından yararlanması anlamına gelmektedir. Ancak kadın nüfus bu haktan çoğunlukla mahrum kalmıştır ve bu durum günümüzde hala geçerliliğini korumaktadır. Ancak geçmişten bugüne kadınlar lehine büyük gelişmeler söz konusu olmuştur.

Özellikle 1950 yılından sonra okuma yazma bilen kadın ve erkeklerin frekanslarındaki artışın kadınlar lehine olması, bu gelişmenin bir göstergesidir.

Grafik:37) Türkiye’ de Okuma Yazma Bilen Nüfus İçinde Kadın ve Erkek Nüfusun Frekanslarındaki Artış (N)

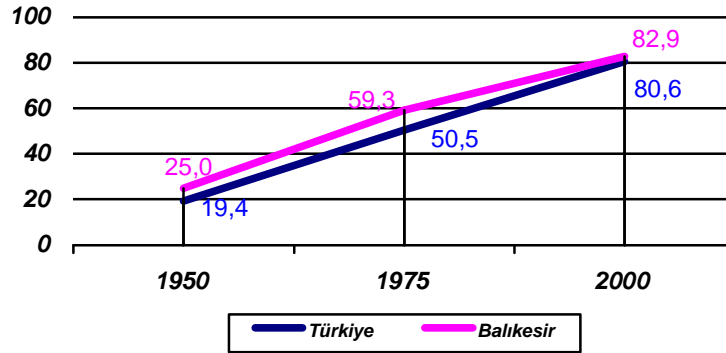
1950-2000 yılları arasında erkek nüfusun frekansı 7 kat artarken; kadın nüfusun frekansı 14 katlık bir artış göstermiştir. (Bkz. Tablo: B.e.2) Her ne kadar 2000 yılı itibariyle okuma yazma bilenlerin çoğunluğunu erkekler teşkil etse de; kadın nüfusun eğitim imkanlarından yararlanma şansının geçmişten günümüze büyük oranda arttığı görülmektedir. (Grafik: 37)

Ülkenin okuma yazma oranının daima daha fazla olduğu batı bölümünde yer alan Balıkesir İli’ nde kadın nüfus, eğitime katılma anlamında daima ülke genelindeki kadınlara oranla daha şanslı bir konumda olmuştur.

6.5.2.1.1. Kadın Nüfusun Okuma Yazma Durumu

Türkiye’ de 1950 yılında kadın nüfusun okuma yazma oranı %20,0 bile değilken; Balıkesir kadın nüfusunun oranı %25,0’ tir. (Bkz. Tablo: B.e.2 ve Tablo: B.e.2.1) Kuşkusuz bu değer yüksek bir değer değildir. Ancak kadın nüfus söz konusu olduğunda, özellikle geçmişte, oranların daima çok düşük olduğu unutulmamalıdır. 1950 yılında olduğu gibi İl’ deki kadın nüfus, okuma yazma bilme bakımından ülke geneline göre her dönem çok daha iyi durumda olmuştur. Bununla birlikte 1950-2000 yılları arasında göstermiş olduğu gelişim de; ülke genelindeki kadın nüfusun gösterdiği gelişimin üzerindedir.

Grafik: 38) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Toplam Kadın Nüfus İçinde Okuma Yazma Bilen Kadınların Oranlarının Artışındaki Değişim (%)

1950-1975 yılları arasında ülke genelinde kadınlar lehine gerçekleşen gelişmelerden, Balıkesir kadın nüfusunun çok daha fazla etkilendiği görülmektedir. Aradan geçen 25 yıllık süreçte, ülke genelindeki kadınların okuma yazma bilme oranı %30,0’ luk bir artış gösterirken; Balıkesir kadın nüfusunun gösterdiği artış %35,0’ lere yaklaşmıştır.

Her dönem ÷lke'deki kadınların lehine gerekleŒen geliŒmelerden Balıkesir kadını daha fazla etkilenmiŒ olup özellikle 1950-1975 yılları arasında bu durumun daha dikkat çekici olduğu gr÷lmektedir. 1975-2000 yılları arasında ise Balıkesir kadın n÷fusu içinde okuma yazma bilenlerin oranındaki artıŒ bir önceki döneme göre ÷lke genelinin altında seyretmiŒtir. (Grafik: 38)

÷lke genelinde kadınlar erkeklerle eŒit haklara sahip olmadığı gibi; kadınlar arasında da eŒit haklardan söz etmek m÷mk÷n değildir. ÷lkenin batısındaki kadınlar daima ÷lke genelindeki kadınlara göre daha Œanslı olmuŒlardır. Bununla birlikte söz konusu dönemde ÷lkenin her kŒesinde kadın n÷fusun eğitim alanında eŒit fırsatlara sahip olması için y÷r÷t÷len alıŒmalar ön plana ıkmıŒtır. GemiŒ dönemlere oranla ÷lke genelindeki kadınların; ÷lkenin batısında kalan kadınlarla eŒit fırsatlara eriŒmesi ile birlikte söz konusu tablo ortaya ıkmıŒtır.

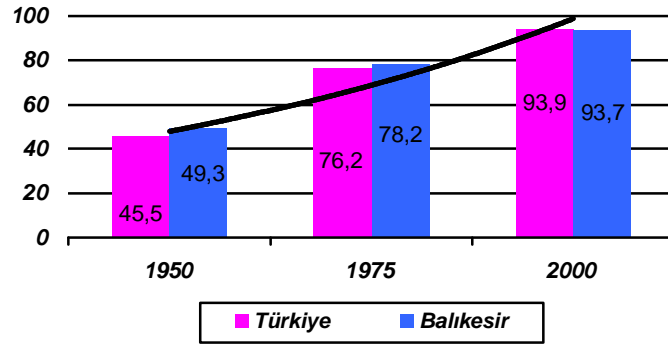
Bu nedenle 1975-2000 yılları arasında Balıkesir kadın n÷fusunun bir önceki döneme göre ÷lke geneline göre daha az geliŒme gösterdiğini söylemek yerine; ÷lke genelindeki kadın n÷fusun bu dönemde Balıkesir kadın n÷fusunun sahip olduğu imkanlara daha fazla yaklaŒtıėını söylemek daha doğru olacaktır. Ancak 2000 yılı itibariyle Balıkesir kadın n÷fusunun kadın n÷fusunun okuma yazma oranı hala ÷lke genelinin üzerindedir.

G÷n÷m÷zde T÷rkiye' de her 100 kadından 80' i; Balıkesir' de ise her 100 kadından 83' ü okuma yazma bilmektedir. (Bkz. Tablo: B.e.2 ve Tablo: B.e.2.1)

6.5.2.1.2. Erkek Nüfusun Okuma Yazma Durumu

1950 yılında, Balıkesir erkek nüfusunun neredeyse yarısının okuma yazma bildiği görülmektedir. Türkiye’ de okuma yazma bilen erkeklerin, toplam erkek nüfusun yaklaşık %46,0’ sını teşkil ettiği bu yıl; ildeki oran %50,0 civarındadır. (Bkz. Tablo: B.e.2 ve Tablo: B.e.2.1)

Grafik: 39)Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Toplam Erkek Nüfus İçinde Okuma Yazma Bilen Erkeklerin Oranlarının Artışındaki Değişim (%)

1950 yılından sonra, Balıkesir erkek nüfusunun okuma yazma bilme durumunda gözlenen değişim, ülke genelinin altında bir artış ile seyretmiştir. 1975 yılına gelindiğinde, erkek nüfusun okuma yazma bilme oranının hala ülke genelindeki erkek nüfusun üzerinde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte aradaki farkın azalmış olması dikkat çekicidir. Nihayet 2000 yılına gelindiğinde ise söz konusu oranın, ülke genelinde erkek nüfusun gösterdiği oranın altına düştüğü görülmektedir. Ancak 2000 yılı itibariyle Balıkesir erkek nüfusunun %93,7’ si; Türkiye erkek nüfusunun ise %93,9’ u okuma yazma biliyor olup; aradaki fark son derece küçüktür.

Her ne kadar kadın nüfus için olduğu kadar belirgin olmasa da; ülkenin her yerinde erkeklerin eğitim imkanlarından eşit yararlanmadığı da bir gerçektir. Dolayısıyla 1950 yılında Balıkesir erkek nüfusunun ülke genelinin üzerinde okuma yazma biliyor olması anlaşılabilir. Her ne kadar kadın nüfus için olduğu kadar belirgin olmasa da; ülkenin her yerinde erkeklerin eğitim imkanlarından eşit yararlanmadığı da bir gerçektir. Dolayısıyla 1950 yılında Balıkesir erkek nüfusunun ülke genelinin üzerinde okuma yazma biliyor olması anlaşılabilir.

Balıkesir’ de yıllar itibariyle okuma yazma bilmeyen erkek nüfus oranının ülke genelinin altında bir artış göstermesi dikkat çekicidir. Bu noktada Balıkesir’ in kentleşme sürecinde almış olduğu iç göçlerle gelenlerin daha çok erkekler olduğu; özellikle 1975 yılında 15-64 yaş aralığında olan erkek nüfus miktarının kadınlara göre fazla olduğu hatırlanmalıdır. Bu dönemde Balıkesir’ e göç eden nüfusun nitelikleri ile ilgili bir bilginiz bulunmamaktadır. Ancak söz konusu yaş grubunda olup ekonomik nedenlerle göç ile gelmiş olan okuma yazma bilmeyen erkek nüfusun varlığının bu tabloyu yaratmış olabileceği düşünülmektedir. Çünkü Balıkesir her dönem ülkenin bütün illerinden sürekli göç alan bir il olmuştur.

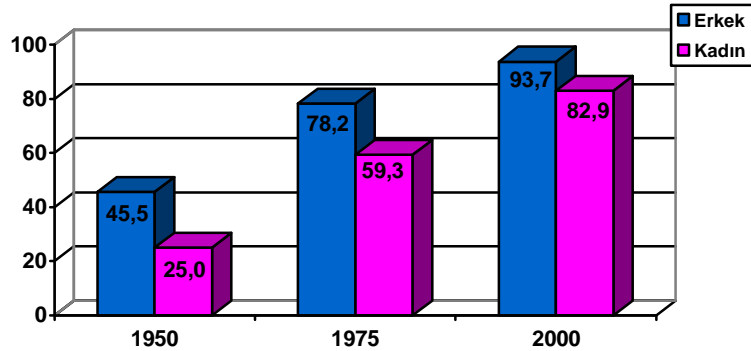
Dışarıdan katılan nüfus grubunun nitelikleri ile birlikte katılımın gerçekleştiği nüfus grubunun nitelikleri de değişecektir. Ayrıca Balıkesir nüfusundan ayrılarak başka bir iskan ünitesine giden bir nüfus grubunun varlığı da kuşkusuz söz konusudur. Her ne kadar bu çalışmada kullanılan veriler arasında bu tarz bir bilginiz bulunmasa da; her nüfus grubunda eğitim durumu bakımından daha nitelikli olan kitlenin daha iyi imkanlara kavuşabileceği başka yerlere göç etme olasılığının olduğu da unutulmamalıdır.

Bu durum sadece erkek nüfus için değil; kadın nüfus için de geçerli bir durumdur. Ancak erkek nüfusun okuma yazma oranlarının daima daha fazla olmasına karşılık; yıllar itibariyle ülke genelinin altına düşmesi daha çarpıcı olup iç göçlerin izlerini daha fazla taşıdığı düşünülmektedir.

1950-2000 yılları arasında, kadın nüfus içinde okuma yazma bilenlerin oranının %60,0' lık bir artış göstermesine karşılık; erkek nüfusun söz konusu oranındaki artışın %48,0' de kalması da bu düşünceyi desteklemektedir. Kuşkusuz yıllar içinde kadın nüfusun erkek nüfusla eşit imkanlara daha fazla erişmesi ile birlikte gösterdiği artış daha fazla olacaktır. Ancak Balıkesir' in okuma yazma oranlarının daima ülke genelinin üzerinde olduğu ve eğitimde fırsat eşitliğinin daha çok söz konusu olduğu da unutulmamalıdır.

Tüm bunların yanı sıra eğitimde fırsat eşitliğinin daha çok söz konusu olduğu bir il olmasına karşılık, Balıkesir' de okuma yazma bilen erkekler ülke genelinde her yerde olduğu gibi kadın nüfusun üzerindedir.

Grafik: 40) Balıkesir' de Toplam Erkek ve Kadın Nüfus İçinde Okuma Yazma Bilenlerin Oranları (%)

İç göçler ile nüfusa katılan erkeklerin, Balıkesir erkek nüfusunun okuma yazma oranlarını etkilediği düşünülse de, okuma yazma bilen nüfusun cinsiyet dağılımına baktığımızda; Balıkesir erkek nüfusunun okuma yazma oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. (Grafik: 40)

2000 yılı itibariyle Balıkesir’ de her 100 erkekten yaklaşık 94’ ü; her 100 kadından ise 83’ ü okuma yazma bilmektedir. (Bkz. Tablo: B.e.2) Günümüzde cinsiyetler arasında böylesi bir fark olması olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir. Ancak erkek nüfus ile eğitimde eşit fırsatlara sahip olmayan kadınların geçmişten bugüne göstermiş olduğu artış her şeye rağmen olumlu bir gelişmedir.

Okuma yazma bilen nüfusun oranındaki artışın sonucu olarak okuma yazma bilmeyen nüfus ileriki yaşlarda birikmeye başlamıştır. 1975 yılında okuma yazma bilmeyen nüfusun ortalama yaşı 41,5 iken; 2000 yılında ortalama yaş 52’ ye yükselmiştir. (Bkz. Tablo: B.e.5.1)

Okuma yazma bilmeyen nüfusun yaşlanıyor olmasının nedeni; zorunlu eğitim ile birlikte erken yaşlarda okuma yazma bilenlerin sayısında görülen artışlardır. Okuma yazma bilmeyen nüfusun ortalama yaşı cinsiyetler itibariyle farklar taşımaktadır. (Bkz. Tablo: B.e.5.1) Geçmişte okuma yazma öğrenme imkanı bulamamış kadın nüfusun daima erkek nüfustan fazla olmasından dolayı ilerleyen yaşlarda birikmesi sonucu okuma yazma bilmeyen kadın nüfusun ortalama yaşı 2000 yılında yaklaşık 54 iken erkek nüfusununki 48’ dir. Bu durum; kadınlar daima erkeklerden daha uzun yaşadıkları için, bir önceki nesilde okuma yazma bilmeyen kadınların bir sonraki nesle daha yüksek oranlarda katılarak yaş ortalamasını yükseltmesi ile ilişkilendirilebilir.

Bu değişimin nedeni; okuma yazma bilen nüfusun artmasını sağlayan ilköğretim seviyesinde eğitimin zorunlu olmasıdır. 6-14 yaş aralığında tamamlanması gereken zorunlu eğitim ile birlikte nüfusun kurumsal eğitime katılma oranları da yükselmiştir. Okuma yazma bilen her birey kurumsal eğitime katılmamış olmakla birlikte; yıllar içinde kurumsal eğitime katılan bireylerin sayısı da giderek artmıştır.

6.5.3. Balıkesir’ de Kurumsal Eğitime Katılan Nüfusun Yapısı

Kurumsal eğitimi; 1)Temel ve 2)Orta ve yüksek eğitim olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. (Kırımlı, 1996: 4) Temel eğitim, ilköğretim seviyesinde olup okuma yazma çağına gelmiş olan her birey için ayırt edilmeksizin zorunlu olan eğitimidir. Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar 5 yıllık ilköğretim seviyesinde olan temel eğitim; 1997 yılı itibariyle 8 yıla yükseltilmiştir. Temel eğitimden sonra gelen basamaklar ise zorunlu eğitim kapsamında yer almamaktadır.

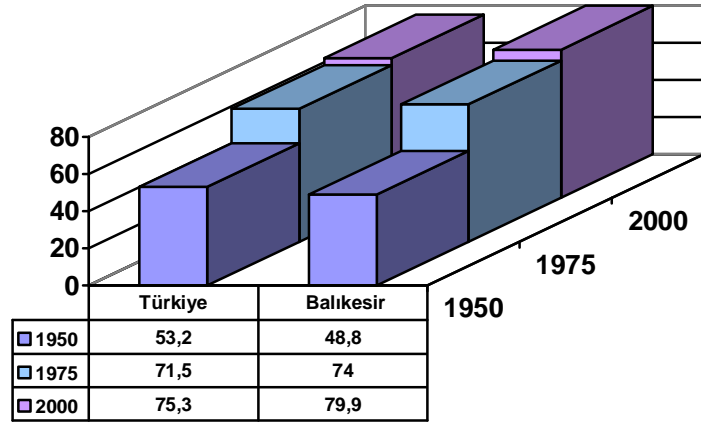
İçinde bulunduğumuz yüzyılda okur-yazarlığın önemi tartışmasız olmakla birlikte artık sadece okur-yazar olmanın yeterli olmadığı gerçeği de unutulmamalıdır. Daha önce belirtmiş olduğumuz gibi cumhuriyetin ilk yıllarında kurumsal eğitimin ilk basamağının okuma yazma bilmek olduğu zamanlardan bu yana çok şey değişmiştir.

Özellikle 1950 yılından sonra Türkiye’ de kentleşme sürecinin hızlanması ve tarımsal yapının dışına çıkılmaya başlanması ile birlikte çalışma hayatı son derece çeşitlenmiş ve karmaşıklaşmıştır. Bu dönemden sonra kurumsal eğitimin temel hedeflerinden biri, kalkınma dediğimiz ekonomik büyüme ve değişmeyi sağlamada gerekli olan, yeterli sayıda nitelikli insan gücünü yetiştirmek olmuştur. (Ulusavaş, 1990: 227)

Ekonomik kalkınma hiçbir zaman sosyo-kültürel kalkınmadan ayrı düşünülemeyeceği için kurumsal eğitimin önemi günümüzde çok daha fazla artmıştır. Ancak günümüzde hala kurumsal eğitime katılma şansını yakalayamamış bir kitle de bulunmaktadır. Bununla birlikte çalışmanın kapsamında bir

değerlendirme yapıldığında; 1950 yılından itibaren kurumlarda eğitim alan nüfusun sayısında giderek yükselen bir artışın söz konusu olduğu görülmektedir.

Grafik: 41) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Oranları (%)

1950 yılında Balıkesir’ de, okuma yazma bilen nüfus içinde bir kurumdan mezun olanların oranı %50,0’ nin altında bir değerdedir. Buna karşılık aynı yıl, ülke genelinde söz konusu oran %53,0 civarındadır. (Bkz. Tablo: B.e.7 ve Tablo: B.e.7.1) Bu yıldan sonra ise Balıkesir nüfusunun eğitim seviyesi giderek artmış ve ülke genelinin üzerine çıkmıştır. 2000 yılında Türkiye’ de okuma yazma bilen her 100 kişiden 75’ i bir kurumdan mezun olmuş iken; bu sayı Balıkesir nüfusunda 80’ dir. (Grafik: 41)

Bununla birlikte 1950 yılından itibaren kurumsal eğitime katılmayarak bir kurumdan mezun olmayanların sayısal olarak azaldığını düşünmek hatalı olacaktır. 1950-2000 yılları arasında bir kurumdan mezun olmayan nüfusun frekansında da artış söz konusu olmuştur. Ancak bir kurumdan mezun olanların artışının yanında,

bir kurumdan mezun olmayan nüfusun artışı çok düşük değerlerdedir. Bu nedenle okuma yazma bilen nüfus içindeki oranları 1950 yılından sonra giderek azalma göstermiştir. (Tablo: b.18)

Tablo: b.18) Balıkesir' de Okuma Yazma Bilen Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı (%)

Yıllar		Bir Kurumdan	Bir Kurumdan
		Mezun Olan	Mezun Olmayan
		%	%
1950*	<i>Toplam</i>	48,8	51,2
	<i>Erkek</i>	49,8	50,2
	<i>Kadın</i>	46,6	53,4
1975	Toplam	74,0	26,0
	Erkek	74,2	25,8
	Kadın	73,7	26,3
2000	Toplam	79,9	20,1
	Erkek	80,7	19,3
	Kadın	79,1	20,9

*1950 genel nüfus sayımında, 5 ve daha yukarı yaşlardaki nüfus okur-yazarlık çağındaki nüfus olarak alınmıştır.

Balıkesir' de okuma yazma bildiği halde bir kurumdan mezun olmayan nüfusun oranları yıllar itibariyle azalmıştır. 1950 yılında ülke ortalamasının üzerinde

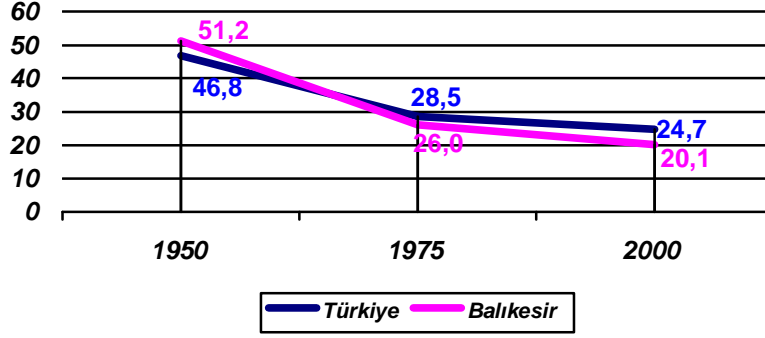
olan söz konusu oran bu tarihten sonra daima ülke ortalamasının altında değerler göstermiştir. (Tablo: b.18)

1950 yılında Balıkesir’ de okuma yazma bildiği halde bir kurumdan mezun olmayanlar okur-yazarlık çağındaki nüfusun yarısından çoğunu teşkil etmektedir. (Bkz. Tablo: B.e.7.1) 50 yıllık süreçte bir kurumdan mezun olmayanların oranında büyük bir azalma söz konusu olmuştur. Ancak 2000 yılı itibariyle hala okuma yazma bilen her 100 kişiden 20’ sinin bir kurumdan mezun olmadığı görülmektedir. (Tablo: b.18) Yıllar içinde bir azalma söz konusu olsa da günümüzde hala bir kurumdan mezun olmayan nüfusun oranının yüksek olduğu düşünülmektedir.

Buna karşılık Türkiye’ de okuma yazma bildiği halde bir kurumdan mezun olmayanların oranı Balıkesir’ de söz konusu olan oranın üzerindedir. (Bkz. Tablo: B.e.7) Türkiye’ de okuma yazma bilen her 100 kişiden yaklaşık 25’ i bir kurumdan mezun olmayanlardan oluşmaktadır. Her ne kadar Balıkesir’ de her 100 kişiden 20’ sinin bir kurumdan mezun olmamasının günümüzde olumsuz bir durum olduğu düşünülse de; ülke genelinde söz konusu olan durum içinde bu değer düşük olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bir kurumdan mezun olmayan nüfusun oranındaki azalma bir gelişme olarak değerlendirildiğinde; Balıkesir’ de bu gelişmenin ortalamanın çok üzerinde seyrettiği görülmektedir. Özellikle 1950 yılında Balıkesir’ de bir kurumdan mezun olmayanların oranı ülke genelinin üzerinde iken; günümüzde bu oranının ülke ortalamasının altına düşmesi bu gelişmenin göstergesidir. (Grafik: 42)

Grafik: 42) Türkiye' de ve Balıkesir' de Okuma Yazma Bildiği Halde Bir Kurumdan Mezun Olmayan Nüfusun Oranlarının Gösterdiği Değişim (%)

1950-2000 yılları arasında bir kurumdan mezun olmayanların oranında görülen bu azalmanın yanı sıra; cinsiyet yapısında da değişim söz konusu olmuştur. Bir kurumdan mezun olmadığı halde okuma yazma bilenlerin büyük çoğunluğunu oluşturan erkek nüfusun payında, yıllar içinde azalma olduğu görülmektedir. Bu durum Balıkesir' e özgü bir durum olmayıp; ülke genelinde gözlenen değişimin doğal bir sonucudur.

50 yıllık süreçte kurumsal eğitime katılanların okuma yazma bilen nüfus içindeki payının artmasında, ilköğretim seviyesindeki eğitimin zorunlu olmasının payı vardır. Bu nedenle hem yeni nesiller okuma yazma öğrenme konusunda geçmiş nesillere göre daha şanslı olmuş; hem de nüfus içinde bir kurumdan mezun olanların oranı artmıştır. Ancak daima ülke genelinden daha şanslı olan Balıkesir nüfusunda, okuma yazma bilenlerin ortalama yaşı daima ülkenin üzerinde olmuştur. (Bkz. Tablo: B.e.6 ve Tablo: B.e.6.1) Cumhuriyet tarihi boyunca daima okuma yazma oranları ülke geneli üzerinde olan Balıkesir nüfusunun ortalama yaşının daha fazla olması, beklenen bir sonuçtur. (Tablo: b.19) Bu durum Balıkesir nüfusunun okuma yazma öğrenme şansını ülke geneline göre çok daha eski dönemlerde yakalamış olduğunu göstermektedir.

Tablo: b.19) Türkiye' de ve Balıkesir' de Yıllar İtibariyle Okuma Yazma Bilen Nüfusun Ortalama Yaşı (Mean)

Yıllar	Türkiye	Balıkesir
1975	24,2	27,6
2000	28,6	33,1

Bu gelişmede ilköğretim seviyesindeki zorunlu eğitimin payı büyük olmakla birlikte; nüfusun tamamının zorunlu eğitime katılmadığı da bir gerçektir. Özellikle bir kurumdan mezun olmayan nüfus içinde ise yine erkeklerle eşit haklara sahip olduğu halde; imkanlardan uzak kalan kadınların oranının yüksek olduğu görülmektedir.

6.5.3.1. Kurumsal Eğitime Katılan Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Yapısı

Her dönem bir kurumdan mezun olan erkek nüfusun kadınlara göre daha fazla olması şaşırtıcı bir durum değildir. Gerek 1950 gerek 1975 gerekse 2000 yıllarına bakıldığında bir kurumdan mezun olan erkek nüfus miktarının kadınlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak bununla birlikte yıllar itibariyle aradaki fark azalmıştır. Bu değişim ülke genelinde kadınların eğitim alanında erkeklerle eşit haklara sahip olmalarında görülen olumlu gelişmeye paralel olarak gözlenen değişimin doğal sonucudur. (Bkz. Tablo: B.e.7 ve Tablo: B.e.7.1)

1950-1975 yılları arasında geçen 25 yıllık süreçte bir kurumdan mezun olan erkek nüfus miktarı %231,0 oranında artış gösterirken; bu artış kadın nüfus için neredeyse %400,0' e yaklaşmıştır. 1975-2000 yılları arasında gerek erkek gerekse kadın nüfusun söz konusu miktarlarında görülen artış bir önceki döneme göre oransal olarak çok düşüktür. Ancak bununla birlikte bu dönemde de bir kurumdan mezun olan kadın nüfus miktarındaki artışın erkek nüfusunkinden daha fazla olduğu görülmektedir. (Tablo: b.20)

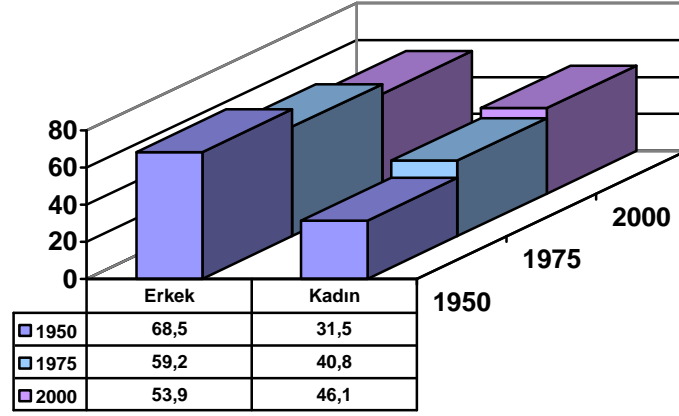
Tablo: b.20) Balıkesir' de 1950-1975-2000 Yılları Arasındaki 25 Yıllık Süreçlerde Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Artış Oranları (%)

Yıllar	Toplam	Erkek	Kadın
1950-1975	283,4	231,0	397,6
1975-2000	103,3	85,1	129,8

1950-2000 yılları arasındaki 50 yıllık süreçte cinsiyetler arasında birbirinden farklı değerlerde gözlenen bu artışın sonucunda (Tablo: b.20); bir kurumdan mezun olan erkek miktarı 6; kadın nüfus miktarı ise 11 kat artmıştır. (Bkz. Tablo: B.e.7.1)

Erkekler daima kadınlardan çok daha yüksek miktarlarda olduğundan; her ne kadar kadın nüfus çok daha fazla artmış olsa da 50 yılın sonunda erkek miktarını aşamamıştır. 2000 yılı itibariyle bir kurumdan mezun olanların hala yarısından çoğunu erkeklerin teşkil ettiği görülmektedir. (Grafik: 43)

Grafik: 43) Balıkesir' de Okuma Yazma Bilip Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

2000 yılı itibariyle Balıkesir' de okuma yazma bilen her 100 kadından 79' unu; her 100 erkekten ise 80' ini bir kurumdan mezun olanlar teşkil etmektedir. Aynı yıl Türkiye' de söz konusu rakamlar, kadın nüfus için 73; erkek nüfus için ise 77' dir. Balıkesir' de gerek erkek gerekse kadın nüfusun bir kurumdan mezun olma durumu bakımından ülke ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Ancak özellikle bir kurumdan mezun olan kadınların ülke genelinin üzerinde olması son derece dikkat çekicidir. (Bkz. Tablo: B.e.7 ve Tablo: B.e.7.1)

Balıkesir' de okuma yazma bilen kadınların, geçmişten bugüne daima ülke genelindeki kadın nüfusa göre daha ileride olduklarını daha önce belirtmiştik. Balıkesir kadın nüfusu, kurumsal eğitime katılma oranları bakımından da ülke genelinden daha önde yer almaktadır.

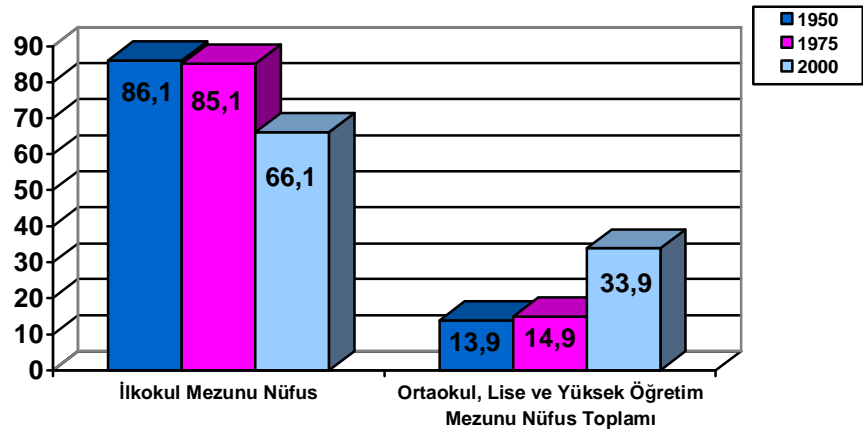
Balıkesir nüfusunda 1950 yılından sonra ülke genelinde olduğu gibi kurumsal eğitime katılıp bir kurumdan mezun olanların oranları sürekli artmıştır. Üstelik söz konusu artış ülke genelinin üzerinde gerçekleşmiştir. Bir sonraki bölümde Balıkesir nüfusunun mezun oldukları kurumlar itibariyle eğitim seviyesi konu edilmektedir.

6.5.3.2. Kurumsal Eğitime Katılan Nüfusun Eğitim Seviyesi

Balıkesir’ de bir kurumdan mezun olan nüfusun; mezun oldukları kurumlar itibariyle dağılımlarında da kuşkusuz en büyük pay ilkokul mezunlarına aittir. Bu durum Balıkesir nüfusuna özgü değildir. Her ne kadar geçmişten günümüze kurumsal eğitimin önemi artmış olsa da ülke nüfusunun eğitim seviyesine bakıldığında, ilkokul mezunlarının oranının en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. Buna karşılık ortaokul, lise ve üniversite mezunlarının oranları 1950 yılından günümüze artmış olsa da düşük değerler göstermektedir. (Bkz. Tablo: B.e.9) Bu durum ilköğretim seviyesindeki eğitimin zorunlu olmasının doğal bir sonucudur.

Balıkesir nüfusunda ilkokul mezunlarının oranı daima ülke genelinin üzerinde olmuştur. Bununla birlikte 1950 yılından sonra ilkokul mezunlarının payı, ülke genelinde olduğu gibi azalmıştır.

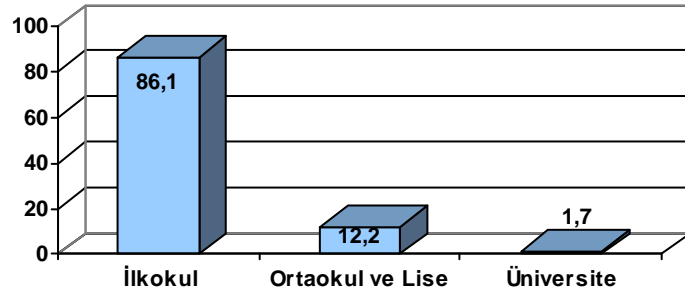
Grafik: 44) Balıkesir’ de Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Mezuniyet Durumlarına Göre Dağılımı (%)

Bu azalmanın nedeni; ilkokuldan sonra gelen basamaklardaki kurumların oranlarında yıllar içinde bir artış söz konusu olmasıdır. Nüfusun eğitim seviyesinde, özellikle lise ve yüksek öğretim mezunlarında önemli gelişmeler olmuştur. (Bkz. Tablo: B.e.9.1) 1950-1975 yılları arasında ilkokul mezunlarının oranındaki azalma oldukça yavaş bir şekilde gerçekleşmiştir. 1975-2000 yılları arasında ise söz konusu oranda kayda değer bir azalma olduğu görülmektedir. (Grafik: 44)

1950 ve 1975 yıllarında ortaokul, lise ve yüksek öğretim mezunu olan nüfusun toplamda %15,0' i geçmeyen oranları; 2000 yılı itibariyle %34,0' e yükselmiştir. Ancak 2000 yılında hala bir kurumdan mezun olmuş nüfusun %66,0' sını, ilkokul mezunu olup eğitimin bir sonraki basamağına geçmemiş olanlar teşkil etmektedir. (Grafik: 44)

Grafik: 45) Balıkesir'de Okuma Yazma Bilip Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı, 1950 (%)*

*1950 yılında ortaokul ve lise kategorileri bir arada verilmiştir.

1950 yılında nüfusun %86,0' sını ilkokul mezunudur. Bu yüksek orana karşılık ortaokul ve lise mezunlarının oranı %12,0 civarındadır. 1950 yılı genel nüfus sayımında ortaokul mezunları ile lise mezunları toplamı verilmiştir. Bu nedenle %12,2' lik dilimde ortaokul ve lise mezunlarının paylarının ne olduğu

bilinmemektedir. Ancak söz konusu olan oranın ilkokul mezunlarının oranından çok düşük olduğu açıktır. Bununla birlikte üniversite mezunlarının oranının %2,0' yi bile bulmadığı görülmektedir. (Grafik: 45)

1950-1975 yılları arasında ortaokul ve lise mezunlarının oranlarında görülen artış sonucunda, ilkokul ve üniversite mezunlarının oranlarında azalma söz konusu olmuştur. Balıkesir' de bu dönemde ortaokul ve lise mezunlarının oranı ülke genelinin üzerinde bir artış göstermiştir. Bunun sonucu olarak ülke genelinde ilkokul mezunlarının oranı sadece %0,2; Balıkesir' de ise %1,0 oranında azalmıştır. (Bkz. Tablo: B.e.9 ve Tablo: B.e.9.1)

Tablo: b.21) Balıkesir'de Okuma Yazma Bilip Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı (%)

Yıllar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite
1975	85,1	7,7	5,9	1,3
2000	66,1	9,4	17,4	7,1

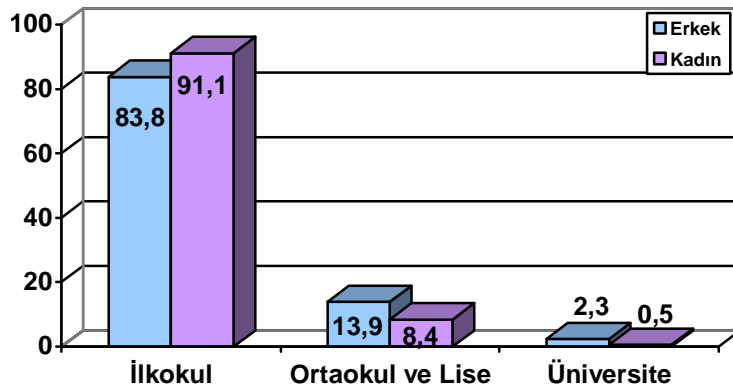
1975 yılında ilkokuldan sonraki basamaklardan mezun olanlar arttıkça ilkokul mezunlarının oranlarının azaldığı görülmektedir. (Tablo: b.21) Bu yıl ortaokul ve lise mezunlarının oranı çok arttığından üniversite mezunlarının %2,0' ye bile ulaşmayan oranında azalma olmuştur. Bu durum ülke genelinde gözlenen bir durumdur. (Bkz. Tablo: B.e.9)

1975 yılından sonraki 25 yıllık süreçte tüm seviyeler içinde en dikkat çekici artışın lise mezunlarına ait olduğu görülmektedir. 1975 yılında bir kurum mezunu

olan nüfusun %6,0' sını teşkil eden lise mezunlarının oranı, 2000 yılı itibariyle %17,0' yi geçmiştir. Bununla birlikte üniversite mezunlarının oranında ciddi bir artış söz konusu olmuştur. 1950 yılında olduğu gibi 1975 yılında da %2,0' nin altından bir paya sahip olan üniversite mezunlarının oranı 2000 yılı itibariyle %7,0' ye yükselmiştir. (Tablo: b.21) Özellikle lise ve üniversite mezunlarının oranlarında görülen artışlar ile birlikte ilkokul mezunlarının oranında, gözle görülür bir azalma söz konusu olmuştur.

Kuşkusuz eğitim seviyeleri itibariyle kadın nüfus ile erkek nüfus arasında farklar bulunmaktadır. İlkokuldan sonraki basamaklara, erkek nüfus kadın nüfustan daha fazla devam etmektedir. Bu nedenle ilkokul mezunu olan kadınların oranı daima erkeklerden daha fazladır.

Grafik: 46) Balıkesir'de Okuma Yazma Bilip Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı, 1950 (%)*

*1950 yılında ortaokul ve lise kategorileri bir arada verilmiştir

1950 yılında Balıkesir’ de bir kurumdan mezun olan erkeklerin %84,0’ ü; kadınların ise %91,0’ inin ilkökul mezunu olduğu görülmektedir. Aradaki farkın nedeni; ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan erkeklerin kadınlardan daha fazla olmasıdır. (Grafik: 46)

1950 yılından sonra ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan erkek nüfus ve kadın nüfusun oranları sürekli olarak artmıştır. Ancak ortaokul, lise ve üniversite mezunu erkeklerin oranları yıllar içinde kadınlara göre daha çok artış göstermiştir. Bu nedenle 1950 yılından sonra ilkökul mezunu erkeklerin oranındaki azalma kadınlara göre daha fazla olmuştur. (Tablo: b.22)

Tablo: b.22) Balıkesir’de Okuma Yazma Bilip Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı (%)

Yıllar	İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite	
	E	K	E	K	E	K	E	K
1975	82,1	89,5	8,9	5,9	7,2	4,0	1,9	0,6
2000	60,3	72,9	11,6	6,8	19,6	14,8	8,5	5,4

Hiç kuşkusuz ilkökul dahil olmak üzere tüm basamaklar söz konusu olduğunda bir kurumdan mezun olanların cinsiyet dağılımında erkeklerin payı daima kadınlardan yüksek değerlerdedir. 1950 yılından 2000 yılına dek geçen süreçte kadın nüfusun eğitim seviyesinde görülen gelişmeler sonucunda tüm kurumlardan mezun olanlar içinde kadınlarının payı değişen oranlarda artış göstermiştir. (Tablo: b.23)

Tablo: b.23) Balıkesir’ de Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Mezun Oldukları Kurumlar İtibariyle Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Yıllar	Mezun Olunan		
	Kurum	Erkek	Kadın
1950	<i>İlkokul</i>	66,7	33,3
	<i>Ortaokul- Lise</i>	78,2	21,8
	<i>Üniversite</i>	91,7	8,3

1975	İlkokul	57,0	43,0
	Ortaokul	68,4	31,6
	Lise	72,3	27,7
	Üniversite	82,3	17,7

2000	İlkokul	49,1	50,9
	Ortaokul	66,4	33,6
	Lise	60,7	39,3
	Üniversite	64,8	35,2

50 yıllık süreçte bir kurum mezunu olan nüfusun cinsiyet dağılımına bakıldığında kadın nüfus oranlarının yıllar içinde sürekli arttığı görülmektedir. Özellikle üniversite mezunlarının içindeki kadın nüfusun payındaki artış dikkat çekicidir. 1950 yılında her 100 üniversite mezununun 8’ ini teşkil eden kadınların sayısı 2000 yılı itibariyle 35’ e yükselmiştir. (Tablo: b.23)

Son olarak bir kurumdan mezun olan nüfusun; kurumlardan mezun olunan yaşlar itibariyle toplam nüfus içinde bir değerlendirmesi yapılacak ve nüfusun eğitim seviyesi tartışılacaktır.

6.5.3.3. Mezuniyet Yaşları İtibariyle Bir Kurumdan Mezun Olan Nüfusun Özellikleri

1997-1998 öğretim yılından itibaren ilköğretim ilkokul ve ortaokul seviyeleri birleştirilmiştir. Daha önce ilkokul seviyesinde 5 yıl zorunlu eğitim söz konusu iken bu tarihten sonra 8 yıl zorunlu eğitime geçilmiştir. (<http://www.meb.gov.tr:27.04.2009>) İlköğretim seviyesinde kesintisiz olarak süren bu eğitim 6-14 yaş çocuklarının eğitim ve öğretimini kapsamaktadır. Günümüzde bir birey zorunlu eğitimi 14 yaşında tamamlamaktadır. Ancak geçmişte zorunlu eğitimin tamamlandığı yaş 11' dir. Bu nedenle zorunlu eğitimi tamamladıktan sonra eğitimine devam edenler hakkında bilgi sahibi olmak için 11+ yaş nüfusun kurumlar itibariyle dağılımına bakmakta fayda vardır.

Genel bir bakışla her bireyin 11 yaşında ilkokulu; 14 yaşında ortaokulu; 17 yaşında ise liseyi bitirmesi beklenmektedir. Buna göre söz konusu yaşlar üzerindeki toplam nüfus içinde; yine söz konusu yaşlar üzerinde olup bir kurumdan mezun olanların oranlarına bakmak bize; zorunlu eğitimi tamamlama yaşının ardından eğitimine devam eden nüfus hakkında bilgi verecektir.

1975 yılında Balıkesir' de zorunlu eğitimin tamamlandığı yaş olan 11 yaşından büyük nüfusun neredeyse %60,0' ı bir kurumdan mezundur. Ancak 11 yaşın üzerindeki toplam nüfus içinde okuma yazma bilmeyen yaşlı nüfusun varlığı da unutulmamalıdır. (Bkz. Tablo: B.e.10.1) 11 yaş üzerindeki toplam nüfus içinde söz konusu %60,0' lık payın çok büyük bir bölümünün ilkokul mezunlarına ait olması beklenen bir sonuçtur. Ortaokul, lise ve üniversite mezunlarının payı ise %10,0' u geçmemektedir. Bu yıldan sonra 11 yaşından büyük nüfus içinde bir kurumdan mezun olanların oranı artmıştır. 2000 yılı itibariyle 11 yaşın üzerindeki Balıkesir nüfusunun %77,0' si bir kurum mezunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

1975-2000 yılları arasında geçen 25 yıllık süreçte özellikle lise ve üniversite mezunlarının oranı ciddi bir artış göstermiştir. 11 yaşından büyük Balıkesir nüfusunun %13,0' ü lise; %6,0' si ise üniversite mezunu olup; bu oranlar 1950 yılına göre oldukça yüksektir. (Bkz. Tablo B.e.10.1)

Bununla birlikte 11 yaşından büyük olan nüfusun içinde mezun olmadığı halde eğitim basamaklarından herhangi birinde eğitimi devam edenler olduğu unutulmamalıdır. Söz konusu toplam içinde ilkokul mezunlarını dışarıda tutmak üzere 14 yaş üzerindeki nüfusun eğitim seviyesine bakılmalıdır.

1975 yılında ortaokul seviyesinde eğitimin tamamlandığı 14 yaşından büyük nüfusun sadece %10,0' unun bir kurumdan mezun olduğu görülmektedir. Bu oran oldukça düşük bir değerdir. %10,0' luk bu dilimin yarısını ortaokul mezunları teşkil etmektedir. Üniversite mezunlarının oranı ise sadece %1,0' in altındadır. (Bkz. Tablo B.e.11.1)

2000 yılında ise kuşkusuz oransal olarak değişiklikler söz konusu olmuştur. Ancak söz konusu artış oldukça dikkat çekicidir. Bu oran 1975 yılında %10,0 İken 2000 yılında %28,0' e yaklaşmıştır. Bu yıl 14 yaşından büyük Balıkesir nüfusunun %14,0' ünün lise ve %6,0' sının ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo B.e.11.1)

Lise eğitiminin tamamlandığı yaş olan 17 yaşından büyük nüfus ele alındığında ise çok düşük bir oranla karşılaşılmaktadır. 1975 yılında 17 yaşından büyük olup lise eğitimini tamamlamış olması beklenen nüfusun sadece %5,0' inin bir kurumdan mezun olduğu görülmektedir. 2000 yılında ise bu oran %22,0' ye yaklaşmıştır. (Bkz. Tablo B.e.12.1)

Üniversite eğitiminin tamamlanması gereken özel bir yaş olmamakla birlikte söz konusu yaş 20' lerin üzerinde olabilir. Balıkesir nüfusunun eğitim durumunu yansıtan verilerde üniversite mezunu olan nüfusun en az 19 yaşında olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu yaş üzerindeki nüfus içinde bir değerlendirme yapılmasına karar verilmiştir.

1975 yılında Balıkesir' de 19 yaşından büyük olan her 100 kişiden sadece 1 tanesinin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Her ne kadar çok düşük bir değer olsa da ülke genelinde bu yaş söz konusu olduğunda karşımıza çıkan oran %2,0' nin altındadır. (Bkz. Tablo B.e.13 ve Tablo: B.e.13.1) 2000 yılında ise 19 yaşından büyük olan her 100 kişiden yaklaşık 7 tanesinin üniversite mezunu olması her ne kadar büyük bir gelişme olsa da söz konusu rakamın oldukça düşük olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo B.e.13.1)

6.5.4. Sonuç

Okuma yazma çağına gelmiş nüfusun tamamı içinde yapılan değerlendirmelerde, Balıkesir nüfusunun okuma yazma bilme durumunun daima ülke genelinin üzerinde olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte, kurumsal eğitime katılan nüfusun giderek arttığı; ancak söz konusu çağdaki nüfusun tamamının kurumsal eğitime katılmamış olduğu görülmektedir. Balıkesir nüfusunun hala büyük çoğunluğunu ilkokul mezunları teşkil etmektedir. Her ne kadar oransal olarak çok düşük olduğu düşünülse de yıllar itibariyle ilkokul eğitiminden sonraki basamaklara geçen ve mezun olan nüfus giderek artmaktadır.

Balıkesir nüfusunun eğitim konusunda Türkiye' nin batı kesiminde yer alan tüm diğer illeri gibi her dönem daha şanslı olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca

Balıkesir’ de gerek okuma yazma bilen gerekse kurumsal eğitime katılma şansını yakalayan nüfusun oranları, ülke genelinde olduğu gibi 1950 yılından sonra giderek artmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra kadının eğitimi önem kazanmakla birlikte; 1950’ lerden sonra gerçekleşen hızlı değişim sürecinde kadının eğitimi lehine önemli gelişmeler söz konusu olmuştur. Özellikle söz konusu dönemde meydana gelen sosyo-kültürel değişim sürecinde, kadının eğitimi çok daha fazla önem kazanmıştır. Değişen sosyo-kültürel yapı ve ekonomik koşulların, kadın nüfusunun eğitim seviyesine olumlu yansımaları olmuştur. 1950 yılından sonra her dönem ülke geneline göre eğitim konusunda daha şanslı olan Balıkesir kadın nüfusunun eğitim seviyesi, söz konusu gelişmeler ile birlikte giderek yükselmiştir.

Her ne kadar kadın nüfus günümüzde erkek nüfus ile hala eşit fırsatlara sahip olmasa da; geçmişe oranla gözlenen değişim oldukça önemlidir. Bununla birlikte kurumsal eğitimin insan hayatının sadece kısa bir bölümünü kapsadığı, genel anlamda eğitimin ise hayat boyu sürdüğü unutulmamalıdır.

Hemen her sosyal organizasyonda çocuğun bakımı ve gelişimden sorumlu olan kadın nüfusunun eğitim seviyesinin artması son derece önemli bir gelişmedir. Eğitim seviyesi artan, ekonomik yapıya daha yüksek oranlarda katılmaya başlayan kadın nüfusunun yetiştireceği yeni nesiller, sosyo-kültürel gelişmenin birer öznesi olacak ve değişimin dinamik yapısı kadınlar lehine işlemeye devam edecektir. Bu anlamda kadın nüfusunun eğitim seviyesinin giderek daha da fazla artması söz konusu olacaktır.

Kadın nüfusunun eğitim seviyesi arttıkça sadece sosyo-kültürel yapı değil; nüfusun demografik özellikleri de değişmekte ve kadın nüfusunun eğitim seviyesi

arttikça doğurganlık oranları da buna paralel olarak azalmaktadır. (Bkz. Tablo: B.f.6 ve Tablo: B.f.6.1) Özellikle gelişmiş ülkelerin bir özelliği olan düşük doğurganlık oranı göz önüne alındığında; kadın nüfusun eğitim seviyesinin artmasının hemen her konuda gelişmenin ön koşulu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu anlamda bir değerlendirme yapabilmek adına bir sonraki bölümde Balıkesir nüfusunun doğurganlık yapısı ele alınmaktadır.

6.6. BALIKESİR NÜFUSUNUN DOĞURGANLIK ORANLARI

Nüfusun artması ya da azalması; yani gelişmesi üzerinde rol oynayan doğum, ölüm ve göç olaylarının; aynı zamanda nüfusun yaş ve cinsiyet kompozisyonu üzerindeki etkisine ilgili konu başlıklarında değinmiştik. Doğum olayının nüfusu direk olarak arttırıcı bir etkisi olduğunun üzerinde durmuştuk. Geçmiş dönemlere oranla günümüzde büyük savaşlar ya da salgın hastalıklar gibi faktörlerin söz konusu olmaması ve nüfusu azaltıcı etkiyi arttıran ölümlerin oransal olarak azalmış olması nedeniyle, bir nüfusun gelişmesinin büyük ölçüde doğum olayına bağlı olduğunu söyleyebiliriz.

Bununla birlikte bir nüfus grubu içinde gözlenen doğum olayını etkileyen çok çeşitli faktörler bulunmaktadır. (Kırımlı, 2007b) Özellikle 1950 yılından sonra nüfusun sosyo-kültürel özelliklerinde meydana gelen önemli değişimlerin tamamının, doğum olayı üzerinde etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Gelişmiş ülkelerdeki nüfus artışının az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere oranla çok daha düşük olmasının nedeni; doğum olayının daha az gerçekleşiyor olmasıdır. Kuşkusuz bu farkı yaratan nedenler, gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin nüfus yapıları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Bir nüfus grubunda zaman içerisinde doğum olayını arttıran faktörler olabileceği gibi; azaltan faktörlerin de ortaya çıkacağı durumlar söz konusu olmaktadır. Türkiye’ de cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun hızlı bir şekilde

artmasında; ölüm olaylarının son bulan savaşlar neticesinde azalması ve doğum olayının büyük oranlarda artması etkili olmuştur. Bu dönemden sonra ölüm olayı hiçbir zaman eskisi kadar yüksek oranlarda olmamış ve nüfusun artışı doğumların etkisi altında gerçekleşmiştir. Ancak 1950 yılından sonra ülkenin sosyo-kültürel yapısında meydana gelen köklü değişiklikler ile birlikte doğum olayı da farklı bir boyut kazanmıştır.

Bir nüfus grubunda doğum olayının ölçümü doğurganlık oranlarının hesaplanması ile yapılmaktadır. Doğurganlık ise “potansiyel doğurabilme kabiliyeti (fecundity)” ve “fiili doğurganlık (fertility)” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. (Akkayan, 2008) Söz konusu oranların zaman içinde değişmesine etki eden birden fazla faktör bulunmaktadır. Balıkesir nüfusunun doğurganlık oranlarını konu edinmeden önce, doğurganlık ve doğum ile ilgili tanım ve hesaplamalar ile doğurganlık oranlarına etki eden faktörlere yer vermekte yarar vardır.

6.6.1. Doğurganlık ve Doğum İle ilgili Tanım ve Hesaplamalar

Doğurganlık ile ilgili tanımlara yer vermeden önce, doğurganlık oranlarının hesaplanmasında “canlı doğum” ların kullanıldığını belirtmekte yarar vardır. Çocuğun doğduğu andan itibaren en az birkaç dakika yaşadığı, ağlama, nefes alma ve hareket etme gibi hayat belirtilerini gösterdiği doğumlar “canlı doğum” olarak tanımlanmaktadır. (D.İ.E., 2000b: 19) Ancak bu tanım her ülkede birbirinden farklı olup; kimi ülkelerde doğduktan sonra söz konusu belirtileri gösterse de ölen çocuklar canlı doğum olarak alınmamaktadır. Canlı doğum için verilen tanıma uymayan; yani doğduğu andan sonra hiçbir şekilde yaşam belirtisi göstermeyen çocukların doğumu ise “ölü doğum” sayılmaktadır. Ölü doğmuş olan çocukların nüfus artışına bir etkisi olmayacağından, doğumlarla ilgili yapılan hesaplamalarda canlı doğan çocuk sayısı esas alınmaktadır.

Doğurganlık oranlarının hesaplanmasında birden fazla yöntem bulunmaktadır. Fiili doğurganlık; 1) Kaba Doğum Oranı, 2) Fertility ve 3) Özel Doğum Oranları olmak üzere olmak üzere üç grupta incelenmektedir.

Kaba doğum oranı, bir nüfus grubunda toplam nüfusa tekabül eden doğum sayısının hesaplanmasıdır. Bir yıl içinde, toplam nüfus içindeki her 100 kişiye düşen o yıl içinde doğmuş olan canlı çocuk sayısı (-1 yaşındaki çocuklar) kaba doğum oranını vermektedir. Kaba doğum oranı hesabına erkek nüfus da dahil edilmekte ve doğurganlık seviyesi ile ilgili çok genel bir bilgi vermektedir.

Fertility ise; bir nüfus grubunda doğurganlık çağında olan toplam kadın nüfusa tekabül eden doğum sayısının hesaplanmasıdır. Bir yıl içinde 15-49 yaş aralığında olup doğurganlık çağında olduğu kabul edilen her 100 kadına düşen o yıl içinde canlı doğmuş olan çocuk sayısı fertilityyi vermektedir. Erkek nüfusu hiç hesaba katmayan bu oran kaba doğum oranına göre daha güvenilir bir sonuç vermektedir. Ancak bu hesaplamada doğurganlık çağındaki kadınlar 15-49 yaş aralığında alınmakta ve bu aralıktaki her kadının da çocuk sahibi olmayabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle özel doğum oranları hesaplanmaktadır.

Özel doğum oranları ise belli bir yaştaki kadınların yaptıkları doğumlar, meşru ve gayrimeşru doğumlar gibi daha detaylı bilgi veren hesaplamalar ile elde edilmektedir. (Akkayan, 2008)

Doğurganlık seviyesi ile ilgili bilgi veren bir diğer gösterge; çocuk-kadın oranıdır. Hiç evlenmemiş kadınların hesaplama dışında tutulduğu bu oran; her 100 kadın başına düşen canlı çocuk sayısını ya da yaşayan çocuk sayısını vermektedir. Özellikle doğurganlık çağı olarak ele alınan 15-49 yaş grubundaki kadınlar içinde, doğurganlığın son döneminde olan 45-49 yaş grubundaki kadınların dünyaya

getirdiği canlı doğan çocuk sayısındaki değişim, doğurganlık seviyesinin değişimi hakkında bilgi vermektedir. (D.İ.E., 2000a: 82)

Nüfus sayımlarından yararlanarak hazırlanmış olan bu çalışmada sayımların imkan verdiği ölçüde; kaba doğum ve fiili doğurganlık oranları (fertility) ile çocuk-kadın oranı üzerinden, Balıkesir nüfusunun doğurganlık seviyesindeki değişim ele alınmaktadır.

6.6.2. Doğum Olayına ve Doğurganlık Oranlarına Etki Eden Faktörler

Doğurganlığa etki eden çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler arasında demografik olanlar yanında; sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler de bulunmaktadır. Doğum olayını etkileyen demografik faktörler; yaş, medeni hal ve aile planlaması olarak sıralanabilir. Bu faktörlerden ilki olan yaş faktörü; kadın nüfusun doğurganlık kabiliyetini kazandığı biyolojik yaş ile bu kabiliyetin yitimi arasında geçen aralıkta ele alınmaktadır. Bir kadının doğurganlık kabiliyetini kazandığı yaş ile yitirdiği yaş oldukça değişken olmakla birlikte; bu yaş aralığı genel olarak 15-49 olarak alınmaktadır. (Gürtan, 1969: 206)

Söz konusu yaş aralığının alt sınırı olan 15 yaş ele alındığında; bu yaşın daha küçük ya da büyük olması ihtimali de söz konusudur. Bununla birlikte tıptaki gelişmelere paralel olarak kadınların doğum kabiliyetine sahip olduğu söz konusu yaş aralığının üst sınırının günümüzde artmış olması unutulmamalıdır. Ancak doğurganlık ile ilgili yapılan hesaplamalarda 15-49 yaş aralığının kullanılması genel bir uygulamadır.

Bir diğerk demografik faktör olan medeni hal ise; doğum olayının evlilikler dahilinde değerlendirilmesi ve meşru doğumların hesaplanması ile ilişkilidir. Doğum olayının evlilik içinde gerçekleştiği göz önüne alındığında; evli nüfusun fazla olması, doğum olayını da beraberinde arttıracığından doğumların da fazla olması anlamına gelmektedir. Bununla birlikte evlenme yaşının da doğum olayı ve doğurganlık oranları üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. Bu anlamda evlenme yaşı ne kadar düşükse; doğum olayının o kadar fazla olması beklenmektedir. Evlenme yaşı küçüldükçe kadının doğurganlık dönemi içinde daha çocuk dünyaya getirme riski de artmaktadır. Bu nedenle erken evlenmenin fazla görüldüğü toplumlarda, nüfus artışı da daha hızlıdır. Türkiye’ de bu ülkeler arasında sayılabilir. (Bulut, 1991: 85)

Aile planlaması ise doğumlar üzerinde bir kontrol geliştirilmesi ve yapılacak doğumların sınırlandırılması şeklinde bir uygulamadır. İstenmeyen gebeliklerin önlenmesi ve istenilen sayıda ve uygun aralıklarda gebe kalınmasını sağlamak amacı ile 1965 yılında nüfus planlaması yasası çıkarılmıştır. (Ailenin Sağlık Raporu, 1990: 170) Söz konusu uygulama ile kadın ve çocuk sağlığının iyileşmesi hedeflenmiş olsa da bu uygulamanın doğumları azaltıcı etkisi bulunmaktadır. Ancak her koşulda bu uygulamanın hayata geçirildiğini düşünmek de hatalı olacaktır.

Ancak doğum olayının ve doğurganlık oranlarının değişimi sadece demografik faktörlere bağlı değildir. Bir nüfus grubunda demografik faktörler dışında doğum olayını etkileyen; sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler de söz konusudur. Bunlar; nüfusun yerleşim yerlerine göre dağılımı, eğitim seviyesi, ekonomik koşullar, dini ve etnik özellikler olmak üzere sıralanmaktadır. (Kırımlı, 2007b)

Türkiye’ de doğurganlık oranları gelişmiş ülkelere oranla yüksektir. Kentleşme hızının artması ile meydana gelen sanayileşme ve modernleşme ile birlikte eğitim düzeyinin artması, kadının tarım dışı iş gücüne daha yüksek oranlarda

katılması gibi değişimlerin meydana gelmesine paralel olarak söz konusu oran azalmaktadır. Doğurganlığın azalmasında toplumların sanayileşmesi ve modernleşmesinin önemli rol oynadığı ve düşük doğurganlık oranlarının gelişmişliğin bir göstergesi olduğu genellikle kabul edilmektedir. (Merter, 1990: 58) Nüfusun eğitim seviyesinin yükselmesi, kentsel yaşamın artması, gelirin yükselmesi, kadının erkekle eşit tutulması gibi faktörler, doğurganlığı sınırlayan faktörlerdir.

Merter “Köy Ailesi’ nde Meydana Gelen Değişmeler” adlı eserinde Türkiye’ de doğurganlık oranlarını azaltan faktörleri; 1) İç ve dış göçler, 2) Kentleşme, 3) Eğitim seviyesinin yükselmesi ve 4) Açık Pazar ekonomisine geçiş olmak üzere 4 başlıkta toplamaktadır. (Merter, 1990: 58)

1950 yılından sonra kırdan kente doğru olan iç göç hareketleri ve bu nüfus hareketine katılan nüfusun çoğunlukla çalışma çağındaki yani aynı zamanda doğurganlık çağındaki nüfusu içermesi; Türkiye’ de kır nüfusunun doğurganlık oranlarını düşürmüştür. Kentlerde daima kıra göre daha düşük olan doğurganlık oranları ise kentleşme hızının artmasına paralel çok daha fazla azalmıştır. Söz konusu azalma 1960 yılından itibaren gerek kırsal alanlarda gerekse kentlerde giderek azalmaya devam etmiştir. (Akkayan, 2008)

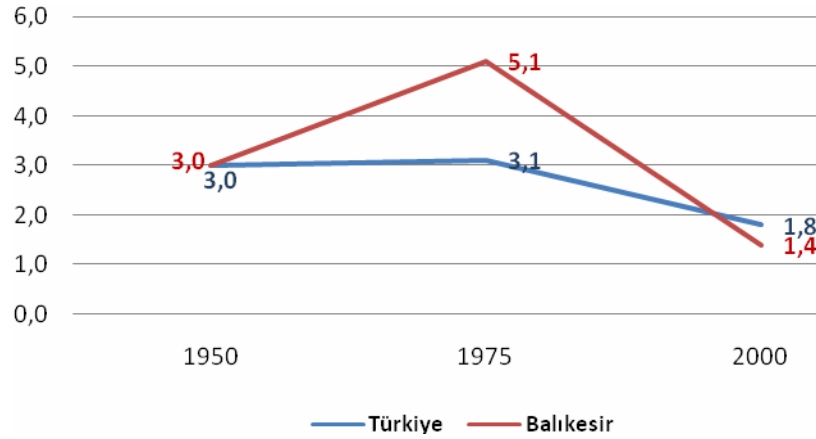
6.6.3. Balıkesir Nüfusunda Doğurganlık Oranları

Bu bölümde öncelikle Balıkesir toplam nüfusunun kaba doğum oranları ile ilgili bir değerlendirme yapılmaktadır. Ardından Balıkesir kadın nüfusunun doğurganlık kabiliyetini yansıtan fiili doğurganlık oranları ele alınmaktadır. Son olarak ise yerleşim yerleri itibariyle doğurganlık oranlarının bir karşılaştırması yapılmaktadır.

6.6.3.1. Balıkesir Nüfusunda Kaba Doğum Oranları

1950 yılından sonra kaba doğum oranlarının Balıkesir nüfusunda göstermiş olduğu eğilim, Türkiye’ de göstermiş olduğu eğilim ile aynıdır. (Bkz. Tablo: B.f.6 ve Tablo: B.f.6.1) 1950-1975 yılları arasında kaba doğum oranı artmış ve 1975-2000 yılları arasında azalmıştır. Ancak söz konusu artış ve azalmanın, Türkiye toplam nüfusu ile karşılaştırıldığında; Balıkesir nüfusunda oldukça yüksek değerlerde olduğu görülmektedir. (Grafik: 47)

Grafik: 47) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Kaba Doğum Oranları

1950 yılında, Balıkesir nüfusunda kaba doğum oranı ülke geneli ile aynı değerde iken; 1975 yılında Türkiye nüfusundaki kaba doğum oranının oldukça üzerinde olması dikkat çekicidir. 25 yıllık süreçte Türkiye’ de kaba doğum oranındaki artış kayda değer bir artış olmayıp; neredeyse hiç değişmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak Balıkesir nüfusundaki artış gözle görülür bir artıştır. 1950 yılında toplam nüfus göz önüne alındığında her 100 kişiye 1 yaşın altında 3 çocuk düşerken; bu sayı 1975 yılı itibarıyla 5’ e yükselmiştir.

1975 yılından sonra ise gerek Türkiye nüfusunda gerekse Balıkesir nüfusunda kaba doğum oranı bir hayli küçülmüştür. Balıkesir nüfusunun kaba doğum oranındaki azalma ülke geneline göre daha yüksek değerde gerçekleşmiş ve 2000 yılı itibariyle söz konusu oran ülke genelinin altına düşmüştür. (Grafik: 47)

Kaba doğum oranının; bir nüfus grubunda erkek nüfus da dahil olmak üzere toplam nüfusa tekabül eden doğum sayısının hesaplanması şeklinde elde edildiğini ve doğurganlık seviyesi ile ilgili çok genel bir bilgi verdiğini belirtmiştik. Bu tarz bir hesaplamamızın gerçek doğum seviyesinin yansıtmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Gerçekten de salt kadın nüfusu hesaba katan fiili doğurganlık (fertility) oranlarına bakıldığında farklı bir tablo ile karşılaşmaktadır.

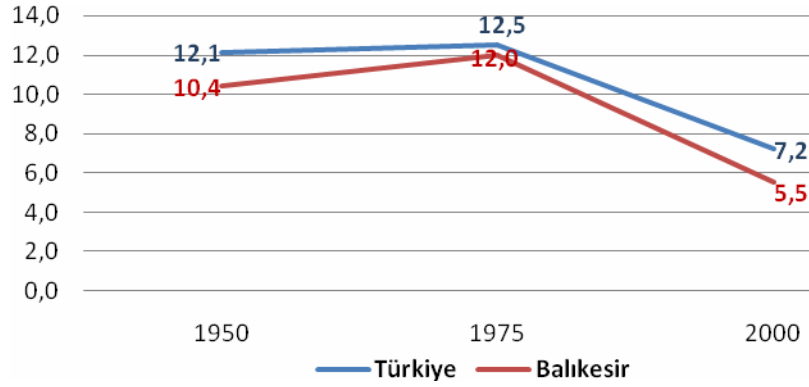
6.6.3.2. Balıkesir Nüfusunda Fiili Doğurganlık: Fertility Oranları

Salt doğurganlık çağındaki kadın nüfus ve bu kadın nüfusun yapmış olduğu doğumlar hesaba katıldığında; Balıkesir nüfusunun doğurganlık oranının daima ülke genelinin altında olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.f.7 ve Tablo: B.f.7.1)

1950 yılında Türkiye’ de 15-49 yaş grubunda olup doğurganlık çağındaki olan her 100 kadına 12 çocuk düşmekte iken; bu sayı Balıkesir’ de 10 civarındadır. Bu yıldan sonra; özellikle 1960’ lardan itibaren Türkiye’ de doğurganlık oranları sürekli azalmıştır. Ancak 1970’ lerde ise doğurganlık oranları; kentleşme ve göç hızlarının yavaşlamasıyla birlikte tekrar yükselmeye başlamıştır. (Merter, 1990: 55) Türkiye’ de doğurganlık oranları zaman boyutu içerisinde değişmekle birlikte; 1975 yılından sonra düzenli olarak azalmaya devam etmiştir.

1950-1975 yılları arasındaki süreçte ülke genelinde fiili doğurganlık oranı neredeyse hiç değişmemiş olmakla birlikte; az da olsa artmıştır. Ülke genelinde fiili doğurganlık oranı 12.5' e yükselmiştir. Ancak söz konusu süreçte Balıkesir nüfusunda bu oran, 10.4' ten 12.0' ye yükselmiştir. (Grafik: 48) Her ne kadar ülke genelinin altında bir değerde olsa da; bu süreçte Balıkesir nüfusunun fiili doğurganlık oranının daha çok artması dikkat çekicidir.

Grafik: 48) Türkiye' de ve Balıkesir' de Fiili Doğurganlık (Fertility) Oranları

1975 yılından sonra ise gerek ülke genelinde gerekse Balıkesir nüfusunda fiili doğurganlık oranları ciddi ölçüde azalmıştır. 1975-2000 yılları arasında Türkiye' de fiili doğurganlık oranı, 12.5' ten 7.2' ye; Balıkesir nüfusunda ise 12.0' den 5.5' e gerilemiştir. (Grafik: 48)

Balıkesir nüfusunun yaş yapısının ülke nüfusunun yaş yapısına oranla daha yaşlı bir karakter taşıyor olması nedeniyle, doğurganlık oranının ülke genelinden daha düşük olması kaçınılmazdır. Gerek 1950 yılında gerekse bu yıldan sonra, Balıkesir nüfusunun fiili doğurganlık oranı daima ülke genelinin altında olmuştur. Ancak 1950-1975 yılları arasında Balıkesir nüfusunda doğurganlık oranı, ülke

geneline göre daha fazla artmıştır. Bu süreçte söz konusu artışın demografik faktörlerin yanı sıra; daha çok iç göçlerin etkisi altında gerçekleştiği düşünülmektedir. Özellikle doğum olayına etki eden yaş faktörü göz önüne alındığında bu durum daha net görülmektedir.

Tablo: b.24) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Kadın Nüfusun Medyan Yaşları

Yıllar	Türkiye	Balıkesir
1950	19,5	22,0
1975	19,3	23,2
2000	24,8	31,9

Balıkesir kadın nüfusunun medyan yaşlarına bakıldığında, 1950 yılında kadın nüfusun yarısının 22 yaşın altında olduğu görülmektedir. Kadın nüfusun medyan yaşı nüfusun yaşlanmasının doğal bir sonucu olarak bu tarihten sonra sürekli artmıştır. Bununla birlikte Balıkesir kadın nüfusunun medyan yaşları daima ülke genelinin üzerinde olmuştur. (Tablo: b.24) Teorik olarak doğurganlık çağındaki kadın nüfusun 15-49 yaş arasında yer aldığını göz önüne alırsak; Balıkesir’ de doğurgan çağda olan kadın nüfus miktarının ülke genelinden daha az olduğu anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte 1950-1975 yılları arasında Balıkesir kadın nüfusunun medyan yaşı artarken; ülke genelindeki toplam kadın nüfusun medyan yaşı hiç değişmemiştir. Söz konusu süreçte Balıkesir’ de doğurganlık çağındaki kadın nüfusun azalmış olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak daha önce belirtmiş

olduğumuz gibi, doğum olayını etkileyen demografik faktörler arasında nüfusun medeni hal yapısının da yer aldığını hatırlatmakta yarar vardır.

Teorik olarak 15-49 yaş arasında olup doğurganlık çağında olan her kadının evli olmadığını ve doğum olayının evlilik dahilinde değerlendirildiğini unutmamak gerekmektedir. Ancak fiili doğurganlık oranının paydasında, 15-49 yaş aralığında olup hiç evlenmemiş olan kadın nüfus da dahildir. Balıkesir kadın nüfusunda evli, eşi ölmüş ve boşanmış olan kadın nüfus ve bu kadın nüfusun dünyaya getirdiği canlı çocuk sayısının hesaba katıldığı “canlı çocuk-kadın oranı” doğurganlık seviyesi ile ilgili daha net bir bilgi verecektir.

Balıkesir’ de 1950-1975 yılları arasında doğurganlık oranının ülke geneline göre artmış olmasının; İl’ in dışarıdan almış olduğu göçlerle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü 1950 yılında evli, eşi ölmüş ve boşanmış kadın nüfus oranı ülke geneline göre yüksek olsa da çok büyük bir fark yoktur. (Bkz. Tablo: B.d.1 ve Tablo: B.d.1.1) Buna rağmen doğurganlık oranı ülke genelinden düşüktür. Bu dönemden sonra; evli, eşi ölmüş ve boşanmış olan kadınların oranı daima ülke genelinin üzerinde olmuş ve hatta farkın en çok olduğu 2000 yılında bile doğurganlık oranı ülke genelinin altında olmuştur.

Bu durum, bir nüfus grubunun demografik özelliklerinin dışarıdan katılan bir nüfus grubu söz konusu olduğunda ciddi ölçüde değiştiğinin bir göstergesidir. Çünkü bir nüfus grubunun yapısını yansıtan değerler çok kolay değişmemektedir. Kuşkusuz 1950 yılından sonraki süreçte nüfus yapısı ve nitelikleri değişmiştir ancak bu değişimi yansıtan değerlerin birdenbire artması ya da azalması söz konusu değildir.

Balıkesir nüfusunda doğurganlık oranlarının 1950-1975 yılında ülke geneline göre daha çok artmış olması; bu süreçte iç göçlere paralel olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte 1975-2000 yılları arasında iç göçler ile Balıkesir nüfusuna katılan nüfusun, oransal olarak bir önceki döneme göre çok daha fazla artmış olmasına karşılık doğurganlık oranı ciddi ölçüde azalmıştır. Bu durum öncelikle ülkede doğum olayının genel olarak azalmış olması ile ilişkilidir. Ülkenin geneli göz önüne alındığında, değişimin hemen her yerde söz konusu olduğu ve göçlerle katılan nüfus kitlesinin de değişim sürecinden farklı şekillerde etkilendiği de unutulmamalıdır.

İl genelinde doğurganlık oranları daima ülke geneline göre daha düşük değerlerde olmakla birlikte; il sınırları içinde yerleşim yerlerine göre farklılıklar göstermektedir. Balıkesir kent nüfusunun doğurganlık oranları kır nüfusuna göre daha düşük değerdedir. Bu durum doğum olayının kırsal yerleşmelerde kentsel yerleşmelere göre daha fazla gerçekleşiyor olmasının doğal bir sonucudur.

Nüfus sayımlarından elde edilen veriler çocuk-kadın oranlarının doğurganlık seviyesini etkileyen bir faktör olan kent-kır yerleşmeleri ayrımında hesaplanmasına imkan vermemiştir. Ancak kaba doğum oranı ile fiili doğurganlık oranının yerleşim yerlerine göre dağılımı konu edilebilmiştir. Bu nedenle Balıkesir’ de kadın-çocuk oranlarını konu edinmeden önce Balıkesir’ de doğurganlık oranlarının yerleşim yerlerine göre dağılımı; fiili doğurganlık oranı üzerinden ele alınmaktadır.

6.6.3.3. Balıkesir Nüfusunda Yerleşim Yerleri İtibariyle Doğurganlık Oranları

Türkiye kırsal yerleşmelerinde doğurganlık oranları daima kent yerleşmelerindekinden daha yüksek değerlerde olmuştur. Kırsal yerleşmelerde

doğurganlık oranlarının daima daha yüksek değerlerde olmasının nedenleri; çocuğun, özellikle erkek çocuğunun ekonomik bir değer olarak görülmesi, kırsal toplulukların aile yapıları ve sosyal değerlerin fazla çocuğa sahip olmayı teşvik etmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerinden bu toplulukların gerektiği gibi faydalanamaması, doğum kontrolü tedbirlerinin bu yörelerde bilinmeyişi olarak sıralanabilir. (Merter, 1990: 54)

Türkiye’ de nüfusun büyük bölümünün kırsal yerleşmelerde yaşadığı zamanlardan bu yana, doğurganlık oranlarında farklılaşmalar olmuştur. Her ne kadar kırsal yerleşmelerde doğum olayı daha yüksek oranlarda gerçekleşiyor olsa da zaman içerisinde kırsal alanlarda da doğurganlık oranları ciddi boyutlarda azalma göstermiştir.

Batı Anadolu’ da en çok köy varlığına sahip olma özelliğini gösteren Balıkesir’ de, kent nüfusu oranları daima ülke geneli ile kıyaslandığında daha düşük değerlerdedir. (Bkz. Tablo: A.5 ve Tablo: A.5.1) Böylesi bir durumda Balıkesir nüfusunda kırsal yerleşmelerdeki doğurganlık oranının, ülke geneline göre daha yüksek olması beklenebilir.

Tablo: b.25) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Yerleşim Yerleri İtibariyle Fiili Doğurganlık Oranları

Yıllar	Türkiye		Balıkesir	
	Kent	Kır	Kent	Kır
1950	8,9	13,1	8,0	11,0
1975	9,7	15,6	9,5	13,5
2000	6,7	8,4	5,1	6,0

Kuşkusuz Balıkesir kent yerleşmelerinde doğurganlık oranları kırsal yerleşmelere göre daha düşük değerlerdedir. Bununla birlikte Balıkesir kırsal yerleşmelerinde doğurganlık oranları daima ülke geneline göre düşük değerlerde olmuştur. Kırsal yerleşmelerde doğurganlık oranlarının yüksek değerlerde olmasının nedenleri göz önüne alındığında Balıkesir nüfusu için bu özelliklerin bir bölümünün geçerli olmadığı düşünülmektedir. (Tablo: b.25)

Bir önceki bölümde ele alındığı üzere Balıkesir nüfusunun eğitim yapısı geçmişten bugüne daima ülke geneline göre çok daha iyi durumdadır. Bununla birlikte gerek eğitim gerekse sağlık hizmetleri açısından ülkenin en gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesi'nde yaşamakta olan Balıkesir nüfusunun söz konusu hizmetlere ulaşma bakımından çok daha şanslı olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Ayrıca kent ve kır yerleşmelerinin sosyo-kültürel yapısındaki farklılıkların ülkenin diğer bölgelerine göre çok daha az olduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır.

Kent yerleşmelerinde doğum olayının daha az gerçekleşiyor olmasının ilk nedeni; kent nüfusunun demografik özelliklerinin doğum olayını azaltan yapıda olmasıdır. Kentler daima daha yaşlı nüfus barındırmakla birlikte evlilik olayının daha geç yaşlarda gerçekleştiği yerlerdir. Bununla birlikte kentlerdeki nüfusun eğitim olanaklarından daha fazla faydalanıyor olması ve ziraat dışı ekonomik faaliyet alanlarında daha çok yer alıyor olması sosyo-kültürel yapının da daha farklı olmasına neden olmaktadır. Kentli insan daha az çocuk sahibi olmayı tercih etmektedir. Bununla birlikte kır insanı da geçmişten bugüne kentli insanın doğum olayında gösterdiği eğilimine benzer bir eğilim göstermeye başlamıştır.

Balıkesir nüfusunda 1 yaşından küçük olan çocukların kent ve kır yerleşmelerine göre dağılımına bakıldığında; geçmişten bugüne kır nüfusundaki oranın gösterdiği azalmanın çok büyük olduğu görülmektedir. (Tablo: b.26)

Tablo: b.26) Balıkesir' de 1 Yaşından Küçük Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Kent ve Kır Yerleşmelerine Dağılımı (%)

Yıllar	Kent	Kır
1950	15,1	84,9
1975	28,2	71,8
2000	54,6	45,4

1950 yılında Balıkesir' de 1 yaşından küçük her 100 çocuktan 85' i kır yerleşmelerinde doğmuştur. Bu yıldan sonra kır nüfusundaki 1 yaşından küçük çocuklar oransal olarak ciddi ölçüde azalmıştır. 2000 yılı itibariyle 1 yaşından küçük her 100 çocuktan 45' inin kır yerleşmelerinde doğmuş olduğu görülmektedir. (Tablo: b.26)

2000 yılı itibariyle Balıkesir kent nüfusunda kıra göre daha fazla doğum gerçekleşmiş olması ise dikkat çekicidir. Her ne kadar 1 yaşından küçük çocuk nüfus söz konusu olduğunda kentlerde daha fazla doğum olayı gerçekleşmiş olsa da; doğurganlık oranlarının kır nüfusunda daha yüksek olduğu görülmektedir. 2000 yılı itibariyle Balıkesir kent nüfusunda fiili doğurganlık oranı 5.1 iken; bu oran kır nüfusunda 6.0' dır.

Geçmişten bugüne ulaşım ve iletişim imkanlarının artması ile birlikte kent-kır ilişkilerinin artması sonucunda kentli insanın davranış ve tutumlarının kırdaki yaşayanlar tarafından benimsemeye başlamıştır. Söz konusu etkileşim ve değişim sonucunda Balıkesir kır nüfusunda doğum olayı yıllar içinde azalmıştır. Bununla birlikte 2000 yılı itibariyle Balıkesir' de kırsal yerleşmelerde yaşayan kadınlar, kentsel yerleşmelerde yaşayanlara göre daha çok yaşlanmıştır. Her ne kadar kentsel

alanlarda yaşayanların daha yaşlı olması beklense de; gelişmekte olan yerlerde genç ve ekonomik yönden faal olan nüfus kentlerde daha yüksek frekanslarda olmaktadır.

Buraya kadar Balıkesir nüfusunun kaba doğum oranları ile kadın nüfusun doğurabilme kabiliyetini yansıtan fiili doğurganlık oranları ve fiili doğurganlık oranlarının yerleşim yerlerine göre dağılımı ele alınmıştır. Takip eden bölümde Balıkesir kadın nüfusunun doğurganlık seviyesi hiç evlenmemiş olan kadın nüfus dışarıda tutularak ele alınacaktır.

6.6.4. Balıkesir Kadın Nüfusunun Doğurganlık Seviyesi

Balıkesir kadın nüfusunda evli, eşi ölmüş ve boşanmış olan kadınlar daima ülke genelinin üzerinde değerlerde olmuştur. (Bkz. Tablo: B.f.1 ve Tablo: B.f.1.1) Bu anlamda yaş yapısı itibariyle doğurganlık çağındaki kadın nüfus miktarı Balıkesir’ de daha az olsa da; medeni haller bakımından Balıkesir kadın nüfusunda doğum olayının daha fazla olması beklenmektedir.

Tablo: b.27) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Evlilik Çağında Olup Evli, Eşi Ölmüş ve Boşanmış Olan Kadın Nüfusun Oranları (%)

Yıllar	Türkiye	Balıkesir
1950	77,6	78,8
1975	70,8	75,5
2000	70,3	79,1

Ancak evli, eşi ölmüş ve boşanmış kadın nüfus oranının ülke geneline daha yakın bir değerde olduğu 1950 yılında Balıkesir kadın nüfusunun fiili doğurganlık oranının ülke genelinden küçük olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.f.7 ve Tablo: B.f.7.1) Bu yıldan sonra ülke genelinde söz konusu kadın nüfusun oranındaki ciddi azalmaya karşılık Balıkesir’ de meydana gelen azalmanın daha az olması; bu dönemde Balıkesir’ de doğurganlık oranının ülke genelinden daha fazla artmasını açıklayabilir. Ancak yine de 1975 yılında da Balıkesir kadın nüfusunun doğurganlık oranı ülke genelinin altındadır.

Bununla birlikte 1975-2000 yılları arasında ülke genelinde evli, eşi ölmüş ve boşanmış kadın nüfus oranı az da olsa azalırken Balıkesir’ de bu oran artmıştır. Böylesi bir durumda bu süreçte Balıkesir kadın nüfusunun doğurganlık seviyesinin ülke geneline göre artmış olması bile söz konusu olabilirdi. Ancak Balıkesir’ de evli, eşi ölmüş ve boşanmış kadın nüfus oranının ülke geneline göre %10,0 değerinde fazla olduğu 2000 yılında (Bkz. Tablo: B.f.1 ve Tablo: B.f.1.1); doğurganlık seviyesinin ülke geneline göre bir hayli düşük olması dikkat çekicidir.

6.6.4.1. Balıkesir’ de Canlı Çocuk-Kadın Oranları

Doğurganlık seviyesi ile ilgili bilgi veren göstergelerden biri olan çocuk-kadın oranları ile ilgili değerlendirme 1975 ve 2000 yılları baz alınarak yapılmaktadır. 1950 yılında söz konusu değerlendirmenin yapılmasına imkan veren veri bulunmamaktadır.

Fiili doğurganlık oranında 15-49 yaş grubunda olup doğurganlık çağında olan kadın nüfus ele alınmakta ve söz konusu kadın nüfusun doğurabilme kabiliyeti hesaplanmaktadır. Bu hesaba söz konusu yaş grubunda olup hiç evlenmemiş ve hiç

doğum yapmamış kadınlar da dahildir. Çocuk-kadın oranı hesabında ise hiç evlenmemiş kadın nüfus dışarıda tutularak; evli, eşi ölmüş ve boşanmış olup canlı doğum yapmış olan kadınlar ele alınmaktadır.

Her ne kadar doğurganlık çağı teorik olarak 15-49 yaş arası olarak ele alınsa da, doğurganlık çağı gerçekte teoride olduğu gibi değildir. 15 yaşın altında olup doğurganlık yeteneğini kazanmış kadın nüfusun varlığının yanı sıra; 49 yaş üzerinde olup doğurganlık kabiliyetini kaybetmemiş olan kadınların varlığı da söz konusudur. Bununla birlikte günümüzde tıptaki gelişmelere paralel olarak kadın doğurganlık süresi uzamış ve geç yaşlarda doğurabilmek mümkün hale gelmiştir.

Balıkesir’ de en az bir canlı doğum gerçekleştirmiş olan kadın nüfusun yaşlarına bakıldığında üst sınır hakkında bir çıkarım yapılamamaktadır. Çünkü nüfus sayımlarında bir kadının sayımın yapıldığı yıl dahil olmak üzere söz konusu yıla kadar gerçekleştirilmiş olan tüm canlı doğumlar ele alınmaktadır. Ancak alt sınırın 15’ ten küçük olduğu ve 12-14 yaş grubunda olup canlı doğum yapmış olan kadınların var olduğu nüfus sayımları verilerinde açıkça görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.f.2.1)

Balıkesir’ de 12 ve daha yukarı yaşlarda olup evli, eşi ölmüş ya da boşanmış olan; yani başından en az bir evlilik geçmiş olan kadın nüfusun oranları her dönem ülke genelinin üzerinde olmuştur. Buna karşılık Balıkesir’ de çocuk-kadın oranı ele alındığında her 100 kadına düşen canlı çocuk sayısının ülkedeki değerlerin altında olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.f.2 ve Tablo: B.f.2.1) Balıkesir’ de evli, eşi ölmüş ve boşanmış her 100 kadına düşen canlı çocuk sayısı, gerek 1975 gerekse 2000 yılında ülke genelindeki oranlardan düşük değerlerdedir. Bununla birlikte 1975 yılından 2000 yılına dek geçen 25 yıllık süreçte; söz konusu oran Balıkesir’ de daha çok azalmış ve ülke geneli ile arasındaki fark artmıştır.

Tablo: b.28) Türkiye ve Balıkesir’ de Canlı Çocuk-Kadın Oranları*

Yıllar	Türkiye	Balıkesir
1975	406,4	363,0
2000	326,4	273,2

* Canlı Çocuk-Kadın Oranında kullanılan formül; [Canlı çocuk sayısı/12 ve daha yukarı yaşlarda olup evli, eşi ölmüş ve boşanmış kadın]*100

1975 yılında Balıkesir’ de evli, eşi ölmüş ve boşanmış her 100 kadına 363 canlı çocuk düşmektedir. Bu sayı ülke genelinde 406 olup Balıkesir’ de söz konusu oran ülke genelinin bir hayli altındadır. Bu yıldan sonra gerek ülke genelinde gerekse Balıkesir’ de söz konusu oran dikkat çekici bir şekilde azalmıştır. 2000 yılı itibariyle ülke genelinde evli, eşi ölmüş ve boşanmış her 100 kadına 330 canlı çocuk düşmekte iken bu sayının Balıkesir’ de 273 olduğu görülmektedir. (Tablo: b.28)

Kadın nüfusun doğurganlık seviyesinde yaş faktörünün belirleyiciliği söz konusudur. Bir kadın doğurganlık kabiliyetini kazandıktan sonra yaşı ilerledikçe doğurganlık özelliği artar. Ancak belli bir yaşa gelindiğinde bu artış negatif yöne meylederek bir süre sonra ortadan kalkar. (Kırımlı, 2007b) Daha önce belirtildiği gibi doğurganlık çağı teorik olarak 15-49 yaş arası olarak ele alınmaktadır. 45-49 yaş grubunda olup teorik olarak doğurganlık çağının sonunda olduğu varsayılan kadın nüfusun canlı doğum oranındaki değişim doğurganlık seviyesindeki değişim hakkında bilgi vermektedir. (Kocaman, 1981: 6)

Balıkesir’ de 1975 yılında 45-49 yaş grubundaki evli, eşi ölmüş ve boşanmış olan her 100 kadına 453 canlı çocuk düşmektedir. 2000 yılında ise bu sayının ciddi boyutta azaldığı ve 290 civarına gerilediği görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.f.2.1)

Kuşkusuz bir kadının yaşı arttıkça gerçekleştirmiş olduğu canlı doğum sayısında da artış söz konusu olacaktır. Balıkesir’ de canlı çocuk-kadın oranının 363 olduğu 1975 yılında; 35 yaşın altında olan kadınlar için bu oran 363’ ten daha küçüktür. Doğurganlık seviyesinin düştüğü 2000 yılında ise toplam kadınlar için 273 olan kadın-canlı çocuk oranının, 45 yaşın altındaki kadınlar için daha küçük olduğu görülmektedir. Bu durum yıllar itibariyle kadın nüfusun gerçekleştirdiği doğumların azaldığının bir göstergesidir.

6.6.4.2. Balıkesir’ de Yaşayan Çocuk-Kadın Oranları

Canlı doğum, tanımını daha önce vermiş olduğumuz gibi çocuğun doğduktan sonra çok kısa bir süre de olsa yaşam belirtilerini göstermiş olduğu doğumdur. Ancak canlı doğan her çocuğun hayatta kalmaya devam ettiğini düşünmek hatalı olacaktır. Canlı doğan çocukların bir kısmı 1 yaşını; bir kısmı ise 5 yaşını doldurmadan ölmektedir.

Çocuk ölümleri; anne adayının sağlıklı beslenmemesi, uygun şartlarda doğum yapılmaması, doğum sonu anne ve çocuk bakımının yetersiz olması, çocuk beslenmesinin uygun olmaması, bulaşıcı hastalıklar ve sağlık için harcama yapamama gibi sağlıkla ilgili birçok hizmet ve davranışın yeterli olup olmamasına bağlı olarak gerçekleşmektedir. (Ailenin Sağlık Raporu, 1990: 171) Bununla birlikte çocuk ölümlerini artıran faktörler; anne-babanın okur-yazar olmaması, anne yaşının 18’den küçük, 35’ten büyük olması ve doğum aralıklarının sık olmasıdır.

Bu anlamda çocuk ölümleri ülkelerin ekonomik durumu ve nüfusun sosyo-ekonomik özellikleri ile yakından ilgili olup; gelişmiş ülkelerde daha düşük

frekanslarda gerçekleşmektedir. Buna karşılık az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çocuk ölümlerinin frekansı yüksektir.

Türkiye’ de 1975 yılında canlı çocuklar söz konusu olduğunda kadın-çocuk oranı 406 iken; yaşayan çocuklar söz konusu olduğunda bu oran 303 olarak karşımıza çıkmaktadır. 2000 yılı itibariyle ise evli, eşi ölmüş ve boşanmış her 100 kadına 290 yaşayan çocuk düşmektedir. (Bkz. Tablo: B.f.2)

Canlı doğumların azalması ve nüfusun sosyo-ekonomik özelliklerindeki olumlu gelişmelere paralel çocuk ölümleri de azalmıştır demek yanlış olmayacaktır. Ancak yaşayan çocuk sayısında bir azalma olmuş olsa da bu azalmanın çok yüksek bir değerde olmaması dikkat çekicidir. Balıkesir’ de ise yaşayan çocuk sayısına bakıldığında 1975-2000 yılları arasında bebek ve çocuk ölümlerindeki azalmanın ülke geneline oranla çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. (Bkz. Tablo: B.f.2 ve Tablo: B.f.2.1)

Tablo: b.29) Türkiye ve Balıkesir’ de Yaşayan-Çocuk Kadın Oranları*

Yıllar	Türkiye	Balıkesir
1975	303,3	269,4
2000	289,5	236,9

* Yaşayan Çocuk-Kadın Oranında kullanılan formül; [Yaşayan çocuk sayısı/12 ve daha yukarı yaşlarda olup evli, eşi ölmüş ve boşanmış kadın]*100

Balıkesir’ de evli, eşi ölmüş ve boşanmış olan her 100 kadına 363 canlı çocuk düştüğü 1975 yılında; yaşayan çocuk sayısı yaklaşık 270’ dir. Canlı çocuk

sayısının 273 olduğu 2000 yılında ise yaşayan çocuk sayısının 236 olduğu görölmektedir. (Tablo: b.28 ve Tablo: b.29) 1975-2000 yılları arasındaki 25 yıllık süreçte ölümlerin oransal olarak azalmasıyla birlikte canlı çocuk sayısı ile yaşayan çocuk arasındaki fark 2000 yılı itibariyle azalmıştır.

Gelişmiş ölkelerde çocuk ölümlerinin düşük frekanslarda gerçekleşmesi ve Türkiye’ de de zaman boyutu içinde çocuk ölümlerinin azalması gelişmenin bir göstergesidir. Bununla birlikte Balıkesir nüfusunda çocuk ölümlerinin zaman içinde daha çok azalması Balıkesir nüfusunun gelişmişlik bakımından ölkeye geneline göre daha ileri bir seviyede olduğunun göstergesidir.

Balıkesir kadın nüfusunun eğitim seviyesinin ölkeye genelindeki kadınlara oranla daha iyi durumda olması ve zaman boyutu içerisinde daha da iyiye gitmesinin bu durum üzerinde büyük etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kuşkusuz diğer birçok faktör yanında kadın nüfusun eğitim seviyesinin gerçekleştirdiği doğumlar üzerinde etkisi büyüktür. Eğitim seviyesi artan kadın nüfusun daha az sayıda doğum gerçekleştirmesi ve dünyaya gelen çocukların bakımı ile ilgili bilinç seviyesinin yükselmesi çocuk ölümlerini oransal olarak azaltmaktadır.

6.6.4.3. Kadın Nüfusun Eğitim Seviyesi İtibariyle Canlı Çocuk-Kadın Oranları

Bu bölümde öncelikle evli, eşi ölmüş ve boşanmış olan kadın nüfusun okuma yazma durumu itibariyle gerçekleştirmiş oldukları doğumlar ele alınmaktadır. Ardından ise okuma yazma bilenler arasında kurumsal eğitime katılma ve mezuniyet seviyesi itibariyle gerçekleştirdiği canlı doğumlar karşılaştırılmaktadır.

6.6.4.3.1. Okuma Yazma Durumu İtibariyle Kadın Nüfus ve Canlı Çocuk-Kadın Oranları

Türkiye’ de evli, eşi ölmüş ve boşanmış olup okuma yazma bilmeyen kadın nüfus okuma yazma bilenlere göre oransal olarak daha çok doğum gerçekleştirmektedir. (Bkz. Tablo: B.f.3)

Tablo: b.30) Türkiye’ de Evli, Eşi Ölmüş ve Boşanmış Olan Kadın Nüfusun Okuma Yazma Durumuna Göre Canlı Çocuk-Kadın Oranları

Yıllar	Okuma Yazma Bilen	Okuma Yazma Bilmeyen
1975	274,9	482,1
2000	257,8	521,2

1975-2000 yılları aranda geçen 25 yıllık süreçte okuma yazma bilen kadın nüfusun gerçekleştirdiği doğumların frekansı artmıştır. Bu artışın nedeni okuma yazma bilen kadınların frekansındaki büyük artıştan kaynaklanmaktadır. Söz konusu artışa rağmen doğumların oransal olarak azaldığı görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.f.3) 1975 yılında evli, eşi ölmüş ve boşanmış olup okuma yazma bilen her 100 kadına yaklaşık 275 canlı çocuk düşmektedir. Bu sayı 2000 yılı itibariyle 258’ e gerilemiştir.

Söz konusu süreçte okuma yazma bilmeyen kadın nüfusun frekansındaki azalmaya paralel olarak canlı çocuk sayısında da azalma meydana gelmiştir. Ancak okuma yazma bilmeyen kadın nüfusun gerçekleştirdiği canlı doğumların oransal olarak arttığı görülmektedir. Buna karşılık bu süreçte Balıkesir’ de gerek okuma

yazma bilen gerekse bilmeyen kadın nüfusun gerçekleştirdiği doğumlar oransal olarak azalmıştır. (Bkz. Tablo: B.f.3.1)

Tablo: b.31) Balıkesir’ de Evli, Eşi Ölmüş ve Boşanmış Olan Kadın Nüfusun Okuma Yazma Durumuna Göre Canlı Çocuk-Kadın Oranları

Yıllar	Okuma Yazma Bilen	Okuma Yazma Bilmeyen
1975	278,1	437,7
2000	231,6	421,6

1975 yılında Balıkesir’ de okuma yazma bilen evli, eşi ölmüş ve boşanmış her 100 kadına yaklaşık 278 canlı çocuk düşmekle birlikte bu sayı ülke genelinden az da olsa fazladır. Bununla birlikte aynı yıl okuma yazma bilmeyenler için söz konusu oranın ülke genelinin oldukça altında olması dikkat çekicidir. (Tablo: b.30 ve Tablo: b.31)

1975-2000 yılları arasında Balıkesir’ de okuma yazma bilen kadın nüfus frekansının artmasına paralel canlı çocuk sayısının da frekansı artmıştır. (Bkz. Tablo: B.f.3.1) Söz konusu artışa karşılık canlı çocuk-kadın oranı bir hayli azalmıştır. 2000 yılı itibariyle okuma yazma bilen evli, eşi ölmüş ve boşanmış kadın her 100 kadına yaklaşık 232 canlı çocuk düşmektedir. 1975 yılında söz konusu sayı ülke genelinin üzerinde iken; bu yıl ülke genelinde 260’ a yakın olan canlı çocuk-kadın oranından oldukça düşük olduğu görülmektedir. (Tablo: b.30 ve Tablo: b.31)

Ülke genelinde okuma yazma bilmeyenler söz konusu olduğunda canlı çocuk-kadın oranı artarken; Balıkesir’ de bu oranın azalması oldukça dikkat çekicidir. 1975 yılında Balıkesir’ de okuma yazma bilmeyen evli, eşi ölmüş ve boşanmış her 100

kadına yaklaşık 438 canlı çocuk düşmektedir. Bu sayı 2000 yılı itibariyle 422 civarına gerilemiştir. (Tablo: b.31) Söz konusu azalma çok büyük bir değer taşımasa da; ülke genelinde artış göz önüne alındığında oldukça olumlu bir gelişme olduğu düşünülmektedir.

Okuma yazma bilme durumunun gerçekleştirilen doğum sayısı üzerinde etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Okuma yazma bilen kadınlar; okuma yazma bileyenlere göre daha az çocuk doğurma eğilimindedir. Bununla birlikte okuma yazma bilen kadınların da; kurumsal eğitime katılıp katılmama durumuna göre farklı eğilimlerde olduğu görülmektedir.

6.6.4.3.2. Mezuniyet Seviyesi İtibariyle Kadın Nüfus ve Canlı Çocuk-Kadın Oranları

Gerek ülke genelinde gerekse Balıkesir’ de okuma yazma bilen kadınlar arasında bir kurumdan mezun olanların oransal olarak daha az doğum yaptığı görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.f.4 ve Tablo: B.f.4.1)

Tablo: b.32) Balıkesir’ de Evli, Eşi Ölmüş ve Boşanmış Olan Kadın Nüfusun Bir Kurumdan Mezun Olma Durumuna Göre Canlı Çocuk-Kadın Oranları

Yıllar	Bir Kurumdan Mezun Olanlar	Bir Kurumdan Mezun Olmayanlar
1975	269,1	340,4
2000	221,4	354,4

Türkiye’ de 1975-2000 yılları arasında geçen 25 yıllık süreçte bir kurumdan mezun olanlar söz konusu olduğunda canlı çocuk-kadın oranı azalmıştır. Buna karşılık bir kurumdan mezun olmayanlar bu süreçte daha çok doğum yapma eğiliminde olmuş ve söz konusu oran artış göstermiştir. (Bkz. Tablo: B.f.4)

Benzer şekilde Balıkesir’ de de okuma yazma bilen kadınlar içinde, bir kurumdan mezun olanların canlı doğumları oransal olarak azalmış; bir kurumdan mezun olmayanlarıki ise artmıştır. Bununla birlikte bir kurumdan mezun olmayanlar için canlı çocuk-kadın oranlarına bakıldığı zaman, söz konusu oranların ülke genelinin bir hayli altında olduğu görülmektedir. (Tablo: b.32)

Tablo: b.33) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Evli, Eşi Ölmüş ve Boşanmış Olan Kadın Nüfusun Mezun Oldukları Kurumlar İtibariyle Canlı Çocuk-Kadın Oranları

Mezuniyet Durumu	1975		2000	
	Türkiye	Balıkesir	Türkiye	Balıkesir
İlkokul Mezunu	275,4	277,1	268,9	240,6
İlköğretim Mezunu*	-	-	55,0	42,2
Ortaokul veya Ortaokul				
Dengi Meslek Okulu Mezunu	199,6	198,9	200,7	180,8
Lise veya Lise Dengi				
Meslek Okulu Mezunu	151,3	149,0	158,4	151,4
Yüksek Öğretim Mezunu	130,4	175,6	136,9	143,1

*1975 yılında ilköğretim uygulaması yoktur.

Okuma yazma bilmeyenler bilenlere göre; okuma yazma bilip bir kurumdan mezun olanlar ise olmayanlara göre daha çok doğum gerçekleştirme eğilimindedir. Bununla birlikte kurumsal eğitime katılan kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe daha az sayıda doğum gerçekleştirmektedir. (Bkz: Tablo: B.f.5 ve Tablo: B.f..5.1)

Kurumsal eğitimin ilk basamağı olan ilkokul mezunlarında canlı çocuk-kadın oranı en yüksek değerde iken; üniversite mezunu kadınlar için bu oran en düşük değerde olmaktadır. Gerek ülke genelinde gerekse Balıkesir’ de söz konusu olan bu durumla birlikte; zaman içerisinde eğitimin her basamağında canlı çocuk-kadın oranı azalmıştır. (Tablo: b.33)

6.6.5. Sonuç

Balıkesir nüfusunda gerek kaba doğum oranları gerekse fiili doğurganlık oranları daima ülke genelinin altında olmuştur. Bununla birlikte 1950 yılından 1975 yılına kadar ülke genelinde gözlenen artışa paralel olarak Balıkesir nüfusunun da doğurganlık oranlarında artış söz konusu olmuş; bu dönemden sonra ise yine ülke geneline paralel olarak bir hayli azalmıştır. Söz konusu artışın gerçekleştiği 1950-1975 yılları arasında Balıkesir nüfusunun doğurganlık oranlarındaki artış ülke geneline göre çok daha fazla olmuştur. 1975 yılında Balıkesir’ de fiili doğurganlık oranı yine ülke genelinin altında bir değerde olsa da; en yüksek değer olarak karşımıza çıkmaz. Ancak gerek 1950 gerekse 2000 yıllarında Balıkesir nüfusunun doğurganlık oranlarının ülke genelinin bir hayli altında olması bu artışın doğal nedenler dışındaki faktörlerin etkisi altında gerçekleştiğini düşündürmektedir. Bu durum; iç göçler ile meydana gelen demografik değişimin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte Balıkesir kadın nüfusunun gerçekleştirmiş olduğu canlı doğumlar ve kadın başına düşen canlı çocuk sayısı itibariyle de ülke geneline göre daha gelişmiş bir yapı sergilediği görülmüştür. Ayrıca yıllar içinde Balıkesir’ de kadın nüfusun eğitim seviyesi arttıkça gerçekleştirdiği doğumlar ve buna paralel olarak sahip oldukları canlı çocuk sayısı da giderek azalmıştır. Kadın nüfusun eğitim seviyesi, doğurganlık seviyesi üzerinde etkili olmakla birlikte kuşkusuz erkek nüfusun eğitim seviyesi de bu anlamda önem teşkil etmektedir. Eğitim seviyesi yüksek olan ailelerin daha az sayıda çocuk sahibi olma eğiliminde olmasının nüfus artışı üzerinde etkisi olmaktadır. Özellikle nüfusun büyük çoğunluğunun kır yerleşmelerinde yaşadığı zamanlardan bu yana, değişen ekonomik yapının da çocuk sahibi olma eğilimi üzerinde etkisi bulunmaktadır. Kent yerleşmelerinde yoğunlaşan ve ekonomik olarak ziraat dışındaki faaliyet alanlarına yönelen nüfus, geleneksel yapıdan kısmen uzaklaşmakla birlikte, çocuğa ekonomik bir değer olarak bakmaktan vazgeçmektedir. Bunun bir diğer nedeni de ekonomik gücün kapasitesinin yeterli olup olmayışıdır. Bu anlamda Balıkesir nüfusunun ekonomik yapısını konu edinmekte ve geçmişten bugüne meydana gelen değişimi değerlendirmekte yarar vardır.

Ancak nüfusun sosyo-demografik niteliklerinin konu edildiği bu bölümde son olarak, Türkiye’ de nüfus sayımlarında daima konu edilen sakat nüfus ve özellikleri ele alınacaktır.

6.7. BALIKESİR NÜFUSUNUN SAKATLIK DURUMU

Sakatlık kavramı; bireylerin doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık ya da kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini kaybetmeleri şeklinde açıklanabilir. En genel tanımı ile ise “sakat”; fiziksel ve düşünsel yapılarında bir eksiklik ya da bozukluğu olanlara verilen addır. (Altan 1976:6)

Dünya Sağlık Örgütü’ nün tanımıyla ise sakatlık; bireyin bedensel fonksiyonlarındaki ve hareketlerindeki sınırlamaların yarattığı bir durumdur. (Burcu, 2007: 3) Ancak söz konusu sınırlamalar ne olursa olsun sosyal yaşam alanının birlikte sürdürüldüğü sosyal etkileşim ağı içerisinde sakat nüfusu toplam nüfustan ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu düşünce nin ışığında, bu çalışmada Balıkesir’ de sakat nüfus ve sakat nüfusun yıllar içinde gösterdiği değişim de konu edilmektedir.

Türkiye’ de ve bazı ülkelerde nüfus sayımlarında sakat nüfus ile ilgili verilere yer verilmektedir. Türkiye’ de cumhuriyet döneminde yapılmış olan genel nüfus sayımlarının; 1990 yılı hariç olmak üzere tamamında sakat nüfus ve özellikleri ilgili veri bulunmaktadır. Bununla birlikte sakat nüfus ile ilgili çalışmaların çok yetersiz olduğu görülmektedir. Günümüzde sakat nüfus ile ilgili daha fazla araştırma yapılsa da hala yeterli derecede olmadığı düşünölmektedir. Bu nedenle Balıkesir nüfusunun sosyo-demografik yapısının 1950 yılından sonra gösterdiği değişim konu edilirken sakat nüfus hakkında da bilgi verilmesi uygun görölmüştür.

6.7.1. Balıkesir’ de Sakat Nüfusun Genel Özellikleri

Türkiye toplam nüfusunun yıllara göre artışına paralel olarak, toplam nüfus içindeki sakat nüfus miktarında da artış söz konusu olmuştur. (Bkz. Tablo: B.c.1) 1955-2000 yılları arasında toplam sakat nüfus miktarı, ülke genelinde yaklaşık 4 katlık bir artış göstermiştir. Bununla birlikte; Türkiye toplam nüfusu içinde sakat nüfusun oranlarına bakıldığında; sakat nüfus oranının toplam nüfus içindeki oranının 2.0’ yi geçmediği görülmektedir. (Kırımlı, 1994: 32) Toplam nüfus kitlesi içinde düşük bir paya sahip olan sakat nüfusun miktarındaki artış ne kadar çok olursa olsun; çok daha büyük bir paya sahip olan sakat olmayan nüfusun artışının yanında düşük değerler göstermektedir.

Grafik: 49) Türkiye Toplam Nüfusu İçinde Sakat Nüfus Oranları (%)

Toplam nüfus içindeki sakat nüfus söz konusu olduğunda, yıllara göre oranlar çok değişmemiş olmakla birlikte az da olsa bir artış söz konusu olmuştur. (Bkz. Tablo: B.c.1 ve Grafik:49)

Kuşkusuz ülke genelindeki sakat nüfus artışına paralel olarak; Balıkesir nüfusu içindeki sakat nüfus miktarında da artış meydana gelmiştir.

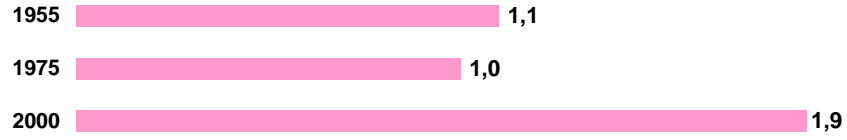
6.7.1.1. Balıkesir’ de Sakat Nüfusun Miktarı ve Oranları

Balıkesir’ de 1955 yılında 6.964 olan sakat nüfus miktarı 2000 yılı itibariyle artarak 20.976 olmuştur. (Bkz. Tablo: B.c.1.1) Toplam nüfus yaklaşık 2 katına çıkarken; sakat nüfus 3 kat artış göstermiştir. Her ne kadar sakat nüfus miktarı toplam nüfus miktarından daha fazla artmış olsa da; toplam nüfus kitlesi içinde çok küçük bir paya sahiptir. Bu nedenle yıllara göre sakat nüfusun toplam nüfus içinde oransal olarak göstermiş olduğu değişim söz konusu olduğunda mevcut farklar olmakla birlikte bu farkların çok yüksek değerlerde olmadığı görülmektedir.

Balıkesir toplam nüfusu içinde sakat nüfus oranları 1955 ve 1975 yıllarında ülke genelinden düşük bir değer göstermektedir. Buna karşılık 2000 yılı itibariyle Balıkesir toplam nüfusu içindeki sakat nüfus oranı ülke genelinin üzerinde bir değerdedir. Bununla birlikte; Balıkesir’ de sakat nüfus oranlarının yıllara göre değişimine bakıldığında; Türkiye nüfusunun sergilediği değişimden farklı bir durum ile karşılaşılmaktadır.

Ülke geneline bakıldığında toplam nüfus içinde sakat nüfus oranı daima artış gösterirken; Balıkesir’ de 1955 yılından 1975 yılına gelindiğinde toplam nüfus içindeki sakat nüfus oranında az da olsa bir düşüş olmuştur. (Bkz. Tablo: B.c.1 ve Tablo: B.c.1.1) Ancak 2000 yılı itibariyle yeniden bir artış söz konusu olmuştur. Bununla birlikte; 2000 yılında toplam nüfus içindeki sakat nüfus oranının diğer iki yıla göre yüksek olduğu görülmektedir. (Grafik: 50)

Grafik: 50) Balıkesir Toplam Nüfusu İçinde Sakat Nüfus Oranları (%)

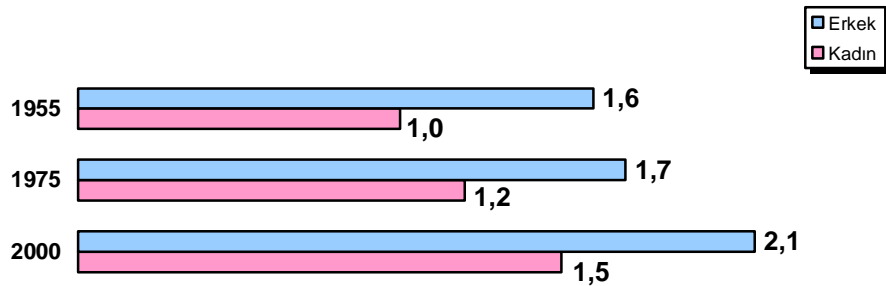

Balıkesir toplam nüfusu içindeki sakat nüfus oranlarına cinsiyetler itibariyle bakıldığında ise; her iki cinsin oranlarının gerek yıllara göre gerekse birbirinden oldukça farklı değerlere sahip olduğu görülmektedir.

6.7.1.2. Balıkesir’ de Cinsiyetler İtibariyle Sakat Nüfus Miktarı ve Oranları

Ülke genelinde erkek nüfusun sakat olma oranı; kadın nüfusun sakat olma oranından daima daha yüksek bir değerdedir. (Kırımlı, 1994: 7) Bununla birlikte her iki cinsin toplamaları içinde de sakat olanların oranı, 1955-2000 yılları arasında artış göstermiştir. (Bkz. Tablo: B.c.1)

Grafik: 51) Türkiye Toplam Erkek Nüfusu ve Toplam Kadın Nüfusu İçinde Sakat Nüfus Oranları (%)

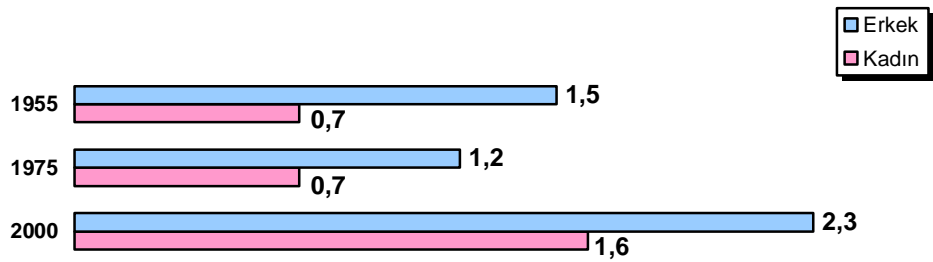
Sakat nüfusun, Türkiye toplam nüfusu içinde cinsiyetler itibariyle dağılımına bakıldığında; yine erkeklerde sakat olma durumunun kadınlardan daha sık olduğu görülmektedir. Toplam nüfus içindeki sakat erkek oranları; toplam nüfus içindeki sakat kadın oranlarından daima daha yüksek bir değer göstermektedir. (Tablo: b.34)

Tablo: b.34) Türkiye’ de Toplam Nüfus İçinde Cinsiyetler İtibariyle Sakat Nüfusun Oranları (%)

Yıllar	Erkek	Kadın
1955	0,8	0,5
1975	0,9	0,6
2000	1,1	0,7

Balıkesir nüfusunda da, ülke genelinde olduğu gibi erkek nüfusun sakat olma oranı; kadın nüfusun sakat olma oranından daima daha yüksek bir değerdedir. (Bkz. Tablo: B.c.1.1)

Grafik: 52) Balıkesir Toplam Erkek Nüfusu ve Toplam Kadın Nüfusu İçinde Sakat Nüfus Oranları (%)

Ülke genelinde gerek erkek gerekse kadın nüfus içindeki sakat nüfus oranı daima artış göstermiştir. Ancak Balıkesir nüfusunun içindeki sakat nüfusun cinsiyetler itibariyle yıllara göre gösterdiği kompozisyon ülke genelinden farklı bir yapıya sahiptir. Her iki cinsin yıllara göre miktarlarında artış olmasının yanında; oransal olarak bir değerlendirme yapıldığında farklı bir kompozisyon ile karşılaşılmaktadır.

1955 yılından 1975 yılına gelindiğinde erkek nüfus toplamı içindeki sakat erkek oranının 1,5' ten 1,2' ye gerilediği görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.c.1.1) Buna karşılık kadın nüfus toplamı içindeki sakat nüfus oranı 1955 yılından 1975 yılına kadar bir değişme göstermemiş olup 0,7 oranında kalmıştır. Bu yıldan sonra ise gerek erkek gerekse kadın nüfus toplamaları içindeki sakat nüfus oranları artış göstermiştir. 2000 yılı itibariyle erkeklerin 2,3'ünün; kadınların ise 1,6' sının sakat olduğu görülmektedir. (Grafik: 52)

Tablo: b.35) Balıkesir Toplam Nüfusu İçinde Cinsiyetler İtibariyle Sakat Nüfusun Oranları (%)

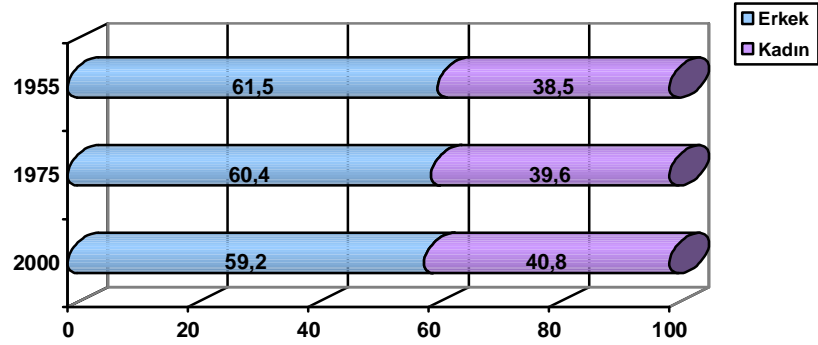
Yıllar	Erkek	Kadın
1955	0,8	0,4
1975	0,6	0,3
2000	1,2	0,8

Balıkesir' de erkek nüfus söz konusu edildiğinde; toplam erkek nüfusu içinde sakat nüfus oranının daima toplam kadın nüfus içindeki sakat kadın nüfus oranından yüksek bir değerde olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.c.1.1) Kadın nüfus içinde görülen sakat nüfus oranı; erkek nüfusta görülen sakat oranından daha düşüktür. Bu durum erkeklerde sakat olma oranının kadınlara göre daha yüksek olma eğiliminde

olmasının doğal bir sonucudur. Bunun bir diğer göstergesi ise; her iki cinsin toplam nüfus içindeki oranları arasındaki farktır. Türkiye genelinde olduğu gibi toplam nüfus içindeki sakatların cinsiyete göre dağılımında erkeklerin oranları daha yüksek değerler göstermektedir. (Tablo: b.35)

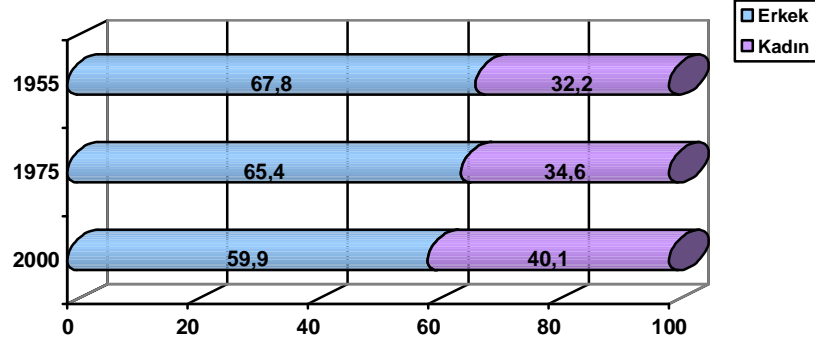
Salt sakat nüfus söz konusu olduğunda da, erkek nüfusun gösterdiği oranların daima daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye genelinde her dönemde sakat nüfusun yaklaşık olarak %40,0' ını kadınlar; %60,0' sını ise erkekler teşkil etmektedir. (Grafik:53)

Grafik: 53) Türkiye Sakat Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Benzer şekilde, Balıkesir nüfusunun cinsiyete göre dağılımına baktığımızda erkek nüfus oranlarının kadın nüfus oranlarına göre çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle 1955 ve 1975 yıllarında, sakat nüfusun %65,0' inden fazlasını erkekler teşkil etmekte olup; bu değer ülke genelinin oldukça üzerindedir. 2000 yılında da Balıkesir sakat nüfusu içindeki sakat erkek oranı, ülke genelinin üzerinde olmakla birlikte; bu oran önceki yıllara göre bir hayli azalmıştır. (Grafik: 54)

Grafik: 54) Balıkesir Sakat Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

6.7.2. Balıkesir’ de Sakat Nüfusun Özellikleri

Bu bölümde Balıkesir’ de yaşayan sakat nüfusun, sakatlık türlerine göre dağılımı konu edilmektedir. Öncelikle nüfusun toplamda ve cinsiyetler itibariyle sakatlık türlerine göre dağılımı aktarılacaktır. Ardından “İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlıkların Dağılımı” ve “Duyu Organları İle İlgili Sakatlıkların Dağılımı” iki ayrı başlıkta konu edilecektir.

Türkiye toplam sakat nüfusunun sakatlık türlerine göre dağılımını göz önüne alındığında; 1955 ve 2000 yıllarında iskelet çatısı ile ilgili sakatlıkların diğer sakatlık türlerine göre daha yüksek oranlarda olduğu görülecektir. 1975 yılında ise duyu organları ile ilgili sakatlıklar en büyük yüzdeye sahiptir. (Bkz. Tablo: B.c.4)

1955 ve 1975 yılları genel nüfus sayımlarında, fiziksel olup gözle görülebilen sakatlıkların tanımlanmış olması ve zihinsel sakatlıklar kategorisinin bulunmaması çok büyük bir eksikliklerdir. Bahsi geçen yıllarda zihinsel sakatlığı olanların herhangi bir kategoriye yerleştirilmiş olmasını söylemek doğru olmayacaktır. Ancak zihinsel

sakatlıkların tümünden yok sayılmış olması da mümkün değildir. Bu tür bir sakatlığı olanların herhangi bir kategoriye dahil edilmiş ya da “diğer” kategorinde toplanmış olduğunu düşünmek varsayımdan öteye geçememektedir. Gerçek olan ise 1955 ve 1975 yılları söz konusu olduğunda zihinsel sakatlıklar ve bu türden sakatlığı olan nüfus hakkında bilgi sahibi olmayışımızdır.

Bu nedenle Balıkesir sakat nüfusunun 1955’ ten sonraki süreçte göstermiş olduğu değişim 3 ayrı başlıkta konu edilmektedir. Öncelikle sakat nüfusun sınıflandırılmış türlere göre dağılımının ve ardından duyu organları ile iskelet çatısı ile ilgili sakatlık türlerinin değişiminin değerlendirilmesi yapılmaktadır.

6.7.2.1. Balıkesir Sakat Nüfusunun Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı

Bu bölümde Balıkesir sakat nüfusunun 3 ana kategori itibariyle sakatlık türlerine göre dağılımı; toplam nüfusu ve cinsiyetler itibariyle nüfusu yansıtan iki ayrı başlıkta konu edilmektedir.

6.7.2.1.1. Sakat Nüfusun Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı

Balıkesir’ de sakatlık türlerinin gösterdiği yapı yıllara bağlı olarak değişmektedir. 1955 ve 1975 yıllarında zihinsel sakatlıklar kategorisi söz konusu olmadığından en büyük pay duyu organları ve iskelet çatısı ile ilgili olan sakatlık türlerine aittir. (Bkz. Tablo: B.c.4.1) Bununla birlikte yıllara göre sakatlık türlerinin oranlarında bir değişme söz konusudur.

Tablo: b.36) Balıkesir’ de Sakat Nüfusun Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı (%)*

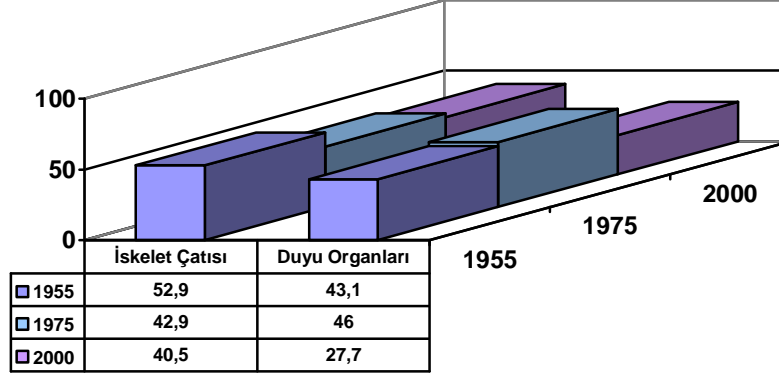
Sakatlık Türleri	1955	1975	2000
Duyu Organları İle İlgili Sakatlıklar	43,1	46,0	27,7
İskelet Çatısıyla İlgili Sakatlıklar	52,9	42,9	40,5
Zihinsel Sakatlıklar	-	-	15,1
Diğer	4,0	11,1	16,7

*Birden fazla sakatlığı olanlar da diğer kategorisine dahil edilmiştir.

1955 yılında sakatlık türleri arasında en büyük oran, iskelet çatısı ile ilgili sakatlıklara aittir. Bu oran %53,0 olup, tüm yıllara bakıldığında bütün diğer türlere göre en yüksek değeri göstermektedir. 1975 yılında ise iskelet çatısı ile ilgili sakatlıkların oranı %43,0’ e gerilemiş olup, duyu organları ile ilgili sakatlıklardan daha düşük bir değer göstermektedir. 2000 yılı itibariyle %40,0’ a gerilemiş olan iskelet çatısı ile ilgili sakatlık türleri bu yıl yine en büyük paya sahip olan tür olarak karşımıza çıkmaktadır. 1955 yılından 2000 yılına kadar geçen zamanda, iskelet çatısı ile ilgili sakatlık türlerinin, tüm türler içindeki payı sürekli azalmıştır. (Tablo: b.36)

Duyu organları ile ilgili sakatlıkların yıllara göre oranlarına bakıldığında; 1955 yılından sonra artış olduğu ve 2000 yılı itibariyle yeniden azaldığı görülmektedir. 1975 yılında Balıkesir’ de görülme oranı en sık olan sakatlık türü olarak karşımıza çıkan duyu organları ile ilgili sakatlıkların oranı %46,0 gibi yüksek bir değerdir. 2000 yılında ise bu oran %28,0’e gerilemiş olup büyük oranda bir azalma söz konusu olmuştur. (Tablo: b.36)

Grafik: 55) Balıkesir Sakat Nüfusunun Sakatlık Türlerinin Dağılımı (%)

Duyu organları ile ilgili sakatlıkların, 1955 yılında %43,0 olan oranının; 1975 yılında artarak %46,0 olması ve ardından 2000 yılında %28,0' lere gerilemesi dikkat çekicidir. Buna karşılık aynı süreçte iskelet çatısı ile ilgili sakatlıkların oranlarında daima bir azalma söz konusu olmuş olsa da bu azalmalar yüksek değerler göstermemektedir. (Grafik: 55)

Her ne kadar 1975 yılında sakatlıkların sebepleri hakkında bilgi sahibi olsak da diğer yıllar için böyle bir durum söz konusu olmadığından, bu anlamda bir kıyaslama yapmak mümkün değildir. Ancak 1975 yılı genel nüfus sayımı verilerine göre, sakatlıkların yaklaşık %24,0' ünün doğuştan olduğu ve %76,0 gibi yüksek bir oranda sonradan gerçekleşmiş olduğu bilinmektedir. (Tablo: 3)

Sadece 1975 yılına ait sakat nüfus hakkında sahip olduğumuz bu bilgi, yıllara göre sakatlık oranlarının değişme nedenleri hakkında bilgi sahibi olmamız adına tek başına yeterli değildir. Ancak diğer yıllar söz konusu olduğunda da benzer bir bilgiye sahip olmamız, bu değişimin değerlendirilmesi adına yine yeterli olmayacaktır.

Tablo: 3) 1975 Yılında Balıkesir' deki Sakat Nüfusun Sakatlık Sebeplerine ve Sakatlık Sebeplerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Sakatlık Nedenleri	Toplam Nüfus		Erkek		Kadın	
	N	%	n	%	N	%
Toplam	7.647	100,0	4.998	65,4	2649	34,6
Doğuştan	1.829	23,9	1.136	62,1	693	37,9
Trafik Kazası	409	5,3	294	71,9	115	28,1
İş Kazası	815	10,7	691	84,8	124	15,2
Hastalık	2.316	30,3	1.347	58,2	969	41,8
Diğer	1.123	14,7	687	61,2	436	38,8
Bilinmeyen	1.155	15,1	843	73,0	312	27,0

(Kaynak: D.İ.E. 1975 Balıkesir Genel Nüfus Sayımı)

1975 yılında sonradan meydana gelen sakatlıkların oranının yüksek olduğu dikkate alınır ve bu gibi bir durumun diğer yıllarda da söz konusu olduğu düşünülürse sakatlık oranlarının artışı hakkında bir değerlendirme yapılabilir. Ancak oranların azalması söz konusu olduğunda bu bilgiler yetersiz kalacaktır. Yine de sakatlık nedenlerinin büyük bir oranının sonradan; trafik kazası, iş kazası, hastalık ve bunun gibi nedenlerden kaynaklandığı düşünülürse; bu türden sakatlıkların tedavi edilerek giderildiği düşünülebilir. Böylesi bir durumda sakatlık oranlarında düşme olması kaçınılmazdır ancak sakat nüfusun sakatlıkları ve sakatlık türleri hakkında sahip olduğumuz bilgiler dahilinde “kalıcı; tedavi edilemez” ya da “geçici; tedavi edilebilir” gibi bir ayırım söz konusu değildir. Bu nedenle bu türden bir yaklaşım sadece varsayım olarak değerlendirilmelidir.

Bununla birlikte ilerleyen yaşlarda gerek vücudun iskelet çatısında gerekse duyu organlarında meydana gelen bozukluklar da sakat nüfusun türlere göre dağılımında farklılaşmaya neden olabileceği gibi tıptaki gelişmeler ile birlikte

sakatlıkların tedavi edilebilme şansının artması da oranları değiştirecektir. Yaşlı nüfus söz konusu olduğunda karşılaşılabilecek duyu yitimleri ve iskelet çatısında meydana gelen sakatlıklar tedavi edilebilirlikleri bakımından da farklı bir kompozisyon ortaya çıkartacaktır.

Tüm bu düşünceler ışığında gerek nüfus sayımlarının sakat nüfus ile ilgili bilginin ancak bir kısmını sunuyor olması; gerekse sakat nüfus ile ilgili yapılmış olan çalışmaların çok sınırlı olması nedeniyle oranların değişme nedenleri hakkında kesin bir değerlendirme yapmanın söz konusu olamayacağını söylemek yerinde olacaktır.

Balıkesir’ de gerek iskelet çatısı ile ilgili gerekse duyu organları ile ilgili sakatlıkların göstermiş olduğu dağılım ve bu dağılımın yıllara göre değişimin nedenleri hakkında kesin bilgilerimiz olmamakla birlikte; bu değişimin ülke genelindeki değişimle benzer bir yapı gösterdiği görülmektedir. Kimi zaman ildeki oranların ülke genelinin üzerinde kimi zamanda altında bir değer gösteriyor olmasına karşılık artışlar ve azalmalar yıllara göre çok büyük değişiklikler göstermemektedir. (Bkz. Tablo: B.c.4 ve Tablo: B.c.4.1)

6.7.2.1.2. Sakat Nüfusunun Cinsiyetler İtibariyle Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı

Balıkesir’ de sakatlık türlerinin cinsiyetler arasında gösterdiği yapıda da yıllara bağlı olarak bir değişme söz konusudur. Cinsiyetler itibariyle sakatlık türlerinin dağılımlarının; 1955 yılından 2000 yılına kadar toplam nüfusun oranlarının sergilemiş olduğu değişme paralel bir değişim gösterdiği görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.c.4.1) Bununla birlikte kimi durumlarda erkeklerin kimi durumlarda ise kadınların oranları daha yüksek değerler göstermektedir.

Tablo: b.37) Balıkesir' de Sakat Nüfusun Sakatlık Türlerinin Cinsiyetler İtibariyle Dağılımı (%)*

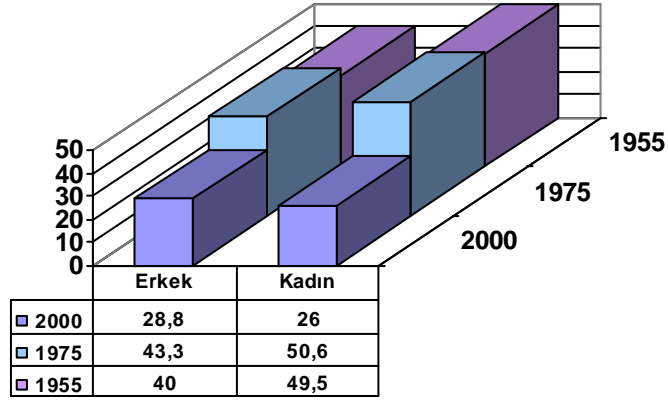
Sakatlık Türleri	1955		1975		2000	
	E	K	E	K	E	K
Duyu Organları İle İlgili						
Sakatlıklar	40,0	49,5	43,3	50,6	28,8	26,0
İskelet Çatısıyla İlgili						
Sakatlıklar	55,6	47,3	45,4	38,6	41,1	39,6
Zihinsel Sakatlıklar	-	-	-	-	14,7	15,8
Diğer	4,4	3,2	11,3	10,8	15,4	18,6

*Birden fazla sakatlığı olanlar da diğer kategorisine dahil edilmiştir.

1955 yılında her 100 sakat erkekten 56' sının, iskelet çatısı ile ilgili bir sakatlığı bulunmaktadır. Bu yıldan sonra bu sayı azalmış ve 1975 yılında 45' e; 2000 yılında ise 41' e gerilemiştir. İskelet çatısı ile ilgili sakatlıklar erkekler için daima en büyük problem olmuştur. Sakat kadınlarda ise daha farklı bir durum söz konusudur. 1955 ve 1975 yıllarında sakat kadınların nerendeyse yarısı duyu organları ile ilgili bir sakatlığa sahiptir. Bu yıllarda duyu organları ile ilgili sakatlıklar kadınlar için en büyük problem iken; 2000 yılında iskelet çatısı ile ilgili sakatlıkların kadınlar için en büyük problem olduğu görülmektedir. (Tablo: b.37)

Zihinsel sakatlıklar ile ilgili oranlara bakıldığında; zihinsel sakatlığı olan kadın nüfus oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. (Tablo: b.37) Diğer yıllarda bu kategoriye ait bilgimiz olmadığından konuyla ilgili bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Ancak duyu organları ve iskelet çatısı ile ilgili sakatlıkların cinsiyet itibariyle dağılımındaki değişimi değerlendirmek söz konusudur.

Grafik: 56) Balıkesir' de Duyu Organları İle İlgili Sakatlıkların Cinsiyetler İtibariyle Dağılımı (%)

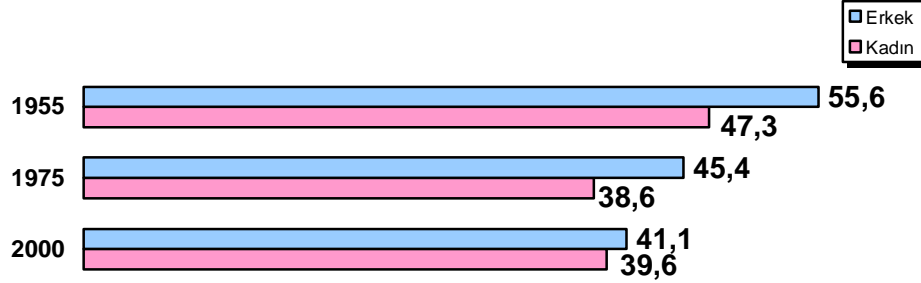

Cinsiyetler itibariyle bakıldığında duyu organları ile ilgili sakatlıkların 1955 ve 1975 yıllarında kadınlarda daha yüksek oranlarda olduğu görülmektedir. 2000 yılında ise erkek nüfusun duyu organları ile ilgili bir sakatlık türüne sahip olma oranı, kadınlara oranla artmıştır. (Grafik: 56)

1955 ve 1975 yıllarında duyu organları ile ilgili sakatlığı olan kadınlar; duyu organları ile ilgili sakatlığı olan erkeklerden daha yüksek oranlarda karşımıza çıkmaktadır. 1975 yılından sonra ise duyu organları ile ilgili sakatlığı olan kadınların oranında büyük bir azalma olmuştur. 2000 yılı itibariyle duyu organları ile ilgili sakatlığı olan erkekler; duyu organları ile ilgili sakatlığı olan kadınlardan daha yüksektir. (Grafik: 56)

İskelet çatısı ile ilgili sakatlıklar söz konusu olduğunda ise farklı bir tablo ile karşılaşmaktadır. 1955 yılından 2000 yılına kadar, sakat erkeklerin iskelet çatısı ile ilgili sakatlıklara sahip olma oranlarında daima oransal olarak bir azalma söz konusu olmuştur. (Grafik: 57)

Grafik: 57) Balıkesir' de İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlıkların Cinsiyetler İtibariyle Dağılımı (%)

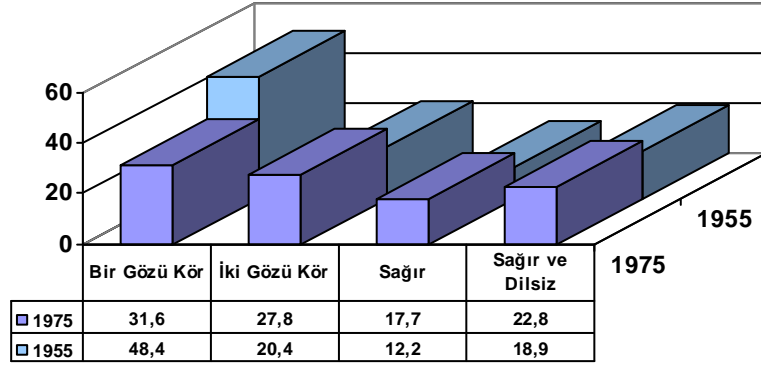
Sakat kadın nüfus söz konusu olduğunda ise daha farklı bir durum söz konusudur. 1955-1975 yılları arasında iskelet çatısı ile ilgili bir sakatlığı olan kadınların oranı azalırken; 1975-2000 yılları arasında artış göstermiştir. (Grafik: 57)

Her iki kategoride de 1955 ve 1975 yıllarında cinsiyetler itibariyle dağılım, sakatlık türlerine göre oldukça farklı değerler göstermektedir. Takip eden bölümlerde sakat nüfusun duyu organları ve iskelet çatısı ile ilgili sakatlıklarının gösterdiği dağılım ve bu dağılımda görülen değişim daha detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Ancak daha önce belirtilmiş olduğu gibi; 2000 yılında sakatlık türleri ile ilgili detaylı bilginiz olmadığından bu bölümlerde sadece 1955 ve 1975 yılları konu edilmektedir.

6.7.2.1.2.1. Sakat Nüfusunun Duyu Organları İle İlgili Sakatlıkları

Duyu organları ile ilgili sakatlıklar söz konusu olduğunda, ülke genelinde görme ile ilgili sakatlıklar daima en yüksek oranlarda karşımıza çıkmaktadır. (Bkz. Tablo: B.c.5) 1955 yılında Balıkesir' de duyu organları ile ilgili bir sakatlığı olan sakat nüfus oranlarına bakıldığında da görme ile ilgili sakatlıkların ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Grafik: 58) Balıkesir’ de Duyu Organları İle İlgili Sakatlıkların Türlerine Göre Dağılımı (%)

Balıkesir’ de duyu organları ile ilgili sakatlığı olan sakat nüfusun toplamı içinde en büyük paya bir gözü kör olan sakat nüfus ile iki gözü kör olan sakat nüfus sahiptir. (Bkz. Tablo: B.c.5.1) Bir gözü kör olanların oranı ise iki gözü kör olanların oranının 2 katından daha büyük bir değer göstermektedir. Duyu organları ile ilgili sakatlık türleri söz konusu olduğunda ise en düşük pay sağır olan nüfusa aittir. (Grafik: 58)

Balıkesir’ de 1955 yılından sonra sakatlık türleri arasında oransal olarak bir değişme söz konusu olmasına karşılık; görme bozuklukları ile ilgili sakatlıklar daima en büyük paya sahip olan sakatlık türleri olarak karşımıza çıkmaktadır. 1975 yılında bir gözü kör olanların oranı azalmış ve diğer türlerin oranlarında artış söz konusu olmuştur. Her ne kadar bir gözü kör olanların oranında bir azalma olsa da; duyu organları ile ilgili bir sakatlığı olan sakat nüfusun içindeki en büyük pay 1975 yılında hala bir gözü kör olanlara aittir. (Grafik:58)

Cinsiyetler itibariyle bakıldığında ise sakatlık türlerinin gerek dağılımları gerekse yıllara göre değişimleri toplam nüfusa paralel bir durum sergilemektedir. Her

iki cins için de iki gözü kör olanların oranları 1955'ten 1975' e kadar azalma göstermişken; diğer sakatlık türlerinin oranlarında artma olmuştur. (Bkz. Tablo: B.c.5.1) Bununla birlikte her iki cins için de kör olma durumu diğer sakatlık türlerine göre en büyük paya sahip olan tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak gerek 1955 gerekse 1975 yıllarına bakıldığında iki gözü kör olma durumunun kadınlarda daha sık görülen bir sakatlık türü olduğu anlaşılmaktadır. (Tablo: b.38)

Tablo: b.38) Balıkesir' de Sakat Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Duyu Organları İle İlgili Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı (%)*

Sakatlık Türleri	1955		1975	
	E	K	E	K
Bir Gözü Kör	52,5	41,5	35,4	26,0
İki Gözü Kör	16,5	27,0	25,0	31,9
Sağır	13,0	10,9	16,9	19,1
Sağır ve Dilsiz	17,9	20,6	22,7	23,1

* 2000 yılı genel nüfus sayımında, nüfusun duyu organları ile ilgili sakatlık türlerine göre dağılımını yansıtan veri bulunmamaktadır.

Duyu organları ile ilgili sakatlığı olan gerek erkek gerekse kadın nüfusun 1955 yılında %60,0' ından fazlasının kör olduğu; 1975 yılında ise erkeklerde bu oranın %60,0; kadınlarda ise yine bu orana yakın bir değerde olup yaklaşık %58,0 olduğu görülmektedir. Sakatlık türlerinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda ise, her sakatlık türünde erkekler kadınlara göre daha yüksek oranlarla karşımıza çıkmaktadır. Gerek 1955 gerekse 1975 yıllarında duyu organları ile ilgili tüm sakatlık türlerinin cinsiyete göre dağılımında erkek oranlarının çok yüksek olması erkeklerin sakat olma açısından daha riskli bir cins olmasının doğal sonucudur diyebiliriz. (Tablo: b.39)

Tablo: b.39) Balıkesir' de Duyu Organları İle İlgili Sakatlığı Olan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı*

Yıllar	Duyu Organları İle İlgili Sakatlık Türleri	Toplam		Erkek		Kadın	
		N	n	%	N	%	
1955	Toplam	2.853	1.790	62,7	1.063	37,3	
	Bir Gözü Kör	1.381	940	68,1	441	31,9	
	İki Gözü Kör	583	296	50,8	287	49,2	
	Sağır	349	233	66,8	116	33,2	
	Sağır ve Dilsiz	540	321	59,4	219	40,6	
1975	Toplam	3.217	1.927	59,9	1.290	40,1	
	Bir Gözü Kör	1.018	683	67,1	335	32,9	
	İki Gözü Kör	893	482	54,0	411	46,0	
	Sağır	571	325	56,9	246	43,1	
	Sağır ve Dilsiz	735	437	59,5	298	40,5	

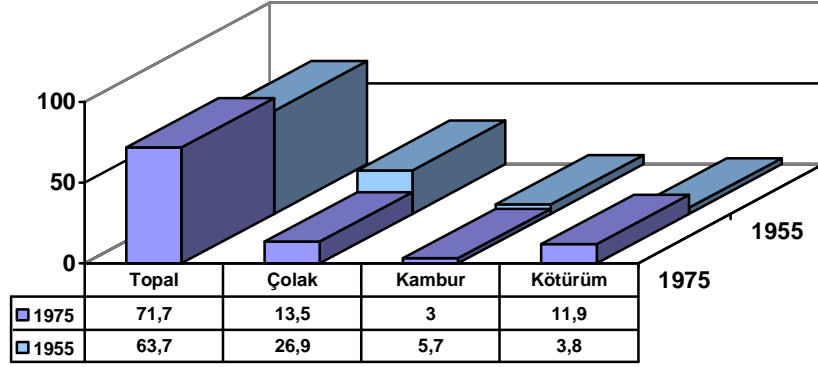
* 2000 yılı genel nüfus sayımında, nüfusun iskelet çatısı ile ilgili sakatlık türlerine göre dağılımını yansıtan veri bulunmamaktadır.

6.7.2.1.2.2. Sakat Nüfusun İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlıkları

Türkiye' de iskelet çatısı ile ilgili sakatlıklar söz konusu olduğunda topallık daima en yüksek oranlara sahip olan sakatlık türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna paralel olarak Balıkesir sakat nüfusu içinde iskelet çatısı ile ilgili sakatlığı olan nüfusun içindeki en büyük pay topallığa aittir. (Bkz. Tablo: B.c.6 ve Tablo: B.c.6.1)

1955 yılında Balıkesir’ de, iskelet çatısı ile ilgili bir sakatlığı olan sakat nüfus oranlarına bakıldığında; total olanların payının yaklaşık %64,0 olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.c.6.1) Oldukça yüksek bir değerde olan total oranını, %27,0’ lik oran ile çolak olanlar takip etmektedir. Kambur ve kötürüm olanların oranları ise özellikle total olanlar dikkate alındığında oldukça düşüktür. Bu yıl iskelet çatısı ile ilgili sakatlığı olanlar arasında en düşük pay, %4,0 ile kötürüm olanlara aittir. (Grafik: 59)

Grafik: 59) Balıkesir’ de İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlıkların Türlerine Göre Dağılımı (%)

1975 yılında iskelet çatısı ile ilgili sakatlık türlerinin, oransal olarak sıralamasında bir değişiklik olmamıştır. Yine en yüksek orana total olanlar sahip iken; ardından çolak olanlar gelmektedir. Kambur ve kötürüm olanlar ise yine daha düşük değerler göstermektedir. Bununla birlikte, oranlarda değişiklikler olmuştur. 1975 itibariyle total olanların oranı yaklaşık olarak %72,0’ ye yükselmiştir. Bu artışın yanında çolak olanların oranında bir azalma görülmektedir. 1955 yılında yaklaşık %27,0 olan çolak oranı; 1975 yılında yaklaşık %14,0 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu azalmaya rağmen, topallıktan sonra çolak olma durumu; iskelet çatısı ile ilgili sakatlıklar içinde en sık rastlanan ikinci sakatlık türüdür. Aynı yıl kambur olanların oranında bir azalma ve kötürüm olanların oranında ise bir artma olduğu görülmektedir. 1975 yılı itibariyle iskelet çatısı ile ilgili sakatlığı olanlar arasında en düşük pay, kambur olanlara aittir. (Grafik: 59)

Tablo: b.40) Balıkesir’ de Sakat Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlık Türlerine Göre Dağılımı (%)*

Sakatlık Türleri	1955		1975	
	E	K	E	K
Çolak	30,8	17,3	14,1	12,2
Topal	61,4	69,1	72,8	69,4
Kambur	4,6	8,4	2,7	3,7
Kötürüm	3,2	5,2	10,4	14,8

* 2000 yılı genel nüfus sayımında, nüfusun iskelet çatısı ile ilgili sakatlık türlerine göre dağılımını yansıtan veri bulunmamaktadır.

Cinsiyetler itibariyle bakıldığında iskelet çatısı ile ilgili sakatlık türlerinin gerek oransal olarak sıralaması gerekse yıllara göre değişimleri toplam nüfusa paralel bir durum sergilemektedir. (Bkz. Tablo: B.c.6.1) Her iki cins için de topallığın %70,0’ e yakın oranlarda olduğu; hatta 1975 yılında erkeklerin yaklaşık %73,0’ ünün topal olduğu görülmektedir. (Tablo: b.40)

Tablo: b.41) Balıkesir’ de İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlığı Olan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)*

Yıllar	İskelet Çatısı İle İlgili Sakatlık Türleri		Erkek		Kadın	
	İle İlgili	Toplam	n	%	N	%
1955	Toplam	3.503	2.489	71,1	1.014	28,9
	Çolak	941	766	81,4	175	18,6
	Topal	2.230	1.529	68,6	701	31,4
	Kambur	199	114	57,3	85	42,7
	Kötürüm	133	80	60,2	53	39,8
1975	Toplam	3.003	2.020	67,3	983	32,7
	Çolak	404	284	70,3	120	29,7
	Topal	2.152	1.470	68,3	682	31,7
	Kambur	91	55	60,4	36	39,6
	Kötürüm	356	211	59,3	145	40,7

* 2000 yılı genel nüfus sayımında, nüfusun iskelet çatısı ile ilgili sakatlık türlerine göre dağılımını yansıtan veri bulunmamaktadır.

İskelet çatısı ile ilgili sakatlıklar söz konusu olduğunda, duyu organları ile ilgili sakatlıklarda olduğu gibi erkeklerin daha riskli bir grup olduğunu gösteren bir cinsiyet dağılımı ile karşı karşıya kalınmaktadır. (Tablo: b.41)

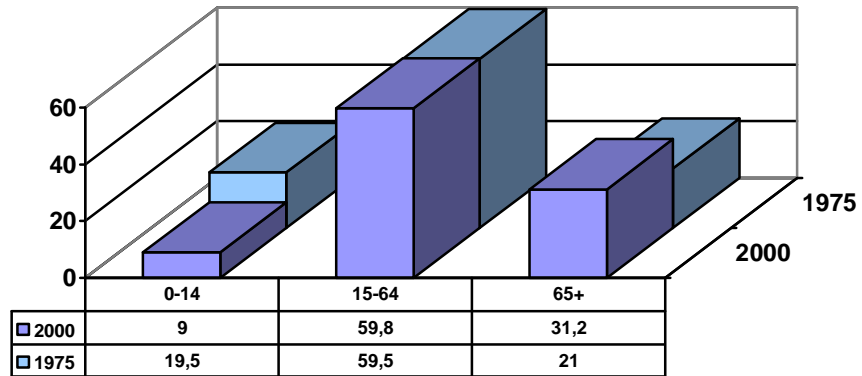
Buraya kadar sakat nüfusun sakatlık türleri itibariyle gösterdiği dağılım ve yıllar arasındaki değişim gerek toplam nüfus gerekse cinsiyetler itibariyle aktarılmıştır. Takip eden bölümde ise sakat nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı konu edilmektedir.

6.7.2.2. Sakat Nüfusun Yaş Yapısı

Sakat nüfusun yaş grupları itibariyle değerlendirilmesi, hem ekonomik hem de sosyal açıdan önem teşkil etmektedir. Bu bölümde Balıkesir’ de yaşayan sakat nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı konu edilmektedir. Ancak, 1955 yılı genel nüfus sayımında sakat nüfusun yaş gruplarına ait dağılımını yansıtan veri bulunmadığından, sakat nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı 1975 ve 2000 yıllarının değerlendirmesi yapılacaktır.

Balıkesir sakat nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında, ilerleyen yaşlarda sakatlık riskinin daha yüksek olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.c.3) Bununla birlikte yıllar itibariyle bu risk artmaktadır. Balıkesir’ de sakat nüfusun medyan yaşı 1975 yılında 41,0 iken; 2000 yılında 47,0’ ye yaklaşmıştır. Yani 1975 yılında sakat nüfusun yarısı 41 yaşın altında iken; 2000 yılında 47 yaşın altında olup; 2000 yılı itibariyle Balıkesir sakat nüfusunun yaşlandığı görülmektedir.

Grafik: 60) Balıkesir Sakat Nüfusunün Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı (%)

1975 yılında sakat nüfusun Yaklaşık %20,0' si 0-14 yaş aralığında yer almaktadır. Aynı yıl 65+ yaşındaki sakat nüfus oranı ise %21,0' dir. 15-64 yaş grubunda olan sakat nüfusun oranı ise %60,0 civarındadır. Bu yaş aralığında özellikle sonradan olan sakatlıklar dolayısıyla bu derece bir yoğunluk olduğu düşünülmektedir. (Grafik: 60)

2000 yılı itibariyle sakat nüfusun 0-14 yaş aralığındaki oranında % 10' luk bir azalma olmuştur. Buna karşılık; 65+ yaşındaki sakat nüfusun oranında, 0-14 yaş grubundaki azalmaya eşdeğer bir artış söz konusu olmuştur. Bu nedenle 15-64 yaş aralığındaki oran hemen hemen hiç değişmemiştir. (Grafik: 60) Cinsiyetler itibariyle bir değerlendirme yapıldığında ise; sakat erkekler ile sakat kadınların 3 temel yaş grubuna göre dağılımında farklı bir yapıya rastlanmaktadır.

Tablo: b.42) Balıkesir' de Toplam Sakat Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Üç Temel Yaş Grubuna Göre Dağılımı*

Yıllar	Toplam	00-14		15-64		65+	
		N	%	n	%	n	%
1975	Toplam	7.109	19,5	4.230	59,5	1.496	21,0
	Erkek	4.527	13,5	3.106	68,6	808	17,8
	Kadın	2.582	29,8	1.124	43,5	688	26,6
2000	Toplam	22.192	9,0	13.281	59,8	6.922	31,2
	Erkek	14.267	8,2	8.518	59,7	4.578	32,1
	Kadın	7.925	10,3	4.763	60,1	2.344	29,6

* 2000 yılı genel nüfus sayımında, nüfusun iskelet çatısı ile ilgili sakatlık türlerine göre dağılımını yansıtan veri bulunmamaktadır.

1975 yılında sakat erkeklerin 3 temel yaş grubuna göre dağılımı ile kadın nüfusun dağılımı arasında oldukça büyük farklar olduğu görülmektedir. Erkek nüfusun %14,0' ü 0-14 yaş aralığında iken; sakat kadınların neredeyse %30,0' u 0-14 yaş aralığında yer almaktadır. Sakat kadınların 0-14 yaş aralığında sakat olma durumunun; erkek nüfusun aynı yaş aralığında sakat olma durumunun 2 katından fazla olduğu görülmektedir. Benzer bir durum 65+ yaş aralığı için de söz konusu olup diğer yaş gruplarında erkeklerin oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. (Tablo: b.42)

Sakat kadınların yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında 0-14 yaş aralığındaki oranlarının yüksek değerlerde olmasının nedeni anlaşılmaktadır. 1975 yılında sakat kadınların %17,0' si 0-4 yaş aralığındadır. Bu oran son derece dikkat çekicidir. Bu oran aynı yıl diğer yaş gruplarına göre dağılım söz konusu edildiğinde çok büyük bir orandır. Ancak buna karşılık diğer yaş gruplarına dağılımda dikkat çeken ya da dengeyi bozacak bir uç değer olmadığı görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.c.3)

1975 yılında sakat erkekler ile sakat kadınların 3 temel yaş grubuna dağılımı arasında oldukça büyük farklar olmasına karşılık; 2000 yılı itibariyle bu farkın dengeye yaklaştığı görülmektedir. Daha dengeli bir dağılım, her iki cins için de sakat nüfusun yaşlanması ile birlikte gerçekleşmiştir. Özellikle 1975 yılında sakat kadınların %18,0' ini teşkil eden 0-4 yaş aralığındaki sakat kadınların yaşlanması ve bu aralıkta daha sonra böylesi bir uç değer yerine çok düşük oranların söz konusu olması dengenin oluşmasını sağlamıştır. (Tablo: b.42)

6.7.3. Sonuç

1955 yılından sonra ülke genelinde sakat nüfus 4 katlık bir artış göstermiş iken; Balıkesir sakat nüfusu söz konusu dönemde 3 katlık bir artış göstermiştir. Balıkesir sakat nüfusunda meydana gelen bu artışa rağmen toplam nüfus içindeki payı çok fazla bir değişim göstermemiştir. Her dönem Balıkesir sakat nüfusunun oranları %2,0' nin altında değerlere sahip olmuştur.

Ülke genelinde olduğu gibi Balıkesir sakat nüfusu içinde erkekler daima en büyük paya sahip olmuştur. Bununla birlikte 1955 yılından itibaren sakat nüfusun cinsiyet dağılımında erkek nüfusun oransal olarak azalması söz konusu olmuştur. 1955 yılında sakat olan her 100 kişiden yaklaşık 68' i erkek iken; bu sayı 2000 yılı itibariyle 60' a gerilemiştir. Ülke genelinde de benzer bir durum söz konusu olup; erkek nüfus sakatlık durumu bakımından daha riskli bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

Balıkesir sakat nüfusunun sakatlık türleri ile ilgili yapılan değerlendirmelerde, 1955 yılında iskelet çatısı ile ilgili sakatlıkların en sık karşılaşılan sakatlık türü olduğu görülmüştür. Buna karşılık 1975 yılında duyu organları ile ilgili sakatlıkların en sık karşılaşılan sakatlık durumuna gelmiştir. Ancak 2000 yılı itibariyle iskelet çatısı ile ilgili sakatlık türleri yeniden Balıkesir sakat nüfusunda en sık karşılaşılan sakatlık türü olmuştur. Söz konusu süreçte sakatlık türlerinin dağılımı oransal olarak değişmiş olsa da; Balıkesir nüfusunda iskelet çatısı ile ilgili sakatlık türlerinin en büyük problem olarak karşımıza çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bununla birlikte iskelet çatısı ile ilgili sakatlık türleri arasında yer alan topallık ile duyu organları ile ilgili sakatlık türleri arasında yer alan körlüğün; gerek

erkek gerekse kadın nüfus için en büyük problemi teşkil ettiği görülmüştür. Değişimin değerlendirildiği süreçte sakat nüfusun özelliklerinin çok büyük oranlarda farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Ancak 1955 ve 1975 yıllarında sakat nüfus içinde zihinsel sakatlığı olanlara dair herhangi bir veri olmamasına karşılık; 2000 yılında bu tarz bir bilginin mevcut olması sakatlık türlerinin dağılımına yansımıştır.

Buraya kadar Balıkesir nüfusunun 1950 yılından sonra sosyo-demografik özelliklerindeki değişim, detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Nüfusun herhangi bir özelliğinde meydana gelen değişim ile birlikte birçok özelliği değişmeye başlamaktadır. Bundan sonraki bölümde, Balıkesir nüfusunun ekonomik yapısı ve bu yapıda meydana gelen değişim 1975 ve 2000 yılları dahilinde konu edilmektedir.

7. BALIKESİR NÜFUSUNUN EKONOMİK YAPISI

Bu bölümde Balıkesir nüfusunun ekonomik yapısı ve söz konusu yapının gösterdiği değişim konu edilmektedir. Ancak nüfusun ekonomik yapısını konu edinmeden önce, İl' in ekonomik yapısı hakkında bilgi vermekte yarar vardır. Çünkü bir nüfus grubunun ekonomik yapısı ve nitelikleri, yaşamakta olduğu yerleşim yerinin ekonomik yapısı ve özelliklerinden ayrı düşünülemez.

Özellikle kentleşme sürecinin en belirgin özelliklerinden biri olan ekonomik yapının farklılaşmasının, nüfusun ekonomik yapısı ve özellikleri üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. 1950 yılından bu yana Türkiye' de ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarının yanında ziraat dışı faaliyet alanlarının gelişmesi ve çeşitlenmesi ile birlikte nüfusun ekonomik özellikleri de değişmeye başlamıştır.

Öncelikle nüfusun demografik niteliklerinin değişmesi ile birlikte ekonomik yönden faal olan nüfus ve söz konusu nüfus içinde işgücünde olan ve olmayan nüfusun miktarı ve cinsiyet dağılımı büyük değişikliğe uğramıştır. Bununla birlikte nüfusun sosyo-demografik niteliklerindeki değişime paralel olarak ise ekonomik özellikleri farklılaşmıştır. Söz konusu değişimin sonucunda ekonomik yönden faal olan nüfusun işgücü durumunun gösterdiği dağılım, işgücünde olan ya da olmayanların özellikleri, çalışan nüfusun ekonomik faaliyet türleri ya da meslekleri zaman içerisinde farklılaşmıştır.

Nüfusun ekonomik özelliklerinde meydana gelen değişimin birçok değişkene paralel olarak gerçekleşmiş olmasının yanında; söz konusu değişim karşılıklı bir süreç yaratmış ve ekonomik özellikler değiştikçe nüfusun diğer özellikleri de değişmeye başlamıştır. Ziraat dışı faaliyet alanları çeşitlendikçe uzmanlaşmış işgücüne doğan ihtiyaç ile birlikte konusunda uzman yetiştiren okul ya da üniversitelerin kurulması ve öğrenci olan nüfusun artması konuya örnek olarak gösterilebilir.

Özellikle Türkiye’ de 1950’ lerden itibaren hızlanan sanayileşme hareketleri ile başlayan kentleşme sürecinin ortaya çıkardığı kırdan kente göç olgusu hem kırsal alanda hem de kentlerde yaşayan nüfusun ekonomik özelliklerinde pek çok değişiklik meydana getirmiştir. Günümüzde hala nüfusun önemli bir bölümü kırsal alanlarda yaşamakta ve bunun yanında ziraat hala ülke ekonomisinin ana eksenini teşkil etmektedir. Ancak tartışmasız sanayileşme yolunda geçmişten bugüne çok büyük adımlar atılmış ve nüfusun niteliksel olarak değişmesi söz konusu olmuştur.

Balıkesir ülkenin batısında, sanayinin en gelişmiş olduğu Marmara Bölgesi’ nde yer alan bir il olması dolayısıyla; ziraat dışı faaliyet alanları ve buna paralel nüfusun sosyo-ekonomik özellikleri ülke geneline göre daha fazla gelişmiştir. İlin ekonomik yapısının nüfusun hemen her özelliğinin üzerinde etkisi tartışmasız olmakla birlikte; söz konusu özelliklerin en başında ekonomik özellikler gelmektedir. Bu nedenle Balıkesir nüfusunun ekonomik özelliklerini konu edinmeden önce İl’ in ekonomik yapısını genel bir bakışla sunmak yerinde olacaktır.

7.1. BALIKESİR İLİNİN EKONOMİK YAPISI

Balıkesir ekonomisi ağırlıklı olarak ziraat, ticaret ve sanayiye dayalıdır. İl' in genel özelliklerinin aktarıldığı bölümde, coğrafi özelliklerinin ziraat için elverişli olduğunu belirtmiştik. Balıkesir' de bitki örtüsünün çeşitliliğinin yanı sıra ekili ve dikili alanlar da oldukça farklıdır. (Bkz. Fotoğraf: 11) İl topraklarının %35' i ziraate ayrılmış olan arazidir. (Alagöz, 2005: 6) Gerçekten de Balıkesir' de doğal şartlar ziraatin gelişmesine imkan vermiştir. Geçmişten bugüne İl' in ekonomik yapısının temelini ziraat teşkil etmiş ve sanayinin gelişimi ziraat ekseninde gerçekleşmiştir.

Bunun yanı sıra ticaret; Balıkesir'in ekonomik yapısı içinde geçmişten bugüne daima önemli bir yer tutmaktadır. (Bir Kentin Kimliği, 1991: 121) Bunun nedeni ise Balıkesir' in; Türkiye'nin sanayi ve ticaret merkezi olan Marmara Bölgesi ile zengin tarım ve ticaret bölgesi olan Ege Bölgesi arasındaki konumudur.

Ziraat ekseninde gelişmiş olan sanayi; henüz İl' in bulunduğu Marmara Bölgesi' ndeki kadar gelişmemiştir. Türkiye'nin milli gelire en fazla katkı yapan illerinin yer aldığı Marmara Bölgesi'nde bulunan İl' in; bölge içinde sanayileşme açısından geri kalmış illerden biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte ziraate dayalı sanayi yapısı ağırlıklı olmak üzere; sektörel çeşitlilik bakımından ülkenin geneline göre daha gelişmiş bir sanayi dokusu söz konusudur. (Alagöz, 2005: 37)

Uygun iklim koşulları, verimli topraklar ve zengin akarsu kaynakları öteden beri çok çeşitli ziraat ürünlerinin yetiştirilmesine imkan vermiştir. Kıyı kesimlerinde daha çok zeytin, narenciye, incir, pamuk, elma, armut, ayva ve üzüm; iç kısımlarda

ise tahıl, baklagiller, pancar, tütün, ayçiçeği, susam, pirinç ve her çeşit meyve-sebze yetiştirilmektedir.

Balıkesir zeytincilik ve zeytinyağı konusunda Türkiye genelinde İzmir' den sonra 2. sırada yer almaktadır. (Balıkesir İl Raporu, 2001: 23) Özellikle; Körfez Yöresi'nde ekonomik ve sosyal yaşamı zeytin üretimi belirlemektedir. Yörede hemen her yerde zeytinlikler ve zeytin ve zeytinden üretilen yağ, sabun gibi ürünlerin satıldığı küçük büyük işletmeler ile karşılaşmaktadır. (Bkz. Fotoğraf: 12, 13, 14 ve 15) Bununla birlikte Ayrıca Körfez Yöresi; bağcılık, balıkçılık ve turizm potansiyeline sahiptir. (Bkz. Fotoğraf: 16)

Balya ve Manyas ilçelerinde hayvancılık yapılmaktadır. Modern tavukçuluk, arıcılık ve balıkçılık oldukça gelişmiş faaliyetler arasındadır. Bununla birlikte Balıkesir; orman ve orman ürünleri bakımından da zengin bir il olma özelliğini göstermektedir. Ormanlar daha çok doğuda dağlık bölgede ve kıyılarda toplanırlar. Özellikle nüfusun çok seyrek olduğu Dursunbey başta olmak üzere; Balya, Sındırgı ve Burhaniye' de orman ürünleri ön sırada yer almaktadır. (Yeni Cumhuriyet Ansiklopedisi, 1983: 305)

Balıkesir maden bakımından da çok zengin bir ildir. Özellikle oldukça kıymetli olan bor madeni rezervleri sadece Türkiye'nin değil; dünyadaki bor madeni rezervlerinin % 52' sini teşkil etmektedir. Dünya bor hammadde temininin %40' a yakını Balıkesir' de yapılmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'nin mermer rezervlerinin %80' i Balıkesir' de bulunmaktadır. Marmara Adası mermerleri iki bin senedir işlenmekte olup bu mermerler dünyaca ünlüdür. (www.balikesir.gov.tr: 08.03.2009)

Balıkesir sanayi bakımından da ülke genelinde gelişmiş ve önde gelen bir ildir. 100' e yakın büyük sanayi ve 5000 küçük sanayi işletmesi bulunmaktadır. Daha önce belirtildiği gibi başta tarıma dayalı sanayi olmak üzere; imalat, kimya ve her çeşit sanayi kolu mevcut olup gelişmektedir. Körfez Yöresi' nde; özellikle Ayvalık ve Edremit ilçelerinde bu bölgede zeytinciliğin gelişmesine paralel olarak zeytinyağı ve sabun sanayi son derece gelişmiştir. (Avcı, 2000: 38) Merkez Yöresi' nde tarıma dayanan sanayi ve Marmara Yöresi' nde yer alan ve bir liman kenti olan Bandırma' da ise kimya sanayi ön planda yer almaktadır. Modern ve büyük sanayi kuruluşları Merkez İlçe ve özellikle Bandırma' da kurulmuştur. (Alagöz, 2005: 37) (Bkz. Fotoğraf: 17 ve 18)

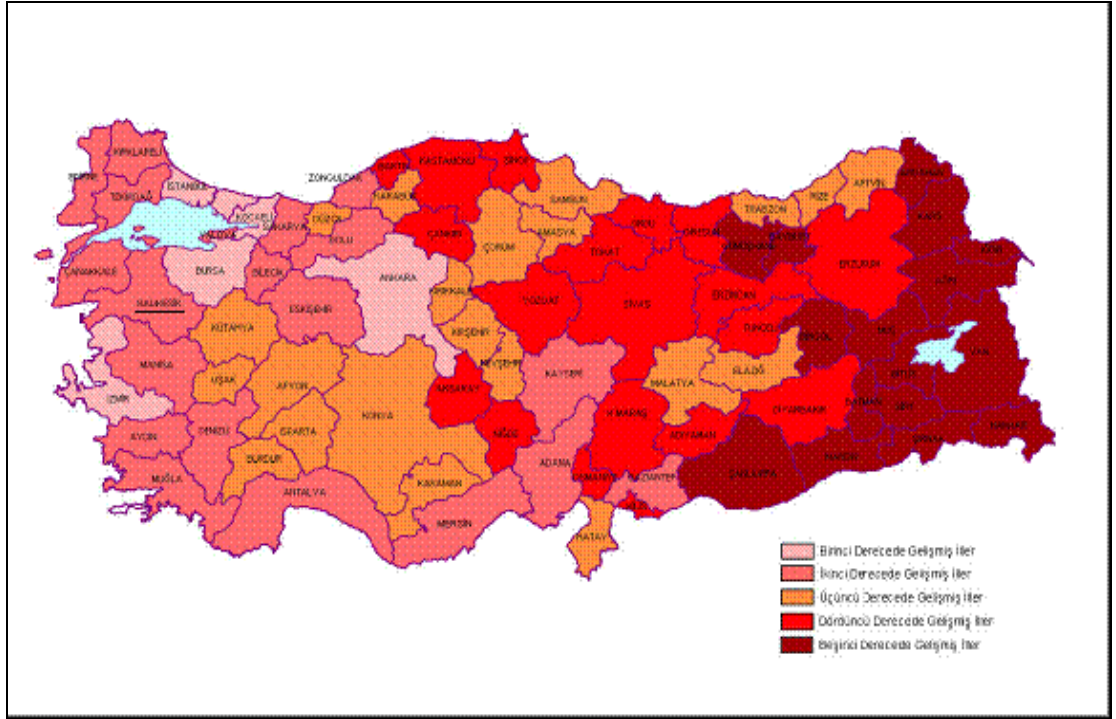
Önemli bir yükleme ve ulaşım limanı olan Bandırma Limanı sadece Balıkesir için değil; Marmara Bölgesi için de önemli bir limandır. (Bkz. Fotoğraf: 19 ve 20) Bandırma Limanı dışında; Kuşadası, Ayvalık ve Akçay limanları ulaşım için son derece önemli noktalardır. Bununla birlikte Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgeleri arasında geçit konumunda olan Balıkesir; karayolu, demiryolu, denizyolu ve hava yolları bakımından kavşak noktalarından birisidir. (Büyük Lugat ve Ansiklopedi, 1990: 108)

Balıkesir; ulaşım imkanları ve hinterlandının geniş olması; hammadde potansiyeli, iklimi, doğal şartları ve turizm avantajı taşıması gibi özellikleriyle gelişmeye oldukça açık bir ildir. Türkiye'nin en önemli ve en yoğun ulaşım güzergâhlarından biri olan İstanbul – Bursa – İzmir karayolu üzerinde yer alan Balıkesir'in en azından bu konumundan dolayı sanayi yapısının ülkemizin batı kesiminin karakterini taşıması gerektiği söylenebilir. Ancak Batı Anadolu'nun genelinde olduğu gibi Balıkesir'de de ziraate dayalı sanayi, ekonominin ana eksenini oluşturmakta ve İl' in ekonomik yapısı ziraate dayanmaktadır.

Bununla birlikte Balıkesir'in ekonomik yapısı, geçmişten bugüne daima çeşitlilik göstermiştir. İlerdeki en önemli faaliyet ziraat olmasına karşılık; ticaret, sanayi, madencilik, ve turizm bakımından da önemli potansiyel söz konusudur.

Devlet Planlama Teşkilatı' nın 2003 yılında yayınladığı "İller ve Bölgeler İtibariyle Yurt İçi Hasıla' daki Gelişmeler Raporu" na göre Balıkesir; ikinci dereceden gelişmiş iller arasında yer almaktadır. (Harita: 8) Bununla birlikte sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 81 il içinde 15. sıradadır. (D.P.T., 2003: 71)

Harita: 9) Türkiye' de İllerin Gelişmişlik Sıralaması

Kaynak: İller ve Bölgeler İtibariyle Yurt İçi Hasıla' daki Gelişmeler Raporu, 2003

İkinci derecede gelişmiş iller grubunda yer alan illerin ortak özellikleri; genellikle kıyı illeri olmaları ve ziraai üretimin, özellikle de sanayi bitkilerinin üretiminin öne çıkması ile ziraate dayalı sanayinin gelişmişliğidir. (D.P.T., 2003: 64)

Söz konusu özellikleri belirgin bir şekilde taşıyan Balıkesir İli' nde, nüfusun ekonomik nitelikleri ve özellikleri de bu özellikler çerçevesinde karakterize olmuştur.

7.2. BALIKESİR NÜFUSUNUN EKONOMİK YAPISI

Bu bölümde Balıkesir nüfusunun ekonomik özellikleri, nüfus sayımlarının imkan verdiği ölçüde, ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Daha önce belirtildiği gibi, nüfusun ekonomik özellikleri ve sosyo-demografik özellikleri birbirinden ayrı düşünülmez ve söz konusu özellikler nüfusun yapısı hakkında çok önemli bilgiler vermektedir. Cinsiyet ve yaş yapısının gösterdiği özellikler işgücü durumunun dağılımında etkili olan faktörlerdir. Ayrıca nüfusun ekonomik faaliyet türlerine göre dağılımı, eğitim durumu başta olmak üzere tüm diğer sosyo-demografik ve kültürel faktörlere bağlıdır. Bununla birlikte nüfusun ekonomik yönde göstermiş olduğu özelliklerin doğurganlık oranlarından, ortalama ömre kadar bir çok değişken üzerinde belirleyiciliği söz konusudur. (Gürtan, 1969: 361)

Balıkesir nüfusunun ekonomik yapısını konu ederken öncelikle ekonomik yönden faal olan nüfusun özellikleri aktarılmaktadır. Ardından nüfusun işgücü durumu ve istihdamda olan nüfusun özellikleri toplamda ve cinsiyetler itibarıyla nüfusun özellikleri olmak üzere ayrı ayrı başlıklarda konu edilmektedir.

7.2.1. Balıkesir' de Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfus

Nüfusun yaş yapısından bahsederken, yaş ölçme yöntemlerinden birisinin nüfusu 3 temel yaş grubuna göre ayırmak olduğunu belirtmiştik. Bu yöntem ile

“15-64” yaş grubunda olan nüfusun, ekonomik yönden faal olan nüfusu gösterdiğini; ancak bunun teorik bir yaklaşım olduğunun da üzerinde durmuştuk. Bir nüfus içinde ekonomik yönden faal olan nüfusun 15-64 yaş arasında olan nüfus olması genel bir tanımdır. Ancak kırsal kesimde ve tarım toplumu karakteri taşıyan ülkelerde belli bir emeklilik yaşı olmadığı gibi; üretime katılma yaşı da oldukça küçüktür. (Doğanay, 1994: 159) Bu nedenle ekonomik yönden faal olan nüfusun yaş aralığı daima teoride olduğu gibi değildir. 0-14 yaş grubundaki çocuk nüfus ile 65+ yaş grubundaki yaşlı nüfus “bağımlı nüfus” olarak tanımlansa da bu yaşlardaki nüfusun da işgücünde olması söz konusu olabilmektedir.

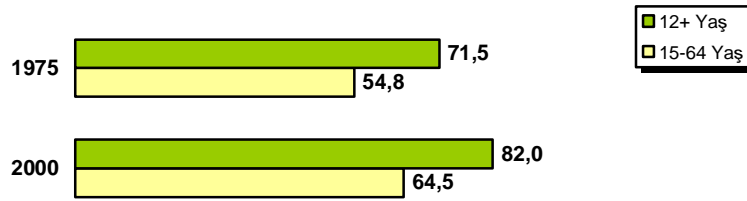
Türkiye’ de yapılan nüfus sayımlarında ekonomik yönden faal olan nüfus “12 ve daha yukarı yaşlardaki nüfus” olarak tanımlanmıştır. Sayımlarda toplanan veriler ile 12 ve daha yukarı yaşlarda olup ekonomik yapı içerisinde yer alan nüfusun varlığı tespit edilmiş olduğundan bu tanımlama yapılmıştır.

Bununla birlikte söz konusu yaş grubunda olup ekonomik yönden faal olan nüfusun tamamı işgücünde değildir. İşgücü ile “ekonomik yönden faal olup çalışmasında bir engel bulunmayan” nüfus kastedilmektedir. İşgücünde olmasına engel teşkil eden hastalığı ya da sakatlığı olan, öğrenciliği devam eden ya da emekli olan nüfus çalışmasına engel teşkil eden özellikler taşıdığı için işgücünde sayılmayacaktır.

İşgücünde olup çalışmak istediği halde istihdam alanı bulamayan işsiz nüfus ya da salt çalışmak istemeyen nüfusun da var olduğu göz önüne alınmalıdır. Yani işgücünde olan nüfusun tamamı istihdamda değildir. İşgücünde olanların bir kısmı çalışırken bir kısmı işsizdir. Tüm bu özelliklerin daha net bir şekilde ele alınması için öncelikle ekonomik yönden faal olan nüfusun özelliklerinin aktarılmasında yarar vardır.

Balıkesir’ de, 15-64 yaş arasında olan ve ekonomik yönden faal olarak tanımlanan nüfusun oranları ile; nüfus sayımında ekonomik yönden faal olan nüfus arasında kuşkusuz farklar bulunmaktadır. Bu farkın nedeni; gerek 15 yaşın altında gerekse 65 yaşın üzerinde olup ekonomik yönden faal olmaması beklenen nüfusun bir kısmının, çeşitli nedenlerle ekonomik yönden faal olmalarıdır. Balıkesir’ de nüfus sayımları sonuçlarına göre, 12 ve daha yukarı yaşlarda olan ve ekonomik yönden faal olan nüfus; 15-64 yaş aralığında olup teorik olarak faal olması beklenenden çok daha yüksek değerlerdedir. (Tablo: 61)

Grafik: 61) Balıkesir Nüfusunda Ekonomik Yönden Faal Olması Beklenen Nüfus İle Gerçekte Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun Oranları (%)

1975 yılında ekonomik yönden faal olan nüfusun, Balıkesir nüfusunun yarısını teşkil etmesi beklenirken; söz konusu nüfus toplam nüfusun %70,0’ ten fazlasını teşkil etmektedir. (Tablo: 61)

1975 yılından 2000 yılına kadar geçen 25 yıllık süreçte nüfusun yaşlanması söz konusu olduğundan, 15-64 yaş aralığındaki nüfusun toplam içindeki oranı artış göstermiştir. Teorik olarak ekonomik yönden faal nüfusun oranındaki büyümeyi yansıtan söz konusu artış ile 2000 yılı itibariyle nüfusun yaklaşık %65,0’ inin ekonomik yönden faal olması beklenmektedir. Ancak gerçeği yansıtan rakamlar söz konusu olduğunda 2000 yılı itibariyle Balıkesir’ de nüfusun %80,0’ inden fazlasının ekonomik yönden faal olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: B.a.4.1 ve Grafik: 61)

1975 yılından sonra 25 yıllık süreçte, ekonomik yönden faal olan nüfus miktarı 1,5 katlık bir artış göstermiş ve toplam nüfus içindeki oranında yaklaşık %10' luk bir artış söz konusu olmuştur. (Tablo: c.1)

Tablo: c.1) Balıkesir' de Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfus Miktarı ve Toplam Nüfus İçindeki Oranları

Yıllar	Ekonomik Yönden Faal Nüfus	
	N	%
1975	564.001	71,5
2000	883.092	82,0

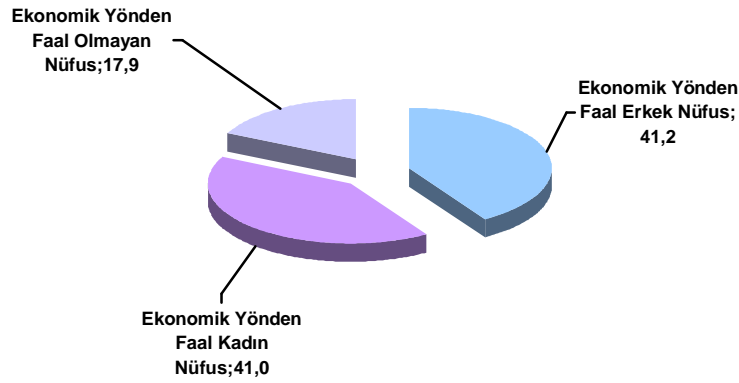
Cinsiyetler itibariyle ise 12 yaşından büyük olup ekonomik yönden faal olan erkekler ve kadınların toplam nüfus içindeki oranları ise birbirinden farklıdır. Nüfusun her dönem çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu düşünülürse, böylesi bir farkın olmasının kaçınılmaz olduğu sonucuna varılacaktır.

Tablo: c.2) Balıkesir' de Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Miktarları (N) ve Toplam Nüfus İçindeki Oranları (%)

Yıllar	Ekonomik Yönden Faal Nüfus			
	N		%	
	E	K	E	K
1975	295.183	268.818	37,4	34,1
2000	443.395	439.697	41,2	41,0

Toplam nüfus içinde, sayıca kadınlardan daima daha fazla olan erkeklerin bahsi geçen yaş aralığında da daha fazla olması doğal bir sonuçtur. Bununla birlikte Balıkesir nüfusunda yıllar içinde, kadın nüfusun artarak erkek nüfus miktarına önceki yıllara göre biraz daha yaklaşması sonucunda; toplam nüfus içinde ekonomik anlamda faal olan erkek ve kadın oranları da değişmiştir. (Tablo: c.2)

Grafik: 62) Balıkesir’ de Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun Dağılımı, 2000 (%)

1975 yılından 2000 yılına kadar geçen 25 yıllık süreçte, nüfusun yaşlanmasına paralel olarak 12 yaşından büyük olup; ekonomik yönden faal olan nüfus miktarında bir artış söz konusu olmuştur. Bu süreçte toplam nüfus içinde 12 yaşından büyük olan kadın miktarının erkeklere göre daha çok artması ile birlikte, faal olan nüfusun cinsiyete göre dağılımı geçmişe göre daha dengeli bir yapıya ulaşmıştır. 2000 yılı itibarıyla ekonomik yönden faal olan nüfusun neredeyse yarısını kadınlar teşkil etmektedir. (Grafik: 62)

Ancak daha önce belirtildiği gibi ekonomik yönden faal olan nüfusun tamamı işgücünde yer almamaktadır.

7.2.2. Balıkesir’ de Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun Özellikleri

Bu bölümde ekonomik yönden faal olan nüfusun “işgücünde olanlar” ve “işgücünde olmayanlar” olmak üzere dağılımı ve yıllar içindeki değişimi konu edilmektedir.

Herhangi bir nüfus grubu içinde gerek teorik olarak 15-64 yaş aralığında; gerekse gerçekte olduğu gibi 12 yaşın üzerinde olup ekonomik yönden faal olan nüfusun tamamının ekonomik yapı içinde aktif olarak yer alması söz konusu değildir. Bunun nedeni söz konusu nüfus içinde çalışabilme kabiliyetine sahip olmayan bir kesimin yer alıyor olmasıdır. Çeşitli nedenlerle bir nüfustaki ekonomik yönden faal olan nüfus; çalışabilme kabiliyetine istinaden “işgücünde olanlar” ve “işgücünde olmayanlar” olarak ikiye ayrılmaktadır.

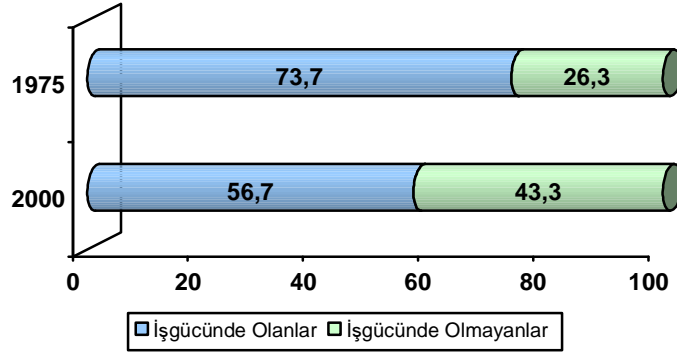
İşgücünde olanlar ekonomik yönden faal olup çalışabilme kabiliyetinde olan ve ekonomik yapı içinde yer alan nüfustur. Buna karşılık çalışabilme kabiliyetinde olmayan ve bu nedenle istihdam dışında yer alan nüfus işgücünde olmayan nüfusu teşkil etmektedir. (Akkayan: 2008)

Bir nüfus grubu içinde çalışmaya direk olarak engel teşkil edecek sakatlığı ya da hastalığı olan ve çalışabilme kabiliyetini kaybetmiş olan yaştaki nüfus işgücü dışında kalmaktadır. Ancak çalışabilme kabiliyetini kaybetmiş olan yaştaki nüfus ile emeklilik çağındaki tüm nüfus kastedilmemektedir. Emekli olduktan sonra işgücünden çekilen yaşlı nüfusun yanında; emeklilik yaşı gelmiş olduğu halde çalışma kabiliyetini kaybedene kadar gizli ya da açık bir şekilde işgücünde yer alan bir kesimin olduğu unutulmamalıdır.

Bununla birlikte ekonomik yönden faal olunan yaş aralığında olan; ancak öğrenciliği devam edenler ile işgücünde olmayı tercih etmeyen ve istemeyenlerin varlığı da söz konusudur. Sonuç olarak, zorunlu ya da tercihli olmak üzere çeşitli nedenlerle çalışma kabiliyetinde olmayan nüfus işgücünde yer almamaktadır.

Balıkesir’ de yıllar içinde ekonomik yönden faal olan nüfusun gerek miktarında gerekse toplam nüfus içindeki oranlarında değişimler olduğu gibi; işgücü durumuna göre dağılımında da değişiklikler olmuştur. (Bkz. Tablo: C.1.1)

Grafik: 63) Balıkesir Nüfusunun İşgücü Durumunun Dağılımı (%)

1975 yılında Balıkesir’ de işgücünde olanlar, ekonomik yönden faal olan nüfusun yaklaşık $\frac{1}{4}$ ’ ini teşkil etmektedir. Ancak 2000 yılına gelindiğinde, işgücünde olmayanların artış göstermesi ile birlikte; işgücünde olan nüfusun oranında azalma söz konusu olmuştur. (Grafik: 63)

İşgücünde olan nüfus miktarı 25 yıl içinde %20 oranında bir artış gösterirken; işgücünde olmayan nüfus miktarı %157 gibi yüksek bir oranda artmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak Balıkesir’ de, ekonomik yönden faal olan nüfusun işgücü

durumuna göre dağılımında; işgücünde olmayanlar lehinde bir değişme söz konusu olmuştur. 1975 yılında, ekonomik yönden faal olan her 100 kişiden 27' si işgücünde değilken; bu sayı 2000 yılı itibariyle 43' e yükselmiştir.

Cinsiyetler itibariyle bir değerlendirme yapıldığında ise özellikle işgücünde olmayan erkek nüfusun miktarındaki artışın dikkat çekici olduğu görülmektedir. 25 yıllık süreçte, işgücünde olmayan erkek nüfus miktarı %171,0 oranında artış göstermiştir. (Tablo: c.3)

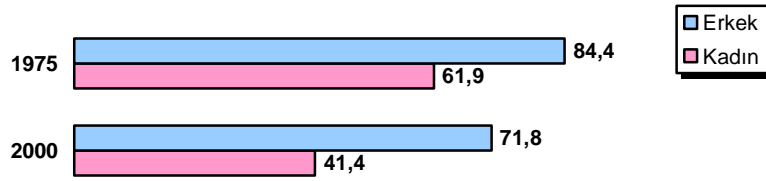
Tablo: c.3) Balıkesir' de Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun 1975-2000 Yılları Arasında 25 Yıllık Artış Oranları (%)

Yıllar	İşgücünde Olanlar	İşgücünde Olmayanlar
Toplam	20,4	157,5
Erkek	27,8	171,0
Kadın	9,3	151,5

Gerek işgücünde olan gerekse işgücünde olmayan erkeklerin miktarındaki artış; kadın nüfusun her iki durumda gözlenen artışından çok daha yüksek değerlerdedir. İşgücüne katılım söz konusu olduğunda, kadın nüfusun daima daha az miktarlar ile karşımıza çıkması olumsuz olması bir yana bırakılırsa, aşına olunan bir durumdur. Ancak Balıkesir nüfusu içinde işgücünde olmayan erkek miktarındaki artışın; kadın miktarındaki artıştan yüksek bir değerde olması beklenilenin dışında gözlenen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte, işgücünde olmayan erkek nüfus miktarındaki artış her ne kadar daha fazla olsa da; erkek nüfusun işgücüne katılma oranlarının kadınlardan daima daha fazla olduğu görülmektedir. (Grafik: 64)

Grafik: 64) Balıkesir’ de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Oranları (%)

1975 yılında ekonomik yönden faal olan her 100 erkekten 85’i; her 100 kadından ise 62’ si işgücündedir. 2000 yılı itibariyle ise söz konusu sayıların azaldığı görülmektedir. Bu yıl ekonomik yönden faal olan her 100 erkekten 72’si; her 100 kadından ise 41’ i işgücünde olup; özellikle kadın nüfusta gözlenen azalma çok fazladır. (Grafik: 64)

25 yıllık süreçte her iki cins içinde de işgücünde olmayanların oranlarının artması sonucunda, işgücünde olanların oranları da azalmıştır. Bu süreçte nüfusun yaşlanması ile birlikte, işgücünde olmayanların oranlarında artış görülmesi kaçınılmazdır. Ancak daha önce belirtildiği gibi işgücünde olmama durumunu yaratan tek neden, nüfusun yaşlanması ve çalışma yaşamından çekilmesi değildir. Balıkesir’ de yıllar itibariyle gerek erkek gerekse kadın nüfusun işgücünde olmama durumunda görülen artışın çeşitli nedenleri olmakla birlikte; her iki cins için bu nedenler farklılıklar göstermektedir.

Takip eden bölümde, Balıkesir’ de işgücünde olmayan nüfusun işgücünde olmasına engel teşkil eden özellikler ve bu özelliklerin 1975 yılında göstermiş olduğu kompozisyonun, 2000 yılı itibariyle aradan geçen 25 yıl içinde göstermiş olduğu değişim ele alınmaktadır.

7.2.3. Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Nüfus

Bu bölümde 1975 yılından 2000 yılına gelindiğinde; Balıkesir’ de işgücünde olmayan nüfusun özelliklerinde gözlenen değişim, nüfus sayımlarında ele alınan özellikler çerçevesinde ele alınmaktadır.

Nüfus sayımlarında işgücünde olmayan nüfusun özellikleri “öğrenci”, “emekli”, “ev kadını” ve “irad sahibi” olmak üzere dört ana kategoride toplanmış olup; bu özellikler dışında kalan özellikler “diğer” başlığı altında verilmiştir. Kuşkusuz bahsi geçen özellikler dışında çok çeşitli nedenler ile işgücünde yer almayan nüfusun varlığı da söz konusudur. Ancak bir nüfus grubunda bireyleri işgücünden alıkoyan en temel ve frekansı en yüksek olan özellikler üzerinde durarak daha net bir değerlendirme yapmak hedeflenmiştir.

25 yıl oldukça uzun bir zaman dilimi olup; bu süreçte bireyleri işgücünden direk olarak alıkoyan sakatlık ya da hastalık gibi özelliklerin değişmesi; çalışamaz halde olanların azalması ya da artması söz konusu olabilir. Bununla birlikte nüfusun yaşlanması söz konusu olduğundan; emekli olup işgücünden çekilenlerin de sayısının artması beklenen sonuçlar arasındadır.

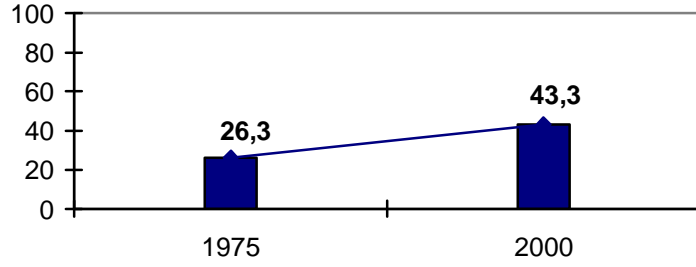
Balıkesir nüfusunda 1975 yılından 2000 yılına dek geçen süreçte nüfusun yaş yapısı değişmiş ve yaşlanma eğilimi göstermiştir. Böylesi bir durumda işgücünde olmayan nüfusun artması kaçınılmazdır. Ancak işgücünden ayrılan yaşlı nüfusun yerini alacak genç nüfusun varlığı da tartışılmazdır. Bununla birlikte 25 yıl içinde Balıkesir nüfusu içinde sakat nüfusun miktarında da artış söz konusu olmuştur. Ancak bireylerin işgücünde olmama özelliklerinin sadece biyolojik nedenler ile sınırlı olmadığı unutulmamalıdır. Bir nüfus grubu içinde bireyleri işgücünden direk olarak alıkoyan özellikler ile sosyo- kültürel nedenler bir arada düşünülmelidir.

25 yıl gibi uzun bir zaman diliminde bir nüfus grubunun sosyo-kültürel özelliklerinin değişmesi de kaçınılmazdır. Özellikle bir gelişme sürecinden bahsedildiğinde bir nüfus grubunda gözlenmesi beklenen: nüfusun eğitim seviyesinin ve bireylerin formal eğitime katılma oranlarının artması; kadınların erkeklerle daha çok fırsat eşitliğine sahip olmaları, nüfusun istihdam edilebileceği alanların artması vb. olumlu gelişmeler ekonomik yapıya yansıtacaktır.

Gelişme süreci ile birlikte ekonomik yapı içerisinde işgücünde olmayan nüfusun oranlarında azalma olması ve işgücünde olan nüfusun artması gerektiği düşünülebilir. Ancak daha önce belirtildiği gibi işgücünde olmayan nüfusun değişimi; biyolojik kökenli nedenler ile sosyo-kültürel nedenleri birbirinden ayırmadan düşünülmelidir. Özellikle kadın nüfus söz konusu edildiğinde bu durum daha net anlaşılacaktır.

1975-2000 yılları arasında Balıkesir’ de işgücünde olmayan nüfus miktarında 2,5 katlık bir artış gerçekleşmiştir. (Bkz. Tablo: C.3.1) Bunun sonucunda 1975 yılında ekonomik yönden faal olan her 100 kişiden 26’ sı işgücünde iken; 2000 yılında bu sayı 43’ e yükselmiştir. (Grafik: 65)

Grafik: 65) Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Nüfusun Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfus İçindeki Oranları (%)

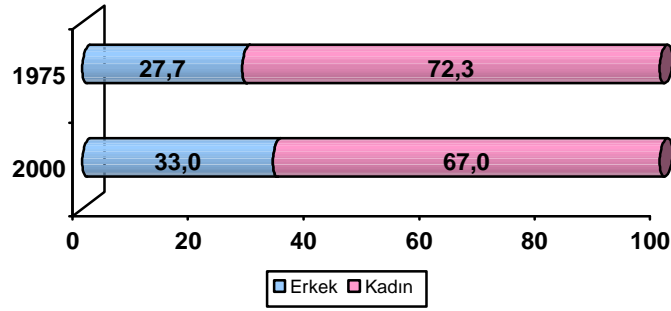
Yıllar itibariyle gözlenen bu artışın nedenleri, nüfusu oluşturan bireylerin özelliklerinde meydana gelen farklılaşmalardır. Bununla birlikte nüfusu işgücünden alıkoyan özellikler cinsiyetler itibariyle farklı bir yapıda olduğu gibi; 25 yıllık süreçte gösterdikleri değişim de aynı değildir. Bu nedenle işgücünde olmayan toplam nüfusun özelliklerinin yanında; her iki cinsin özelliklerini ayrı başlıklarda aktarmakta yarar vardır.

7.2.3.1. Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Nüfusun Özellikleri

Nüfusun işgücünde olmamasına neden olan özellikler arasında, “ev kadını” olma özelliğini gösterenlerin daima en büyük çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Bireyleri işgücünden alıkoyan tüm diğer özellikler arasında; oldukça spesifik bir özellik olan “ev kadını” olma durumunun son derece yüksek bir paya sahip olması Balıkesir nüfusuna özgü bir özellik olmayıp ülke genelinde söz konusu olan bir durumdur. (Bkz. Tablo: C.3 ve Tablo: C.3.1)

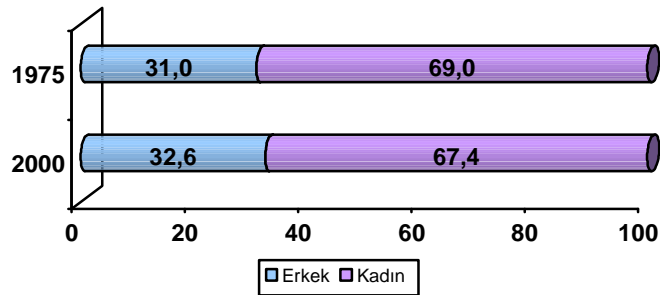
Kadınlar daima işgücüne erkeklerden daha az katılan grup olmakla beraber; ülke genelinde de işgücünde olamayanların daima en büyük çoğunluğunu teşkil etmektedirler. (Bkz. Tablo: C.2)

Grafik: 66) Türkiye’ de İşgücünde Olmayan Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

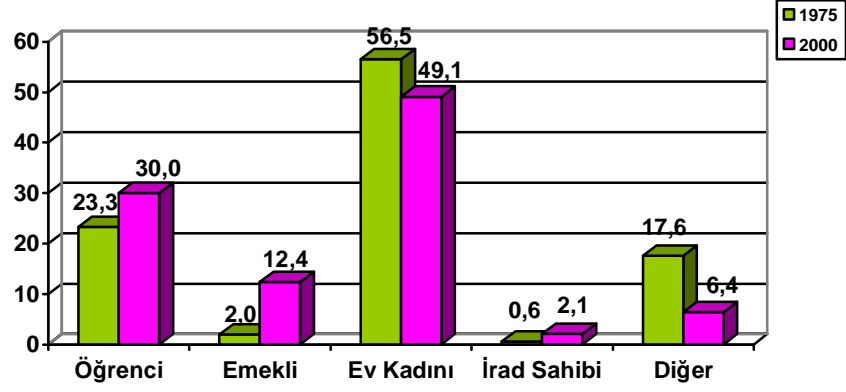
Yıllar itibariyle azalmış olmakla birlikte; Türkiye’ de işgücünde olmayan nüfus içinde kadın nüfusun payı daima %70,0 civarındadır. Balıkesir’ de de işgücünde olmayan nüfusun cinsiyetler arasındaki dağılımı, ülke geneline benzer bir yapıda olup kadın nüfusun oranları ülke genelinde gözlenen oranlara yakın değerlerdedir. (Bkz. Tablo: C.2.1)

Grafik: 67) Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

1975-2000 yılları arasında işgücünde olmayan nüfus içindeki kadın nüfusun oranı azalmıştır. Ancak ülke genelinde olduğu gibi Balıkesir’ de de işgücünde olmayanlar arasında hala en büyük pay kadınlara aittir. (Grafik: 67) Bu durum kadın nüfusa özgü bir özellik olan “ev kadını” olma durumunun daima yüksek değerlerde olmasının doğal bir sonucudur.

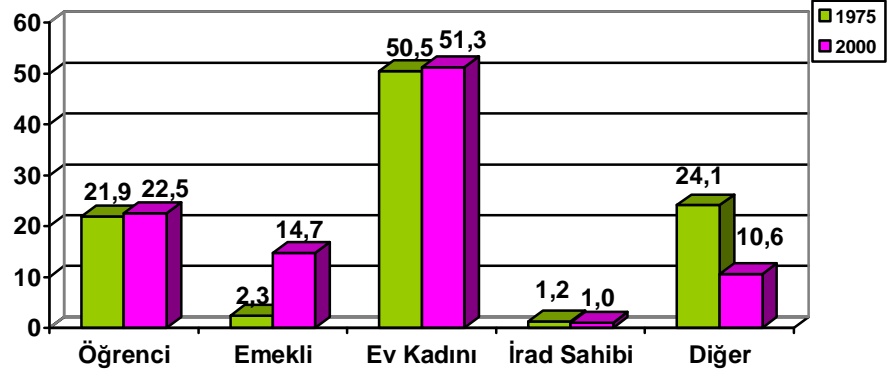
Grafik: 68) Türkiye’ de İşgücünde Olmayan Nüfusun Özelliklerine Göre Dağılımı (%)

Türkiye’ de 1975 yılından 2000 yılına kadar işgücünde olmayan nüfusun özelliklerine bakıldığında; öğrencilerin ve emeklilerin paylarında artış olduğu görülmektedir. Ev kadınlarının payında ise azalma söz konusu olmuştur. (Grafik: 68) Yıllar itibariyle ev kadınlarının oranında azalma olmasına karşılık 2000 yılı itibariyle Türkiye’ de işgücünde olmayan nüfusun hala yarısının ev kadınlarından oluştuğu görülmektedir.

Balıkesir’ de de işgücünde olmayan nüfusun büyük çoğunluğunu ülke geneline paralel olarak ev kadınları oluşturmaktadır. (Grafik: 69)

Grafik: 69) Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Nüfusun Özelliklerine Göre Dağılımı (%)

Bununla birlikte tüm diğer özellikler 1975-2000 yılları arasında ülke genelindeki artışa paralel bir artış göstermiştir. Ancak bahsi geçen dönemde Balıkesir’ de ev kadınlarının oranı ülke genelinde görülen değişime negatif yönde bir değişim göstermiştir. (Bkz. Tablo: C.3 ve Tablo: C.3.1)

Ülke genelinde işgücünde olmayan nüfus içinde ev kadınlarının payında %8,0’ lik bir azalma olurken; Balıkesir’ de %3’ lük bir artış söz konusu olmuştur. Bu değişim ile birlikte, 1975 yılında Balıkesir’ de işgücünde olmayan nüfus içinde ev kadınlarının payı ülke geneline göre daha düşük iken; 2000 yılı itibariyle ülke genelinden daha yüksek bir hale gelmiştir. (Grafik: 68 ve Grafik: 69)

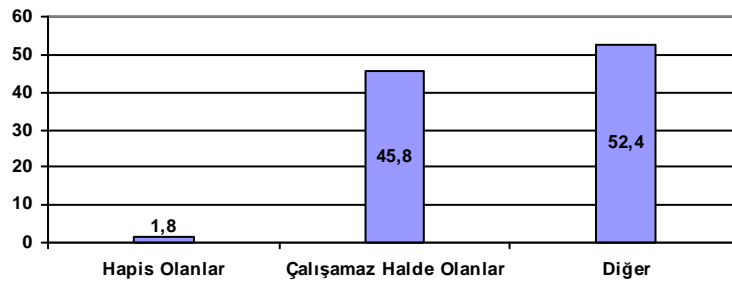
1975 yılında Balıkesir’ de işgücünde olmayan nüfusun yarısını ev kadınları teşkil etmektedir. Bu yıl Balıkesir’ de işgücünde olmayanların ülke geneline göre daha düşük bir oranda ev kadını olma özelliği göstermesi dikkat çekicidir. (Bkz. Tablo: C.3.1 ve Grafik: 69) Aynı yıl işgücünde olmayan her 100 kişiden 22’ sini öğrenciler, 2’ sini emekliler, 1’ ini ise irad sahipleri oluşturmaktadır.

Bununla birlikte tüm diğer kategoriler arasında, herhangi bir nedenden işgücünde olmayan nüfus “diğer” kategorisi başlığı altında toplanmış olarak karşımıza çıkmaktadır. İşgücünde olmayan nüfusun neredeyse ¼’ inin diğer kategorisinde toplanmış olduğu görülmektedir.

1975 yılı genel nüfus sayımında bu başlığın altında toplanmış olan özelliklerden sadece “hapis olanlar” ve “çalışamaz halde olanlar” hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre işgücünde olmayan nüfusun %11,0’ ini “çalışamaz halde olanlar” teşkil etmektedir. Bu grup içerisinde sakat nüfusun olabileceği tahmin edilmektedir. Bununla birlikte “hapis olanlar” ın oranın oldukça düşük olup %1,0’ in altındadır. (D.İ.E., 1975b: 23)

Diğer kategorisinin kendi içindeki dağılımına baktığımızda; “hapis olanlar” ile “çalışamaz halde olanlar” ın söz konusu kategori içindeki payı %50,0’ nin altındadır. Yani diğer kategorisinde bulunan nüfusun yarısından çoğunun hangi nedenle işgücünde olmadığı bilinmemektedir. (Grafik: 70)

Grafik: 70) 1975 Yılında Balıkesir' de İşgücünde Olmayan Nüfus İçinde "Diğer" Kategorisinde Yer Alan Nüfusun Özellikleri (%)

2000 yılı itibariyle işgücünde olmayan nüfusun söz konusu özelliklere göre dağılımında oransal değişimler olduğu görülmektedir. İşgücünde olmayan nüfus içinde en büyük paya sahip olan ev kadınları ve öğrenciler ile emekli olanların oranları artarken; irad sahiplerinin ve diğer başlığı altında toplanıp herhangi bir nedenden işgücünde olmayan nüfusun oranlarında azalma söz konusu olmuştur. İşgücünde olmayanların işgücünde olmama nedenlerine göre dağılımında görülen bu değişimde en dikkat çekici olan ise emeklilerin oranındaki artış ile diğer kategorisinde yer alan nüfusun oranındaki azalmadır. (Bkz. Tablo: C.3.1)

1975 yılından sonra 25 yıllık süreçte “ev kadını” olup işgücünde yer almayanların oranında %1’ lik bir artış söz konusu olmuştur. Söz konusu artış çok yüksek olmasa da; ülke genelinde meydana gelen azalma ile kıyaslandığında dikkat çekicidir. 1975 yılında Balıkesir’ de işgücünde olmayan 100 her kişiden 50’ sini ev kadınları teşkil ederken, 2000 yılı itibariyle bu sayı 51’ e yükselmiştir. Ev kadınları, işgücünde olmayan nüfus içinde hala en büyük paya sahip olan kesim olarak karşımıza çıkmaktadır. (Bkz. Tablo: C.3.1)

1975 yılında ev kadınlarından sonra işgücünde olmayan nüfus içinde en yüksek paya sahip olan öğrencilerin oranındaki artış da, ev kadınlarının oranındaki artışa eşdeğerdir. Söz konusu %1’ lik artış ile birlikte, 1975 yılında işgücünde olmayan her 100 kişiden 22’ si öğrenci iken; 2000 yılında bu sayı 23’ e yükselmiştir. 2000 yılı itibariyle öğrenci olma durumu nedeniyle işgücünde olmayanlar yine ev kadınlarından sonra en büyük ikinci paya sahiptir. (Bkz. Tablo: C.3.1)

1975 yılına göre toplam işgücünde olmayan nüfus içindeki oranlarındaki artış çok fazla olmayan ev kadınları ile öğrencilerin yanında; emekli olanların oranındaki artış son derece dikkat çekicidir. 1975 yılında işgücünde olmayan her 100 kişiden sadece 2’ si emekli iken; 2000 yılında bu sayı 15’ e yükselmiştir. (Bkz. Tablo: C.3.1)

1975 yılında “Diğer” kategorisi altında olup herhangi bir nedenden işgücünde olmayanların oranı %20,0’ nin üzerinde iken; bu oran 2000 yılı itibariyle %10,0 olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak 2000 yılı nüfus sayımı verilerinde “diğer” kategorisi ile ilgili olarak 1975 yılındakine benzer bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte 1975 yılında tüm özellikler arasında en düşük paya sahip olan irad sahiplerinin oranı 25 yıl içinde 1,2’ ten 1,0’ e düşmüş olup yine en düşük paya sahip olanlar irad sahipleri olarak karşımıza çıkmaktadır. (Bkz. Tablo: C.3.1)

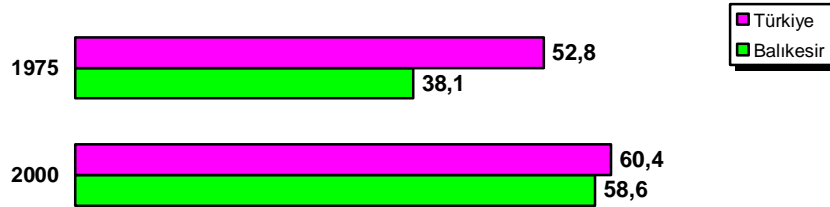
Her ne sebepten olursa olsun işgücünde bulunmayan nüfusun cinsiyetler itibariyle, işgücünde olmasına engel olan özelliklerinin gösterdiği dağılımda büyük farklar vardır. Kuşkusuz bunun nedeni kadın nüfusun gerek eğitim alanında gerekse ekonomik yapı içerisinde erkek nüfus ile eşit fırsatlara sahip olmamasıdır. Bu nedenle her iki cinsi ayrı başlıklarda konu edinmek daha aydınlatıcı bilgi verecektir.

7.2.3.2. Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Kadın Nüfusun Özellikleri

Her ne kadar 1975 yılından 2000 yılına kadar işgücünde olmayan nüfusun cinsiyet dağılımında kadınların oranında azalma söz konusu olsa da; salt iş gücünde olmayan kadın nüfus ele alındığında farklı bir tablo ile karşılaşılacaktır.

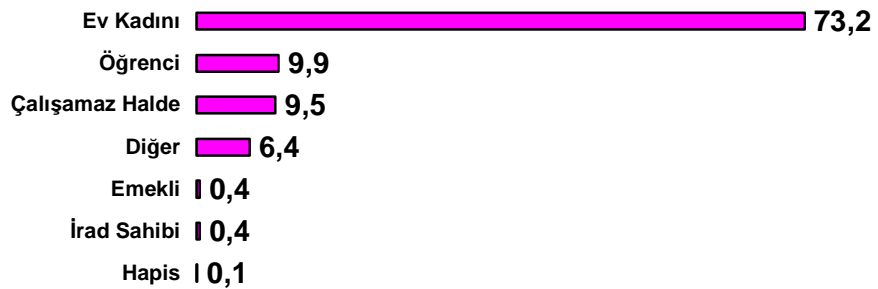
Balıkesir’ de 1975 yılında her 100 kadından 38’ i işgücünde değil iken; bu sayı 2000 yılında neredeyse 57’ ye yaklaşmıştır. Bu artış son derece dikkat çekici olmakla birlikte Balıkesir kadın nüfusuna özgü bir durum değildir. Ülke genelinde de, kadın nüfus içinde işgücünde olmayanların oranında artış söz konusu olmuştur. Ancak ülke genelindeki artış %2,0 civarında iken; Balıkesir’ de söz konusu artış %20,0’ ye varmış olup son derece yüksektir. (Grafik: 71)

Grafik: 71) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Kadın Nüfusun Oranları (%)

Özellikle Balıkesir nüfusunun ülke geneline göre daha yaşlı bir karaktere sahip olması düşünüldüğünde bu artışın ülke geneline göre daha yüksek olması daha anlamlı bir hale gelmektedir. 1975 yılında ülke geneline göre Balıkesir kadın nüfusunun ortalama yaşı daha küçük iken; 2000 yılı itibariyle tam tersi bir durum söz konusu olmuştur. 1975 yılında Balıkesir kadın nüfusunun ortalama yaşı 23 iken; ülke genelinde kadın nüfusun ortalama yaşı 24’ tür. 2000 yılında ise Balıkesir kadın nüfusunun ortalama yaşı 32’ ye yükselirken ülke genelinde ortalama yaş 28’ de kalmıştır. (Bkz. Tablo: B.a.1. ve Tablo: B.a.1.1.) 1975-2000 yılları arasında Balıkesir kadın nüfusunun ülke geneline göre daha yaşlı bir karaktere sahip olması, bu artışın nedenleri arasında gösterilebilir. Kuşkusuz yıllar içinde görülen bu değişimin yanı sıra işgücünde olmayan kadın nüfusun özellikleri de değişim göstermiştir.

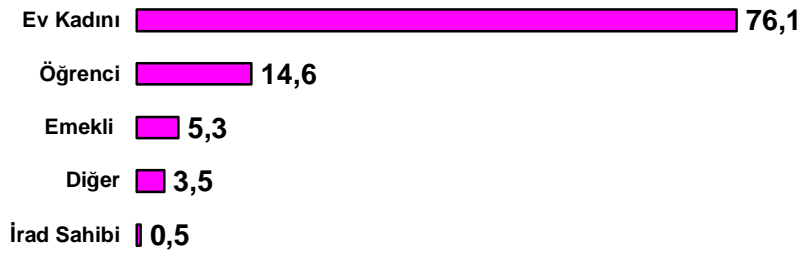
Grafik: 72) Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Kadın Nüfusun Özelliklerine Göre Dağılımı, 1975 (%) *

* Hapis ve çalışamaz halde olan nüfus ile ilgili bilgi 1975 yılında mevcut olup 2000 yılında bu tarz bir bilgi bulunmamaktadır.

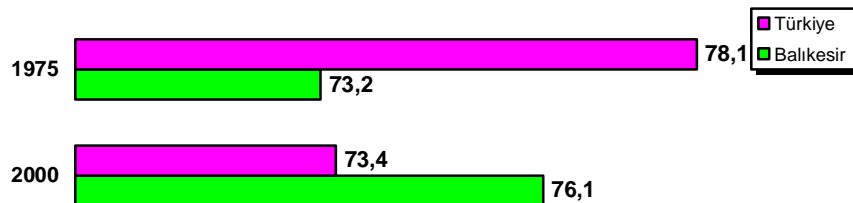
1975 yılında kadın nüfusun işgücünde olmamasına neden olan özelliklerinin dağılımında ev kadınlarının oranının son derece yüksek olduğu görülmektedir. İşgücünde olmayan kadınların %70,0' den fazlası ev kadınıdır. Ev kadını olma özelliğinden sonra en büyük pay %10,0 oranı ile öğrencilere aittir. Tüm diğer özelliklerin oranları ise %10,0' un altında değerler göstermektedir. (Grafik: 72) 1975-2000 yılları arasında kadın nüfusun özelliklerine göre dağılımında ev kadınlarının oranındaki artışın yanı sıra; öğrenci ve emekli olup işgücünde olmayan kadınların oranında da artış söz konusu olmuştur. (Grafik: 73)

Grafik: 73) Balıkesir' de İşgücünde Olmayan Kadın Nüfusun Özelliklerine Göre Dağılımı, 2000 (%)

1975 yılında oranı %10,0 olan öğrencilerin 2000 yılına gelindiğinde %15,0' lere yükselmesi görece olarak olumlu bir gelişmedir. Bununla birlikte; emekli olanların oranı da %1,0' in altında iken %5,0' e yükselmiştir. (Grafik: 73)

Grafik: 74) Türkiye' de ve Balıkesir' de Kadın Nüfus İçinde “Ev Kadını” Olanların Oranları (%)

25 yıl içinde işgücünde olmayan kadın nüfusun ev kadını olma özelliği göstermesi eğilimi ülke genelinde bir hayli azalırken; Balıkesir’ de artmıştır. Kadın nüfusu işgücünden dolayı olarak alıkoyan sosyo-kültürel nedenlere dayalı bir özellik olan ev kadını olma özelliğinin artması olumsuz bir gelişme olarak görülmektedir. Özellikle 1975 yılında Balıkesir’ de ev kadını olanların oranının ülke geneline göre düşük olması Balıkesir kadın nüfusu için olumlu bir durum olduğu düşünüldüğünde aradan geçen 25 yıl içinde ülke geneline göre olumsuz bir gelişme yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte söz konusu oranlar arasında çok büyük farklar bulunmamaktadır. 2000 yılında ülke genelinde işgücünde olmayan her 100 kadından 73’ü; Balıkesir’ de ise 76’ sı ev kadınıdır. (Grafik: 74)

Türkiye’ de geleneksel yapıda tarımsal üretim biçiminin en belirgin özelliği bu yapı içerisinde kadının “ücretsiz işçi” olarak bulunmasıdır. (Kırsal Alan Kadının İstihdama Katılımı, 2000: 17) Özellikle tarımsal üretimde çalışan kadınların yaptıkları iş ev dışında yaptığı iş olarak tanımlanmamaktadır. Kadınların ücretsiz aile işçisi olarak çalışması çok sık karşılaşılan bir durum olup; bu kadınların kendilerini “ev kadını” olarak beyan ettikleri düşünülmektedir. Ancak bu beyan kadının hatalı beyanı olmayıp sosyo-kültürel yapı içerisinde yapılan tanımlamaların bir yansımasıdır.

Ekonomisi tarıma dayanan bir kent olan Balıkesir’ de de ülke genelinde olduğu gibi kadınların işgücünde görünmediği halde gizli istihdamı teşkil ettikleri düşünülmektedir. Balıkesir’ de kendi bahçesinden topladığı ürünleri sokakta satarak aile bütçesine katkıda bulunan kadınlara rastlanıyor olması bunun bir göstergesidir. (Bkz. Fotoğraf: 15, 21 ve 22)

Kuşkusuz eğitim alanında erkeklerde eşit haklara sahip olduğu halde imkanlardan yararlanamayan kadınların aile işi dışına çıkıp çalışması çok daha zor olmaktadır. Özellikle faaliyet alanlarının çeşitlendiği ve belli bir eğitim seviyesini

gerektiren iş sahalarının bulunduğu kentlerde kadınlar ekonomik yapının dışında kalmaktadır. Balıkesir her ne kadar ekonomisi tarıma dayanan bir il olsa da; geçmişten bugüne diğer faaliyet alanlarının da bulunduğu gelişmiş bir kent olma özelliği taşımaktadır.

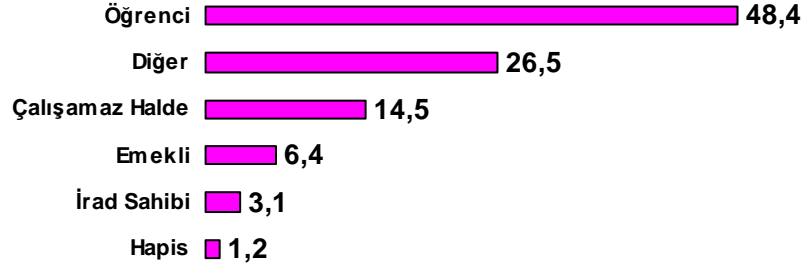
Bununla birlikte yıllar içinde tarımsal faaliyetlerin yerini diğer faaliyetler almaya başladıkça kadınların ekonomik yapı dışında kalması söz konusu olmaktadır. Elbette bahsi geçen dönemde kadınların eğitim seviyesi de artmaktadır. Ancak aile işi ya da hane dışında çalışmanın ve ekonomik yapıya direkt katılmaya tek engel olarak eğitim seviyesinin düşük olmasını görmek ve bu şekilde bir değerlendirme yapmak hatalı olacaktır. Kuşkusuz eğitim seviyesi arttıkça kadınların ev dışına çıkması söz konusu olmaktadır. Ancak eğitim seviyesi yüksek ve hatta bir meslek sahibi olduğu halde ekonomik yapıya katılmayan kadınların varlığı da söz konusudur. Bunun nedeni ise hemen her kültürde kadının tanımlanmış görevlerinin daima ev içi işlerle özellikle çocuk bakımı ile sınırlandırılmış olmasıdır.

Daha önce belirtildiği gibi “ev kadını” tanımı spesifik bir tanım olup; ev kadını olan her kadının ekonomik yapı dışında olduğunu düşünmek hatalı sonuçlar doğuracaktır.

7.2.3.3. Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Erkek Nüfusun Özellikleri

Erkek nüfus söz konusu olduğunda gerek 1975 gerekse 2000 yıllarında işgücünde olmayan erkekler içinde en büyük payın öğrencilere ait olduğu görülmektedir. İşgücünde olmayan erkek nüfusun neredeyse yarısı daima öğrencilerden oluşmaktadır. (Grafik: 75)

Grafik: 75) Balıkesir’ de İşgücünde Olmayan Erkek Nüfusun Özelliklerine Göre Dağılımı, 1975 (%) *

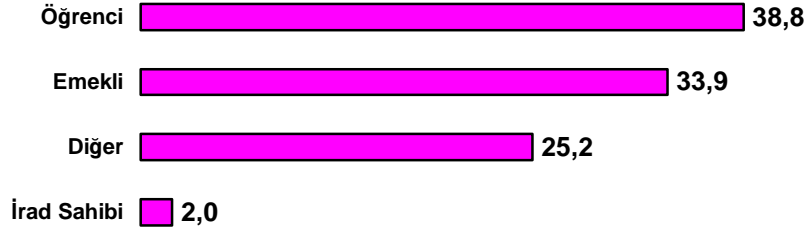
*Hapis ve çalışamaz halde olan nüfus ile ilgili bilgi 1975 yılında mevcut olup 2000 yılında bu tarz bir bilgi bulunmamaktadır.

Kadın nüfusun sadece %10,0’ unun öğrenci olduğu 1975 yılında; işgücünde olmayan erkek nüfusun neredeyse yarısı öğrenci olup bu özelliği nedeniyle işgücünde yer alamamaktadır. (Grafik: 75) İşgücünde olmayıp öğrenci olan erkek ve kadınlar arasındaki fark; eğitim imkanlarından yararlanma bakımından söz konusu olan cinsiyetler arası eşitsizliğin doğal bir sonucudur.

Herhangi bir nedenden işgücünde olmayanlar ise işgücünde olmayan erkek nüfusun %27,0’ sini teşkil etmekle beraber tüm diğer özelliklerin oranları düşük değerlerdedir. (Grafik: 75)

2000 yılı itibariyle, 1975 yılında olduğu gibi öğrenci olma özelliği gösterenlerin oranının işgücünde olmayan erkek nüfus içindeki en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 25 yıllık süreçte öğrenci olup işgücünde olmayan erkeklerin oranında bir azalma söz konusu olmuştur. (Grafik: 75)

Grafik: 76) Balıkesir' de İşgücünde Olmayan Erkek Nüfusun Özelliklerine Göre Dağılımı, 2000 (%)

Ancak işgücünde olmayan erkeklerin 2000 yılında göstermiş oldukları özellikler arasında emekli olanların 25 yıl içinde göstermiş oldukları artış son derece dikkat çekicidir. 1975 yılında işgücünde olmayan her 100 erkekte 6'sı emekli olduğu için işgücünde değilken bu sayı 2000 yılı itibariyle 34'e yükselmiştir. 1975 yılından sonra aradan geçen 25 yılın sonunda işgücünde olmayan erkek nüfus içinde en büyük paya yine öğrenci olanlar sahiptir. Bununla birlikte emekli olanların oranı öğrenci olanlara yaklaşmıştır. Kadın nüfusun % 70,0' inden fazlasının ev kadını olma nedeniyle işgücünde olmadığı 2000 yılında; işgücünde olmayan erkek nüfus içinde öğrenci ve emekli olanların oranının %70,0' in üzerinde olduğu görülmektedir. (Grafik: 76)

Gerek 1975 gerekse 2000 yıllarında işgücünde olmayan nüfusun özellikleri ve bu özelliklerin gösterdiği değişim arasında büyük farklar bulunmaktadır. Kuşkusuz kadınlara özgü bir özellik olan ev kadını olma özelliğinin payı tüm diğer özellikler arasında çok büyük bir paya sahip olduğundan; her iki cinsin diğer özelliklere dağılımları arasında çok büyük farklar oluşmaktadır.

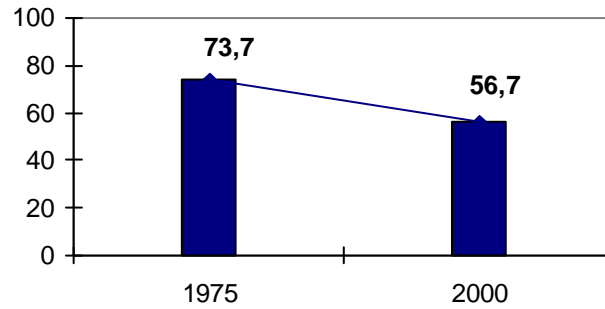
2000 yılı itibariyle Balıkesir' de erkekler öğrenci ya da emekli olma özelliği gösterdikleri için işgücünde olamazken; kadın nüfus ev kadını olma özelliği

nedeniyle işgücünde yer almamaktadır. Ancak öğrenci ya da emekli oldukları için işgücünde olmayanlar olarak tanımlanan erkek nüfusun da ekonomik yönden aktif olmaları söz konusu olabilir. Özellikle emekli olma özelliği gösteren nüfusun uygun istihdam şartları olduğunda çalışamaz hale gelinceye dek çalışmaya devam etmelerinin söz konusu olduğu unutulmamalıdır.

Bununla birlikte öğrenci ya da emekli olduğu için işgücünde olmayanlar istihdam edilemeyecekleri için işgücünde sayılmazken; ev kadını özelliği gösterdiği için işgücünde olmayan kadınlar için daha önce belirtildiği gibi karmaşık bir durum söz konusudur. Her ne şekilde olursa olsun işgücünde olmayan nüfusun çalışamaz halde olması dışındaki özellikleri söz konusu olduğunda bir şekilde çalışma hayatına katılabilme ihtimallerini göz ardı etmemek gerekmektedir.

Tüm varsayımlar dışında sayıların bize verdiği bilgiler 1975-2000 yılları arasında Balıkesir’ de işgücünde olmayan nüfus miktarının 2,5 kat artmış olmasıdır. Bu artış ile birlikte ekonomik yönden faal olan nüfus içinde işgücünde olan nüfusun oranında azalma söz konusu olmuştur. (Bkz. Tablo: C.1.1 ve Grafik: 77)

Grafik: 77) Balıkesir’ de İşgücünde Olan Nüfusun Oranları (%)

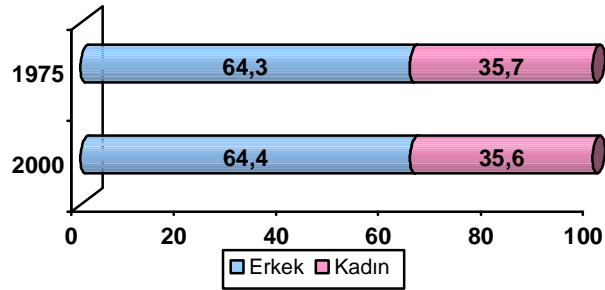

7.2.4. Balıkesir’ de İşgücünde Olan Nüfusun Özellikleri

1975-2000 yılları arasında Balıkesir’ de işgücünde olan nüfusun frekansında 1,5 katlık bir artış olmuş ve bu artış işgücünde olmayanların artışının altında kaldığı için oransal olarak bir azalma söz konusu olmuştur.

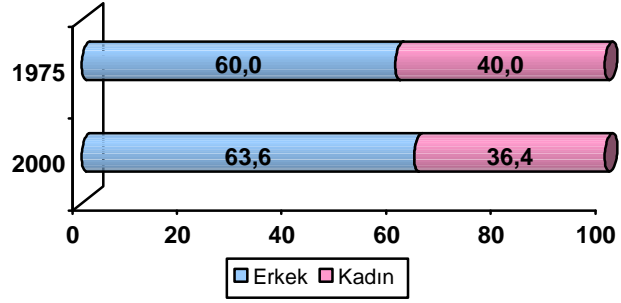
Türkiye’ de gerek 1975 gerekse 2000 yıllarına bakıldığında işgücünde olan nüfusun yaklaşık %65,0’ inin erkeklerden oluştuğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: C.4) 25 yıllık süreçte bu dağılım neredeyse hiç değişmemiş ve kadınların oranı %35,0 civarında kalmaya devam etmiştir. (Grafik: 78)

Grafik: 78) Türkiye’ de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Kuşkusuz ülke genelinde olduğu gibi Balıkesir’ de de işgücünde olan nüfusun çoğunluğunu daima erkekler teşkil etmektedir. (Bkz. Tablo: C.4.1) Bununla birlikte 1975-2000 yılları arasında ülke genelinde işgücünde olanların cinsiyet dağılımı değişme göstermezken; Balıkesir’ de bu dönemde erkeklerin lehine bir artış söz konusu olmuştur. Ancak gerek 1975 gerekse 2000 yıllarına bakıldığında Balıkesir’ de işgücünde olan kadın oranının ülke genelinden yüksek olduğu görülmektedir. (Grafik: 79)

Grafik: 79) Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Özellikle 1975 yılında Türkiye' de işgücünde olan her 100 kişiden 35' i kadınlardan oluşurken; Balıkesir' de bu sayı 40 olup ülke genelinin bir hayli üzerindedir. Aradan geçen 25 yıllık süreçte erkeklerin lehine bir artış olması ile birlikte 2000 yılı itibariyle Balıkesir' de işgücünde olanların cinsiyet yapısının ülke genelindeki yapıya benzemeye başladığı görülmektedir. (Grafik:78 ve Grafik: 79)

1975-2000 yılları arasında Balıkesir' de işgücünde olan nüfus içindeki kadın oranının azalması ülke geneli ile kıyaslandığında kadınların aleyhinde olumsuz bir gelişmedir. Ülke genelinde kadınların oranı hiç değişmemişken; Balıkesir' de %4,0' lük bir azalma olduğu görülmektedir. (Grafik:78 ve Grafik: 79)

İşgücünde olanların cinsiyet yapısında her ne kadar 25 yıl içinde erkek nüfusun oranı artış göstermiş olsa da; hem erkek hem de kadın nüfusun işgücüne katılma oranlarında azalmalar olduğu görülmektedir. Her iki cinsin de yıllar içinde işgücüne katılma oranlarında azalmalar olmasına rağmen cinsiyet dağılımında erkeklerin lehine bir gelişme olması; kadınların işgücüne katılma oranlarının erkeklere göre giderek daha fazla oranda azaldığının bir göstergesidir.

7.2.4.1. Balıkesir' de İşgücünde Olan Kadın Nüfusun Özellikleri

Kadınların işgücüne katılım oranları ile ekonomik kalkınma düzeyi arasında pozitif yönde bir korelasyon bulunmaktadır. İşgücüne katılım oranları erkeklere göre çok düşük olan kadın nüfusun ekonomik yapıya daha fazla katılması kuşkusuz ekonomik anlamda verimliliği arttıracak ve beraberinde ekonomik kalkınma söz konusu olacaktır. Gelişmiş ülkelerde işgücüne katılan kadın oranlarını çok yüksek değerlerde olması bunun bir göstergesidir.

Bununla birlikte gelişmiş ülkelerde kadınların işgücüne katılma oranları giderek artarken; birçok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye' de de azalma eğilimindedir. (Tansel, 2000: 116-117) Buna paralel olarak Balıkesir' de de işgücünde olan kadın nüfusun yıllar itibariyle işgücüne katılım oranları azalma göstermektedir.

Balıkesir' de 1975 yılında ekonomik yönden faal olan her 100 kadından 62' si işgücünde iken; 2000 yılında sadece 41' inin işgücünde olduğu görülmektedir. 25 yıllık süreçte kadın nüfusun işgücüne katılım oranında görülen bu azalma Balıkesir' e özgü bir durum değildir. (Tablo: c.4)

Tablo: c.4) Türkiye' de ve Balıkesir' de Kadın Nüfusun İşgücüne Katılma Oranları (%)

Yıllar	Türkiye	Balıkesir
1975	47,4	61,9
2000	39,6	41,4

1975 -2000 yılları arasında kadınların işgücüne katılım oranı %20,0' lik bir azalma göstermiştir. Bu azalma ülke genelindeki azalmaya paralel gerçekleşen bir azalma olmakla birlikte; ülke genelinde görülen azalmanın çok üzerindedir. (Bkz. Tablo: C.1 ve Tablo: C.1.1) 1975 yılında Balıkesir; kadınların işgücüne katılımı bakımından ülkenin gösterdiği ekonomik kalkınma düzeyinin çok üzerinde bir yerde bulunmaktadır. 25 yıllık süreçte kadınların işgücüne katılımı ülke geneline göre daha fazla azalma eğilimi gösterdiğinden 2000 yılı itibariyle aradaki fark azalmış olsa da hala Balıkesir' in ülke ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.

Kuşkusuz kadın nüfusun da 25 yıllık süreçte öğrenci ve emekli olma özelliklerinde görülen artışlar işgücüne katılımlarının azalma nedenlerindedir. Ancak erkek nüfus ile kıyaslandığında söz konusu özelliklerin gerek her iki yıldaki oranları gerekse 25 yıllık süreçteki artışı oldukça düşük değerlerdedir.

Kadın nüfusun işgücünde yer almamasının temel nedeni olan ev kadını olma özelliği her dönem işgücüne katılım oranlarının düşük olmasına neden olduğu gibi; yıllar içinde bu özelliğin azalma göstermemesi kadın nüfusun işgücüne katılım oranlarının azalmasına neden olmaktadır. Daha önce belirtildiği gibi gelişmişlik düzeyinin göstergesi kadın nüfusun işgücüne katılım oranlarının yüksek değerlerde olması ve yıllar itibariyle artış göstermesidir.

Gelişmiş ülkelerde 2000 yılı itibariyle kadın nüfusun iş gücüne katılım oranları %70,0' in üzerinde değerler göstermektedir. (Tansel: 2000, 116) Buna karşılık Türkiye' de kadın nüfusun işgücüne katılım oranı %40,0' lar civarındadır. Bu değer gelişmiş ülkeler ile kıyaslandığında son derece düşüktür. Her ne kadar ülke genelinden çok yüksek olmasa da bu oran Balıkesir' de %41,0 olarak karşımıza çıkmaktadır. 1975 yılında %60,0' in üzerinde olan bu oranın 25 yıl içinde oldukça fazla bir azalma göstermesi; Balıkesir' de 25 yıllık süreçte ekonomik kalkınma

düzeyinde bir gerileme olduğunun göstergesidir. Ancak kadın nüfusun işgücüne katılım oranlarının her zaman görüldüğü gibi olmadığı da unutulmamalıdır.

7.2.4.2. Balıkesir' de İşgücünde Olan Erkek Nüfusun Özellikleri

Erkek nüfusun işgücüne katılma oranlarının her dönem kadınlardan daha fazla olduğu tartışılmazdır. Gerek 1975 yılında gerekse 2000 yılında ülke genelinde olduğu gibi Balıkesir' de de işgücünde olan erkekler ekonomik yönden faal olan erkek nüfusun %70,0' inden fazlasını teşkil etmektedir. (Bkz. Tablo: C.1.1) Ancak yıllar itibariyle erkek nüfusunda işgücüne katılma oranlarında da azalmalar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte işgücünde olmayan erkeklerin özellikleri göz önünde bulundurulduğunda bu durumun kadın nüfusunkinden farklı bir durum olduğu anlaşılacaktır. Erkek nüfusun işgücüne katılım oranlarındaki azalmalar; öğrenci ya da emekli olma özelliklerinde görülen artışlara paralel olarak gerçekleşmektedir.

Tablo: c.5) Türkiye' de ve Balıkesir' de Erkek Nüfusun İşgücüne Katılma Oranları (%)

Yıllar	Türkiye	Balıkesir
1975	81,2	84,4
2000	70,6	71,8

Gerek 1975 gerekse 2000 yılında; Balıkesir' de erkeklerin işgücüne katılma oranları ülke genelinin üzerindedir. 1975 yılında Balıkesir' de ekonomik yönden faal her 100 erkekten 84' ü işgücündedir. Ancak 25 yıllık süreçte ülke genelinde görülen

azalmaya paralel olarak gerçekleşen bir azalma söz konusu olmuştur ve bu sayı 72' ye gerilemiştir. Balıkesir' de kadın nüfusun işgücüne katılım oranının ülke genelinin çok üzerinde bir azalma gösterdiği bu süreçte; erkek nüfusun işgücüne katılım oranını ülke geneli ile eşdeğer bir azalma göstermiştir. (Tablo: c.5)

İşgücünde olan nüfusun yıllar içinde oranlarında işgücünde olmayan nüfusun özelliklerindeki değişime paralel olarak azalmalar olmuştur. Her dönem işgücüne erkeklerden daha az katılan kadın nüfusun işgücüne katılım oranları yıllar içinde daha da azalmıştır. Ancak kadınların işgücüne katılımlarını yansıtan oranlar daima tartışmaya açıktır. Kadınların uğraşlarının ev içi ve ev dışı olarak tam ayrılmadığı oldukça kalabalık bir nüfus kitlesi bulunmaktadır. Özellikle kentlerde evlerinde çalışarak üretime katılan kadınların varlığı söz konusudur. (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1999: 21)

Bununla birlikte işgücünde olan nüfusun tamamını çalışan nüfus teşkil etmemektedir. İşgücüne katılım oranlarının azaldığı 25 yıllık süreçte kuşkusuz işgücünde olan nüfus içinde; istihdam edilmiş olup bir işte çalışan nüfus ile istihdam edilemeyip işsiz olan nüfus oranları da değişim göstermiştir.

7.2.5. Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun İstihdam Durumu

İstihdam, işgücünde olan nüfusun mevcut ekonomik faaliyetler içerisinde sürekli biçimde çalıştırılmasıdır. Günümüzde nüfusun istihdam yapısı; ülkedeki ekonomik gelişme ve kalkınma düzeyinin önemli bir göstergesidir. Bir nüfus grubu içerisinde istihdam edilen; yani çalışan nüfus yanında istihdam edilemeyen yani işsiz nüfus da söz konusudur. (Gürtan, 1969: 371) Gelişmiş ülkelerde mevcut faaliyet alanları yeterli olduğundan nüfusun istihdam edilen kısmı yüksek oranlarda iken; az

gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde istihdam edilemeyen yani işsiz nüfusun oranları yüksek değerlerdedir. Bu durumu yaratan en önemli neden ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki hızlı nüfus artışıdır. Nüfus artışının çok olması; artan nüfusun istihdam edileceği faaliyet alanlarının yeterli olmayışı nedeniyle işgücünde olan nüfusun tamamı istihdam edilememektedir. Bunun sonucunda işsiz nüfus ve işsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de hızlı nüfus artışı ve iç göçlere paralel sürmekte olan kentleşme olgusu ile birlikte ekonomik yapıda sanayileşme yönündeki yapısal değişimin hızlı ve dengeli bir biçimde gerçekleştirilememesi işsizlik oranlarının yüksek olmasına neden olmaktadır.

Çalışmanın kapsamı dahilinde bir değerlendirme yaptığımızda; 1975 yılında Türkiye' de işgücünde olan her 100 kişiden yaklaşık 2' si işsiz iken; 2000 yılı itibariyle bu sayı 9' a yükselmiştir. (Bkz. Tablo: C.5) Balıkesir' de ise geçmişten bugüne gözlenen işsiz nüfusun gösterdiği artış ülke değerlerinin altındadır.

7.2.5.1. İşgücünde Olup İşsiz Olan Nüfusun Özellikleri

Balıkesir' de 1975 yılında işsiz nüfus oranı ülke geneli ile aynı değerde olup %2,0' nin altındadır. (Bkz. Tablo: C.5.1) 2000 yılına dek geçen 25 yıl içinde ülke geneline paralel olarak işsiz olan nüfus artış göstermiştir. 2000 yılı itibariyle işgücünde olan her 100 kişiden 5' i işsiz olup bu sayı ülke genelinin oldukça altındadır. (Tablo: c.6)

Tablo: c.6) Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun Çalışma Durumuna Göre Dağılımı (%)

Yıllar	Çalışan	İşsiz
1975	98,4	1,6
2000	95,0	5,0

Balıkesir' de 1975 yılında işgücünde olan nüfus içindeki işsiz nüfus oranı ülke genelindeki orana eşit olmasına karşılık; bu oranlar cinsiyetler itibariyle ülke genelinden farklıdır. (Bkz. Tablo: C.5 ve Tablo: C.5.1) Ülke genelinde işgücünde olan erkekler içindeki işsiz erkek oranlarının kadınlara göre daha yüksek değerlerde olduğu halde; Balıkesir' de cinsiyetler itibariyle çok büyük farklar olmadığı görülmektedir.

1975 yılında Balıkesir' de işgücünde olan erkeklerin %1,7' si işsiz iken; bu oran kadınlarda %1,6 değerindedir. (Tablo: c.7) Aradan geçen 25 yıllık süreçte kuşkusuz gerek erkek gerekse kadın nüfus için söz konusu oranlar artmış olmakla birlikte; mevcut dengeli görünümde bir değişiklik olmamıştır.

Tablo: c.7) Türkiye' de ve Balıkesir' de Cinsiyet İtibariyle İşgücünde Olup İşsiz Olanların Oranları (%)

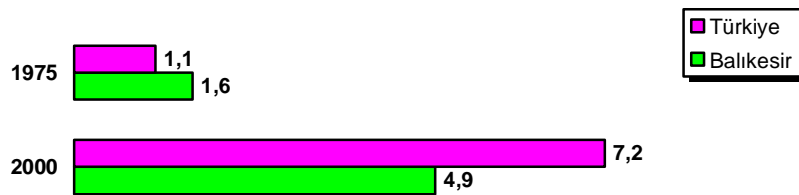
Yıllar	Türkiye		Balıkesir	
	E	K	E	K
1975	1,9	1,1	1,7	1,6
2000	9,9	7,2	5,1	4,9

7.2.5.1.1. Balıkesir’ de İşgücünde Olup İşsiz Olan Kadın Nüfus

Balıkesir’ de işgücünde olan her 100 kadından yaklaşık 2’ sinin işsiz olduğu 1975 yılında; ülke genelinde işgücünde olan her 100 kadından 1’ i işsizdir. (Bkz. Tablo: C.5 ve Tablo: C.5.1) 2000 yılına dek geçen 25 yıllık süreçte, ülke genelinde işgücünde olup istihdam alanı bulamayan ve işsiz kalan kadınların oranında büyük bir artış söz konusu olmuştur.

Buna karşılık Balıkesir’ de işgücünde olup işsiz olan kadınların oranındaki artış ülke genelinin çok altında kalmıştır. 1975 yılında ülke genelinde istihdam alanı bulan kadınlara göre daha şansız olduğu; ancak aradan geçen 25 yıllık sürecin Balıkesir’ de işgücünde olan kadınların lehine işlediği görülmektedir. 2000 yılı itibariyle ülke genelinde işgücünde olan her 100 kadından 7’ si iş bulamazken; Balıkesir’ deki kadınların 5’ i iş bulamamaktadır. (Grafik: 80) Her ne kadar aradaki fark çok yüksek olmasa da; 25 yıl içinde gözlenen değişim Balıkesir kadınının lehine olmuştur.

Grafik: 80) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de İşsiz Kadın Nüfusun İşgücünde Olan Kadın Nüfus İçindeki Oranları (%)

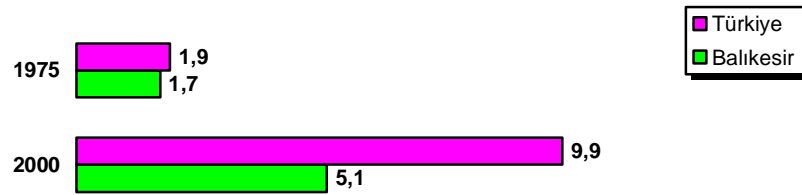
Sonuç olarak; Balıkesir’ de 25 yıllık süreçte ülke geneline paralel olarak işgücünde olan kadınların içinde işsiz olan kadınların oranında artış söz konusu

olmuştur. (Grafik: 80) Ancak bu süreçte ülke genelindeki işsiz kadınların oranındaki artış ilde gözlenen artışın çok daha üzerinde gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda 2000 yılı itibariyle Balıkesir’deki işsiz kadınların oranı ülke genelinin çok altında bir değerde kalmıştır.

7.2.5.1.2. Balıkesir’de İşgücünde Olup İşsiz Olan Erkek Nüfus

Balıkesir’de işgücünde olup istihdam alanı bulamayan erkelerin oranları ise daima ülke genelinin altında olmuştur. (Bkz. Tablo: C.5 ve Tablo: C.5.1) 1975 yılında aradaki fark çok göze çarpan bir fark olmasa da; aradan geçen 25 yılın sonunda ülke genelinde işgücünde olup istihdam edilemeyen erkeklere göre, Balıkesir erkek nüfusunun çok daha şanslı olduğu görülmektedir.

Grafik: 81) Türkiye’de ve Balıkesir’de İşsiz Erkek Nüfusun İşgücünde Olan Erkek Nüfus İçindeki Oranları (%)

1975 yılında Balıkesir’de, ülke genelinde olduğu gibi, işgücünde olan her 100 erkekten yaklaşık 2’si işsizdir. Aradan geçen 25 yıllık süreçte ülke genelindeki işsiz olan erkek nüfusun oranı %10,0’a yükselirken; Balıkesir erkek nüfusunun gösterdiği oran %5,0’lerde kalmıştır. (Grafik: 81)

2000 yılı itibariyle Balıkesir’ de işgücünde olan gerek kadın gerekse erkek içinde işsiz olanların oranı %5,0’ dir. (Grafik: 80 ve Grafik: 81) 1975-2000 yılları arasında geçen 25 yıllık süreçte Balıkesir’ de, gerek erkek gerekse kadın nüfus istihdam alanı bulmakta ülke geneline göre daha şanslı bir duruma gelmiştir. (Tablo: c.8)

Tablo: c.8)Türkiye' de ve Balıkesir' de Cinsiyet İtibariyle İşgücünde Olup Çalışan Nüfusun Oranları (%)

Yıllar	Türkiye		Balıkesir	
	E	K	E	K
1975	98,1	98,9	98,3	98,4
2000	90,1	92,8	94,9	95,1

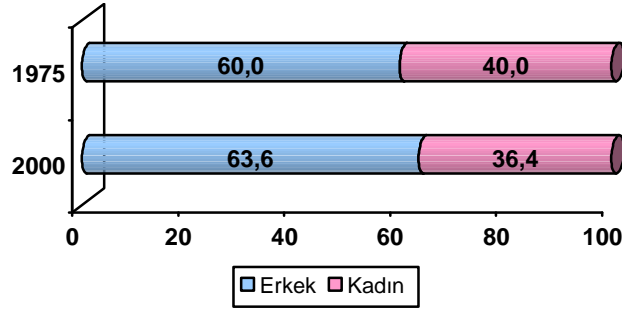
7.2.5.2. Balıkesir’ de İşgücünde Olup Çalışan Nüfusun Özellikleri

Bu bölümde Balıkesir’ de işgücünde olup çalışan nüfusun özellikleri; cinsiyet ve yaş yapısını yansıtan iki ayrı başlıkta konu edilmektedir.

7.2.5.2.1. Balıkesir’ de İşgücünde Olup Çalışan Nüfusun Cinsiyet Yapısı

Erkekler işgücüne daima kadınlardan daha fazla katıldığı ve yıllar içinde kadınların işgücüne katılım oranları erkeklere göre daha fazla azaldığı için; kuşkusuz çalışan nüfusun büyük çoğunluğunu da erkekler teşkil etmektedir.

Grafik: 82) Balıkesir' de İşgücünde Olup Çalışan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

İşgücünde olan toplam nüfusta olduğu gibi; 1975 yılında çalışan nüfusun %40,0' ını teşkil eden kadınların oranı 2000 yılı itibariyle %36,0' ya gerilemiştir. (Grafik: 82) 25 yıllık süreçte çalışan nüfus içindeki kadın oranı azalma göstermiş buna paralel olarak erkeklerin oranı artmıştır. Ancak bu süreçte çalışan nüfusun yapısında büyük değişiklikler olmuştur. 1975-2000 yılları arasında çalışan nüfusun yaş yapısı, eğitim seviyesi, ekonomik faaliyet türleri ve meslekleri büyük değişiklikler geçirmiştir. Bununla birlikte bu değişim cinsiyetler itibariyle farklılıklar taşımaktadır.

1950 yılından sonra Türkiye' nin sosyo-ekonomik yapısının değişmesi ve yıllar içinde daima gelişme göstermesi ile birlikte, nüfusun nitelikleri de kuşkusuz değişmiştir. Bununla birlikte her ne kadar günümüzde hala ülkenin ekonomik yapısı içinde ziraatin payı tartışılmaz derecede yüksek olsa da; bu süreçte çok çeşitli faaliyet alanları doğmuş ve gelişmiştir. Ekonomik yapıda meydana gelen değişmeler, nüfusun niteliklerini değişmesini belirlerken; benzer şekilde nüfusun nitelikleri de sosyo-ekonomik yapıyı belirlemektedir. Bu anlamda karşılıklı bir etkileşim söz konusu olup; değişim karşılıklı bir şekilde gelişmeyi beraberinde getirmektedir.

Takip eden bölümde işgücünde olup çalışan nüfusun yaş yapısı ve yaş yapısının değişimi konu edilmekte ve bu bağlamda nüfusun gösterdiği gelişme tartışılmaktadır.

7.2.5.2.2. Balıkesir’ de İşgücünde Olup Çalışan Nüfusun Yaş Yapısı

Teoride 15-64 yaş aralığındaki nüfus ekonomik yönden faal olduğundan; 0-14 ve 65+ yaş aralıklarında olan nüfusun çalışmaması beklenmektedir. Daha önce belirtildiği üzere gerçekte durum teoride olduğu gibi olmayıp ekonomik yapıyı incelenirken 12 yaşından büyük olan nüfus ele alınmaktadır. Teoriden farklı olarak gerçekte 12-14 yaş aralığında ve 65+ yaşında olup işgücünde yer alan ve çalışan nüfusun varlığı söz konusudur. Bu nedenle 25 yıllık süreçte çalışan nüfusun yaş yapısının değişimini değerlendirirken özellikle bahsi geçen yaş aralıklarının üzerinde durulmaktadır.

Tablo: c.9) Türkiye’ de Çalışan Nüfus İçinde 12-14 Yaşlarında ve 65+ Yaşında Olan Nüfusun Oranları, 1975 (%)

	12-14 Yaş	65+ Yaş
Toplam	7,7	5,6
Erkek	6,3	5,5
Kadın	10,2	5,9

1975 yılında Türkiye’ de 12-14 yaş aralığında olup çalışanlar toplam çalışan nüfusun yaklaşık %8,0’ ini teşkil etmektedir. (Bkz. Tablo: C.6) Bu oran

azımsanmayacak kadar büyük bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle çalışan kadın nüfusun %10,0' unun 12-14 yaş aralığında olması son derece dikkat çekicidir. Bununla birlikte çalışan nüfusun yaklaşık %6,0' sını 65+ yaş grubunda olup çalışmaması beklenen nüfus teşkil etmektedir. (Tablo: c.9)

65+ yaşında olan nüfusun oranlarının düşük olmasına karşılık 12-14 yaş aralığındaki oranların; özellikle bu yaş aralığında olan nüfusun kurumsal eğitimde yer alması gerektiği düşünüldüğünde son derece yüksek olduğu görülmektedir. 65+ yaşında olup çalışmasına engel teşkil edecek bir durumu olmayan nüfusun çalışma hayatında kalmaya devam etmesi çok daha normal bir durum iken; 12-14 yaş aralığında olup çocuk yaşta olan nüfusun çalışma hayatında bu derece yüksek değerlerde görülmesi oldukça olumsuz bir durumdur.

Kuşkusuz 1975 yılından 2000 yılına gelindiğinde, gerek eğitim alanında meydana gelen gelişmeler gerekse çocuk yaştaki nüfusun çalışması ile ilgili düzenlemeler ile birlikte bu olumsuz tablo değişmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak aradan geçen 25 yıl içinde bu olumsuz durumun tamamen ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir. 2000 yılı itibariyle 12-14 yaş aralığında olup çalışan nüfusun varlığı hala söz konusu olmakla birlikte; 1975 yılına göre oranların oldukça azalmış olduğu görülmektedir. (Tablo: c.10)

Tablo: c.10) Türkiye' de Çalışan Nüfus İçinde 12-14 Yaşlarında ve 65+ Yaşında Olan Nüfusun Oranları, 2000 (%)

	12-14 Yaş	65+ Yaş
Toplam	1,8	5,1
Erkek	1,3	4,2
Kadın	2,6	6,6

1975-2000 yılları arasında geçen 25 yıllık süreçte ülkede görülen bu gelişme Balıkesir’ de 12-14 yaş aralığında olup çalışan nüfus için de söz konusudur. (Bkz. Tablo: C.6.1) Ancak 1975 yılında da Balıkesir’ de 12-14 yaş aralığında olup çalışan nüfusun oranlarının ülke genelinden zaten daha düşük olduğu görülmektedir. Buna karşılık 65+ yaşında olup çalışan nüfusun oranları ise ülke genelinin üzerinde değerler göstermektedir. (Bkz. Tablo: C.6 ve Tablo: C.6.1)

Balıkesir’ de ülke genelinde olduğu gibi gerek 12-14 yaş gerekse 65+ yaşında olup çalışmaması beklenen nüfusun çalışan nüfus içindeki oranları kadın nüfusunda erkek nüfusunda olduğundan daha yüksektir. Özellikle 12-14 yaş aralığında olup çalışan nüfusa bakıldığında kadınların oranı erkeklere göre oldukça fazladır.

Tablo: c.11) Balıkesir’ de Çalışan Nüfus İçinde 12-14 Yaşlarında ve 65+ Yaşında Olan Nüfusun Oranları, 1975 (%)

	12-14 Yaş	65+ Yaş
Toplam	5,9	7,8
Erkek	4,6	7,5
Kadın	7,9	8,2

1975 yılında Balıkesir’ de çalışan her 100 kadından 8’ i; erkeklerin ise 5’ i 12-14 yaş aralığındadır. (Tablo: c.11) 12-14 yaş aralığında olup çalışma hayatına katılan kadınların oranının; aynı yaş aralığında olup çalışma hayatına katılan erkeklerden daha yüksek olması eğitimde cinsiyetler arası fırsat eşitliğinin olmaması ile ilişkilendirilebilir. Kuşkusuz her iki cins bahsi geçen yaş aralığında eğitim olanaklarından mahrum kaldığı için çalışma hayatında bulunmaktadır. Ancak erkeklere göre bu haktan daha fazla mahrum olan kadınların çalışma hayatına katılım

oranları daha yüksektir. Bununla birlikte her iki cinsin oranları ülke genelinin altında olup; Balıkesir’ de bu yaş aralığında olan gerek erkek gerekse kadınların ülke genelindeki erkek ve kadınlardan daha şanslı olduğunu söylemek mümkündür.

Aynı yıl çalışan nüfusun %8,0’ ini 65+ yaşındaki nüfus teşkil etmekle birlikte bu oran ülke genelinin üzerindedir. (Tablo: c.11) Ülke genelinde olduğu gibi çalışan kadınlar içinde 65+ yaşındaki kadınların oranı; çalışan erkekler içinde 65+ yaşındaki erkeklerin oranından daha yüksektir. Fakat cinsiyetler itibariyle 12-14 yaş aralığındakine benzer büyük bir fark bulunmamaktadır.

Aradan geçen 25 yılın sonunda ise ülke genelinde olduğu gibi Balıkesir’ de de 12-14 yaş aralığında olup çalışan nüfusun toplam çalışan nüfus içindeki oranlarında azalma söz konusu olmuştur. Buna karşılık 65+ yaşındaki nüfusun oranı ülke genelindekinin aksine artış göstermiştir. (Tablo: c.12)

Tablo: c.12) Balıkesir’ de Çalışan Nüfus İçinde 12-14 Yaşlarında ve 65+ Yaşında Olan Nüfusun Oranları, 2000 (%)

	12-14 Yaş	65+ Yaş
Toplam	1,3	9,0
Erkek	0,9	7,5
Kadın	2,0	11,5

25 yıllık sürecin sonunda daima ülke genelinin altında değerler gösteren 12-14 yaş aralığındaki çalışan nüfus oranları daha da azalmıştır. Özellikle 12-14 yaşında

olup çalışma hayatına katılan kadınların çalışan kadınlar içindeki oranları 1975 yılından 2000 yılına kadar daha fazla bir azalma göstermiştir.

Balıkesir’ de 25 yıllık gelişme sürecinde 12-14 yaş aralığında olup çalışanların oranında görülen azalma; 15-24 yaş aralığı için de söz konusudur. Çalışan nüfus içinde 15-24 yaş aralığında olup çalışma hayatında katılanların oranı 1975 yılında %24,0’ tür. (Bkz. Tablo: C.6.1) Çalışan nüfusun neredeyse ¼’ inin söz konusu yaş grubunda olması dikkat çekicidir. Çünkü bu yaş grubunda yer alan nüfusun kurumsal eğitime devam ediyor olması beklenmektedir.

2000 yılı itibariyle çalışan nüfus içinde 15-24 yaş grubunda olanların oranı %20,0’ lere gerilemiş olsa da yine yüksek bir paya sahip olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: C.6.1) 1975 yılından 2000 yılına dek 12-14 yaş gurunda yer alan çocuk nüfus ile 15-24 yaş grubunda yer alan genç nüfusun oranlarındaki azalma ile birlikte; çalışan nüfusun medyan yaşı yükselmiştir.

1975 yılında çalışan nüfusun 34,4 olan medyan yaşı; 2000 yılı itibariyle 38,3’ e yükselmiştir. Özellikle 1975 yılında çalışan erkek nüfus ile çalışan kadın nüfusun medyan yaşları arasında büyük bir fark yokken; bu artış kadınların lehine gelişmiştir. 2000 yılında çalışan erkek nüfusun medyan yaşı 37,5 iken; kadınların medyan yaşı 40,2 olarak karşımıza çıkmaktadır. (Bkz. Tablo: C.6.1)

Bu durum eğitimde fırsat eşitliğinin daha fazla söz konusu olması ve kadınların her ne kadar erkeklerle eşit olmasa da, kurumsal eğitime daha fazla katılma imkanı bulmaları ile ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte özellikle kentlerde istihdam alanında ziraat faaliyetlerinin yanında ziraat dışı faaliyet türlerinin gelişmesi de göz ardı edilmemelidir. Bu gelişme beraberinde uzmanlaşma gerektirdiğinden; uzmanlaşma gerektiren mesleklerde yer alabilmek adına eğitime daha fazla katılmak

söz konusu olacaktır. Bu nedenle daha genç yaşlarda olup çalışma hayatına katılan nüfusun oranlarının kentleşme sürecinde azalma göstermesi kaçınılmazdır.

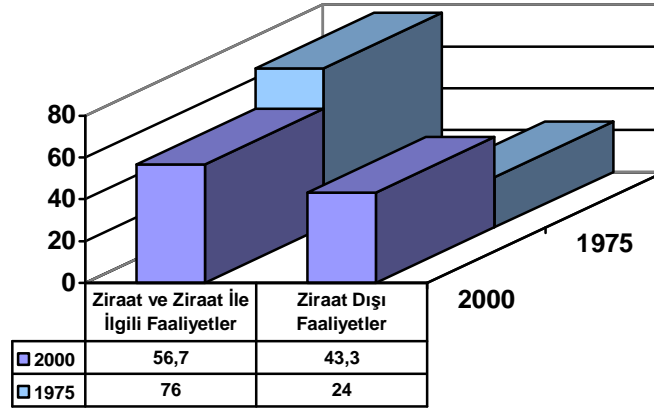
Yıllar içinde çalışan nüfusun özelliklerindeki en önemli değişim ise ekonomik faaliyet türlerine göre göstermiş olduğu dağılım olup takip eden bölümde bu konu ele alınmaktadır. Ancak nüfus sayımlarında kimi zaman çalışan nüfusun kimi zaman ise çalışan ve işsiz nüfus toplamının faaliyet türlerine göre dağılımı ele alınmıştır. 2000 yılı verileri çalışan nüfusun ekonomik faaliyet türlerine göre dağılımını yansıttığı halde; 1975 yılında söz konusu dağılım çalışan ve işsiz toplamı üzerinden verilmiştir. Bu nedenle veriler arasındaki uyumsuzluğu ortadan kaldırıp daha sağlıklı bilgi verilmesi adına, çalışan nüfusun değil işgücünde yer alan nüfusun ekonomik faaliyet türlerine göre dağılımı ele alınmıştır.

7.2.6. İşgücünde Olan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı

Balıkesir idari olarak bağlı olduğu ve topraklarının büyük bir bölümünün yer aldığı Marmara Bölgesi sanayinin merkezi konumundadır. Bununla birlikte topraklarının bir bölümünün yer aldığı Ege Bölgesi de gerek sanayi gerekse ziraatin merkezi olma özelliği göstermektedir. Ekonomik hareketliliğin ve çeşitliliğin en çok olduğu bölgeler arasında bir konumda yer alan Balıkesir’ de ziraatin daima ön planda olması dikkat çekicidir. Ancak en önemli faaliyetin ziraat olmasının yanında Balıkesir’in ekonomik yapısı daima çeşitlilik göstermiştir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de tüm diğer faaliyetler arasında ziraatin ön planda olduğu Balıkesir’ de işgücünde olan nüfusun büyük çoğunluğu daima ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer almaktadır. (Bkz. Tablo: C.7.1)

Grafik: 83) Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı (%)

1975 yılında, işgücünde olan nüfusun %76,0'sının ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer aldığı; buna karşılık ziraat dışı alanlarda yer alanların payının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Ülke genelinde işgücünde olan nüfusun %65,0'inin ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer aldığı bu yıl, Balıkesir' deki oran dikkat çekici bir şekilde yüksektir. (Bkz. Tablo: C.7 ve Tablo: C.7.1)

1975 yılından 2000 yılına gelinceye dek, ülke genelinde ziraat ve ziraat ile ilgili alanlarda yer alan nüfusun oranında %17,0' ye varan bir azalma olmuştur. (Grafik: 83) 25 yıllık bu süreçte Balıkesir' de ziraat ve ziraat ile ilgili alanlarda yer alan nüfusun oranında görülen azalma, ülke genelinde olduğundan daha fazladır. Nüfusun ülke geneline göre çok yüksek oranda ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer aldığı düşünüldüğünde; bu azalmanın ülke ortalamasının üzerinde olması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Bununla birlikte 1975 yılında %76,0 olan bu oran aradan geçen 25 yıl içinde %20,0' ye yaklaşan bir azalma göstermesine karşılık ülke genelinin üzerinde kalmaya devam etmektedir. 2000 yılı itibariyle Balıkesir' de, nüfusun yarısından çoğunun hala ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyetlerde yer aldığı görülmektedir.

Ülke genelinde değişen ekonomik yapı ile birlikte ziraat dışı faaliyet alanlarının daha fazla gelişmesine paralel olarak kuşkusuz Balıkesir' de de ziraat dışındaki faaliyet alanları gelişme göstermiştir. Bununla birlikte ekonomik hareketlilik ve çeşitlilik bakımından en yoğun olan Marmara Bölgesi' nde yer alan Balıkesir' de yıllar içinde ziraat dışı faaliyet alanlarının ve buna paralel bu alanlarda yer alan nüfus artışının; ülke genelinin çok üzerinde bir gelişme göstermesinin kaçınılmaz olduğu düşünülebilir.

1975 yılından 2000 yılına kadar geçen 25 yıllık süreçte Balıkesir' de ziraat dışı faaliyetlerde yer alanların oranındaki artış ülke genelinde gözlenen artışın üzerinde olmuştur. Ancak buna karşılık ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alan nüfusun oranı ülke genelinin altındadır. 2000 yılı itibariyle Türkiye' de işgücünde yer alan her 100 kişiden 52' si; Balıkesir' de ise 43' ü ziraat dışı faaliyet alanlarında çalışmaktadır. (Bkz. Tablo: C.7 ve Tablo: C.7.1)

Ancak daha önce belirtildiği gibi Balıkesir daima ziraatin ön planda olduğu bir il olma özelliğini korumuştur. 2000 yılı itibariyle ziraat dışı faaliyetlerde yer alan nüfusun oranındaki artış her ne kadar ülke genelinin üzerinde olsa da; ilin konumu düşünüldüğünde ziraat dışı faaliyet alanlarında görülen gelişmenin çok fazla olmadığı düşünülmektedir.

Nüfusun sosyo-demografik özellikleri ile yaşamakta olduğu yerdeki ekonomik faaliyet türleri arasında doğrudan bir ilişki olduğunu daha önce

belirtmiştik. Nüfusun miktarı, cinsiyet yapısı, eğitim seviyesi, işgücü durumu vb. özellikleri değiştikçe ekonomik faaliyet türleri de değişecektir. Ancak tam tersine nüfusun yaşamakta olduğu yerdeki faaliyet türlerinin nüfusun özelliklerini etkilediği ve gelişimin bu karşılıklı etkileşim sonucunda olduğu düşünölmektedir. Ekonomik kalkınma ve gelişmenin ölçütü olarak kadın nüfusun işgücüne katılım oranlarının artması beklendiği gibi; kadın nüfusun ekonomik faaliyet türüne göre gösterdiği değişim de gelişmenin bir ölçütü olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle Balıkesir' de işgücünde olan nüfusun cinsiyetler itibariyle ekonomik faaliyet türlerine göre dağılımını ele almakta yarar vardır.

7.2.6.1. İşgücünde Olan Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı

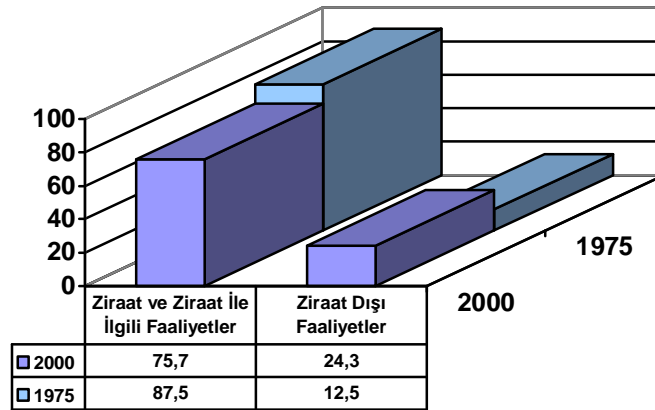
Bu bölümde 1975-2000 yılları arasında geçen 25 yıllık süreçte Balıkesir' de işgücünde olan nüfusun cinsiyetler itibariyle ekonomik faaliyet türlerine göre dağılımı ve bu dağılımda gözlenen değişim; kadın nüfus ve erkek nüfusu yansıtan iki ayrı başlıkta konu edilmektedir.

Kuşkusuz cinsiyetler itibariyle nüfusun faaliyet türlerine göre dağılımları çok farklı olacaktır. Özellikle kadın nüfusun ziraat alanında her zaman erkeklerden çok daha fazla yer aldığı ve uzmanlaşma gerektiren mesleklerle ilgili olarak eğitim alma hakkından mahrum olduğu unutulmamalıdır. Bununla birlikte Balıkesir, ekonomisi ziraate dayalı bir il olma özelliğini gösterdiğinden işgücünde olan gerek kadın gerekse erkek nüfusun ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında daha çok yer alması kaçınılmazdır.

7.2.6.1.1. İşgücünde Olan Kadın Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı

1975 yılında Türkiye’ de işgücünde olan her 100 kadından 88’ i ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer almaktadır. (Bkz. Tablo: C.7) Kadın nüfusun ziraat dışı faaliyet alanında oldukça az yer edindiği görülen bu dönemden sonra bir artış söz konusu olmuştur. Ancak söz konusu artışın çok fazla olmadığı ve 2000 yılı itibariyle kadınların %24,0’ ünün ziraat dışı faaliyet alanında yer aldığı görülmektedir. Buna karşılık ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında çalışan kadınların oranı hala son derece yüksektir. (Bkz. Fotoğraf: 23)

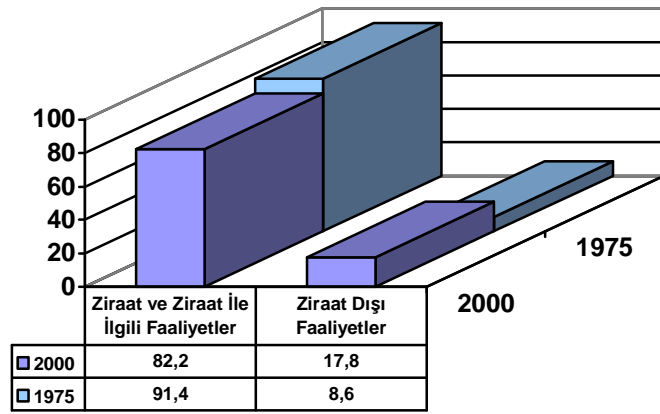
Grafik: 84) Türkiye’ de İşgücünde Olan Kadın Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı (%)

Kuşkusuz kentleşme ve beraberinde söz konusu olan gelişmeler ile birlikte kadın nüfus eğitim alanında erkeklerin her zaman daha fazla yararlandığı imkanlardan yararlanmaya başlamaktadır. Eğitim seviyesinin artması ile birlikte kadın nüfusun ziraat dışı faaliyet alanlarına yönelmesi söz konusu olmaktadır.

Gerek 1975 gerekse 2000 yıllarında Balıkesir’ de ziraat ve ziraatle ilgili faaliyet alanlarında yer alan kadınların oranı ülke genelinin üzerindedir. (Bkz. Tablo: C.7 ve C.7.1) İldeki ekonominin ziraate dayanıyor olmasından dolayı bu beklenen bir sonuçtur. Ülke geneline paralel olarak Balıkesir’ de de ziraat dışı alanlarda yer alan kadınların oranında bir artış söz konusu olmuşsa da bu artış ülke geneline göre daha düşük seviyede kalmıştır. (Grafik: 84 ve Grafik: 85)

Grafik: 85) Balıkesir’ de İşgücünde Olan Kadın Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı (%)

1975 yılında Balıkesir’ de kadınların yaklaşık %9,0’ unun ziraat dışı faaliyet alanlarında yer aldığı görülmektedir. Bu oran son derece düşük bir değerde olup 25 yıllık süreçte %10,0’ u bile bulmayan bir artış göstermiştir. (Grafik: 85) Ancak ziraat dışı faaliyet alanlarında kadın nüfusun daha az yer alması Balıkesir’ e özgü bir durum değildir. Bununla birlikte ülke genelinde bir değerlendirme yapmak gerekirse; ekonomisi ziraate dayalı olan Balıkesir’ de gözlenen bu artışın önemsenecek değerde olduğu düşünülmektedir.

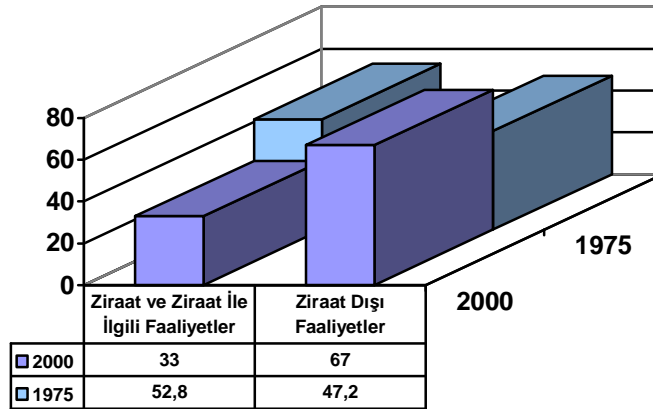
2000 yılında kadın nüfusun büyük çoğunluğunun hala ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer aldığı görülmektedir. Bu alanda yer alan kadınların oranı

%80,0' in üzerinde iken; ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alan kadınların oranı %20,0' nin altındadır. (Bkz. Fotoğraf: 24)

7.2.6.1.2. İşgücünde Olan Erkek Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı

1975 yılında Türkiye' de işgücünde olan erkek nüfusun %53,0' ü ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer almaktadır. (Bkz. Tablo: C.7) Her ne kadar erkek nüfusun yarısından çoğu ziraat alanında yer alıyor olsa da; bu oran kadın nüfus ile kıyaslandığında oldukça düşük bir değerdedir. (Grafik: 86)

Grafik: 86) Türkiye' de İşgücünde Olan Erkek Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı (%)

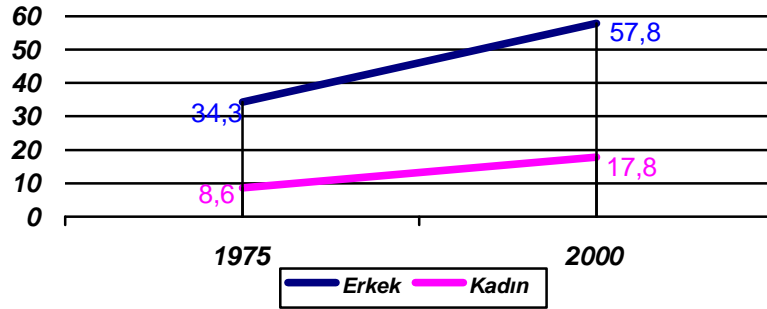

Türkiye' de erkek nüfus her dönem kadın nüfusa oranla ziraat dışı alanlarda daha fazla yer almaktadır. Bununla birlikte yıllar içinde ziraat dışı alanlarda yer alan erkek nüfusun oranlarındaki artış kadınların gösterdiği artışın çok üzerindedir. Bu durumun en önemli nedeni; erkek nüfusun eğitim alanındaki imkanlardan kadınlara

oranla kat kat fazla yararlanıyor olmalarıdır. Kuşkusuz yıllar içinde eğitim alanında söz konusu olan gelişimlerin erkek nüfus üzerindeki etkisi; kadınlar üzerindeki etkisinden daha fazla olacaktır. Böylesi bir durumda erkek nüfusun yıllar içinde ziraat dışı faaliyet alanlarına katılım oranları kadınların katılım oranlarının çok üzerinde olacaktır.

Balıkesir’ de de ülke genelinde olduğu gibi erkekler daima kadınlardan çok daha yüksek oranlarda ziraat dışı faaliyet alanlarında yer almaktadır. Bununla birlikte 1975 yılından 2000 yılına gelinceye dek geçen 25 yıllık süreçte erkeklerin oranındaki artış kadınların gösterdiği artışın çok üzerinde olmuştur. (Bkz. Tablo: C.7.1 ve Grafik: 87)

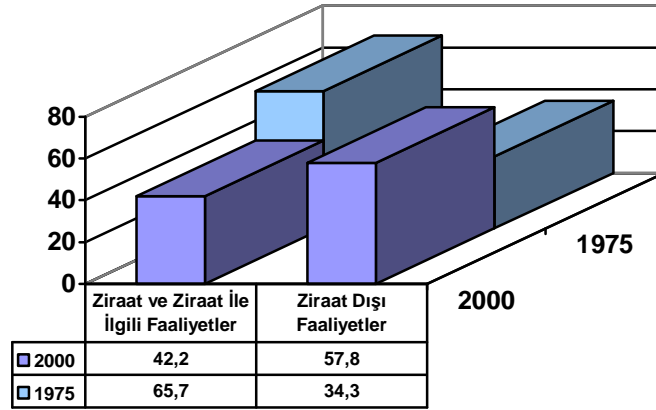
Grafik: 87) Balıkesir’ de Ziraat Dışı Faaliyet Alanlarında Yer Alan Erkek Nüfus ve Kadın Nüfus Oranlarının Değişimi (%)

Buna karşılık Balıkesir’ de ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alan erkek nüfusun oranlarının ülke genelinin altında olduğu görülmektedir. Kuşkusuz ekonominin ziraate dayandığı bir yerde kadın nüfus kadar fazla olmasa da; erkek nüfusun ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer alma oranları yüksek olacaktır.

1975 yılında çalışan her 100 erkekten 66' sı ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer almaktadır. 2000 yılında ise ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alan erkeklerin oranı %60,0' lara yaklaşmıştır. (Grafik: 88) Ülke genelinde erkek nüfusun %67,0' sinin ziraat dışı faaliyet alanlarında yer aldığı düşünüldüğünde bu oranın Balıkesir' deki erkekler için oldukça düşük olduğu düşünülebilir. Ancak Balıkesir ekonomisinin büyük bölümünün ziraate dayandığı hatırlandığında bu farkın kaçınılmaz olduğu görülecektir.

Grafik: 88) Balıkesir' de İşgücünde Olan Erkek Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılımı (%)

Ekonomisi ziraate dayalı olan Balıkesir' de 1975-2000 yılları arasında, ülke ekonomisindeki gelişmelere paralel olarak ziraat dışı faaliyet alanları da daha fazla gelişme göstermiştir. Buna paralel olarak bu alanda yer alan nüfus miktarının artması da kaçınılmazdır. Bununla birlikte nüfusun ekonomik faaliyet türlerine göre dağılımı değişime uğramıştır.

Ekonomik faaliyet türlerine göre dağılımlarında farklar bulunan kadın nüfus ile erkek nüfusun yıllar içinde söz konusu olan değişimden etkilenmeleri de farklı sonuçlar yaratmıştır. Her dönem kadınlardan daha fazla ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alan erkeklerin oranları zaman içinde daha da artmıştır. Kadın nüfus oranında da azımsanmayacak bir artış söz konusu olmuştur. Ancak erkek nüfus için söz konusu oranların artışı çok daha yüksek değerlerdedir. 2000 yılı itibariyle ziraat dışı faaliyet alanlarına katılan erkekler ile kadınlar arasındaki dengesizlik 25 yıl öncesine göre daha da büyümüştür. (Tablo: c.13)

Tablo: c.13) Balıkesir’ de Ziraat Dışı Faaliyet Alanlarında Yer Alan Nüfusun Cinsiyetler İtibariyle Yıllara Göre Dağılımı (%)

Yıllar	Erkek	Kadın
1975	34,3	8,6
2000	57,8	17,8

Cinsiyetler arası daima söz konusu olan bu farkın temel nedeni kadın nüfusun eğitim alanında erkek nüfus ile eşit fırsatlara sahip olmamasıdır.

7.2.7. Nüfusun Ekonomik Faaliyet Türleri İtibariyle Okuma Yazma Bilme Durumuna Göre Dağılımı

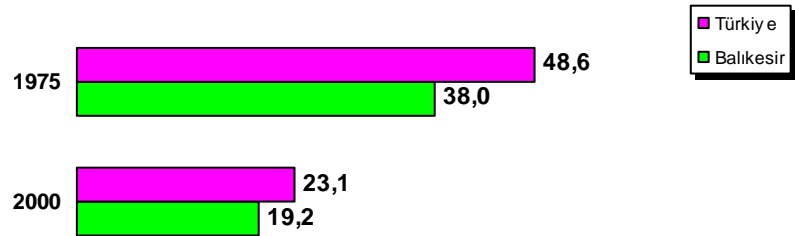
Her ne kadar ziraat dışı faaliyet alanlarında yer almanın ön koşulu olarak okuma yazma bilmek gerekliliği üzerinde durulsa da; bu alanda çalışıp okuma yazma bilmeyen nüfusun varlığı da söz konusudur. Türkiye’ de 1975-2000 yılları arasında

geçen 25 yıllık süreçte okuma yazma bilme durumunun artmasına paralel olarak; bahsi geçen iki faaliyet alanında da okuma yazma bilenlerin oranında artış söz konusu olmuştur. Ancak beklenildiği üzere ziraat dışı faaliyet alanlarında bu oran çok daha fazla artmıştır.

1975 yılında Türkiye’ de ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alan nüfusun %10,0’ unun okuma yazma bilmediği görülmektedir. Bununla birlikte ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer alanların neredeyse yarısı okuma yazma bilmemektedir. (Bkz. Tablo: C.10 ve Tablo: C.11)

2000 yılı itibariyle ise her iki alanda da okuma yazma bilmeyenlerin oranı azalmıştır. Ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alanlar içindeki okuma yazma bilmeyen oranları %1,0’ lere kadar gerilemiştir. Bununla birlikte ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer alıp okuma yazma bilmeyenlerin oranındaki azalma dikkat çekicidir. Bir önceki dönemde %50,0’ lere varan bu oran %10,0’ a kadar düşmüştür. (Tablo: 89)

Grafik: 89) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Ziraat ve Ziraat ile İlgili Faaliyet Alanlarında Yer Alan Nüfus İçinde Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranları (%)

Balıkesir’ de gerek 1975 gerekse 2000 yıllarında, ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında çalışıp okuma yazma bilmeyenlerin oranları ülke genelinin altında değerler göstermektedir. Bu durum ziraatin ülke ekonomisinin temelini teşkil etmesi ve ildeki okuma yazma bilme oranlarının ülke genelinin çok üzerinde olması ile ilişkilidir. Ancak bahsi geçen faaliyet alanında okuma yazma bilmeyenlerin oranı yıllar itibariyle azalsa da yüksek olduğu görülmektedir. (Tablo: 89)

Bununla birlikte, 1975 yılında Balıkesir’ de ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alanlar içinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı, az da olsa ülke genelinin üzerinde bir değerdedir. 2000 yılı itibariyle ise bu oran, ülke genelindeki azalmanın üzerinde bir azalma göstermiştir. 1975 yılında ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alıp okuma yazma bilmeyenlerin oranı, ülke genelinde olduğu gibi, %10,0’ un üzerinde bir değerde iken; 2000 yılı itibariyle bu oran %1,0’ lere gerilemiştir. (Grafik: 90)

Grafik: 90) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Ziraat Dışı Faaliyet Alanında Yr Alan Nüfus İçinde Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranları (%)

Cinsiyetler itibariyle ise söz konusu oranlar kuşkusuz birbirinden oldukça farklıdır. Bununla birlikte 1975-2000 yılları arasında geçen 25 yıllık süreçte göstermiş oldukları değişim de çok farklı bir kompozisyon sergilemektedir.

1975 yılında ziraat dışı faaliyetlerde çalışan her 100 erkekten yaklaşık 10' u; her 100 kadından ise 18' i okuma yazma bilmemektedir. 2000 yılı itibariyle her iki cins için de söz konusu oranlar %2,0' nin altına düşmüştür. (Tablo: c.14) Özellikle kadın nüfusun oranındaki azalma son derece dikkat çekici olup; olumlu bir gelişmedir. 1975-2000 yılları arasında kadın nüfus göz önüne alındığında bu durum; kadın nüfusun değişen yapısı ve ziraat dışı faaliyet alanlarının geçmişe göre daha fazla ön plana çıkması ile ilişkilendirilebilir.

Tablo: c.14) Balıkesir' de Ziraat Dışı Faaliyet Alanlarında Çalışan Nüfus İçinde Okuma Yazma Bilmeyenlerin Cinsiyetler İtibariyle Oranları (%)

Yıllar	Erkek	Kadın
1975	9,5	18,3
2000	1,2	1,8

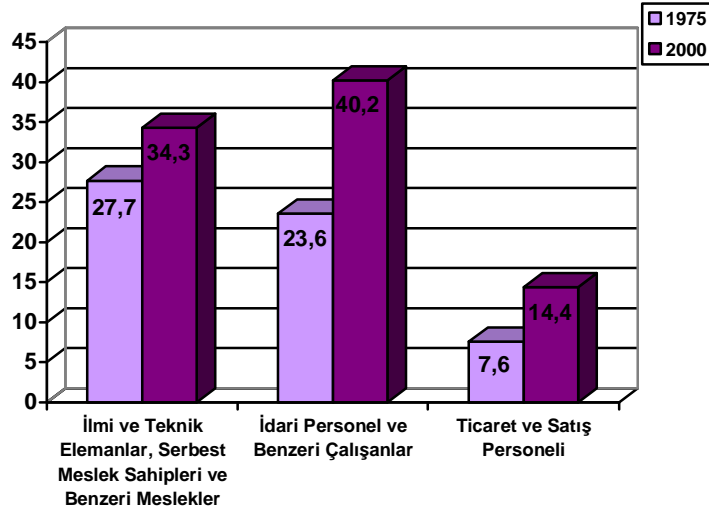
Ziraat dışı alanlarda gerekli formal bilgilere sahip olmanın bu alanlarda çalışmanın ön koşulu olduğu unutulmamalıdır. Ziraat dışı faaliyet alanları arasında özellikle uzmanlaşma gerektiren alanların varlığı düşünüldüğünde, söz konusu formal bilgi ilgili bir kurumdan mezun olmayı gerektirmektedir. Ancak tüm bunların ön koşulu ise okuma yazma biliyor olmaktır. Özellikle kadın nüfusun eğitim alanında fırsat eşitliğinden yararlanamadığı düşünüldüğünde, çoğu zaman okuma yazma biliyor olmasının bile olumlu bir durum olduğu düşünülebilir.

1975 yılında ziraat dışı faaliyet alanlarında okuma yazma bilmeyen kadın nüfusun daha fazla olması; bu alanda uzmanlaşma gerektiren mesleklerde daha çok erkeklerin yer aldığını düşündürmektedir. Aradan geçen yıllar itibariyle özellikle

kentlerde ekonomik yapı içinde daha çok uzmanlaşmış meslekler geçerli olacağından okuma yazma bilmeyenlerin oranlarında azalmalar olması kaçınılmazdır. Bununla birlikte eğitim imkanlarından daha fazla yararlanan kadınların da bu süreç içinde uzmanlaşmış mesleklere yönelmesi söz konusu olabilecektir.

Her ne kadar ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet türlerinde çalışan erkek ve kadın nüfus oranları azalsa da; 2000 yılı itibariyle hala nüfusun önemli bir bölümünün bu alanlarda istihdam edildiği unutulmamalıdır. İlin ekonomik yapısı ile ilişkili olan bu durum göz ardı edilmeksizin; ziraat dışı faaliyet alanlarında çalışan nüfusun meslek gruplarına göre dağılımlarına bakıldığında 25 yıllık süreçte bu tarz bir değişim olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: C.12.1)

Grafik: 91) Balıkesir’ de Bazı Meslek Gruplarında Kadın Nüfus Oranlarının Değişimi (%)

Özellikle meslekler itibariyle cinsiyet yapılarının 25 yıllık süreçte kadınlar lehine bir gelişme göstermesi dikkat çekicidir. Meslek grupları içinde özellikle ilmi ve teknik elemanlar, idari personel ve benzeri çalışanlar ile ticaret ve satış

personellerinin yer aldığı; daha çok uzmanlık gerektiren meslek gruplarında kadın nüfus oranları gözle görülür bir artış sergilemektedir. (Grafik: 91)

Bununla birlikte hizmet işleri; tarım, hayvancılık ve benzeri işler ile tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar içinde kadın nüfus oranlarında azalmalar olduğu görülmektedir. (Tablo: c.15)

Tablo: c.15) Balıkesir' de İşgücünde Olan Nüfusun Meslek Grupları İtibariyle Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Yıllar	Meslek Grupları	Erkek	Kadın
		%	%
1975	İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri ve Benzeri Meslekler	72,3	27,7
	Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticileri	91,1	8,9
	İdari Personel ve Benzeri Çalışanlar	76,4	23,6
	Ticaret ve Satış Personeli	92,4	7,6
	Hizmet İşlerinde Çalışanlar	85,7	14,3
	Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık ve Avcılık İşlerinde Çalışanlar	49,5	50,5
	Tarım Dışı Üretim Faaliyetlerinde Çalışanlar ve Ulaştırma Makinaları Kullananlar	86,5	13,5
2000	İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri ve Benzeri Meslekler	65,7	34,3
	Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticileri	92,5	7,5
	İdari Personel ve Benzeri Çalışanlar	59,8	40,2
	Ticaret ve Satış Personeli	85,6	14,4
	Hizmet İşlerinde Çalışanlar	86,7	13,3
	Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık ve Avcılık İşlerinde Çalışanlar	47,2	52,8
	Tarım Dışı Üretim Faaliyetlerinde Çalışanlar ve Ulaştırma Makinaları Kullananlar	95,2	4,8

Ancak hala tüm meslek grupları içinde erkeklerin payı daima en fazla iken; kadın nüfusun payının en fazla olduğu tek meslek grubu tarım, hayvancılık ve benzeri işlerde çalışanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu durum Balıkesir' e özgü olmayıp ülke genelinde de geçerli olan bir durumdur. (Tablo: c.16)

Tablo: c.16) Türkiye' de İşgücünde Olan Nüfusun Meslek Grupları İtibariyle Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Yıllar	Meslek Grupları	Erkek	Kadın
		%	%
1975	İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri ve Benzeri Meslekler	73,0	27,0
	Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticileri	94,2	5,8
	İdari Personel ve Benzeri Çalışanlar	75,1	24,9
	Ticaret ve Satış Personeli	94,1	5,9
	Hizmet İşlerinde Çalışanlar	90,5	9,5
	Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık ve Avcılık İşlerinde Çalışanlar	52,1	47,9
	Tarım Dışı Üretim Faaliyetlerinde Çalışanlar ve Ulaştırma Makinaları Kullananlar	89,7	10,3
2000	İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri ve Benzeri Meslekler	65,7	34,3
	Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticileri	90,1	9,9
	İdari Personel ve Benzeri Çalışanlar	60,6	39,4
	Ticaret ve Satış Personeli	86,5	13,5
	Hizmet İşlerinde Çalışanlar	86,4	13,6
	Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık ve Avcılık İşlerinde Çalışanlar	43,4	56,6
	Tarım Dışı Üretim Faaliyetlerinde Çalışanlar ve Ulaştırma Makinaları Kullananlar	91,5	8,5

1975-2000 yılları arasında kadın nüfusun artan eğitim seviyesi ile birlikte uzmanlaşma gerektiren mesleklerde daha fazla yer almaya başlaması söz konusu olmuştur. Bununla birlikte geçmişten günümüze daima ücretsiz aile işçisi olarak karşımıza çıkan kadınların durumlarında olumlu gelişmeler olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Takip eden bölümde Balıkesir’ de ekonomik yönden faal olan nüfusun çalışma şekli konu edilmektedir.

7.2.8. Ekonomik Yönden Faal Olan Nüfusun Çalışma Şekli

1950 yılında Balıkesir’de ekonomik yönden faal olan her 100 kişiden 60’ 1 ücretsiz aile işçisi, 30’ u ise kendi hesabına çalışmaktadır. (Bkz. Tablo: C.13.1) Buna karşılık bu yıl ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışanların oranı %10,0 civarında olup oldukça düşüktür. Bu yıldan sonra ücretsiz aile işçisi olanların oranı giderek azalırken; ücretli maaşlı veya yevmiyeli olanların oranı giderek artmıştır. (Tablo: c.17)

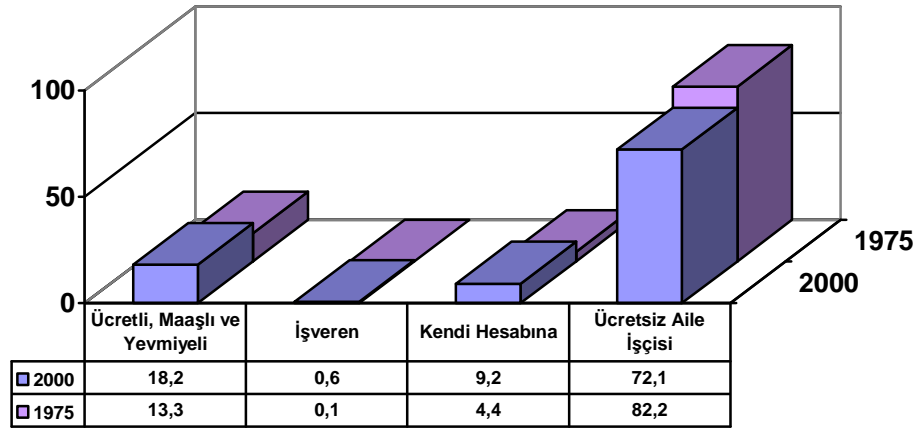
Tablo: c.17) Balıkesir'de Ekonomik Yönden Faal Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Çalışma Şekline Göre Dağılımı (%)

Yıllar	Ücretli, Maaşlı veya Yevmiyeli		Ücretsiz Aile	
	İşveren	İşveren	İşçisi	
1950	10,9	-	29,6	59,5
1975	26,3	0,8	26,4	46,6
2000	35,8	2,2	29,2	32,8

1975 yılında ekonomik yönden faal olan her 100 kişiden 47' sinin ücretsiz aile işçisi, 26' sının ise ücretli maaşlı ve yevmiyeli olarak çalışmakta olduğu görülmektedir. 2000 yılında ise ücretli maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışanların oranı %35,0' e yükselmiş; ücretsiz aile işçisi olanların oranı %32,0' ye gerilemiştir. (Tablo: c.17)

Her dönem kadınların erkeklere göre, çok daha yüksek oranlarda ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığı görülmektedir. (Bkz. Tablo: C.13.1) Bu durum ülke genelinde gözlenen bir durum olup Balıkesir'e özgü değildir. (Bkz. Tablo: C.13) Bununla birlikte ücretli maaşlı ve yevmiyeli olarak çalışanlar göz önüne alındığında, bu tarz çalışan erkeklerin oranları daima kadınlardan çok daha yüksek olmuştur.

Grafik: 92) Balıkesir' de Ekonomik Yönden Faal Kadın Nüfusun Çalışma Şekline Göre Dağılımı(%)

2000 yılında erkek nüfusun yaklaşık %10,0' u ücretsiz aile işçisi olarak çalışırken; kadın nüfusun %70,0' inden fazlası bu şekilde çalışmaktadır. (Bkz. Tablo: C.13.1) Ücretsiz aile işçisi olarak kadınların oranı son derece yüksek olmakla birlikte geçmişten bugüne, ücretli maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışan kadınların oranında da artış söz konusu olmuştur. Bu şekilde çalışan kadınların oranı 1950 yılında %3,0

gibi çok düşük bir değerde iken 2000 yılında %18,0' e yükselmiştir. (Bkz. Tablo: C.13.1) Her ne kadar çok yüksek bir oran olmasa da, bu artışın olumlu bir gelişme olduğu düşünülmektedir.

Son 25 yıl içinde Balıkesir kadın nüfusunun ziraat dışı faaliyet alanlarında daha fazla yer almaya başlaması ile birlikte aile işçisi olarak çalışan kadın nüfusun oranları azalmıştır. Aile işçisi olarak çalışmak ekonomisi ziraate dayanan toplumlar ve ülkelerin özelliğidir. Balıkesir, ekonomisi ziraate dayanan bir il olma özelliğini günümüzde hala korumakta olduğundan; hala kadın nüfusun %70,0' i aile işçisi olarak çalışmaktadır. (Grafik: 92) Ancak bu durum ülkenin çalışma şekli itibariyle genel karakterini yansıtmaktadır.

7.2.9. Sonuç

Balıkesir nüfusu içinde ekonomik yönden faal olan nüfus 1975 yılından 2000 yılına dek oransal olarak bir hayli artmıştır. 1975 yılında 12 ve daha yukarı yaşlarda olan nüfusun yaklaşık %72,0' si ekonomik yönden iken; 2000 yılı itibariyle bu oran %82,0 olmuştur. Bununla birlikte ekonomik yönden faal olan nüfus içinde işgücünde olanların oranı azalırken işgücünde olmayan nüfusun oranı bir hayli artmıştır. 1975 yılında ekonomik yönden faal olan her 100 kişiden 26' sı işgücünde yer almazken bu sayı 2000 yılı itibariyle 43' e yükselmiştir. Ülke genelinde olduğu gibi Balıkesir nüfusunda da; işgücünde olmayan nüfusun büyük çoğunluğunu daima ev kadınları oluşturmaktadır.

Gerek 1975 gerekse 2000 yıllarında ev kadını olma özelliği, Balıkesir kadın nüfusunu işgücünden alıkoyan en büyük özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık söz konusu yıllarda Balıkesir erkek nüfusunun öğrenci ya da emekli olma

özelliği göstermesi nedeniyle işgücünde yer almadığı görülmüştür. Bununla birlikte işgücünden alıkoyan özelliklerin 1975-2000 yılları arasındaki değişimine bakıldığında, emekli olanların artışının son derece dikkat çekici olduğu görülmüştür. Özellikle erkek nüfus söz konusu olduğunda bu süreçteki artış daha dikkat çekicidir. 1975 yılında işgücünde olmayan her 100 erkekte 6'sı emekli iken; bu sayı 2000 yılı itibariyle 34' e yükselmiştir.

İşgücünde olan nüfusun özelliklerine bakıldığında ise; ülke genelinde olduğu gibi işgücünde olan nüfusun büyük çoğunluğunu erkek nüfusun oluşturduğu görülmüştür. Bununla birlikte 1975 yılında işgücünde olan nüfus içindeki oranı %40,0 olan kadın nüfusun oranı azalarak 2000 yılı itibariyle %36,4' e gerilemiştir. 1975 yılında Balıkesir' de işgücünde olan nüfus içinde işsiz olan nüfusun oranı %2,0' nin altında iken; 2000 yılı itibariyle %5,0' e yükselmiştir. Ancak söz konusu süreçte ülke genelinde gözlenen artışın altında bir işsizlik artışı olduğu görülmüştür.

1975-2000 yılları arasında ekonomik yönden faal olan nüfusun ekonomik faaliyet türlerine göre dağılımında da bir değişim söz konusu olmuştur. Balıkesir İli' nin ekonomik yapısı temelde ziraate dayanmakla birlikte; ticaret ve sanayi de ekonomik yapı içinde önem teşkil etmektedir. Ziraatin yanı sıra diğer ekonomik faaliyet biçimleri de geçmişten bugüne daima çeşitlilik göstermiş ve zaman içinde gelişme göstermiştir. Ancak geçmişten bugüne ziraat daima çok büyük bir paya sahip olmuştur. Bunun doğal bir sonucu olarak ekonomik yönden faal olan Balıkesir nüfusu içinde daima ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyetlerde yer alanların oranları daima çok yüksek olmuştur. 1975 yılında ekonomik yönden faal olan her 100 kişiden sadece 23' ü ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alırken; bu sayı 2000 yılı itibariyle 43' e yükselmiştir. Balıkesir' de ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alanların oranı ülke geneline göre düşük değerlerde olup; bu durum İl ekonomisi içinde ziraatin payının hala yüksek olmasının doğal bir sonucudur.

Bununla birlikte ziraatin ekonomik yapı içerisindeki payının yıllar içinde giderek azalması ile kadınların işgücüne katılma oranlarının azaldığı görülmüştür. Çünkü kadın nüfus daima aile işçisi olarak ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarının bir öznesi olmuştur. Ziraat dışı faaliyet alanlarının gerektirdiği eğitim seviyesine erişemeyen kadın nüfusun işgücüne katılım oranlarının azalması da kaçınılmaz bir sonuçtur.

Kadın nüfusun ekonomik yapıya katılması, hem kadın-erkek eşitliği açısından hem de ekonomik verimlilik düzeyinin artması açısından son derece önemlidir. Bir nüfus grubunun genellikle yarısı kadınların yarısını ise erkeklerin oluşturduğu düşünüldüğünde; kadın nüfusun ekonomik yapı dışında kalması söz konusu nüfusun ve dolayısıyla nüfusun yaşamakta olduğu yerleşim alanının gelişmesini engelleyecektir. Oysa ki kadın nüfus da erkek nüfus kadar ekonomik yapıya dahil olduğunda toplam verimlilik artacaktır. Gelişmiş ülkelerde kadın nüfusun işgücüne katılma oranlarının yüksek oluşu kalkınmanın bir sonucu değil; nedenidir.

Balıkesir nüfusunda kadınların işgücüne katılma oranları yüksek değerler göstermese de ülke geneli ile kıyaslandığında daha iyi durumdadır. Çünkü Balıkesir kadın nüfusunun gerek okuma yazma; gerekse kurumsal eğitime katılma oranları geçmişten bugüne daima ülke genelinin üzerinde seyretmiştir. Bununla birlikte kadın nüfusun eğitim seviyesinin yüksek olmasının işgücüne daha fazla katılmasının tek koşulu olmadığı unutulmamalıdır.

Kuşkusuz kadınların eğitim seviyesi arttıkça istihdam alanında daha fazla yer edinmeleri söz konusu olacak ve işgücüne katılım oranları da artacaktır. Ancak kadının ev içi yeniden üretim ve çocuk bakımı gibi kültürün belirlediği roller ve buna bağlı olarak statüsü değişmedikçe; eğitim seviyesi ve uzmanlığı hangi seviyede olursa olsun işgücünden uzak kalması kaçınılmazdır. Bununla birlikte gerek ekonomik koşulların değişmesi gerekse kadının eğitim seviyesinin artması ile birlikte

sosyo-kültürel yapı değişecek ve beraberinde kadının ev dışında daha çok çalışması söz konusu olacaktır.

Türkiye’ de kadınların işgücüne katılma oranları az gelişmiş ülkelerin gösterdiği özelliğe benzer bir yapı sergilemekle birlikte; yıllar içinde kadınların işgücüne katılma oranları giderek azalmaktadır. Balıkesir nüfusunda da benzer bir durum söz konusu olmakla birlikte İl nüfusunun ülke geneline göre daha yaşlı bir karakter taşıdığı da unutulmamalıdır. Buna karşılık Balıkesir’ de kadın nüfusun işgücüne katılma oranı 2000 yılı itibariyle ülke genelinin üzerindedir. Yıllar içinde Balıkesir’ de sadece kadın nüfus değil; erkek nüfusun da işgücüne katılma oranlarının azalmış olması bu durumun bir bakıma da yaşlı nüfusun artması ile ilişkili olduğunun göstergesidir.

Çalışma kapsamında değerlendirilen değişim sürecinde nüfusun sosyo-demografik niteliklerindeki değişimin ekonomik yapı üzerinde etkisi olduğu tartışmasız bir gerçektir. Gerek eğitim seviyesinin artması gerekse nüfusun yaşlı bir karakter kazanması nüfusun ekonomik yapısı üzerinde etkili olmuştur.

Her ne kadar ekonomik yapı içerisinde ziraatin payı hala çok önemli ise de; ticaret ve sanayinin ekonomik yapı içindeki payı azımsanmayacak kadar önemli yer turmaktadır. Nüfusun giderek ziraat dışı faaliyet alanlarında daha yüksek oranlarda yer almaya başlaması, aynı zamanda bu tür faaliyet alanlarının geliştiğinin de bir göstergesidir. Söz konusu gelişim, uygun şartlar mevcut olduğu sürece devam edecek ve gerek İl ekonomisi gerekse nüfusun ekonomik özellikleri gelişim gösterecektir.

Nüfusun ekonomik yapısındaki değişimin ele alındığı bu bölümün ardından, son olarak Balıkesir hanehalkı yapısı ve konut nitelikleri ele alınmaktadır. Eğitim seviyesi artan, ziraat dışı faaliyet alanlarında daha çok yer almaya başlayan ve kent

yerleşmelerinde yoğunlaşan nşfusun gerek doğurganlık seviyesindeki azalma gerekse sosyo-kşltşrel yapısındaki değişim, nşfusun aile yapısının da değişmesine neden olmuştur.

8. BALIKESİR' DE HANEHALKI VE KONUT NİTELİKLERİ

Bu bölümde Türkiye' de meydana gelen kentleşme sürecinde, Balıkesir nüfusunun aile yapısının ve ailelerin ikamet ettiği konutların değişimi konu edilmektedir. Ancak bu çalışmada nüfus sayımları verilerinden yararlanıldığı için ve nüfus sayımlarının verileri hanehalkı ile ilgili olduğundan; Balıkesir' deki aile biçimi üzerine bir değerlendirme yaparken hanehalkı esas alınmıştır. Bu nedenle öncelikle “aile” ve “hanehalkı” tanımları ile ne kastedildiğini açıklamakta yarar vardır.

Aile genellikle; evlilik veya kan bağına dayalı akrabalık bağının esas olduğu, anne-baba, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilere dayalı olan bir grup olarak tanımlanmaktadır. Hanehalkı ise; aile şeklinde aynı çatı altında yaşayan, aynı kaptan yemek yiyen kişilerden oluşan bir grup olarak tanımlanır. (Akkayan, 1990: 91) Hanehalkı denildiğinde tanımdan da anlaşıldığı gibi ortak ikametgah ve ekonomik birlik esastır.

Aile kavramının ortak çıkarlara ve motivasyona göre hareket eden bir birim (Efem, 2004: 28) olarak tanımlandığı göz önüne alındığında; hanehalkının bu tanım içinde “aile” olarak ele alınabileceği görülmektedir. Ancak hanehalkını oluşturan bireylerin tamamı birbirine akrabalık bağları ile bağlı olmayabilir. Bununla birlikte çoğu zaman; hanehalkını oluşturan kişilerin tamamı arasında akrabalık bağı da olabilmektedir. Bu durumda aile ile hanehalkı tanımları örtüşmektedir.

Aile ile ilgili yapılan araştırmalarda genellikle hanehalkı esas alınmakta ve bu grup aile olarak tarif edilmektedir. Nüfus sayımlarında da aile ele alınacağı zaman daima hanehalkı esas alınmaktadır. Balıkesir’ de aile biçimleri ve aile biçimlerinin değişimi konu edilirken hanehalkı ve hanedeki kişi sayısı itibariyle bir değerlendirme yapılacaktır. Ancak öncelikle Türkiye’ deki aile biçimleri ve hanehalkı yapısı hakkında bilgi vermekte yarar vardır.

8.1. Türkiye’ de Aile Biçimleri

Fonksiyonları, yapısı ve özellikleri toplumdan topluma değişmekle birlikte; “aile” dünyada bilinen bütün toplumlarda varolan sosyal bir gruptur. (Kırımlı, 1998: 68) Ailenin fonksiyonları: ailedeki evli bireyler arasında cinsel ilişki ve üreme, ailenin tüm bireyleri arasında ekonomik ve sosyal kooperasyon, iş bölümü, çocuğun yaşlının ve gencin bakımı; yetiştirilmesi ve sosyalize edilmesi şeklinde özetlenebilir. (Akkayan,1990: 124-126) Ailenin fonksiyonlarının toplumdan topluma farklı olmasının yanı sıra; bir toplum içinde de zamanla fonksiyonlarda değişmeler söz konusu olabilmektedir.

Bununla birlikte bir toplum içinde birden fazla aile biçimi bulunmaktadır. Türkiye’ de, aile tipleri söz konusu olduğunda genelde; çekirdek (dar) aile, geniş aile, çokeşli (poligam) aile ve eksik (parçalanmış) aile olmak üzere 4 tip aileden söz edilmektedir. (Kırımlı, 1998: 69) Türkiye de aile biçimlerinin oranları ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmış ve bu araştırmalar ile Türkiye’ de çekirdek aile biçiminin yaygın olduğu sonucuna varılmıştır. (Merter, 1990: 33) Türkiye genelinde ailelerin %60’ ını çekirdek , %19’ unu ataerkil geniş, %13’ ünü geçici geniş , %8’ i de parçalanmış ailelerden oluşmaktadır. (Timur,1972: 30)

Türkiye’ de ailenin yapısı; kentleşme, sanayileşme, ekonomik koşullar, mülkiyet ilişkileri ve aile içi meslek bağları tarafından etkilenmektedir. 1950 yılından sonra Türkiye’ de hızlanan kentleşme sürecinde nüfusun sosyo-demografik ve kültürel yapısında meydana gelen değişmelerin sonucu olarak; aile biçimi de değişmiş ve çekirdek aile biçimi yaygın aile biçimi olmaya başlamıştır. (Merter, 1990)

Yerleşme yerleri itibariyle aile biçimlerinin oranlarında farklılıklar görülmektedir. İdari ayrıma göre şehrsel alanlarda ya da barındırdığı nüfus miktarı itibariyle kentsel alanlarda çekirdek aile biçimi daima en yüksek oranlardadır. Bununla birlikte kırsal alanlarda ailenin yapısı daha çok geniş aile biçimindedir. Bunun nedeni kent yerleşmeleri ile kır yerleşmeleri arasındaki yapısal farklılıklardır.

Kır yerleşmesi iş bölümünün gelişmediği, ekonomisi ziraate dayanan, yüz yüze komşuluk ilişkilerinin var olduğu yerleşim alanıdır. Kır yerleşmelerinde ailenin ikamet ettiği mekan ile çalıştığı mekan aynı yerdedir. Ailenin ekonomik yapısı geniş aile biçiminde yaşaması üzerinde etkilidir. Benzer şekilde ekonomik yapının aile biçimi üzerinde etkisi kentlerde de söz konusudur. (Kırımlı, 2007b)

Kentlerde ziraat dışı ekonomik faaliyetleri çeşitlenmiş ve iş bölümü gelişmiştir. Kent ailesinde ikamet edilen yer ile çalışılan yer birbirinden ayrılmıştır. Aile üyelerinin ekonomik ve toplumsal görevlerinin yeni bir boyut kazandığı kentlerde; çekirdek aile biçimi yaygın olarak karşılaşılan aile biçimidir. Bununla birlikte kentlerde geniş ailelerin varlığı söz konusu olduğu gibi; kırsal alanlarda da çekirdek ailelerin varlığı söz konusudur. Aynı zamanda nerede olursa olsun zamanla bir çekirdek aile geniş aileye dönüşebileceği gibi; geniş aile de çekirdek aileye dönüşebilmektedir.

8.2. Türkiye’ de Hanehalkı Yapısı

Türkiye’ de doğurganlık oranının yüksek ölüm oranının az olması nedeniyle bir aile içinde bulunan kişi sayısı yüksek görülmektedir. Ancak Türkiye’ de doğurganlık oranlarının azalmaya başladığı 1960’ lı yıllardan sonra hanehalkı büyüklüğü oransal olarak küçülmeye başlamıştır. (Bkz. Tablo: B.f.7) Bununla birlikte ziraatin ekonomik yapı içindeki payının azalması, sanayileşme hızının yükselmesi, iç ve dış göçlerin artması, kentleşme sürecinin yoğun bir şekilde gerçekleşmesi; bu küçülmenin nedenleri olarak sıralanabilir. (Merter, 1990: 36)

Özellikle söz konusu süreçte kadın nüfusun eğitim seviyesi arttıkça buna paralel olarak birçok değişiklik beraberinde gerçekleşmektedir. Bu karşılıklı etkileşim ve değişim sürecinde en çok göze çarpan eğitim seviyesi artan kadın nüfusun daha az doğum gerçekleştirmesi ve doğurganlık oranlarının zamanla düşmesidir. Gelişmişlik düzeyinin önemli bir göstergesi olan düşük doğurganlık oranları göz önüne alındığında; bir nüfusun özellikle kadın nüfusun gelişmesine paralel bir gelişme gerçekleşeceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Kadın nüfusun eğitim seviyesi ve çalışma hayatına daha fazla katılmaya başlaması ile birlikte erken evlenmelerinde zaman içinde azalması yüksek doğurganlık oranlarını düşürmeye başlamıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak hanehalkı büyüklüğü zaman içinde küçülmeye başlamıştır. (Bkz. Tablo: D.1)

Türkiye’ de hanehalkı büyüklüğü bölgelere göre farklılık göstermektedir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek olan bölgelerde hanelerde yaşayan kişi sayısı azalırken sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan bölgelerde söz konusu sayı artmaktadır. Sosyo-ekonomik gelişmişlik bakımından Türkiye’ nin 81 ili arasında 15. sırada yer alan Balıkesir İl’ inde hanehalkı büyüklüğü; ülke geneline göre oldukça

küçüktür. Bununla birlikte hanehalkı büyüklüğünün en küçük olduğu ilk beş il içinde 3. sırada yer almaktadır. (Akkayan, 2008)

Takip eden bölümde Balıkesir İli' nin hanehalkı yapısı ve söz konusu yapının geçirmiş olduğu değişim konu edilmektedir. Nüfus sayımlarında hanehalkı büyüklüğü 1-10+ arasında verildiğinden yapılan değerlendirmeler bu çerçevede yapılmaktadır.

8.3. Balıkesir' de Hanehalkı Yapısı

1975 yılında Balıkesir' de 171.632 tane hane bulunmaktadır. (Bkz. Tablo: D.1.1) Bu hanelerde bulunan kişi sayısı minimum 1; maksimum 10 ve üzerinde olmak üzere değişmektedir. Aile denince en az iki kişinin akrabalık bağlarıyla oluşturduğu birlik anlaşıldığından bir kişinin bulunduğu üniteye böyle bir vasıf olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. (Akkayan, 1990:122) Ancak 1 kişilik hanelerde yaşayan nüfusun özellikleri üzerinde durmakta yarar vardır.

Bu kişilerin tek başına yaşayan bekar kişiler olduğunu düşünmek hatalı olacaktır. Yalnız yaşamayı tercih etmiş, eşi ölmüş veya hiç evlenmemiş kişilerin yanı sıra; evli olduğu halde ailesini geride bırakıp ekonomik nedenlerden ötürü göç etmiş ve tek başına yaşayan kişilerin varlığı da söz konusu olabilmektedir. Bu özelliğe sahip kişilerin bir ailesi olmasına karşılık yaşadığı hanede tek başına ikamet etmesi gerekmiş olabilir.

Sanayileşme ve beraberinde kentleşme ile birlikte iş olanaklarının daha çok büyük kentlerde var olması nedeniyle iş bulma amaçlı göçlere daha çok erkeklerin

katıldığını daha önce belirtmiştik. Bu tarz bir göç hareketinde erkek ailesini geride bırakarak iş bulma ümidi ile göç etmektedir. Göç ettiği yerde iş bulana kadar yalnız yaşaması ve belli bir süre sonra ailesini yanına alması söz konusu olabilir. Ya da bir süre tek başına yaşayıp çalıştıktan sonra ailesinin yanına geri dönebilir. Özellikle kentlerde bir kişiden oluşan haneler söz konusu olduğunda bu gerçek konu dışında bırakılmamalıdır. Fakat Balıkesir’ de yaşayan hane halklarının medeni halleri hakkında bir bilginiz bulunmamaktadır. Bu nedenle haneler içindeki payı ve bu payın yıllar içinde gösterdiği artışı değerlendirirken bu tarz bir yorum yapmak mümkün olmayacaktır.

Balıkesir’ de 1975 yılında bir kişiden oluşan hanelerin toplam haneler içindeki oranı %5’ in üzerindedir. Türkiye’ deki toplam hanelerden yaklaşık %3’ ünün 1 kişiden oluştuğu göz önüne alınırsa Balıkesir’ de 1 kişiden oluşan hane sayısı oransal olarak ülke genelinden fazladır. (Bkz. Tablo: D.1 ve Tablo: D.1.1)

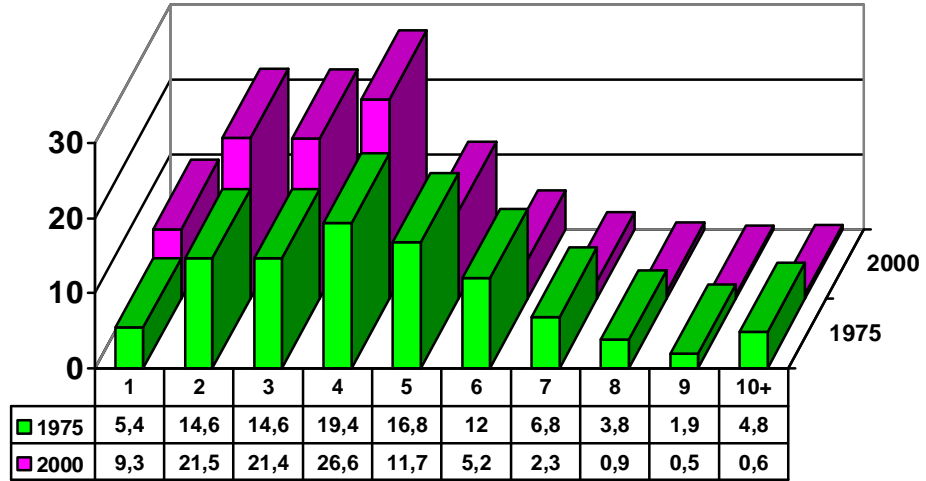
Her ne kadar yeterli veri olmasa da bu haneler içinde ekonomik temelli göçlerin öznesi olan kişilerin yer alabileceği düşünülmektedir. Bu düşünceyi oluşturan nedenler arasında Balıkesir ilinin en çok göç alan Marmara Bölgesi’ nde yer alması ve birçok ile göre gelişmişlik bakımından üst sırada olmasıdır. Bununla birlikte 1975’ den 2000 yılına gelindiğinde 1 kişiden oluşan hanelerin oranında gözlenen artışın ülke genelinin üzerinde olması da bu düşünceyi desteklemektedir. 2000 yılı itibariyle Balıkesir de bir kişiden oluşan hanelerin sayısının toplam haneler içindeki oranı neredeyse %10’ a yaklaşmıştır. Fakat yeterli veri olmadığından bu düşünce varsayımdan öteye geçmemektedir.

Balıkesir nüfusunun aile yapısına dair değerlendirmeler hane üzerinden yapıldığından ve 1 kişilik hanelerin frekansının toplam haneler arasında azımsanmayacak kadar çok olmasından dolayı bu hanelerin konu dışında bırakılması hatalı olacaktır. Kişi sayısı bakımından geniş aile yapısında olduğu varsayılan

hanelerin frekansına göre yüksek değerler gösteren bu haneler, hane büyüklüğü hesaplanırken dışarıda tutulmamıştır. (Bkz. Tablo: D.1.1)

Özellikle 1975 yılında 8, 9 ve 10 ve üzerinde kişiden oluşan hanelerin payının, 1 kişilik hanelerin payından az olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 2000 yılına dek geçen zaman içinde 1 kişilik hanelerin payı artarken; 8, 9 ve 10 ve üzerinde kişiden oluşan hanelerin payında ciddi azalmalar olmuştur. (Grafik: 93)

Grafik: 93) Balıkesir' de Hanehalkı Sayısının Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Dağılımı (%)

1975 yılında toplam hane sayısı içinde 4 kişilik haneler en büyük paya sahiptir. Ardından en büyük payın 5 kişilik hanelere ait olduğu görülmektedir. 2000 yılına dek geçen süreçte 5 ve üzerinde kişiden oluşan hanelerin paylarında azalmalar olmuştur. Buna karşılık kişi sayısı 1-4 arasında değişen hanelerin oranlarında ciddi artışlar söz konusu olduğu görülmektedir. (Grafik: 93)

1975-2000 yılları arasında kişi sayısının 1 ile 5 arasında değiştiği hanelerin frekansları artarken 6 ve üzerinde kişi barındıran hanelerin frekanslarında azalma söz konusu olmuştur. 2000 yılı itibariyle kişi sayısının 6 ve üzerinde olduğu hanelerin toplam haneler içindeki payı %10' u geçmemektedir. Buna karşılık bu yıl kişi sayısının 2 ile 4 arasında değiştiği hanelerin toplam haneler içindeki payının neredeyse %70,0 olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: D.1.1)

Barındırdığı kişi sayısı bakımından hanelerde söz konusu olan aile biçimlerinde büyük bir değişiklik olduğu görülmektedir. Yıllar içinde geniş aile biçiminin payında daha çok azalması ve yerini çekirdek aile biçiminin alıyor olması ülke genelinde söz konusu olan bir durumdur. (Bkz. Tablo: D.1) Bununla birlikte geçmişten bugüne Balıkesir' de çekirdek aile biçiminin payı daima ülke genelinin üzerinde olmuştur. (Tablo: d.1)

Tablo: d.1) Türkiye' de ve Balıkesir' de Yıllar İtibariyle Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Mean)

Yıllar	Türkiye	Balıkesir
1975	5,4	4,5
2000	4,4	3,5

Her ne kadar ekonomisi büyük ölçüde ziraate dayanıyor olsa da ziraat dışı faaliyetlerin geçmişte de söz konusu olduğu ve yıllar içinde ekonomik yapı içindeki payının artmış olduğu unutulmamalıdır. Yıllar içinde ziraat dışı faaliyetlerin payının artması ile birlikte çekirdek aile biçiminin payı giderek artmıştır. Türkiye' de ortalama hanehalkı büyüklüğünün 4,4 olduğu 2000 yılında; Balıkesir' de ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,5 olarak karşımıza çıkmaktadır. (Tablo: d.1) Balıkesir, bu

özelliği ile Türkiye’ de ortalama hanehalkı büyüklüğünün en küçük olduğu 5 il içinde 3. sırada yer almaktadır. (Akkayan, 2008)

8.4. Balıkesir Hanehalkının İkamet Ettiği Konutların Nitelikleri

Sınırları çizilmiş belirli bir alan içinde yaşayan nüfusun özelliklerini ortaya koymak üzere yapılan birçok bilimsel araştırmada, özellikle antropologlar ve sosyologlar nüfusun ikamet ettiği konutların özelliklerine yer vermektedir. Çünkü nüfusun yaşamakta olduğu coğrafi bölgenin sosyo-ekonomik yapı üzerindeki etkisine benzer şekilde; ikamet edilen konutlar üzerinde de etkisi söz konusudur. (Kırımlı: 1998,73)

Nüfusun yaşamakta olduğu coğrafi bölgenin özellikleri; konutların coğrafi alandaki dağılımından; dış yapı malzemesine kadar hemen tüm özellikleri üzerinde belirleyici etkisi bulunmaktadır. Fakat bu çalışma nüfus sayımlarından yararlanılarak yapıldığından ve sayımlarda bu tarz bilgilere yer verilmediğinden konuyla ilgili detaylı bir değerlendirme yapmak söz konusu olamamıştır. Çünkü nüfus sayımlarında, nüfusun ikamet ettiği konutların belirli özelliklerine yer verilmiştir. Bu nedenle verilerin el verdiği ölçüde bir değerlendirme yapmak söz konusu olabilmıştır.

Bu çerçevede; konutların mülkiyet durumları, kullanılan oda sayısı ve kimi kullanım kolaylıklarının yıllar içinde göstermiş olduğu değişimin konu edilmesi söz konusu olmuştur.

8.4.1. Hanehalkının İkamet Ettiği Konutların Mülkiyet Durumları

Bir konutun gerçek mülk sahibi olmadan, belirli bir miktar ücret ödeyerek konutun kullanım hakkını geçici süreliğine üzerine alan kişiye “kiracı” denilmektedir. Kentlerde kiracı olup; kira ödemek suretiyle mülk sahibi olmadan yaşayan nüfusun oranları daima yüksek değerlerdedir. Buna karşılık kırsal yerleşmelerde mülk sahibi olan nüfusun oranları daha yüksektir. Bu anlamda; hanehalkının ikamet ettiği konutların mülkiyet durumu bize gelişmişlik seviyesi hakkında dolaylı yoldan bilgi vermektedir.

Kira ödeme durumuna göre bir değerlendirme yapmak gerekirse Türkiye deki kira ödeyen hanehalkı sayısının çok yüksek oranlarda olmadığı görülmektedir. 1975 yılında her 100 haneden 20’ si kira ödemekte iken; bu sayı 2000 yılında 24’ e yükselmiştir. Yıllar içinde kira ödeyen hane halkı sayısı artmış olmakla birlikte çok büyük bir değişme olmamıştır. (Bkz. Tablo: D.2) Ancak hiç kuşkusuz ülkenin her yerinde kira ödeyen hanehalkının oranları aynı değildir. Özellikle büyük kent olma özelliğini gösteren illerde kira ödeyen hanehalkının daha yüksek oranlarda olması söz konusu olmaktadır. Bununla birlikte bir il sınırları içinde kırsal yerleşim alanı olma özelliğini gösteren yerlerde de bu oranın il genelinden farklı olması söz konusu olabilir. (Tablo: 4)

Tablo: 4) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de İkamet Edilen Hanede Kira Ödeyenlerin İdari Bölünüşe Göre Dağılımı (%)

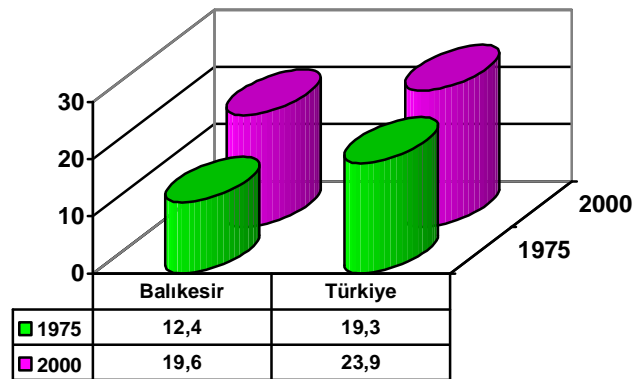
	Toplam	İl Merkezi	İlçe Merkezi	Bucak ve Köyler
Türkiye	23,9	68,0	22,8	9,3
Balıkesir	19,6	35,6	50,6	13,8

(Kaynak: 2000 Genel Nüfus Sayımı)

Balıkesir nüfusunda kira ödeyen hanelerin toplam haneler içindeki payı; oransal olarak ülke genelinin altında değerlere sahiptir. (Bkz. Tablo: D.2.1) 1975 yılında Balıkesir’ deki her 100 hanehalkından yaklaşık 12’ si kira ödemekteyken; 2000 yılında bu sayı 20’ ye yükselmiştir. Bununla birlikte; 2000 yılında Balıkesir’ de kira ödeyenlerin dışında kalan hanehalkının tamamı ev sahibi değildir. Ev sahiplerinin oranı bu toplam içinde en yüksek değerdedir. Ancak bunun yanında lojmanda oturanlar, ev sahibi olmadığı halde kira ödemeyenler ve diğer nedenlerle kira ödemeyenler de bulunmaktadır. Ancak 1975 yılında hanehalkının ikamet ettiği konutların mülkiyet durumu ile ilgili bu tarz bir bilgi bulunmadığından karşılaştırma yapmak söz konusu olmamıştır.

Balıkesir’ de kira ödeyen hanehalkı sayısının, ülke genelinin altında olmasına karşılık; yıllar içinde kira ödeyenlerin frekansındaki artışın ülke genelinde gözlenen artışın üzerinde olduğu görülmektedir. (Grafik: 94)

Grafik: 94) Türkiye’ de ve Balıkesir’ de Kira Ödeyen Hanehalkının Oranları (%)

Kira ödeme durumuna göre ortalama hane halkı büyüklüklerinin farklılaştığı görülmektedir. 1975 yılında kira ödeyen hane halkının ortalama büyüklüğü 4 iken kira ödemeyenlerin yaklaşık 5' tir. (Bkz. Tablo: D.3.1) Hane halkı büyüklüğü arttıkça ev sahibi olma özelliğinin arttığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kentlerde ev sahibi olmayan çekirdek ailelere rastlama olasılığı çok daha yüksektir. Buna karşılık geniş aile tiplerinin daha çok kırlarda karşılaşılan bir aile tipi olduğu düşünüldüğünde kırlarda ev sahibi olma özelliğinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

2000 yılında gerek kira ödeyen gerekse kira ödemeyen hane halklarının ortalama hane halkı büyüklüğü azalmış ve 3,5 olmuştur. Bununla birlikte 3 ve 4 kişilik haneler içinde kira ödeyenlerin oranları; kira ödemeyenlere göre yıllar içinde daha çok artmıştır. (Bkz. Tablo: D.3.1) Her ne kadar kira ödeyen hanehalkı oranı ülke geneline göre daha düşük olsa da, yıllar içinde kira ödeyenlerin oranı ülke genelinde artışın üzerinde olmuştur. Kira ödeyen hanehalkına daha çok kentsel yerleşmelerde rastlandığı dikkate alındığında; Balıkesir' de 1975-2000 yılları arasında gözlenen gelişimin ülke genelinin üzerinde olduğu düşünülmektedir.

Mülkiyet durumunun yanı sıra konutların kullanım kolaylıkları da kentleşme ve gelişmişlik seviyesi ile ilgili bilgi vermektedir.

8.4.2. Hanehalkının İkamet Ettiği Konutların Kullanım Kolaylıkları

Hanehalkının ikamet ettiği konutların kullanım kolaylıkları denildiğinde; çok fazla değişkenden bahsetmek mümkündür. Konutun bahçesi ya da balkonu olup olmamasından konut içindeki oda sayısına; konutun altyapı özelliklerinden konut içinde mevcut olan banyo, mutfak gibi üniteler ve hatta konutta kullanılan eşyalar ve

türlerine kadar birçok değişken hanehalkının kullanım kolaylıkları arasında yer almaktadır. Nüfus sayımlarında hanehalkının kullanım kolaylıkları arasında söz konusu değişkenlerden ancak bir kısmına dair veri bulunmaktadır. Bu nedenle bu bölümde hanehalkının kullanım kolaylıkları söz konusu verilerin imkan verdiği ölçüde ele alınmaktadır.

8.4.2.1. Hanehalkının İkamet Ettiği Konutlardaki Oda Sayısı

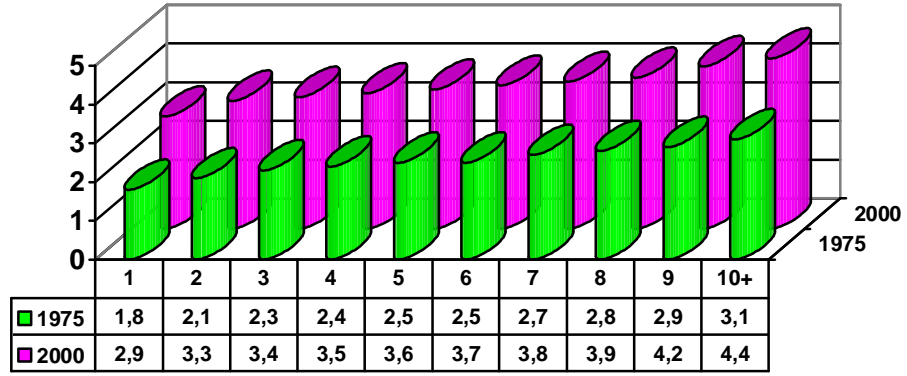
Kentler kalabalık nüfus gruplarının yaşadığı alanlar olduğundan ve kentlerdeki her hanede kişi başına bir oda düşmesi söz konusu değildir. Fakat kentlerde daha çok çekirdek ailelerin yaşadığı düşünüldüğünde; kişi başına bir oda düşmesi söz konusu olabilmektedir. Her kişinin kendisine ait bir odası olması kentli nüfusun özelliklerindedir. Bununla birlikte aile biçimi geniş aileden çekirdek aileye dönüştükçe; hanedeki kişi sayısı azalacak ve kişi başına düşen oda sayısında da bir artış söz konusu olacaktır.

Kentlerde karşılaşılan konutların apartman dairesi olma olasılığının çok yüksek olduğu düşünüldüğünde; konutların çok büyük olmaması beklenen bir sonuçtur. Bununla birlikte konutlardaki oda sayısı da; her kişiye bir oda düşecek kadar fazla olmayacaktır. Balıkesir’deki hanehalkının 1 ile 8 ve üzerinde sayıda odadan oluşan konutlarda yaşadığı görülmektedir. Bununla birlikte hanehalklarının daha çok oda sayısı 1-4 arasında değişen konutlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Oda sayısının 5 ve üzerinde olduğu konutlarda yaşayan hanehalkının frekansı ise; gerek 1975 gerekse 2000 yılında oldukça düşüktür. (Bkz. Tablo: D.4.1)

Hanedeki kişi sayısına göre kullanılan oda sayısının farklı olması beklenen bir sonuçtur. Daha kalabalık nüfus içeren hanelerde kuşkusuz daha oda sayısı daha fazla olacaktır. Fakat kişi sayısı arttıkça kullanılan oda sayısının çok da fazla

artmadığı görülmektedir. (Bkz. Tablo: D.4.1) Bu durum Balıkesir' e özgü bir durum olmayıp; ülke genelinde de söz konusu olan bir durumdur. (Bkz. Tablo: D.4) Bununla birlikte Balıkesir' de yıllar içinde daha kalabalık olan hanelerde kullanılan oda sayısı artmıştır. (Grafik: 95)

Grafik: 95) Balıkesir' de Hanehalkı Büyüklüğü İtibariyle Kullanılan Oda Sayısı (Mean)

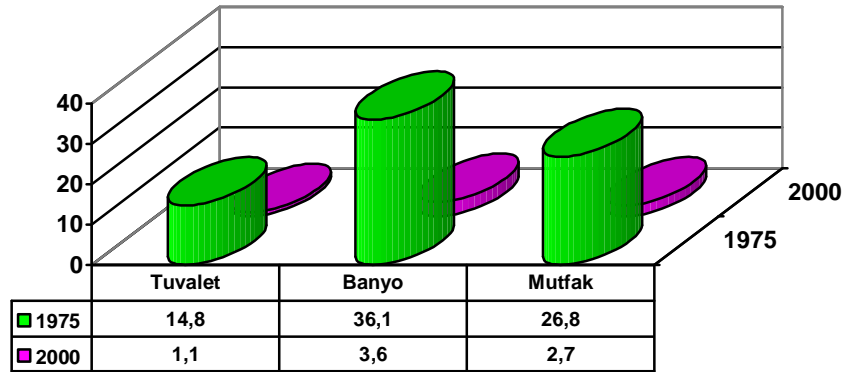

Ortalama hanehalkı büyüklüğünün 4,5 olduğu 1975 yılında; kullanılan ortalama oda sayısı 2,5 iken; bu sayı ortalama hanehalkı büyüklüğünün 3,5 olduğu 2000 yılında 3,5' e yükselmiştir. (Bkz. Tablo: D.4.1) Bu artışın nedeni; ortalama hanehalkı büyüklüğünün yıllar içinde azalmasıdır. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün 3,5 olduğu 2000 yılında; kişi başına ortalama 1 oda düştüğü görülmektedir. Bu özelliği ile Balıkesir' in gelişmiş kentler arasında yer aldığını söylemek mümkündür.

8.4.2.2. Hanehalkının İkamet Ettiği Konutlardaki Ünitelerin Özellikleri

Günümüzde bir konuttan söz edildiğinde mutlaka tuvalet, banyo ve mutfak gibi üniteleri barındırdığı düşünülebilir. Ancak bir konutta bu imkanların olmaması geçmişte olduğu gibi günümüzde de karşılaşılan bir durumdur. Kuşkusuz konutun yapısal özellikleri arasında bu üniteler olmadığında; bu ünitelerin fonksiyonlarını karşılayan farklı yapılarla karşılaşılabilecektir. Bununla birlikte kimi konutlarda tuvalet, banyo veya mutfak olmasına karşılık; bu ünitelerin konutun dışında yer alması da söz konusu olabilmektedir. Türkiye’ de konutun içinde ya da dışında söz konusu ünitelerin olmadığı konutlarda yaşayan hanehalkının, 1975 yılında çok yüksek oranlarda olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo: D.5, Tablo: D.6 ve Tablo: D.7) Bununla birlikte 2000 yılında bu oranlar ciddi bir azalma gösterse de hala, bu imkanların hiç olmadığı konutlar bulunmaktadır. (Grafik: 96)

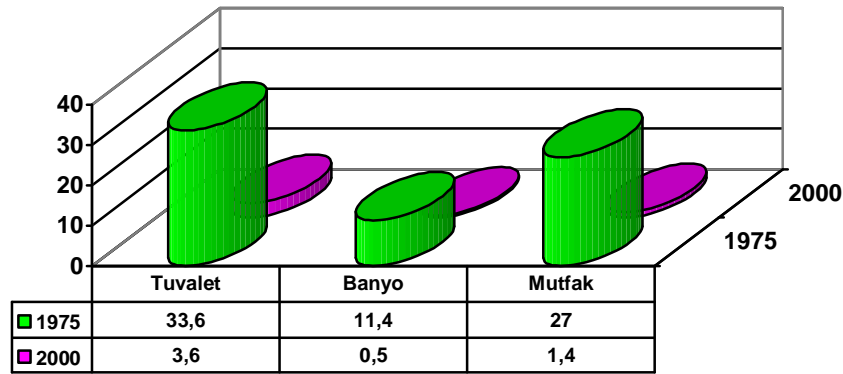
Grafik: 96) Türkiye’ de Hanehalkının Yaşadığı Konutlarda Tuvalet, Banyo ve Mutfak Olmama Durumunun Dağılımı (%)

Balikesir’ de de geçmişten bu yana azalma göstermiş olsa da; 2000 yılı itibariyle hala bu imkanların olmadığı konutlarda yaşayan hanehalkının olduğu

görülmektedir. (Bkz. Tablo: D.5, Tablo: D.6 ve Tablo: D.7) Ülke genelindeki hanehalkının yaşadığı konutlar ile kıyaslandığında; Balıkesir’ de tuvalet olmayan konutların çok daha fazla olduğu görülmektedir. Buna karşılık mutfak olmayan konutlar ülke geneli ile yaklaşık oranlarda karşımıza çıkmaktadır. Banyo olmayan konutlar bakımından ise Balıkesir’ deki konutlarda yaşayan hanehalkının, ülke genelinden çok daha düşük oranlarda olduğu görülmektedir. (Grafik: 96 ve Grafik: 97)

Grafik: 97) Balıkesir’ de Hanehalkının Yaşadığı Konutlarda Tuvalet, Banyo ve Mutfak Olmama Durumunun Dağılımı (%)

1975 yılında ikamet edilen konutların yaklaşık %34,0’ ünde tuvalet olmadığı görülmektedir. Bu oran ülke genelinin çok üzerinde bir değerdir. 2000 yılında ise tuvalet olmayan konutların oranında çok ciddi bir azalma olmuştur. Bununla birlikte oransal olarak hala tuvaletin olmadığı konutlar ülke genelinin üzerindedir. (Grafik: 97) Ancak 1975-2000 yılları arasında Balıkesir’ de görülen gelişmenin ülkede görülen gelişmenin çok üzerinde olması dikkat çekicidir. Banyo olmayan konutların gerek 1975 gerekse 2000 yılında ülke genelinden daha az olmasının yanı sıra; yıllar içinde gözlenen gelişme de ülke genelinin üzerindedir. Benzer bir durum mutfak olmayan konutlar için de geçerlidir.

Bununla birlikte tuvalet, banyo ve mutfak ünitelerine sahip olan konutların tamamında bu ünitelerin konut içinde olmadığı görülmektedir. Burada anlatılmak istenen; konutun bir parçası olup içinde yer almadığı halde konutta yaşayan hanehalkının kullanabileceği bir ünitenin var olmasıdır. Bu ünitelerin konutların varsa bahçesinde ya da birden fazla hanenin ortak kullandığı bir yerde olması söz konusudur. Ancak konut dışında yer alan bu ünitelerin nasıl bir yapıda veya nerede olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır.

Tablo: d.2) Balıkesir’ de Tuvalet, Banyo ve Mutfağın Konut Dışında Yer Alma Durumunun Yıllara Göre Dağılımı (%)

	1975	2000
Tuvalet	10,3	1,2
Banyo	12,3	26,0
Mutfak	14,5	2,2

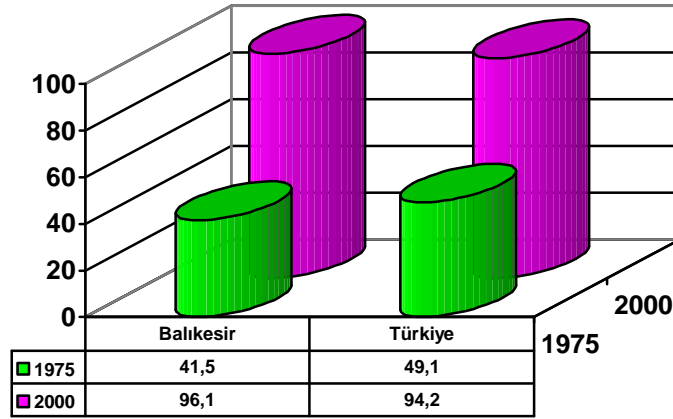
1975 yılında her 100 konuttan 10’ unda tuvaletin; 12’ sinde banyonun ve 15’ inde mutfağın konutun dışında yer aldığı görülmektedir. 2000 yılında dek geçen 25 yıl içinde konut dışında tuvalet ve banyoya rastlama olasılığımızın azalmasına karşılık; konut dışında yer alan banyoya rastlama olasılığımız artmıştır. Bu yıl her 100 haneden 26’ sında banyonun konut dışında olması dikkat çekicidir. (Tablo: d.2) Ancak Türkiye genelinde banyosu hiç olmayan konutların oranı yaklaşık %4 iken Balıkesir’ de bu oranın %0,5 olduğu unutulmamalıdır.

Gelişmişlik seviyesi ile ilgili bilgi veren bir diğer özellik de; konutların altyapı özellikleridir. Bir konutta elektrik, su, telefon hattı gibi özelliklerin var olup

olmaması bize konutun bulunduğu bölge hakkında da bilgi vermektedir. Balıkesir’deki konutların bu özellikleri arasında sadece borulu su hattının var olup olmamasına dair bilgimiz bulunmaktadır.

1975 yılında Türkiye’de konutların %50,0’ünde borulu su hattı bulunmamaktadır. (Bkz. Tablo: D.8) Aynı yıl Balıkesir’deki konutların neredeyse %60,0’ünde borulu su hattının olmadığı görülmektedir. (Bkz. Tablo: D.8.1) 1975 yılında Balıkesir’de borulu su olan konutların oranı ülke genelinin altında iken; 2000 yılında ülke genelinin üzerine çıktığı görülmektedir. Bu anlamda ilde gözlenen gelişimin ülke genelinin üzerinde seyrettiği görülmektedir. (Grafik: 98)

Grafik: 98) Türkiye’de ve Balıkesir’de Borulu Su Olan Konutların Oranları (%)

Balıkesir hanehalkının yaşadığı konutlarla ilgili nüfus sayımlarında yeterli veri bulunmadığından, yapılan değerlendirme kapsamlı bir değerlendirme olamamıştır. Ancak gerek oda sayısı gerekse mutfak, banyo vb. üniteler itibarıyla konutların göstermiş olduğu özelliklerin, ülke geneline göre çoğunlukla daha gelişmiş olduğu görülmektedir.

8.5. Sonuç

Balıkesir nüfusunun hanehalkı büyüklüğü daima ülke geneline göre daha küçük değerlerde olmuştur. 1975 yılında ülke genelinde ortalama hanehalkı büyüklüğü 5,4 iken; Balıkesir’ de 4,5 olarak karşımıza çıkmaktadır. 2000 yılına değin ülke genelinde ortalama hanehalkı büyüklüğünde görülen azalma Balıkesir nüfusunda da söz konusu olmuştur. 2000 yılı itibariyle ülke genelinde ortalama hanehalkı büyüklüğü 4,4’ e; Balıkesir’ de ise 3,5’ e gerilemiştir. Ortalama hanehalkı büyüklüğü göz önüne alındığında; Balıkesir nüfusunda yaygın aile biçiminin çekirdek aile biçimi olduğu sonucuna varılmıştır.

Hanehalkının ikamet ettiği konutların mülkiyet durumları ile ilgili yapılan değerlendirmede; Balıkesir’ de ev kiracı olma durumunun daima ülke genelinin altında olduğu görülmüştür. Kiracı olma özelliğinin daha çok kırsal nüfusa ait bir özelliktir. Bu anlamda Balıkesir kent nüfusunun ülke geneline göre daha oransal olarak daha az olması nüfusunun söz konusu özelliği yansıtan yapısı ile örtüşmektedir. Bununla birlikte 1975-2000 yılları arasında Balıkesir’ de kiracı olan hanehalkı oranı %7’ lik bir artış göstermiştir.

İkamet edilen konutların kullanım kolaylıkları ile ilgili olarak yapılan değerlendirmede de 1975-2000 yılları arasında önemli değişikliklerin olduğu görülmüştür. Söz konusu süreçte ortalama hanehalkı büyüklüğü ile hanehalkının ikamet ettiği konutlardaki kullanılan oda sayısı ters orantılı bir şekilde değişmiştir. Ortalam hanehalkı büyüklüğünün 4,5 olduğu 1975 yılında kullanılan oda sayısı ortalama 2,5 iken; ortalama hanehalkının küçülerek 3,5 olduğu 2000 yılında kullanılan oda sayısı ortalama olarak 3,5’ e yükselmiştir. Bununla birlikte hanehalklarının ikamet ettiği konutların diğer özelliklerinde de değişiklikler olduğu görülmüştür.

Söz konusu özellikler konutlarda yer alan tuvalet, banyo, mutfak gibi üniteler ile; altyapı özelliklerinden olan borulu su olarak ele alınmış ve konutlarda mevcut olup olmadığına bakılmıştır. Bu özelliklerde 1975 yılından 2000 yılına dek çarpıcı bir şekilde olumlu gelişmeler olduğu görülmüştür. 1975 yılında Balıkesir hanehalkının ikamet ettiği konutların yaklaşık %34,0' ünde tuvalet; %11,0' inde banyo; %27,0' sinde mutfak ve yaklaşık %58,0' inde borulu su bulunmamaktadır. Ancak 2000 yılına gelindiğinde söz konusu oranlar ciddi boyutlarda azalmıştır. 2000 yılı itibariyle Balıkesir hanehalkının ikamet ettiği konutların yaklaşık %4,0' ünde tuvalet; %0,5' inde banyo; %1,4' ünde mutfak ve yaklaşık %4,0' ünde borulu su bulunmamaktadır. Her ne kadar bahsi geçen kullanım kolaylıklarının hala mevcut olmadığı konutlar bulursa da; söz konusu gelişim oldukça olumlu bir gelişimdir.

Balıkesir nüfusunun gerek doğal gelişimi gerekse nüfusa iç göçler ile katılanların yarattığı değişim ile birlikte; geçmişten bugüne hemen her özelliğinde farklılaşmalar meydana gelmiştir. Değişim kolay meydana gelmeyen bir süreç olmakla birlikte, çalışmanın kapsamı 50 yıllık bir zaman dilimini içerdiğinden bu farklılaşmalar açık bir şekilde görülmektedir.

Buraya kadar söz konusu değişim, her bir özellik için ayrı ayrı başlıklarda detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Takip eden sonuç bölümünde ise Balıkesir nüfusunun geçmişi ve bugünü arasında meydana gelen değişim genel hatları ile ele alınmaktadır.

9. SONUÇ

Çalışmanın sonuç bölümü üç ayrı başlıktan oluşmaktadır. İlk olarak çalışmanın rakamsal olarak ifade edildiği bir özet bölümüne yer verilmiştir. Ardından çalışma sırasında ulaşılan bulgulara ve yorumlara yer verilmektedir. Son olarak ise sonuç ve öneriler aktarılmaktadır.

9.1. ÖZET

İstanbul Üniversitesi Antropoloji Bölümü lisans bitirme çalışması olarak yapılmış olan bu çalışma; ikincil veri kaynakları arasında yer alan nüfus sayımlarından yararlanılarak yapılmıştır. Çalışmanın amacı; 1950, 1975 ve 2000 yılları nüfus sayımları verilerini kullanarak, Türkiye’ de 1950 yılından sonra hızlanan kentleşme sürecinde Balıkesir nüfusunun sosyal ve demografik analizini yapmak olmuştur.

Balıkesir, Türkiye’ nin sosyo-ekonomik gelişmişlik bakımından en önde gelen bölgesi olan Marmara Bölgesi’ nin idari bir parçasıdır. Bölgenin toprak büyüklüğü bakımından en büyük ili olan Balıkesir İli’ nin, 2000 yılı itibariyle Merkez İlçe dahil olmak üzere 19 ilçesi bulunmaktadır. En gelişmiş ilçesi, bir liman kenti olarak anılan Bandırma; Merkez İlçe’ den sonra nüfusun en fazla yoğunlaştığı ilçedir. Nüfusun %27,0’ si Merkez İlçe’ de; %11,0’i ise Bandırma’ da yaşamaktadır.

1950-2000 yılları arasında Balıkesir nüfusunun büyüklüğü yaklaşık 2 katlık bir artış göstermiştir. 1950 yılında nüfus yoğunluğu 36 iken; 2000 yılında bu oran 75' e yükselmiştir. Ancak nüfus yoğunluğu İl' in her yerinde aynı değildir. Özellikle kıyı kesimleri ile Merkez İlçe ve civarında nüfus yoğunluğu çok daha fazladır.

Balıkesir nüfusunun söz konusu dönemdeki nüfus artış oranı, ülke genelinde gözlenen nüfus artış oranının oldukça altındadır. Bu sürecin ilk yarısında ülke nüfusu %93,0 oranında artarken; Balıkesir nüfusunun artış oranı %40' da kalmıştır. Söz konusu sürecin ikinci yarısında ise ülke genelinde nüfus artış oranı %68,0 iken; Balıkesir' de bu oran %36,0 civarındadır. Bunun doğal sonucu olarak 1950 yılında ülke nüfusunun %2.7' sini teşkil eden Balıkesir nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı, 2000 yılı itibariyle % 1.6' ya gerilemiştir.

1950'den sonra Balıkesir nüfusunun artış hızı Türkiye nüfusunun artış hızının altında seyretmiştir. Bu nedenle Balıkesir nüfusunun artış oranları ülke genelinin altında kalmıştır. Özellikle, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde nüfus artış hızının ve nüfus artış oranlarının yüksek olduğu göz önüne alınırsa; ülke geneli içinde Balıkesir nüfusunun ortalamaya göre daha gelişmiş bir yapıda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Gelişmişliğin bir göstergesi; nüfusun yüksek oranlarda şehir ya da kent yerleşmelerinde yaşamasıdır. Bu anlamda Balıkesir nüfusunun il sınırları içinde şehir ya da kent yerleşmelerinde ülke genelinden daha yüksek oranlarda yaşadığı düşünülebilir. Ancak tam tersine Balıkesir' de söz konusu oranlar daima ülke genelinin altında değerler göstermiştir.

1950 yılında Balıkesir' de idari olarak, her 100 kişiden 23' ü şehir yerleşmelerinde yaşamakta iken; 2000 yılı itibariyle bu sayı 54' e yükselmiştir.

Bununla birlikte nüfus büyüklüğü kriteri göz önüne alındığında 1950 yılında her 100 kişiden 20' si kent yerleşmelerinde yaşamakta iken; 2000 yılı itibariyle bu sayı 55' e yükselmiştir. Aynı yıl ülke genelinde nüfusun %65.0' i kentlerde yaşamakta olup; Balıkesir' de bu oran ülke geneline göre oldukça düşüktür.

1950 yılından sonra kırdan kente doğru gerçekleşen iç göç hareketlerine paralel olarak meydana gelen kentleşme olayı, nüfusun gerek demografik gerekse sosyo kültürel özelliklerinde büyük değişimlere yol açmıştır. Ülkenin en gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesi' nin idari birimlerinden biri olan Balıkesir İli ve Balıkesir' de yaşayan nüfus, gelişmişlik bakımından daima ülke ortalamasının üzerinde yer almıştır. Söz konusu süreçte Balıkesir nüfusunun niteliklerinde gözlenen değişim yer yer ülke genelinin üzerinde; yer yer ise altında bir gelişme gösterir şekilde gerçekleşmiştir. 2000 yılı itibariyle Balıkesir İli, Türkiye' nin 81 ili içerisinde sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 15. sırada yer almaktadır.

Balıkesir İli' nin bulunduğu bölge, ülke sınırları içinde gerçekleşen iç göç olayından en çok etkilenen bölgedir. 1950 yılından sonra gerçekleşen iç göç olaylarından Balıkesir nüfusuda etkilenmiş ve nüfusun demografik özelliklerinden yaş ve cinsiyet kompozisyonu değişime uğramıştır. 1950 yılında her 100 kadına yaklaşık 103 erkek düşerken; 1975 yılında her 100 kadına 107 erkek düşüyor olması bunun bir göstergesidir. 50 yıllık sürecin özellikle ilk yarısında, Balıkesir' de erkek nüfus artışı söz konusu olmuştur. Ancak 2000 yılı itibariyle her 100 kadına 102 erkeğin düştüğü ve cinsiyet oranının azaldığı görülmektedir.

Gelişmiş ülkelerde cinsiyet oranları düşük değerlerde olup; Türkiye' de iller bazında düşünüldüğünde gelişmiş olan illerde erkek nüfus fazlalığı ve buna paralel yüksek cinsiyet oranı söz konusu olabilmektedir. Geçmişte her ne kadar Balıkesir nüfusuna dışarıdan katılan erkek nüfus ile birlikte cinsiyet oranları yükselmiş olsa da; günümüzde dengeye ulaşmış bir yapıya dönüştüğü görülmektedir.

Nüfusun gelişmişlik seviyesiyle ilgili bilgi veren bir diğer parametre, yaş yapısı ve bu yapının taşıdığı niteliklerdir. Gelişmiş ülkelerin yaş yapısı yaşlı bir karaktere sahiptir. Türkiye nüfusunun yaş yapısı ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yaş yapısına benzer olarak genç ve dinamik karakterlidir. Buna karşılık Balıkesir nüfusunun yaş yapısı, ülke ortalamasına göre daha yaşlı bir karakterdedir.

1950 yılında Türkiye nüfusunun ortalama yaşı 24 iken Balıkesir nüfusunun ortalama yaşı 26' dır. 2000 yılına dek geçen 50 yıllık süreçte ülke nüfusunun yaş yapısı daha yaşlı bir karaktere bürünmüş ve ortalama yaş 28' e yükselmiştir. Balıkesir nüfusunun ise ülke ortalamasının üzerinde olan ortalama yaşı bu süreçte daha da çok artmış ve 2000 yılı itibariyle ortalama yaş 33' e yükselmiştir. Balıkesir nüfusunun yaş yapısı gelişmiş ülkelerin ve nüfusların yaş yapısına benzer bir karakter taşımaktadır.

Balıkesir nüfusunun cinsiyet ve yaş yapısının değişmesi üzerinde etkisi olan iç göçler sonucunda; nüfusun önemli bir kısmının Balıkesir doğumlu olmadığı görülmektedir. 2000 yılı itibariyle yurt içinde doğmuş olan her 100 kişiden 20' si; Balıkesir' e diğer illerden gelerek yerleşenleri teşkil etmektedir.

Balıkesir daha çok İl' e yakın olan bölgelerden göç almaktadır. 1950 yılında bu durum daha belirgin iken; 50 yıllık süreçte yıllar itibariyle daha uzak bölgelerden gelenler oransal olarak artmıştır. Buna rağmen Balıkesir hala en çok göçü, Marmara ve Ege bölgesinden almaktadır. 2000 yılı itibariyle Balıkesirde yaşayan her 100 kişiden 9' u İstanbullu olup; İstanbul Balıkesir'e en çok göç veren ildir.

İç göçler ile birlikte nüfusun yaş ve cinsiyet kompozisyonu dışında birçok özelliği de değişime uğramaktadır. Ancak çalışma kapsamında değerlendirilen 50 yıllık süreçte, nüfusun göçler dışında gerçekleşen doğal değişimi de söz konusu

olmuştur. Doğal nüfus gelişmesi ve iç göçlerin yarattığı değişime paralel olarak nüfusun medeni hal kompozisyonu, eğitim durumu, doğurganlık yapısı gibi birçok özelliğinde değişimler meydana gelmiştir.

Balıkesir nüfusunda evli olan nüfusun oranları, ülke genelinde olduğu gibi daima %60,0' in üzerinde olmuştur. Bununla birlikte, 1950-2000 yılları arasında ülke genelinde olduğu gibi evli olan nüfusun oranında bir azalma söz konusu olmuştur. Ancak Balıkesir' de evli nüfusun oranındaki azalma, ülke geneline göre daha düşük değerde gerçekleşmiştir. 1950 yılında Türkiye' de evlilik çağında olan nüfusun %68,0' ini; Balıkesir' de ise %69,0' unu evli olanlar teşkil etmektedir. 2000 yılı itibariyle Türkiye' de evli olanların oranı %60,0' a gerilemişken, Balıkesir' de bu oran %66,0' da kalmıştır. Evlilik daima tercih edilen bir kurum olduğundan söz konusu oranın azalmasının nedeni evlilikten vazgeçilmesi değil; evliliklerin daha ileri yaşlara ertelenmesidir. Bu anlamda Balıkesir nüfusu daha yaşlı bir karakter taşıdığından, evli olanların ülke geneline göre daha yüksek oranlarda olması doğal bir sonuçtur demek yanlış olmayacaktır.

Evli olan nüfusun yaş ortalaması zaman içinde artmış ve 1975 yılında 40.8 iken; 2000 yılı itibariyle 43.3' e yükselmiştir. Bu durum Balıkesir nüfusunda ilk evlenme yaşının büyüdüğünün bir göstergesidir. Bu değişimin üzerinde, nüfusun eğitim yapısının geçmişten bugüne gösterdiği gelişimin etkisi söz konusudur.

Ülkenin batı bölümünde yer alan tüm diğer iller gibi Balıkesir' de de, nüfusun eğitim yapısı daima ülke geneline göre daha ileri bir seviyede olmuştur. 1950 yılında Türkiye nüfusunun %32,5' i okuma yazma bilirken; bu oran Balıkesir' de %37,3' tür. Türkiye erkek nüfusunun %45.5' i; Balıkesir erkek nüfusunun ise %49.3' ü okuma yazma bilmektedir. Bununla birlikte, Türkiye kadın nüfusunun %19.4' ünün okuma yazma bildiği 1950 yılında Balıkesir' de bu oran %25.0 gibi yüksek bir değerdir.

Özellikle bu dönemde Balıkesir kadın nüfusunun okuma yazma durumu, ülke geneline göre çok daha ileri bir seviyededir.

Buna karşılık 1950 yılında okuma yazma bilenler içinde kurumsal eğitime katılmış olup; bir kurum mezunu olanların oranı ülke genelinin altında bir değerdedir. Ülke genelinde bir kurumdan mezun olanların oranı %53.2 iken bu oran Balıkesir’ de %48.8’ dir. Ancak bu yıldan sonra Balıkesir’ de, gerek okuma yazma bilen gerekse kurumsal eğitime katılan nüfusun oranları giderek artış göstermiş ve daima ülke genelinin üzerinde bir seviyede olmuştur.

Balıkesir’ de kurumsal eğitime katılmış ve bir kurumdan mezun olmuş olan nüfus içinde en büyük pay daima ilkokul mezunlarına ait olmuştur. Ancak 1950 yılından sonra ilkokuldan sonraki eğitim basamaklarına katılıp mezun olanların oranları giderek artmıştır. 1950 yılında ilkokul mezunlarının oranı %86.1 iken bu oran 1975 yılında %85.1’ e gerilemiştir.

1950-2000 yılları arasında görülen bu azalmanın çok düşük değerde olmasının nedeni; bu dönemde ortaokul, lise ve üniversite mezunlarının oranının çok düşük değerlerde artmasıdır. Ancak 1975 yılından sonra söz konusu basamaklardan mezun olan nüfusun oranları giderek artmış ve 2000 yılında ilkokul mezunu olanların oranı %66,1’ e gerilemiştir. 2000 yılı itibarile Balıkesir’ de kurumsal eğitim alan her 100 kişiden 66’ sı ilkokul, 9’ u ortaokul, 17’ si lise ve 7’ si ise üniversite mezunudur. Bu anlamda Balıkesir’ de ilkokul mezunlarından sonra en büyük pay lise mezunlarına aittir.

Gerek ilk evlenme yaşının yükselmesi gerekse eğitim durumunda meydana gelen olumlu gelişmeler, Balıkesir nüfusunun doğurganlık oranının zaman içinde azalmasına neden olmuştur. 1950 yılında Balıkesir’ de fiili doğurganlık oranı 10.4

iken bu oran 2000 yılı itibariyle 5.5' e gerilemiştir. Bununla birlikte Balıkesir nüfusunun doğurganlık oranı, iç göçlerin etkisi ile birlikte nüfus yapısında meydana gelen değişim nedeniyle, 1975 yılında ülke genelinin üzerine çıkmış olsa da; ülke geneline göre daima daha düşük olmuştur.

Bununla birlikte 12 ve daha yukarı yaşlarda olup evli, eşi ölmüş ya da boşanmış olan kadın nüfusun sahip oldukları çocuk sayısı itibariyle doğurganlık seviyesi; 1975 yılı da dahil olmak üzere daima ülke genelinin altında olmuştur. 1975 yılında Türkiye' de evli, eşi ölmüş ve boşanmış olan her 100 kadına 406 canlı çocuk düşmekte iken; Balıkesir' de bu sayı 363' tür. 2000 yılına gelindiğinde ise Türkiye' de evli, eşi ölmüş ve boşanmış olan her 100 kadına düşen çocuk sayısı 326' ya; Balıkesir' de ise 273' e gerilemiştir. Özellikle kadın nüfusun eğitim seviyesinde meydana gelen olumlu gelişmeler, doğurganlık çağı içinde gerçekleştirdiği doğumların sayısının azalmasına neden olmuştur.

Balıkesir nüfusunun ekonomik niteliklerine geçmeden önce, toplam nüfus içinde çoğunlukla ekonomik yapı dışında yer alan sakat nüfusu ele almakta yarar vardır. Ülke genelinde olduğu gibi Balıkesir' de de sakat nüfus oranları %2,0' nin altında değerler göstermektedir. 1950 yılında nüfusun %1.1' ini sakat nüfus teşkil etmekte iken; 2000 yılı itibariyle bu oran %1.9' a yükselmiştir. Sakat nüfusun büyük çoğunluğunu erkek nüfus teşkil etmektedir. Hemen her dönem sakat nüfus içinde erkek nüfusun payı %60,0 civarında olmuştur.

Balıkesir sakat nüfusu içinde sakatlık türleri itibariyle en büyük pay geçmişten bugüne iskelet çatısı ile ilgili sakatlıklara ait olmuştur. Ardından ise duyu organları ile ilgili sakatlıklar yüksek oranlarla karşımıza çıkmaktadır. İskelet çatısı ile ilgili sakatlıklar arasında ise toplallık daima en büyük sorun olmuştur. Balıkesir' de iskelet çatısı ile ilgili sakatlığı olanların %70,0' inden fazlasını total olanlar teşkil

etmektedir. Duyu organları ile ilgili sakatlığı olanların yarısından çoğunu ise kör olanlar teşkil etmektedir.

Sakat nüfus, genel olarak çalışmasına engel teşkil etmeyen bir sakatlığa sahip ise ekonomik yapıya dahil olabilmektedir. Ancak sakatlığı yaşamsal fonksiyonların tamamı ya da bir kısmına engel teşkil edip; çalışamaz halde olanlar ekonomik hayata katılamamaktadır. Bu anlamda sakat nüfusun “bağımlı nüfus” içinde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Balıkesir’ de 12 ve daha yukarı yaşlarda olup ekonomik yönden faal olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranları zaman içerisinde artış göstermiştir. 1975 yılında ekonomik yönden faal olanların oranı %71.5 iken; 2000 yılı itibariyle bu oran %82.0’ ye yükselmiştir. Söz konusu süreçte ekonomik yönden faal olan nüfus içinde işgücünde olanlar ile olmayanların oranlarında büyük bir değişim meydana gelmiştir.

1975 yılında ekonomik yönden faal olan nüfusun %26,3’ ü işgücünde değil iken; 2000 yılında bu oran %43,3’ e yükselmiştir. Bu artış nedeniyle 1975 yılında ekonomik yönden faal olan nüfusun %73,7’ sini teşkil eden işgücündeki nüfusun oranı 2000 yılı itibariyle %56.7’ ye gerilemiştir.

İşgücünde olmayan nüfusun her dönem büyük çoğunluğunu ev kadınları teşkil etmektedir. 1975 yılında işgücünde olmayan nüfusun %56.5’ ini ev kadınları teşkil ederken; bu oran 2000 yılında %49.1’ e gerilemiştir. 1975-2000 yılları arasında, ev kadınlarının oranındaki azalmanın nedeni; özellikle kişileri işgücünden alıkoyan özellikler arasında öğrenci ve emekli olmak özelliklerini gösteren nüfusun artış göstermesidir. 2000 yılında Balıkesir’ de işgücünde olmayan her 100 kişiden 49’ u ev kadını, 30’ u öğrenci, 12’ si emekli, 2’ si irad sahibi olma özelliği göstermektedir. Geri kalan 6’ sı ise diğer nedenler ile işgücünde yer almamaktadır.

İşgücünde olan nüfusun; cinsiyet yapısı, istihdam durumu, ekonomik faaliyet türleri, meslek grupları ve çalışma şekli olmak üzere birçok özelliği de yıllar içinde değişime uğramıştır. 1975 yılında işgücünde olan her 100 kişiden 60' ını erkek; 40' ını kadın nüfus teşkil etmektedir. 1975 yılından sonra işgücünde olan nüfus içerisinde erkek nüfusun oranı artmıştır. Bu artışın asıl nedeni, söz konusu süreçte ülke genelinde olduğu gibi Balıkesir' de de, kadın nüfusun işgücüne katılım oranının azalma göstermesidir. 2000 yılı itibariyle işgücünde olan her 100 kişiden 64' ünü erkek; 36' sını ise kadın nüfus teşkil etmektedir.

İşgücünde olan nüfusun istihdam durumuna bakıldığında; 1975 yılından 2000 yılında kadar istihdamda yer alanların oranının azalmış olduğu görülmektedir. Bunun nedeni söz konusu süreçte, ülke genelinde olduğu gibi, istihdam edilemeyen; yani işsiz olan nüfusun artış göstermesidir. 1975 yılında işgücündeki her 100 kişiden yaklaşık 2' si işsiz iken bu sayı 2000 yılı itibariyle 5' e yükselmiştir.

1975 yılında işgücünde olan nüfusun %76,0' ı ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer alırken; bu oran 2000 yılı itibariyle %56,7' ye gerilemiştir. Bu durum, söz konusu süreçte ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alan nüfusun oranlarındaki artışın doğal bir sonucudur. 1975 yılında ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alanların %24,0 olan oranı; 2000 yılı itibariyle % 43,3' e yükselmiştir.

Söz konusu süreçte işgücünde olan nüfusun çalışma şekli de değişmiştir. 1975 yılından 2000 yılında kadar ücretli, maaşlı ve yevmiyeli olarak çalışanların oranı artarken; ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların oranı azalmıştır. Bununla birlikte 2000 yılında işgücünde olan her 100 kişiden 36' sını ücretli, maaşlı ve yevmiyeli; 2' si işveren; 29' u kendi hesabına ve 33' ü ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır.

Gerek sosyo-demografik gerekse ekonomik niteliklerin zaman içinde değişmesi ile birlikte Balıkesir nüfusunun hanehalkı büyüklüğü de azalmıştır. Bununla birlikte ülke geneli ile kıyaslandığında Balıkesir’ de hanehalkı büyüklüğü daima daha düşük değerlerde olmuştur. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün ülke genelinde 5.4 olduğu 1975 yılında; Balıkesir’ de ortalama hanehalkı büyüklüğü 4.5’ tir. 2000 yılında ise ortalama hanehalkı büyüklüğü ülke genelinde 4.4’ e; Balıkesir’ de ise 3,5’ e gerilemiştir. Balıkesir’ de zaten yaygın olan çekirdek aile biçiminin, söz konusu süreçte ülke geneline göre daha yaygın bir hal aldığı söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte hanehalkının yaşadığı konutların özellikleri bakımından da Balıkesir, ülke geneline göre daha gelişmiş bir yapıya sahiptir.

1950 yılından sonra ülke sınırları içinde meydana gelen iç göç hareketleri ile birlikte hızlanan kentleşme sürecinde Balıkesir nüfusu, yer yer ülke genelinin üzerinde yer yer ise ülke genelinin altında bir gelişim göstermiştir. Ancak genel olarak Balıkesir nüfusu; gerek demografik gerekse sosyo-ekonomik anlamda ülke ortalamasının oldukça üzerinde bir gelişmişlik seviyesindedir.

9.2. BULGULAR VE YORUM

1950 yılından sonra Türkiye’ de meydana gelen sosyo-kültürel değişim sürecinde; nüfusun yaş yapısı, eğitim seviyesi, medeni hal kompozisyonu, ekonomik yapısı, doğurganlık seviyesi ve aile biçimi gibi hemen hemen tüm özellikleri değişime uğramıştır. Bir nüfus grubunda değişime uğrayan bir özellik ile birlikte o nüfus grubunun bir çok özelliği değişmeye başlamaktadır. Değişim sürecinde herhangi bir değişkenin uğradığı farklılaşmanın bir diğeri üzerinde etkisi olup; değişim değişkenler arası etkileşimin sonucunda meydana gelmektedir.

1950 yılından sonra nüfusun hızlı bir şekilde artmaya başlaması ve artan nüfusun yoğunlukla kentlerde yaşamaya başlaması ile birlikte, kentleşme süreci hızlanmıştır. Hızlanan kentleşme sürecinde ülke nüfusu genel olarak niteliksel bir değişime uğramakla birlikte; söz konusu değişim gelişme ve kalkınma yolunda itici bir güç olmuştur. Bununla birlikte gelişme ve kalkınmanın meydana gelmesi, yine beraberinde nüfusun niteliksel olarak gösterdiği kompozisyon üzerinde etkili olmaktadır.

Balıkesir nüfusunun 1950 yılından sonra kentsel nüfus yoğunluğu düzenli olarak artmış ve buna paralel olarak nüfusun niteliksel olarak göstermiş olduğu kompozisyon değişime uğramıştır. Balıkesir nüfusunun kentleşme sürecinde sosyo-demografik analizinin yapıldığı bu çalışmada, söz konusu değişimi yansıtan bulgulara ulaşılmıştır.

1. Kentsel yerleşmelerde yaşayan nüfus oransal olarak arttıkça, doğurganlık oranları azalmaktadır.

1950 yılından sonra Balıkesir il sınırları içinde, kent yerleşmelerinde yaşayan nüfus düzenli olarak artmıştır. Bununla birlikte bu süreçte doğurganlık oranının düzenli olarak azalmadığı görülmektedir. 1950-1975 yılları arasında Balıkesir kent nüfusu %17,0' lik bir artış gösterirken, doğurganlık oranı azalmak yerine artmıştır. Ancak 1975-2000 yılları arasında kent nüfusu yine % 17,0' lik bir artış göstermiş ve bu dönemde doğurganlık oranında ciddi bir azalma söz konusu olmuştur.

Ö.A.Tablo: 1) Balıkesir Kent Nüfusu Oranları İle Doğurganlık Oranları Arasındaki İlişki

Yıllar	Kent Nüfusu Oranı	Doğurganlık Oranı
1950	20,5	10,4
1975	37,0	12,0
2000	54,4	5,5

1950-2000 yılları arasındaki 50 yıllık süreçte nüfusun kent yerleşmelerinde yoğunlaşmaya başlaması ile birlikte birdenbire bir azalma olmamıştır. Bu sürecin özellikle ikinci yarısında gözle görülür bir azalma olmuştur. Bu durum değişimin birdenbire gerçekleşmediğinin bir göstergesidir. Bununla birlikte 1950-1975 yılları arasında geçen zaman 25 yıllık bir zaman dilimi olup çok da kısa bir süre olmadığı düşünülmektedir. Bu süreçte doğurganlık oranının artmasında iç göçler ile nüfusa katılan nüfus kitlesinin etkili olduğu varsayılmaktadır.

2. Kentlerde yaşayan nüfus; kırdaki nüfusa göre daha yaşlıdır.

Gelişmiş ülkelerde kentlerde yaşayan nüfus, kırdaki nüfusa göre daima daha yaşlı bir karakter sergilemektedir. Ancak az gelişmiş ve gelişmekte olan nüfuslar söz konusu olduğunda, bu durumun tam tersi bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Bunun nedeni ise kentlerde mevcut olan imkanların, nüfusu bu alanlara çekmesi ve özellikle ekonomik yönden faal olan nüfusun kentlere birikmesidir.

Balıkesir toplam nüfusunun ortalama yaşı ülke geneline göre yüksek olup; Balıkesir nüfusu, ülke geneline göre daha yaşlı bir karakter taşımaktadır. (Bkz:

Tablo: B.a.1. ve Tablo: B.a.1.1) Bu anlamda Balıkesir gelişmiş ülkeler ve nüfusların gösterdiği özellik itibariyle daha yaşlı nüfus barındırdığından ülke geneline göre daha gelişmiş bir yapıdadır diyebiliriz. Ancak salt Balıkesir nüfusunu ele alarak kent nüfusu ile kır nüfusunu karşılaştırdığımızda farklı bir tablo ile karşılaşırız.

Ö.A.Tablo: 2) Balıkesir Kent Nüfusu ile Kır Nüfusunun Ortalama Yaşlarının Karşılaştırılması

Yıllar	Balıkesir Kent Nüfusunun Ortalama Yaşı	Balıkesir Kır Nüfusunun Ortalama Yaşı
1950	27,7	24,9
1975	27,4	27,2
2000	31,2	34,2

Balıkesir kent nüfusunun yaş ortalaması 1950 yılında kır nüfusuna göre yüksektir. Nüfusun yüksek oranlarda kırsal alanlarda yaşamakta olduğu bu yıldan sonra, il sınırları içinde kentsel yerleşmelerde yaşayanların oranları düzenli olarak artmaya başlamıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak kır nüfusunun ortalama yaşı yıllar içinde giderek artmıştır. Ancak kent nüfusunun da yaş ortalaması bu süreçte artış göstermiştir.

1950 yılına Balıkesir kent nüfusu kır nüfusundan daha yaşlı bir karakter taşımaktadır. 1950-2000 yılları arasında Balıkesir kent nüfusunun ortalama yaşı 4; kır nüfusunun ortalama yaşı ise 10 yaşlık bir artış göstermiştir. 2000 yılı itibariyle kent nüfusu kır nüfusuna göre daha genç bir karaktere bürünmüştür. Bu durum daha genç olan nüfusun, il sınırları içinde kent yerleşmelerinde yaşama eğilimi göstermesinin sonucudur.

3. Kadın nüfusun eğitim seviyesi arttıkça, gerçekleştirdiği ortalama doğum sayısı oransal olarak azalmaktadır.

Okuma yazma bilen kadınlar bilmeyenlerden; okuma yazma bilenler arasında ise bir kurumdan mezun olan kadınlar olmayanlardan daima daha az doğum gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte zaman boyutu içinde okuma yazma bilen ve bir kurumdan mezun olan kadın nüfus oransal olarak arttıkça gerçekleştirdiği doğum sayısı azalmaktadır.

Balıkesir’ de okuma yazma bilen kadın nüfus ile bir kurumdan mezun olan kadın nüfus oranları 1975 yılından 2000 yılına kadar artış göstermiştir. Bu süreçte gerek okuma yazma bilen gerekse bir kurumdan mezun olan kadın nüfusun gerçekleştirdiği canlı doğum ve dolayısıyla ortalama canlı çocuk sayısı azalmıştır.

Ö.A.Tablo: 3) Okuma Yazma Bilen ve Bir Kurumdan Mezun Olan Kadınların Oranlarındaki Değişim ile Gerçekleştirdikleri Canlı Doğum Sayılarındaki Değişim Arasındaki İlişki*

Yıllar	Okuma Yazma Bilen Kadın Nüfus ve Ortalama Canlı Çocuk Sayısı		Bir Kurumdan Mezun Kadın ve Ortalama Canlı Çocuk Sayısı	
	Kadın	Çocuk	Kadın	Çocuk
1975	46,8	278,1	87,3	269,1
2000	78,0	231,6	92,3	221,4

*Evli, boşanmış ve eşi ölmüş olan kadınların gerçekleştirmiş oldukları doğumlar ele alınmış olup; hiç evlenmemiş ve doğum yapmamış kadınlar dahil edilmemiştir.

Doğumlar kadın nüfusun eğitim durumu ile yakından ilgili olup; kadın nüfusun eğitim seviyesi arttıkça doğurganlık seviyesi azalmaktadır. Bu anlamda nüfusun sosyo-kültürel özelliklerinde görülen değişimin doğal gelişimi üzerinde etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

4. Ortalama canlı çocuk sayısı azaldıkça, ortalama hanehalkı büyüklüğü azalmaktadır.

Kadın nüfus, eğitim seviyesi arttıkça daha az çocuk doğurma eğilimi göstermektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak kadın nüfusun sahip olduğu canlı çocuk sayısı azalmaktadır. Daha az sayıda çocuk dünyaya getirmenin doğal bir sonucu olarak ise ortalama hanehalkı büyüklüğü azalmaktadır.

Ö.A.Tablo: 4) Balıkesir’ de Ortalama Canlı Çocuk Sayısı ile Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü Arasındaki İlişki

Yıllar	Ortalama Canlı Çocuk Sayısı	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü
1975	363,0	4,5
2000	273,1	3,5

Kadın nüfus oransal olarak daha az çocuk sahibi olmaya başladıkça; hane içinde yaşayan kişi sayısı ve buna paralel olarak ortalama hanehalkı büyüklüğü azalmaktadır.

5. Kent yerleşmelerinde yaşayan nüfus arttıkça, ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer alan nüfus azalır.

Ö.A.Tablo: 5) Kentsel Yerleşmelerde Yaşayan Nüfus İle Ziraat ve Ziraat İle İlgili Faaliyet Alanlarında Yer Alan Nüfus Arasındaki İlişki

Yıllar	Kentsel Yerleşmelerde Yaşayan Nüfus		Ziraat ve Ziraat İle İlgili Faaliyet Alanlarında Yer Alan Nüfus	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
1975	38,4	35,4	65,7	91,4
2000	54,8	54,0	42,2	82,2

Kentler özellikle ekonomik faaliyet türlerinin çok daha fazla çeşitlendiği yerleşme alanlarıdır. Kent yerleşmelerinde yaşayan nüfus, topraktan bağımsızlaşmakta ve böylece ziraat dışı faaliyet alanlarında daha çok yer almaya başlamaktadır. Balıkesir’ de gerek erkek nüfus gerekse kadın nüfusun kent yerleşmelerindeki oranları yıllar içinde artmaya başladıkça; ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanlarında yer alan nüfusun oranlarında azalmaların olması bu durumun göstergesidir. Bununla birlikte ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alan nüfusun artmasında eğitim faktörünün de etkisi bulunmaktadır.

6. Okuma yazma bilen nüfus arttıkça ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alan nüfus artmaktadır.

Kuşkusuz günümüzde okuma yazma bilmekten daha önemli olarak bir kurumdan mezun olmak gerekliliği geçmişe oranla çok daha fazla önem kazanmıştır. Ancak bir kurumdan mezun olmanın ön koşulunun okuma yazma bilmek olduğu ve

hala okuma yazma bilmeyen bir nüfus kitlesinin de var olduğu unutulmamalıdır. Bu anlamda eğitim faktörünün ekonomik faaliyet türü üzerindeki etkisini ele alırken öncelikle nüfusun okuma yazma durumundan yola çıkılması daha anlamlı olacaktır.

Ö.A.Tablo: 6) Okuma Yazma Bilen Nüfus İle Ziraat Dışı Faaliyet Alanlarında Yer Alan Nüfus Arasındaki İlişki

Yıllar	Okuma Yazma Bilen Nüfus		Ziraat Dışı Faaliyet Alanlarında Yer Alan Nüfus	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
1975	78,2	59,3	34,3	8,6
2000	93,7	82,9	57,8	17,8

Okuma yazma bilen nüfus arttıkça, ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alan nüfusun oranları da artmaktadır. Balıkesir’ de okuma yazma bilen gerek erkek gerekse kadın nüfus oranlarının daha az olduğu 1975 yılında, ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alan nüfusun oranları da düşük değerlerdedir. 2000 yılı itibariyle ise okuma yazma bilen hem erkek hem de kadın nüfusun oranlarındaki artışa paralel olarak, ziraat dışı faaliyet alanlarında yer alan nüfusun oranları da belirgin şekilde artmıştır.

Özetle, Balıkesir nüfusunun sosyal ve demografik analizinin yapıldığı bu çalışmada; nüfusun özelliklerinden herhangi birinde meydana gelen değişimin, diğer özelliklerin değişmesine neden olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca bir yerleşim yerinde yaşayan nüfusun özelliklerinin ve bu özelliklerdeki değişimin, o yerleşim yerinin nitelikleri ve mevcut imkanlarından bağımsız olmadığı da ulaşılan bir diğer sonuçtur. Özellikle Balıkesir İli’ nin bulunduğu toprakların ziraat için son derece elverişli olması ve ziraatin Balıkesir ekonomik yapısı içindeki payının çok yüksek olmasının, nüfusun özellikleri ve bu özelliklerin değişimindeki etkisi büyüktür. Her

ne kadar coğrafi konumu itibariyle ziraat dışı faaliyet türleri de geçmişten bugüne çeşitlilik göstermiş ve günümüzde özellikle ticaret ve sanayi gelişmiş olsa da; bu gelişim de temelde ziraat ekseninde meydana gelmiştir. Ziraatin ağırlıklı faaliyet biçimi olması nedeniyle Balıkesir kent nüfusu daima ülke geneline göre oransal olarak daha az olmuş ve Balıkesir’ de 1950 yılından sonra meydana gelen kentleşme ülkede meydana gelen kentleşme seviyesinin altında gerçekleşmiştir.

9.3. Sonuç ve Öneriler

1950 yılından sonra Balıkesir nüfusu il sınırları içinde kentsel yerleşmelerde yoğunlaşmaya başlamıştır. Balıkesir kent nüfusunun büyüklüğü 1950-2000 yılları arasındaki 50 yıllık süreçte 5 kat artış göstermiştir. Kent nüfusunun 5 kat büyümesine karşılık kır nüfusunda hemen hemen hiç artış olmamıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, Balıkesir nüfusunun yerleşim yerlerine göre dağılımında kır nüfusu oransal olarak azalmıştır. Bununla birlikte Balıkesir kır nüfusu, özellikle 1975 yılından sonra, azalma eğilimi göstermeye başlamıştır. Balıkesir kır nüfusunun kent nüfusuna göre daha yaşlı bir karakter kazandığı 2000 yılından sonra bu eğilimin artması ve kır nüfusunun giderek oransal olarak daha da azalması söz konusudur.

1950 yılında Balıkesir nüfusunda her 100 kişiden 20’ si kent yerleşmelerinde yaşamakta iken; bu sayı 1975 yılında 37’ ye; 2000 yılında ise 54’ e yükselmiştir. 2000 yılına kadar Balıkesir’ de kır nüfusu fazla iken; 2000 yılından itibaren kent nüfusu kır nüfusundan daha fazla olmuştur. 2000 yılından sonra özellikle kır nüfusunun azalma eğiliminde olması; kent nüfusunun giderek daha da artacağına göstergesidir. Bu anlamda kent yerleşmelerinde kentsel dokunun gerektirdiği düzenlemelere daha fazla ağırlık verilmesi gerekmektedir. Özellikle 2000 yılında kent nüfusunun %50,0’ nin henüz çok az üzerinde olduğu ve kentleşme sürecinin devam ettiği bu dönemden sonra, kent nüfusunun giderek daha da artacağı

düşünüldüğünde söz konusu düzenlemelerin gerekliliği anlam kazanmaktadır. Çünkü hızlı kentleşme daima kent yerleşmelerinin dokusuna zarar vermektedir. Özellikle kent yerleşmelerinde yoğunlaşmaya başlayan nüfus, beraberinde öncelikle barınma ihtiyacından kaynaklanan konut sorunlarını oluşturmaktadır.

Balıkesir’ de henüz kent nüfusunun çok yüksek oranlara ulaşmadığı 2000’ li yıllarda, kent yerleşmelerinde öncelikle konutlarla ilgili yapılacak olan düzenlemeler bir tedbir olması anlamında önem teşkil etmektedir. Kentleşmenin hızlandığı ve kentsel yerleşmelerde yaşayan nüfusun hızla arttığı bir süreç başladıktan sonra oluşacak konut sorunlarına çözüm getirmek zorlaşmaktadır. Bu anlamda kentleşme sürecinin 2000’li yıllardan sonra daha da hızlanması beklenen Balıkesir’ de konut projeleri geliştirilmelidir. Özellikle 2000 yılında ortalama hanehalkı büyüklüğünün 3,5 olduğu ve kentleşme sürecinin hızının artması ile birlikte ortalama hanehalkı büyüklüğünün daha da azalacağı göz önüne alınırsa; konut projelerinde çekirdek aile yapısına uygun küçük konutlar inşa edilmesi mekansal bir çözüm olarak uygun görülmektedir.

Kentlerde yaşayan nüfusun öncelikli sorununun konut ve barınma olmasının yanı sıra; kentsel alanlarda yapılacak çevresel düzenlemeler de önem teşkil etmektedir. Bu anlamda kentsel dokunun öğelerinden olan yeşil alanların çoğaltılması ve kent içi ulaşımın kolaylaşmasını sağlayacak çalışmalara yer verilmesi de gerekmektedir. Ancak bir yerleşim yerinin kentsel dokusunun korunması ya da geliştirilmesi adına, salt çevresel düzenlemeleri içeren projeler geliştirmek tek başına yeterli olmayacaktır. Kent nüfusunun barınma ihtiyacı ve kent yerleşmelerinin çevresel düzenlemelerinin yanı sıra; sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarına cevap üreten projelerin geliştirilmesi nüfusun sosyo-kültürel gelişimi için önem teşkil etmektedir. Bu anlamda ise gerek spor gerekse kültür-sanat gibi faaliyetlerin yürütülebileceği sosyal etkinlikler için ayrılacak alanların çoğaltılması adına projelerin geliştirilmesinde yarar vardır.

Balıkesir’ de kent nüfusunun artışının devam ettiği 2000’ li yıllarda kent yerleşmelerinde önceden geliştirilecek projeler; mevcut yapının bozulmadan geliştirilip, kalabalık nüfus kitlesini barındıracak hale getirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bununla birlikte kentleşmenin devam ettiği ve giderek kent nüfusunun çok daha fazla artacağı düşünülen Balıkesir’ de 2000 yılında hala her 100 kişiden 46’ sının kır yerleşmelerinde yaşadığı unutulmamalıdır. Hızlı kentleşmenin kentsel yerleşmelerde doğuracağı sorunlara benzer olmasa da; kır nüfusunun azalması da kır yerleşmelerinin dokusunun bozulmasına neden olacaktır.

Balıkesir kır nüfusu 1950-2000 yılları arasındaki 50 yıllık sürecin ilk yarısında %11,0’ lik artış oranı ile artmıştır. Ancak 1975 yılından sonra Balıkesir kır nüfusunun artışı negatif yönde gerçekleşmiş ve nüfus büyüklüğü azalmıştır. Ülke genelinde kır nüfusunun hala artmakta olduğu bu dönemde, Balıkesir’ de görülen azalma oldukça dikkat çekicidir. Bununla birlikte kır nüfusunun azalma eğiliminde olması ve kentleşme sürecinin devam etmesinin uzun vadede kır nüfusunun çok fazla azalmasına neden olacağı açıktır. Bu azalma ile birlikte 2000 yılında kır nüfusunun %12,0’ sini teşkil eden 65+ yaş grubundaki yaşlı nüfusun çok daha fazla artması söz konusu olacaktır. Yaşlı nüfus fazlalığının gelişmiş nüfuslara ait bir karakteristik olması bir yana; Balıkesir kır nüfusunda görüldüğü gibi yaşlı nüfusun oransal olarak fazla olması ve artma eğilimi göstermesi, beraberinde işgücü problemi doğuracaktır. Özellikle ziraat faaliyetlerinin kırsal yerleşmelerin ekonomik faaliyet biçimi olduğu ve Balıkesir İli’ nin ekonomik yapısının ağırlıklı olarak ziraate dayandığı göz önüne alındığında; kır nüfusunundaki azalmanın öncelikle ekonomik anlamda olumsuz sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Kuşkusuz kentleşme sürecinin başlaması ile birlikte, kentlerde kırdakine göre çok çeşitli olan istihdam alanlarının giderek artması; özellikle 15-64 yaş arasında olup ekonomik yönden faal olan nüfusun kentlere doğru hareket etmesine neden olmaktadır. Balıkesir’ de hala her 100 kişiden 46’ sının kır yerleşmelerinde yaşadığı 2000 yılında söz konusu oran yüksek olsa da; kır yerleşmelerinde yaşayan her 100

kişiden 12' sinin 65+ yaşında olması ve önceki dönemlere göre doğumların bir hayli azalması bu durumun bir göstergesidir. Balıkesir kır nüfusunun ekonomik nedenler ile azalıyor olması uzun vadede hem kır nüfusunun sosyo-ekonomik yapısı hem de İl genelinin ekonomik yapısı üzerinde olumsuz etkiler yaratacaktır. Bu anlamda Balıkesir kır yerleşmelerinde ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyet alanları ile ilgilenen kır nüfusunun kalkınmasını hedefleyen ziraaı projelerin geliştirilmesine de öncelik verilmelidir.

Kente özgü bir ekonomik faaliyet biçimi olan sanayinin Balıkesir İli' nde ziraat eksenli gelişmiş olması bu noktada hatırlanmalıdır. Kuşkusuz sektörel çeşitlilik önem teşkil etmekle birlikte; Balıkesir' de ziraat ürünlerinin hammadde olarak kullanıldığı sanayi kollarının çoğaltılıp geliştirilmesi ve ziraat faaliyetlerinin bu anlamda desteklenmesi gerekmektedir. Ayrıca ziraat faaliyetlerinin yanı sıra; hayvancılık, balıkçılık, ormancılık gibi ziraatle ilgili faaliyetlerin desteklenmesi ve bu alanlarda yapılacak yatırımların teşvik edilmesi, kır nüfusunun hızla azalmasını engellemek adına alınması gereken önlemler olarak gösterilebilir. Bununla birlikte kır yerleşmelerinde nüfusun istihdam edileceği alanlara paralel olarak eğitim faaliyetleri şekillendirilerek; nüfusun ziraatin profesyonel bir şekilde yapılacağı teknolojik bilgi seviyesine gelmesi sağlanabilir. Çünkü Balıkesir' in ziraat eksenli sanayisinin gelişmesini sağlayacak bu gelişme, salt kır nüfusunun geleceği için değil; İl genelinin kalkınma ve gelişmesi için de önem teşkil etmektedir.

Balıkesir, Ankara ve İstanbul' u İzmir'e bağlayan kara yolu üzerinde bir transit merkezi durumundadır. Bununla birlikte Ankara' yı İzmir' e bağlayan demir yolu güzergahının geçtiği Balıkesir İli' nin; Bandırma Limanı ile İstanbul ve çevresi ile yurt dışı bağlantısı vardır. Ulaşım imkanlarının oldukça gelişmiş olması Balıkesir' in hinterlandının oldukça geniş olmasını sağlamaktadır. Bu anlamda ulaşım imkanlarının ve bu imkanların yarattığı iletim yollarının fazla olmasının ekonomik anlamda büyük önem taşıyor olması tartışılmaz bir gerçektir.

Özellikle denize kıyısı olan ve bununla birlikte bir limana sahip olan yerleşim yerlerinin gelişmesi daima çok daha fazla olmaktadır. Liman kentleri daima ekonomik anlamda çok daha fazla gelişmeye açık olduğundan nüfus yoğunluğu bakımından da daima oldukça kalabalık olan yerlerdir. Ancak 2000 yılında Balıkesir İli' nin nüfus yoğunluğuna bakıldığında, henüz çok fazla kalabalık olmaması; hatta nüfus yoğunluğunun ülke geneline göre düşük olması dikkat çekicidir. Bu durum; hem Marmara Denizi hem de Ege Denizi olmak üzere iki denize kıyısı bulunan ve Marmara Bölgesi' nde İstanbul Limanı' ndan sonra en önemli liman olan Bandırma Limanı' na sahip olan Balıkesir' in sahip olduğu özelliklerin gerektirdiği gelişmişlik seviyesine henüz tam olarak ulaşmadığının bir göstergesidir.

Özellikle liman kentlerinde ticaret faaliyetlerinin gelişiminin çok yüksek olduğu düşünüldüğünde bu düşünceler anlam kazanmaktadır. Balıkesir' de ticaret, geçmişten bugüne ulaşım imkanları bakımından daima önemli bir ekonomik faaliyet biçimi olmuştur. Ancak 2000 yılında ticaret ekonomik yapı içinde hala ziraatten sonra ikinci sırada yer almaktadır. Kuşkusuz salt ulaşım imkanlarının gelişmiş olması ve büyük bir limana sahip olmak gelişme için tek başına yeterli değildir. Bunun için gerekli hammadde, teknoloji ve işgücü ile birlikte hammaddenin işleneceği sanayi kuruluşları da gerekmektedir. Bu özellikler bakımından bir değerlendirme yapıldığında ise; gerekli hammadde, işgücü ve sanayi kuruluşlarının var olduğu Balıkesir' in mevcut potansiyelinin yeterli seviyede değerlendirilmediği de anlaşılmaktadır. Özellikle ziraat ekseninde gelişmiş olan sanayi faaliyetlerinin çok daha fazla geliştirilmesi; ticaret faaliyetlerinin gelişimi açısından da önem teşkil etmektedir.

Her türlü hammadde bakımından oldukça zengin olan Balıkesir' in ekonomik yapısı içinde ziraatin daima çok büyük bir paya sahip olması ve ziraat ve ziraat ile ilgili faaliyetlerin ekonomik yapı içerisinde ilk sırada yer alması; sanayinin de ağırlıklı olarak ziraat ekseninde gelişmesini sağlamıştır. Arazi ve iklim yapısının elverişli olması nedeniyle her çeşit tarla ürünü, sebze, meyve ve yem bitkilerinin

yetiştirildiği Balıkesir’ de ziraate dayanan sanayi yatırımlarının arttırılması için uygun bir ortam söz konusudur. Özellikle Türkiye’ nin zeytincilik merkezi olarak adlandırabilecek olan Balıkesir, zeytin ve zeytin ürünleri bakımından her ne kadar gelişmiş bir yapıya sahip olsa da; bu alanda yapılacak yatırım ve faaliyetlerin arttırılmasında İl ekonomisinin gelişmesi bakımından yarar vardır.

Kuşkusuz Türkiye’ nin en çok ekili ve dikili alanına sahip olan Balıkesir’ de ziraat ürünlerinin değeri önemlidir ve sanayi alanında gelişmeye neden olmuştur. Ancak Balıkesir bor ve mermer rezervleri başta olmak üzere çok önemli maden kaynaklarına da sahiptir. Bunun yanı sıra, orman bakımından oldukça zengin olan ilde orman ürünleri bakımından da hammadde yeterliliği bulunmaktadır. Özetle en başta ziraat ürünleri olmak üzere; maden ve orman ürünlerini hammaddeye dönüştüren ve işleyen sanayi kollarının geliştirilmesi adına sanayi tesislerinin çoğaltılması için oldukça elverişli bir ortam söz konusudur.

Tüm bunların yanı sıra Balıkesir zengin turizm potansiyeline sahiptir. Ancak buna karşılık; ilde turizmin ekonomik yapı içerisindeki payı söz konusu potansiyele göre düşüktür. İlin turistik değerleri göz önüne alındığında turizm sektörü için önemli bir potansiyele sahip olduğu anlaşılacaktır. Çok eski bir yerleşim alanı olan topraklar üzerinde yer alan bir il olması dolayısıyla tarihi eserleri ve sahip olduğu doğal ve milli parklar kültür turizmi için önem taşımaktadır. Bununla birlikte sahip olduğu termal su kaynakları dolayısıyla termal turizm potansiyeli yüksek olan ilde konaklama tesisleri ve termal tesisler çoğaltılıp, geliştirilerek; termal turizm sektörü canlandırılabilir. Ayrıca gerek iki denize kıyısı olması gerekse Marmara Denizi’ ndeki en büyük adalara sahip olması dolayısıyla, yaz turizmi için büyük bir potansiyeli bulunmaktadır. Son derece çeşitli turistik değerleri olan Balıkesir’ de başta termal turizmi olmak üzere; yaz turizmi ve kültür turizmini canlandıracak projelerin geliştirilmesi ve yeni tesislerin kurulması Balıkesir İli’ nin gelişmesi adına atılacak çok önemli bir adım olacaktır.

Bir yerleşim yerinin ve o yerleşim yerinde yaşayan nüfusun gelişimini doğrudan etkileyen ve bu sebeple de gelişim bileşenleri olarak adlandırılabilir olan ulaşım, hammadde, iletişim, enerji gibi kaynaklar bakımından zengin bir il olan Balıkesir, mevcut potansiyel doğru kullanıldığı sürece, sahip olduğu imkanlar ile birlikte gelişme ve kalkınma bakımından hak ettiği yere ulaşacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

1950 1950 Genel Nüfus Sayımı: Türkiye Nüfusu,
Ankara: T.C. Başbakanlık D.İ.E. Matbaası

1955 1955 Genel Nüfus Sayımı: Türkiye Nüfusu,
Ankara: T.C. Başbakanlık D.İ.E. Matbaası

1975a 1975 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve
Ekonomik Nitelikleri - Türkiye, Ankara: T.C.
Başbakanlık D.İ.E. Matbaası

1975b 1975 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve
Ekonomik Nitelikleri – Balıkesir, Ankara: T.C.
Başbakanlık D.İ.E. Matbaası

2000a 2000 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve
Ekonomik Nitelikleri - Türkiye , Ankara: T.C.
Başbakanlık D.İ.E. Matbaası

2000b 2000 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve
Ekonomik Nitelikleri - Balıkesir, Ankara: T.C.
Başbakanlık D.İ.E. Matbaası

1990 Ailenin Sağlık Raporu, Türkiye Aile Yılığ, Yayın No: 10, Sayfa: 157-198, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu

1997 Bir Kentin Kimliği, Balıkesir: Balıkesir Rotary Yayını

1990 Büyük Lugat ve Ansiklopedi, 2. Cilt, İstanbul: Meydan Yayınevi

1999 Çalışmaya Hazır İşgücü Olarak Kentli Kadın ve Değişimi, Ankara: Cem Web Ofset, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü

1985 Görsel Genel Kültür Ansiklopedisi, 1. Cilt, İstanbul: Görsel Yayınları

2003 İller ve Bölgeler İtibariyle Yurt İçi Hasıladaki Gelişmeler Raporu, Ankara: T.C. Başbakanlık D.P.T.

-
- 2001 Kalkınmada Öncelikli Yörelere: Balıkesir İl Profili,
Ankara: T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
Bölgesel Kalkınma Enstitüsü*
-
- 2000 Kırsal Alan Kadınının İstihdama Katılımı,
Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve
Sorunları Genel Müdürlüğü
-
- 1982 Renkli Büyük Türkiye Ansiklopedisi, 1. Cilt,
İstanbul: Yazır Yayınları
-
- 1995 Türkiye Nüfusu 1923–1994 Demografi Yapısı ve
Gelişimi, 21.yy. Ortasına Kadar Projeksiyonlar,
Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü
Matbaası
-
- 1983 Yeni Cumhuriyet Ansiklopedisi, 2. Cilt, İstanbul:
Arkın Kitabevi
- Akkayan, Taylan
- 1970 Göç ve Değişme, İstanbul: İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Basımevi
- Akkayan, Taylan
- 1979 Türkiye’de Okur Yazarlık (1), Sosyal Antropoloji
ve Etnoloji Dergisi, Sayı:3, İstanbul

- Akkayan, Taylan
 1986a Türkiye’de Okur Yazarlık II, Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi, Sayı:4, Sayfa:203–272, İstanbul
- Akkayan, Taylan
 1986b Eğitim Göç ve Güvenlik, Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi, Sayı: 4, Sayfa:169–201, İstanbul
- Akkayan, Taylan
 1990 Osmaneli-Değişen Bir Anadolu Kasabası, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi
- Akkayan, Taylan
 2008 Türkiye Kentsel Alan Kültürü, Basılmamış Ders Notları
- Alagöz, Rıza
 2005 Balıkesir Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması, Ankara: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
- Altan, Ömer Zühtü
 1990 Sakatlar ve Türkiye’de Çalışma Sorunları, Eskişehir: İktisadi ve Ticari Akademisi Yayınları
- Aslanoğlu, Rana A.
 1998 Kent, Kimlik ve Küreselleşme, Bursa: Asa Kitabevi

- Atalay, İbrahim -
Mortan, Kenan
1995 Resimli ve Haritalı Türkiye, İstanbul: İnkılâp
Yayınevi
- Avcı, Sedat
2000 Türkiye'nin Ekonomi Politikaları ve Coğrafi
Sorunları, Coğrafya Dergisi, Sayı: 8, İstanbul
- Aydın, Doğan –
Erdoğan, Ertuğrul
2003 Türkiye' nin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası,
Ankara: Doğan Yayıncılık
- Bulut, Işıl
1991 Türkiye' de Erken Evlenmeler, Hacettepe
Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu
Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 1-2-3, Sayfa: 77-91, Ankara
- Burcu, Esra
2007 Türkiye' de Özürlü Birey Olma: Temel
Sosyolojik Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir
Araştırma, Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Cebeci, Suat
2002 Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri,
İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınevi

Darkot, Besim-

Tuncel, Metin

1981 Marmara Bölgesi Coğrafyası, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları

Dilmen, Sabri

Pamukçu, Mahir

1967 Araştırma ve Bilimsel Yayınlarda Temel İlkeler, Ankara: Güzel İstanbul Matbaası

Doğanay, Hayati

1994 Türkiye Beşeri Coğrafyası, Ankara: Gazi Büro Kitabevi

Efem, Gül

2004 21. Yüzyılda Aile Kavramı ve Türk Medeni Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi, İstanbul: Kazancı Matbaacılık

Erdentuğ, Nermin

1981 Türkiye' de Çağdaşlaşma, Eğitim ve Kültür Münasebetleri, Ankara: Kültür Bakanlığı

Erkan, Rüstem

2002 Kentleşme ve Sosyal Değişim, Ankara: Bilim Adamı Yayınları

Gürtan, Kenan

1969 Demografik Analiz Metodları, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi

Işık, Şevket

2005 Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri,
Coğrafya Dergisi, Sayı:14, İzmir

İnan, iclal Türkiye’ de Göçü Engelleyen Faktörler

İpek, Nedim

1994 Rumeli’den Anadolu’ya Türk Göçleri (1877–1890),
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

Karasar, Niyazi

1995 Bilimsel Araştırma Yöntemi – Kavramlar, İlkeler,
Teknikler, Ankara:3A Araştırma Eğitim
Danışmanlık Ltd

Kartal, S. Kemal

1978 Kentleşme ve İnsan, Ankara: Doğan Basımevi

Kaya, Erol

2003 Kentleşme ve Kentlileşme, İstanbul: İlke
Yayıncılık

Kaya, Yahya Kemal

1998 Eğitim ve Kalkınma, Ankara: Bilim Yayıncılık

Keleş, Ruşen

1997 Kentleşme Politikası, Ankara: İmge Kitabevi

- Kırımlı, Yüksel
1994 Türkiye’ de Sakatlık ve Sakat Nüfusun Özellikleri, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:29, Sayfa:419-442, İstanbul
- Kırımlı, Yüksel
1996 Türkiye’ de Kadın ve Erkeğin Kırdı ve Kentte Ulaştığı Eğitim Seviyesi, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:31, Sayfa:343-386, İstanbul
- Kırımlı, Yüksel
1998 Köyde Sosyal Organizasyon ve Sıhri Akrabalık İlişkileri (Etiler), İstanbul: İ. Ü. Basımevi
- Kırımlı, Yüksel
2001 Trakya Köyleri, Coğrafya Dergisi, Sayı: 9, Sayfa:17-52, İstanbul
- Kırımlı, Yüksel
2005 Akrabalık ve Evlilik Sistemleri, Basılmamış Ders Notları
- Kırımlı, Yüksel
2006 Kültür ve Toplumsal Davranış, Basılmamış Ders Notları
- Kırımlı, Yüksel
2007a Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Basılmamış Ders Notları
2007b Türkiye Kırsal Alan Kültürü, Basılmamış Ders Notları

Kocaman, Tuncer

1981 1978 Türkiye Doğurganlık Araştırması ve Demografik Durumun Değerlendirilmesi, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı

Kongar, Emre

2007 Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, İstanbul: Remzi Kitabevi

Merter, Feridun

1990 1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler (Malatya Örneği), Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları

Niray, Nasır

2002 Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 9, Sayfa: 1-27, Muğla

Oluklu, İbrahim

2003 Balıkesir İli ve İlçeleri Marmara Bölgesi, İstanbul: Arkadaş Yayın Dağıtım

Özen, Sevinç

1985 Kentleşme – Kırdan Kente Göç Modelleri, Seminer Dergisi, Sayı:4, Sayfa:45–55, İzmir**

Salman, Mustafa

1969 Balıkesir – Tarihi ve Coğrafyası, Balıkesir: Türkdili Matbaası

Saran, Nephane

1986 Göç ve Kentleşme, Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi, Sayı 4, Say:155–167, İstanbul

Sümer, Faruk

1993 Eski Türklerde Şehircilik, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

Tansel, Aysıt

1999 İktisadi Kalkınma ve Kadınların İşgücüne Katılı: Türkiye' de Zaman Serisi Kanıtları ve İllere Göre Yatay Kesit Kestirimleri, Kadın İstihdamı, Ankara: T.C. Başbakanlık D.İ.E.

Tezcan, Mahmut

1997 Eğitim Sosyolojisi, Ankara

Tolun Denker, Bedriye

1970 Balıkesir Ovası' nda Yerleşme ve İktisadi Faaliyetler, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası

Timur, Serim

1972 Türkiye' de Aile Yapısı, Ankara: Doğu Matbaa

Tümertekin, Erol

1968 Türkiye' de İç Göçler, İstanbul: Taş Matbaası

Ulusavaş, Mualla

- 1990 Kalkınmada Çocuk ve Eğitimin Önceliği,
Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:2, Sayfa:221–228,
İstanbul

Uzunçarşılı, İsmail

Hakkı

- 2000 Karesi Vilayeti Tarihçesi, Balıkesir: Zağnos
Kültür ve Eğitim Vakfı

Üner, Sunday

- 1997 “Demografi”, Cumhuriyet Döneminde Türkiye’
de Bilim, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi

Yalçın, Osman

- 1992 Balıkesir ve Marmara Bölgesi, İstanbul: Özyürek
Yayınları

Yalçın, Cemal

- 2004 Göç Sosyolojisi, Ankara: Anı Yayıncılık

<http://www.egev.org>: 04.08.2008

<http://www.balikesirturizm.gov.tr> : 10.08.2008

<http://www.yenibalikesir.com>: 17.08.2008

<http://tr.wikipedia.org> : 10.08.2008

<http://www.kazdaglari.org> : 17.08.2008

<http://www.balikesir.gov.tr> : 08.03.2009

<http://www.balikesir.org>: 14.04.2009

<http://www.meb.gov.tr>: 27.04.2009

<http://www.die.gov.tr> : 10.06.2009

BİYOĞRAFI

1979, İstanbul doğumludur. 1996 yılında Fatih Kız Lisesi' nden mezun olmuş ve aynı yıl, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fizik Mühendisliği Bölümü' nde öğrenim görmeye başlamıştır. Mezun olmasına bir yıl kala, Antropoloji öğrenimi görmeye karar vererek öğrenimine son vermiştir. 2004 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü' nde öğrenim görmeye başlamıştır. Bu yıl "VİTRAY" adlı görsel belgeleme çalışmasını yapan Toprak, 2008-2009 yıllarında Balıkesir nüfusunun sosyal ve demografik analizine yönelik "BALIKESİR: GELİŞEN BİR KENT" adlı lisans bitirme çalışmasını yapmıştır.

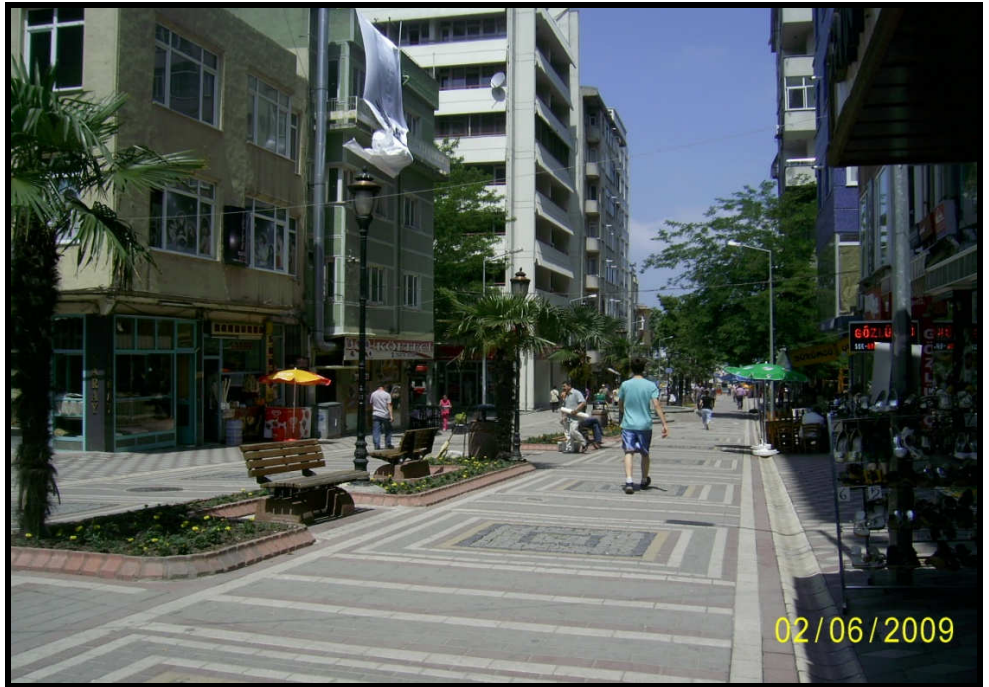
Fotoğraf: 1) Marmara Denizi' ne kıyısı olan Bandırma İlçesi' nin en işlek caddesi olan Cumhuriyet Caddesi

Fotoğraf: 2) Bandırma İlçesi' nin en işlek caddesi olan Cumhuriyet Caddesi' nde trafik yoğunluğu

Fotoğraf: 3) Bandırma kent merkezi: Cumhuriyet Meydanı

Fotoğraf: 4) Bandırma İlçesi' nin sosyal aktiviteler açısından en hareketli olan Sevgi Sokağı

Fotoğraf: 5) Ege Denizi' ne kıyısı olan Edremit İlçesi' nin kent merkezi: Cumhuriyet Meydanı (02.06.2009)

Fotoğraf: 6) Edremit İlçesi' ne bağlı bir tatil beldesi olan Akçay' da kordon boyu (02.06.2009)

Fotoğraf: 7) Bandırma Cumhuriyet Meydanı' nda vakit geçiren yaşlılar ve gençler

Fotoğraf: 8) Bandırma Cumhuriyet Meydanı' nda ağaç altında dinlenen yaşlılar ve gençler

Fotoğraf: 9) Edremit kordon boyunda bisiklet ile gezinen yaşlı adam
(02.06.2009)

Fotoğraf: 10) Edremit' te bir köy kahvesinde vakit geçiren yaşlılar
(02.06.2009)

Fotoğraf: 11) Balıkesir ekili ziraat arazilerinden bir kesit

Fotoğraf: 12) Körfez Yöresi' nde sık karşılaşılan zeytinliklerden bir kesit
(02.06.2009)

Fotoğraf: 13) Körfez Yöresi' nde zeytin ve zeytinden üretilen ürünlerin satıldığı büyük bir işletme (02.06.2009)

Fotoğraf: 14) Körfez Yöresi' nde sokak arasında karşılaşılan zeytin ve zeytinden üretilen ürünlerin satıldığı küçük bir dükkan (02.06.2009)

Fotoğraf: 15) Sokakta zeytin ve zeytinyağı sabunu satan yaşlı kadın
(02.06.2009)

Fotoğraf: 16) Körfez Yöresi sahillerinden bir kesit (02.06.2009)

Fotoğraf: 17) Bandırma’ da bor ve asit üzerine kurulmuş sanayi tesislerinden biri

Fotoğraf: 18) Bandırma’ da mermer üzerine kurulmuş sanayi tesislerinden biri

Fotoğraf: 19) Bandırma Limanı yükleme alanı ve limanın hemen yanından geçen demiryolu hattı

Fotoğraf: 20) Bandırma Limanı yolcu taşıma alanı ve çevresi

Fotoğraf: 21) Bahçesinden topladığı ürünleri sokakta satan genç kadın (02.06.2009)

Fotoğraf: 22) Sokakta meyve satan kadınlar (02.06.2009)

Fotoğraf: 23) Tarlada çalışan kadınlar

Fotoğraf: 24) Zeytinyağı sabunu üreten bir fabrikada çalışan kadınlar
(02.06.2009)